حکومەتی هەرێمی کوردستان
وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی
سەرۆکایەتی زانکۆی سلێمانی
کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتییەکان
بەشی ڕاگەیاندن / تەلەڤزیۆن

بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا

(خوێندکارانی ئامادەیی لە پاریزگای سلێمانی بە نموونە)

نامەیەکە لەلایەن خوێندکار
امیرە احمد رشید

پێشکەشی ئەنجومەنی کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتییەکانی زانکۆی سلێمانی کردوە، وەک بەشێك لە پێداویستییەکانی بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر لە زانستی ڕاگەیاندن/ تەلەڤزیۆن.

بەسەرپەرشتی

پ.ی.د. کاروان محمد حسن

٢٧٢٢ کوردی **٢٠٢٣ زایینی**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (١) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ
عَلَقٍ (٢) اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (٣) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (٤)
عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (٥)

صَدَقَ اللهُ العَظيمُ

ڕەزامەندی سەرپەرشتیار

ئەم نـــامەیەی خوێنـــدکار(**امیـــره احمـــد رشـــید**)بە ناونیشـــانی(**بـــایەخی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی لەبەرزکـــردنەوەی ئاســـتی فێربـــوونی خوێندکارانـــدا**)خوێنـــدکارانی ئامـــادەیی لە پارێزگـــای ســـلێمانی بە نمـــوونە، بە چـــاودێری ئـــێمە لە کـــۆلێجی زانســـتە مرۆڤایەتییەکـــان/ زانکـــۆی ســـلێمانی ئامـــادەکراوە، بەشـــێکە لە پێداویســـتییەکانی بەدەســـتهێنانی بڕوانـــامەی ماســـتەر لە زانســـتی (ڕاگەیاندن)، پێشنیار دەکەین پێشکەش بە لیژنەی هەڵسەنگاندن بکرێت.

واژۆ :

سەرپەرشتیار : پ.ی.د. کاروان محمد حسن

پلەی زانستی : پرۆفیسۆری یاریدەدەر

ڕێکەوت : ١٧ / ١١ /٢٠٢٢

بەپێی ئەم پێشنیارە، ئەم نامەیە پێشکەش بە لیژنەی هەڵسەنگاندن دەکەم

واژۆ :

ناو : پ.د. سلام نصرالدین محمد

سەرۆکی بەشی (ڕاگەیاندن)

ڕێکەوت : ١٧ / ١١ / ٢٠٢٢

ڕەزامەندی لیژنەی گفتوگۆ

ئێمە وەک ئەنـدامانی لیـژنەی گفتوگـۆ، ئەم نـامەیەی خوێنـدکار(امیـره احمـد رشـید) بە ناونیشـانی(**بـایەخی کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی لە بەرزکـردنەوەی ئاسـتی فێربـوونی خوێندکارانـدا**) خوێنـدکارانی ئامـادەیی لە پارێزگـای سـلێمانی بە نمـوونە، خوێنـدنەوە و گفتوگۆمـان دەربـارەی نـاوەڕۆک ولایەنەکـانی تـری کـردووە، بڕیارماندا بە پـلەی (   ) بڕوانامەی ماستەر لەزانستی (   )ی پێبدرێت.

واژۆ:

ناو: د. ابتسام اسماعيل قادر

پلەی زانستی : پرۆفیسۆر

سەرۆکی لیژنە :

ڕێکەوت : ٤/ ٤/ ٢٠٢٣

واژۆ:

ناو: د. شێرکۆ جبار محمد

پلەی زانستی : پرۆفیسۆری یاریدەدەر

ئەندام :

ڕێکەوت :١٦/ ١/ ٢٠٢٣

واژۆ :

ناو : د. بەهات حسيب علي

پلەی زانستی : پرۆفیسۆری یاریدەدەر

ئەندام :

ڕێکەوت :١٦/ ١/ ٢٠٢٣

واژۆ :

ناو : د. کاروان محمد حسن

پلەی زانستی : پرۆفیسۆری یاریدەدەر

ئەندام و سەرپەرشتیار :

ڕێکەوت :١٦/ ١/ ٢٠٢٣

لەلایەن ئەنجومەنی کۆلێژی زانستە مرۆڤایەتییەکان / زانکۆی سلێمانی – پەسەند کرا.

واژۆ :

ناو : پ.ی.د. پاڤێ جميل أحمەد

ڕاگری کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتییەکان

ڕێکەوت ٢٢/ ٥/ ٢٠٢٣

پێشکەشە بە

- دایک و باوکی شیرینم.
- خوشك و برا ئەزیزەکانم.
- هاوسەری ئەزیزم کە هەمیشە پشتیوانم بووە.
- هاورێ و هاوکارەکانم لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە سلێمانی.

امیره

سوپاس و پێزانین

- سوپاسی بێ پایان بۆ خوای گەورە کە پاش چەندین ڕووداوی ناخۆش توانای پێدام ئەم هەوڵە زانستیە بە کۆتا بگەیەنم.
- بۆ سەرپەرشتیاری نامەکەم بەڕێز(پ.ی.د. کاروان محمد حسن)کە بەردەوام بە سەرنج و تێبینیەکانی لە هەوڵی دەوڵەماندکردنی توێژینەوەکەدا بووە.
- بۆ بەڕێزان(پ.د. هێمن مجید)،(پ.د. سەلام نەسرەدین محمد) کە بە درێژایی نووسینی ئەم توێژینەوەیە بە زانیارییە بەسوودەکانیان پاڵپشت و پشتیوانم بوون.
- بۆ سەرجەم بەڕێوەبەری پەروەردەکانی سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی سلێمانی کە یارمەتیدەری زۆرم بوون لە کاتی سەردانیکردنیم بۆ ناوەندەکانی خوێندن لە وەرگرتنی داتا و زانیاری خوێندکاران.
- بۆ سەرپەرشتیاری کەناڵی پەروەردەیی بەڕێز(ئاسۆ جەمال موختار)، بە پێدانی زانیاری لەسەر مێژووی کەناڵەکە و ئەو بەڵگانەی لەسەر کەناڵی پەروەردەیی کۆیکردوونەتەوە.
- بۆ گشت بەڕێوەبەر ومامۆستایانی ناوەندەکانی خوێندن، هاوکارییان کردم لە دابەشکردن وکۆکردنەوەی فۆرمی ڕاپێوییەکەدا.
- بۆهەمووئەو کەسانەی هاوکارم بوون لە وەرگێڕانی سەرچاوەکاندا بۆ زمانی کوردی.
- سوپاس بۆ هەموو ئەو هاوڕێ و بەڕێزانەی لە هەر بوارێکی توێژینەوەکەدا هاوکارم بوون.

توێژەر

پوختە

ئەم تـوێژینەوەیە بە ناونیشـانی(بـایەخی کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی لەبەرزکـردنەوەی ئاسـتی فێربـوونی خوێندکارانـدا)، خوێنـدکارانی ئامـادەیی لە پاریزگـای سـلێمانی بە نمـوونە، هەوڵێکـی زانسـتیە بـۆ ئاشـنابوون لە پەیوەنـدیی نێـوان کەنـاڵی پەروەردەیـی و ئاسـتی فێربـوون لای خوێنـدکاران، هەروەهـا زانینـی ڕێـژەی تەماشـاکردن و بەرکەوتنـی خوێنـدکارانە لەگەڵ ئەو کەنــاڵەدا، ئەم هەوڵە زانســتییەش گرنگیــی خــۆی هەیە، چــونکە کەنــاڵی پەروەردەیــی و بەرنامەکانی ڕاستەوخۆ پەیوەندییان بە توێژی خوێندکارانەوە هەیە.

تــوێژینەوەکە پشــتی بە میتــۆدی (وەســفی) بەســتووە ، لە پێنــاو بەدیهێنــانی ئامانجەکــانی توێژینەکەشــدا تــوێژەر فــۆرمی(ڕاپێــوویی)وەک ئــامرازێکی تــوێژینەوەکە بەکارهێنــاوە، ســەبارەت بە تیــۆری تــوێژینەوەکەش تــوێژەر تیــۆری(پشــت بەســتن بە ئامرازەکــانی ڕاگەیانــدن)ی بەکارهێنــاوە، کە یەکــێکە لە تیــۆرە دیارەکــانی بــواری ڕاگەیانــدن وتــایبەتە بە گرنگـی و بایەخـدان بە جەمـاوەر، کـۆمەڵگەی تـوێژینەوەکە پێکهـاتووە لە خوێنـدکارانی ئامـادەیی سـەرجەم پەروەردەکـانی سـەربە بەرێـوەبەرایەتی گشـتی پەروەردەی سـلێمانی کە ژمارەیـان دوانــزە پەروەردەیە، ئەوانــیش خــۆی لە پەروەردەکــانی (ڕۆژهەڵات و ڕۆژئــاوا)ی ناوەنــدی شــاری ســلێمانیدا دەبینێــتەوە، هەروەهــا پەروەردەی (چەمچەمــاڵ، ڕانــیە، پشــدەر، سەیدســادق، دووکــان، شــارەزوور، دەربەنــدیخان، پێنجــوێن، شــارباژێر، قەرەداغ) لە دەوروبەری شــاری ســلێمانی، کــۆی گشــتی ژمــارەی خوێنــدکارانی ســەرجەم پەروەردەکــان دەکــاتە (٨٤٣٦٢) خوێنـدکار، سـامپڵی تـوێژینەوەکەش پێکهـاتووە لە سـامپڵی نـائەگەرایەتی یـان ناهەرەمەکی(عینـة غیـر احتمالیـة)و جـۆری سـامپڵی بە ڕێـکەوت (عینـة الصـدفة)، کەڕێـژەی (٠،٥%)بـۆهەر یەک لە پەروەردەکــان وەرگیــراوە، دەکــاتە (٤٥٥)خوێنــدکاری ئامــادەیی پۆلەکــانی (١٠ و ١١ و ١٢)هەردوولقــی زانســتی و ویژەیــی، بــۆ ســاڵی خوێنــدنی (٢٠٢٠ بــۆ ٢٠٢١)، ئامــانجی تــویژینەوەکەش: ئاشـنابوون بە بـایەخی کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی لە بـواری فێربـوون لای خوێنـدکارانی ئامادەییەکـانی پاریزگـای سـلێمانی، هەروەهـا ئاشـنا بـوون بە ئاسـتی تەماشـاکردنی خوێنـدکارانی قۆنـاغی ئامـادەیی بـۆ کەنـاڵی پەروەردەیـی ودیـاریکردنی جـۆری ئەو ئـامرازە فێرکارییـانەی کە بـۆ تەماشـاکردنی کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی پشـتی پـێ دەبەسـتن وزانینـی ڕێژەی پشتبەستنیان بەوکەناڵە.

گرنگترین ئەودەرئەنجامانەی کە توێژینەوەکە پێیگەیشتوە:

١- خوێنـدکارانی ئامادەییەکـانی پارێزگـای سـلێمانی بە ئاسـتێکی مـام ناوەنـد تەماشـای کەنـاڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن.

٢- خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی بە ڕێــژەی نیــوە زیــاتر ڕۆژانە کەمتــر لە یەك کــاتژمێر تەماشای بەرنامە پەروەردەییەکان دەکەن.

٣- زۆربەی خوێنــدکاران بــۆ تەماشــاکردنی کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی تەلەڤزیــۆن بەکاردەهێنن لە پێناو تەماشاکردنی بەرنامە فێرکارییەکان.

٤- بەرێـــژەی (٥ .٦٣%)ی خوێنـــدکاران بە تەنیـــا تەماشـــای کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی دەکەن.

٥- بەرێژەیەکـــی مـــام ناوەنـــد کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی یارمەتیـــدەر بـــووە بـــۆ فراوانکردنـــی ئاستی هۆشیاریی خوێندکاران دەربارەی وانە زانستییەکان.

٦- پەیوەنـــدیی واتـــاداری ئامـــاریی هەیە لە نێـــوان کـــاتی تەرخـــانکراو بـــۆ تەماشـــاکردنی کەنـــاڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەلایەن خوێندکاران و بایەخی لە پرۆسەی فێربووندا.

٧- بە ڕێژەیەکـــی بەرز خوێنـــدکاران پێیـــان وایە کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی نـــاوەرۆکی وانەکانی ڕوون کردووەتەوە.

٨- بە ڕێژەیەکـــی مـــام ناوەنـــد کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی هۆکـــارێکە بـــۆ گـــۆڕینی ڕەفتـــاری خوێنـــدکاران ســـەبارەت بە بەرزکـــردنەوەی ئاســـتی فێربـــوون وهەوڵـــدان بـــۆ بەدەســـتهێنانی نمـــرەی بەرزتر.

٩- بە ڕێژەیەکـــی مـــام ناوەنـــد کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی لە فـــراوان بـــوونی ئاسـۆی فێربـــوونی خوێندکاراندا هاوبەشە.

کلیلە ووشەکان: بایەخ، کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، فێربوون.

لیستی بابەتەکانی توێژینەوەکە

لاپەڕە	ناوی بابەتەکان
أ	قورئانی پیرۆز
ب	ڕەزامەندی سەرپەرشتیار
ت	بریاری شارەزای زمانەوانی
ث	ڕەزامەندی لیژنەی گفتوگۆ
ج	پێشکەشە
ح	سوپاس و پێزانین
خ - د	پوختەی توێژینەوەکە بە زمانی کوردی
ذ- ش	لیستی بابەتەکانی توێژینەوەکە
ش - ض	لیستی خشتەکانی لایەنی پڕاکتیکیی توێژینەوەکە
ض	لیستی پاشکۆکانی توێژینەوەکە
١ - ٢	پێشەکی
٣-٢٣	**بەشی یەکەم : میتۆدنامەی توێژینەوەکە**
٤	یەکەم : کێشە و پرسیارەکانی توێژینەوەکە
٤ - ٥	دووەم: گرنگی توێژینەوەکە
٥	سێیەم : ئامانجی توێژینەوەکە
٥ -٦	چوارەم : گریمانەی توێژینەوەکە
٦	پێنجەم : جۆر ومیتۆدی توێژینەوەکە
٦-٧	شەشەم : کۆمەڵگە وسامپڵی توێژینەوەکە
٧	حەوتەم : سنووری توێژینەوەکە
٧- ٨	هەشتەم : ئامرازی کۆکردنەوەی داتاکانی توێژینەوەکە
٩- ١٠	نۆیەم : ڕاستی وجێگیری توێژینەوەکە

دەیەم : پێناسە و چەمک و زاراوەکانی توێژینەوەکە	١٠
یازدەیەم: ڕێکاری مامەڵەی ئاماریی داتاکانی توێژینەوەکە	١١ - ١٢
دوازدەیەم: توێژینەوەکانی پێشوو	١٢ - ٢٠
سیازدەیەم: تیۆری توێژینەوەکە	٢١ - ٢٣

بەشی دووەم: تیۆری نامەی توێژینەوەکە **بایەخی ڕاگەیاندن لە پەروەردە و فێرکردندا**	٢٤-٤١
باسی یەکەم: ڕاگەیاندن و پەروەردە و سروشتی پەیوەندی نێوانیان	٢٥
یەکەم : پەیوەندی نێوان ڕاگەیاندن و پەروەردە	٢٥-٢٦
دووەم : هاوتەریبی ڕاگەیاندن و فەلسەفەی پەروەردە	٢٦-٢٨
باسی دووەم : ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٢٨
یەکەم : مانا وچەمکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٢٨-٣٠
دووەم : گرنگی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣٠-٣١
سێیەم : ئامانجەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣١-٣٢
چوارەم : ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣٢-٣٤
پێنجەم : بوارەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣٤--٣٥
شەشەم : ئاستەنگیەکانی بەردەم ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣٥-٣٦
حەوتەم : هۆکارەکانی سەرکەوتنی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣٦
هەشتەم : ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی	٣٦-٣٩
نۆیەم: جیاوازی نێوان چەمکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی و میدیای پەروەردەیی	٣٩
باسی سێیەم : پێگە و پەیوەندی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەزانستەکانی ترەوە	٤٠
یەکەم : پێگەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لەنێو زانستی ڕاگەیاندن و پەروەردەدا	٤٠

دووەم : پەیوەندیی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە زانستەکانی ترەوە	٤١-٤٠
بەشی سێیەم : ڕاگەیاندن وپرۆسەی فێربوون	٧٤-٤٢
باسی یەکەم : فێربوون و فێرکردن و وانە وتنەوە	٤٣
یەکەم : فێربوون	٤٤-٤٣
دووەم : فێرکردن	٤٦-٤٥
سێیەم : جیاوازی نێوان فێربوون و فێرکردن	٤٧-٤٦
چوارەم : سروشتی پەیوەندی نێوان فێربوون و فێرکردن	٤٩-٤٨
پێنجەم : وانە وتنەوە	٥٠-٤٩
شەشەم : جیاوازی نێوان فێرکردن و وانە وتنەوە	٥١-٥٠
باسی دووەم : ئامرازە فێرکارییەکان	٥١
یەکەم : ماناو چەمکی ئامرازە فێرکارییەکان	٥٣--٥١
دووەم : جۆری ئامرازە فێرکارییەکان	٥٤-٥٣
سێیەم : تایبەتمەندی ئامرازە فێرکارییەکان	٥٥-٥٤
چوارەم : ڕۆڵی ئامرازە فێرکارییەکان لە پرۆسەی فێربوون وفێرکردندا	٥٧-٥٥
پێنجەم : بنچینەکانی بەکارهێنانی ئامرازە فێرکارییەکان	٥٧
باسی سێیەم: کەناڵە پەروەردەییەکان و پرۆسەی فێرکردن	٥٧
یەکەم : مانا وچەمکی کەناڵە پەروەردەییەکان	٥٨-٥٧
دووەم : جۆری کەناڵە پەروەردەییەکان	٦٩-٥٨
باسی چوارەم : کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بایەخی لەپرۆسەی فێرکردندا.	٦٩

٧٠-٦٩	یەکەم : کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە سلێمانی.
٧١-٧٠	دووەم : ئامانجەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.
٧١	سێیەم : بەرنامەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.
٧٣-٧١	چوارەم : ئاستی وانەکانی خوێندن لە کەناڵی پەروەردەیی لە ڕووی تەکنینکی وهونەری و پێشکەشکردنەوە.
٧٤-٧٣	پێنجەم: گرفتەکانی بەردەم کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.
١١٤-٧٥	بەشی چوارەم : لایەنی پراکتیکی توێژینەوەکە
٧٦	**باسی یەکەم : شرۆڤەی ئەنجامی تایبەت بەلایەنی پراکتیکی بۆ بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا**
٨٠-٧٦	یەکەم: زانیاری تایبەتی بەرتوێژان.
٩٠-٨٠	دووەم: پەیوەندی نیوان بەرتوێژ و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.
٩٠	سێیەم : پێوانەکردنی ڕای بەرتوێژان.
٩٦-٩٠	١- ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان.
١٠٢-٩٧	٢- ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان.
١٠٦-١٠٢	٣- ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆئەرکی پەروەردەیی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.
١١٤-١١١	**باسی دووەم: ئەنجامی تاقیکردنەوەی گریمانەکان و شیکردنەوەیان**
١١٨-١١٥	**باسی سێیەم: دەرئەنجام وپێشنیار وراسپاردە وی توێژینەوەکە**
١٣١-١١٩	سەرچاوەکان
١٤٢-١٣٢	پاشکۆکان
١٤٥-١٤٤	پوختە بە زمانی عەرەبی
١٤٧-١٤٦	پوختە بە زمانی ئینگلیزی

لیستی خشتەکانی لایەنی پراکتیکی توێژینەوەکە

ژمارەی خشتەکان	ناونیشانی خشتەکان	لاپەڕە
١	پێوەری(لیکارت)ی سیانی.	٨
٢	ناوەندە ژمێرەیی(لیکارت) سیانی.	١١
٣	ڕەگەزی بەرتوێژان.	٧٧
٤	تەمەنی بەرتوێژان.	٧٨
٥	قۆناغی خوێندنی بەرتوێژان.	٧٨
٦	شوێنی نیشتەجێبوونی سامپڵی توێژینەوەکە.	٧٩
٧	پسپۆری خوێندن بەرتوێژان.	٨٠
٨	ئاستی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٨١
٩	هۆکاری تەماشانەکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٨٢
١٠	ماوەی بایەخپێدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٨٣
١١	کاتی گونجاوی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لای سامپڵی توێژینەوەکە.	٨٤
١٢	ماوەی تەماشاکردنی سامپڵی توێژینەوەکە بە کاتژمێر بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان.	٨٤
١٣	هاوڵێتی تەماشاکردنی سامپڵی توێژینەوەکە بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٨٥
١٤	گفتوگۆ کردنی بەرتوێژان لە بارەی بەرنامە پەروەردەییەکان.	٨٦
١٥	ئەو ئامێرانەی بەرتوێژان بۆ تەماشاکردنی بەرنامە پەروەردەییەکان بەکاریاندەهێنن.	٨٧
١٦	بایەخی بەرتوێژان بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان.	٨٨
١٧	سوودبینین لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٨٩
١٨	هۆکارەکانی سوود نەبینینی بەرتوێژان بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٩٠

١٩	پەیوەندی نێوان خوێندکار و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	٩٥-٩٦
٢٠	ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان.	١٠١-١٠٢
٢١	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەڕووی ئەرکی پەروەردەیی لە کەناڵی پەروەردەیی.	١٠٥-١٠٦
٢٢	بەراوردی ئاماری لەنێوان ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران.	١٠٧
٢٣	بەراوردی ئاماری لە نێوان ئاستی مامۆستای وانەبێژ و بەرنامە پەروەردەییەکان بە خوێندکارانەوە بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران.	١٠٨
٢٤	بەراوردی ئاماری لە نێوان کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەڕووی ئەرکی پەروەردەیی و فێرکارییەوە بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران.	١٠٩
٢٥	پەیوەندی نێوان گۆڕاوی (ئاستی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و سوود وەرگرتن لە زانیارییەکان).	١٠٩
٢٦	پەیوەندی نێوان قۆناغی خوێندن و بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	١١٠
٢٧	پەیوەندی نێوان قۆناغی خوێندن و تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان.	١١٠
٢٨	پەیوەندی نێوان ئاستی فێربوون لای خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.	١١١
٢٩	بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا.	١١٢
٣٠	جیاوازی ئاماریی لە نێوان کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و ئامڕازەکانی فێربوون لای (خوێندکاران و ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانەیان بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان).	١١٢
٣١	جیاوازی ئاماریی لە نێوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەبارەت بە (خوێندکار و کەناڵی پەروەردەیی).	١١٣

٣٢	جیاوازی ئاماریی لە نێوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەبارەت بە (مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان و خوێندکار).	١١٣
٣٣	جیاوازی نێوان تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بە پێی گۆڕاوە دیمۆگرافییەکان.	١١٤

لیستی پاشکۆکانی توێژینەوەکە

ژ	ناونیشانی پاشکۆکان	لاپەڕە
١	فۆرمی ڕاپێوینامە.	١٣٢-١٣٩
٢	کۆمەڵگەی توێژینەوەکە.	١٤٠
٣	ئاستی ڕاستی فۆرمی ڕاپێویی.	١٤١
٤	جێگیری فۆرمی توێژینەوەکە.	١٤١
٥	شوێنی نیشتەجێبوونی بەرتوێژان.	١٤٢

پێشەکی

لە ڕاگەیاندن بە شێوەیەکی گشتی و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەتایبەتی، گرنگی و بایەخی لەو بەرنامە و بابەتە فێرکاریانەوە سەرچاوە دەگرن کە بڵاوی دەکاتەوە و بە سەرچاوەیەکی گرنگی وانەکانی خوێندنی خوێندکاران دادەنرێن.
لە دامەزراوە فێرکارییەکان لە پێناوی بەدیهێنانی ئاسانکاری بۆ پرۆسەی فێربوون هەوڵەکانی خۆیان چڕکردووەتەوە، بۆ ئەو مەبەستەش بەردەوام گەشە بە خۆیان دەدەن وخۆیان نوێ دەکەنەوە، کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییش لە ڕێگەی پەخشکردنی پەیام وبەرنامە فێرکارییە جیاوازەکانیانەوە هەمان بایەخی دامەزراوە فێرکارییەکان دەبینێت، بە جۆرێك ئەو بەرنامە و پرۆگرامانەی پەخشی دەکات، بایەخی بەرچاویان لە گەشەسەندنی پرۆسەی فێربوونی خوێندکاراندا هەیە، کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی کۆمەڵێك ئامانجی جیاوازی هەیە، کە خۆیان لە ڕێنماییکردنی خوێندکاران بە پەیامەکانی خوێندن ودوپاتکردنەوەی پابەندبوونیان بە بەها ئەخلاقی و پەروەردەیی و فێرکارییەکانەوە دەبینێتەوە، بۆیە ناکرێت کەناڵی پەروەردەیی لە پرۆسەی پەروەردە و فیرکردندا جیا بکەینەوە، بەڵکو بە بەشێکی دانەبڕاو وسەرەکی ئەو پرۆسەیە دادەنرێن، کە بە هۆیەوە خوێندکار بەرەو ئاستێکی بەرز هەنگاو دەنێت و بڕیاری گونجاو دەدات، لەم توێژینەوەیەدا کە ناونیشانی (بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فیربوونی خوێندکاراندا)، توێژەر هەوڵ دەدات بگات بەو ئەنجامەی کە ئایا ئەو کەناڵە وەک پێویست توانیویەتی ڕۆڵی لە باشترکردنی پرۆسەی فێربوونی خوێندکاراندا هەبێت؟ هەروەها ڕێژەی بەرکەوتنیان بۆ ئەو کەناڵە بزانێت و ئەو ئاستەنگیانەش دیاری بکات کە لەمپەڕن لە بەردەم خوێندکاراندا لەکاتی بەکارهێنانی کەناڵەکەدا، چونکە وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانە بە ئەنجامدانی ئەم توێژینەوەیە بایەخێکی گرنگی بۆ توێژەرانی دیکە وکەناڵی پەروەردییی وکتێبخانەی کوردی دەبێت.
ئەم توێژینەوەیە لە (چوار)بەش پێکدێت، بەشی یەکەم لە چوارچێوەی میتۆدنامەی توێژینەوەکەدا دادەڕێژێت وهەریەک لە کێشە وپرسیارەکانی توێژینەوەکە، گرنگی، ئامانج، توێژینەوەکانی پێشو، تاوتوێکردنی توێژینەوەکانی پێشوو، سوود وەرگرتن لە توێژینەوەکانی پێشوو، تیۆری توێژینەوەکە، گریمانەی توێژینەوەکە، ڕێکارە میتۆدییەکانی توێژینەوەکە وەک (جۆر ومیتۆد ،کۆمەڵگە و سامپڵ، سنوری توێژینەوەکە، ئامرازەکانی کۆکردنەوەی داتاکانی توێژینەوەکە، ڕاستی و جێگیریی)و ئاستەنگیەکانی بەردەم توێژینەوەکە، پێناسە و چەمک و زاراوەکانی توێژینەوەکە، هاوکێشە ئامارییەکانی توێژینەوەکە لەخۆدەگرێت. بەشی دووەم و تیۆری نامەی توێژینەوەکە چوارچێوەی سێ باسدا باسی بایەخی ڕاگەیاندن لە پەروەردە و فێرکردندا کراوە، لە باسی یەکەمدا باسی ڕاگەیاندن و پەروەردە و سروشتی پەیوەندی نێوانیان، لە باسی دووەمدا ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ولە باسی سێیەمدا، پێگە وپەیوەندی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەزانستەکانی ترەوە باسکراوە.
لە بەشی سێیەمیشدا لە چوارچێوەی چوارباسدا باسی ڕاگەیاندن و پرۆسەی فێربوون کراوە، باسی یەکەم: فێربوون و فیرکردن و وانە وتنەوە، باسی دووەم: ئامرازە فێرکارییەکان، باسی سێیەم: کەناڵە پەروەردەییەکان و پرۆسەی فێرکردن ، باسی چوارەم: کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بایەخی لەپرۆسەی فێرکردندا باسکراوە.

بەشی چوارەم وکۆتایی پڕاکتیکنامەی توێژینەوەکەی لە خۆگرتووە وئەنجامەکانی توێژینەوەکە وشیکارکردنیان دەخاتە ڕوو، پاشان ئەو دەرئەنجامانەی کە توێژینەوەکە پێی گەیشتووە، لەگەڵ چەند ڕاسپاردەیەک و پێشنیارێک لە خۆ دەگرێت، هەروەها بە لیستی سەرچاوەکان، پاشکۆکان، پوختەی توێژینەوەکە بە زمانەکانی عەرەبی و ئینگلیزی کۆتایی بە توێژینەوەکە دەهێنرێت.

بەشی یەکەم

میتۆدنامەی توێژینەوەکە

یەکەم : کێشە وپرسیارەکانی توێژینەوەکە.

دووەم : گرنگی توێژینەوەکە.

سێیەم : ئامانجی توێژینەوەکە.

چوارەم : گریمانەی توێژینەوەکە.

پێنجەم : جۆر ومیتۆدی توێژینەوەکە.

شەشەم : کۆمەڵگە و سامپڵی توێژینەوەکە.

حەوتەم : سنوری توێژینەوەکە.

هەشتەم : ئامڕازی کۆکردنەوەی داتاکانی توێژینەوەکە.

نۆیەم : ڕاستی وجێگیری توێژینەوەکە.

دەیەم : پێناسە وچەمک وزاراوەکانی توێژینەوەکە.

یازدەیەم : ڕێکاری مامەڵەی ئاماریی توێژینەوەکە.

دوازدەیەم : توێژینەوەکانی پێشو.

سیازدەیەم: تیۆری توێژینەوەکە.

بەشی یەکەم

میتۆدنامەکەی توێژینەوەکە

یەکەم : کێشە وپرسیارەکانی توێژینەوەکە

لە هەرتوێژینەوەیەکی زانستیدا درککردن بە کێشە ودیارکردنی، دەبێتە خاڵی سەرەتا وبە یەکێک لە گرنگترین هەنگاوەکانی توێژینەوە دادەنرێت وریوشوێنەکانی تری توێژینەوەکە بۆ کێشەی درکپێکراو دەگەرێتەوە[١].

لەم سۆنگەیەوە؛ کێشەی ئەم توێژینەوەیە بریتییە لە خستنەڕووی بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا، بە تایبەتیش مەبەستمانە بزانین خوێندکارانی قۆناغی ئامادەییەکانی پارێزگای سلێمانی تا چەند وچۆن بەرکەوتنیان لەگەڵ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا هەیە؟

بەخستنەڕووی ئەم پرسیارانە کێشەی توێژینەوەکە زیاتر ڕوون دەبێتەوە:

١- ئایا کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی تا چەند بایەخ بە بواری فێرکاریی وفێرکردنی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی دەدات ؟

٢- ئایا تەماشاکردنی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە چ ئاستێکدایە؟

٣- ئایا گرنگترین جۆری ئامرازە فێرکارییەکان چین کە خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی لە تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا پشتی پێدەبەستن؟

٤- ئایا ڕێژەی پشتبەستنی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی چەندە؟

دووەم : گرنگی توێژینەوەکە

گرنگی توێژینەوەکە لە سروشتی کێشەی توێژینەوەکە بۆ هەردوو گۆڕاوی(کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و ئاستی فێربوون)ەوە سەرچاوە دەگرێت، بە شێوەیەکی گشتی لە ڕووی تیۆری و پراکتیکییەوە لە چەند خاڵێکدا بەرجەستە دەبێت:

١- لە ڕووی تیۆرییەوە:

أ – ئەم توێژینەوەیە بە زمانی کوردی، هەوڵێکی نوێیە ودەبێتە سەرچاوەیەکی زانستی بۆ کتێبخانەی کوردی وناوەندەکانی توێژینەوە ئەکادیمییەکان لە بواری پەروەردە وفێرکردندا.

ب- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی یەکێکە لەو کەناڵە گرنگانەی کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە خوێندکارانەوە هەیە، گرنگە لەو بایەخە تێبگەین کە لەسەر ئاستی فێربوونی خوێندکارانی

---

[١] محمد شوانی، **سەرەتایەک بۆ نوسینی توێژینەوە**، بڵاوکراوەی کتێبخانەی فێربوون، هەولێر، ٢٠١٥، ل ٢٠٣.

قۆنــــاغی ئامـــادەیی دروســـتی دەکەن، ئەم تـــوێژینەوەیە بەرچـــاو ڕوونیـــیەک دەدات بە کەنــــاڵی ئاسـمانی پەروەردەیــی تــاوەکو لەوە بەئاگــا بێــت کە ئەو بەرنــامە فێرکاریــانەی پێشکەشــی دەکــات بەشێوەیەکی زانستی ڕەنگدانەوەی لەسەر ئاستی پەروەردەکردنی خوێندکاران دەبێت.

٢- لە ڕووی پراکتیکییەوە:

أ- گرنگــی بــۆ خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی: ئەم تـوێژینەوەیە دەبێـتە بەرچـاو ڕوونیـیەک بـۆ شـێوازی مــامەڵەی خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی لەگەڵ کەنــاڵی پەروەردەیــی و بەئاگــابوون لە ناوەرۆك وبەهای بەرنامەکانی.

ب- **گرنگــی بــۆ مامۆســتا** کەنــاڵی پەروەردەیــی بە یارمەتیــدەرێکی بــاش دادەنرێــت لە پڕۆســەی وانە وتــنەوەی مامۆســتادا، بــۆیە ئەم تــوێژینەوەیە دەبێــتە بەرچــاوڕوونییەک بــۆ شــێوازی ئەکادیمیانەی وانە وتنەوەی مامۆستا.

سێیەم: ئامانجی توێژینەوەکە

ئەو ئامانجانەی لەم توێژینەوەیەدا هەوڵی بەدیهێنانیان دەدرێت، بریتین لە:

١- ئاشـنابوون بە بــایەخی کەنــاڵی ئاسـمانی پەروەردەیــی لە بــواری فێربــوون لای خوێنــدکارانی ئامادەییەکانی پاریزگای سلێمانی.

٢- ئاشــنا بــوون بە ئاســتی تەماشــاکردنی خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی بــۆ کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیی.

٣- دیــاریکردنی جــۆری ئەو ئــامرازە فێرکارییــانەی کە خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی بــۆ تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بواری فێربووندا پشتیان پێدەبەستێت.

٤- زانینــی ڕێــژەی پشــت بەســتن بە کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی لە لایەن خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامادەیی وەك ئامرازێکی فێرکاریی.

چوارەم : گریمانەی توێژینەوەکە

١- پەیوەنــدیی ئامــاژەی ئامــاریی هەیە لە نێــوان کــاتی تەرخــانکراو بــۆ تەماشــاکردنی کەنــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی لەلایەن خوێنـــدکارانی قۆنـــاغی ئامـــادەیی و بـــایەخی پشتبەســـتن بە ئامرازەکانی ڕاگەیاندن.

٢- پەیوەنــدیی ئامــاژەی ئامــاریی هەیە لە نێــوان تەماشــاکردنی خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بایەخی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونیاندا .

٣- پەیوەنــدیی ئامــاژەی ئامــاریی هەیە لە نێــوان بــایەخی کەنــاڵی ئاسـمانی پەروەردەیــی ســەبارەت بە (خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی و کەنــاڵی پەروەردەیــی – مامۆســتای وانەبێــژی بەرنــامە پەروەردەییەکان و خوێندکار)دا.

٤- جیاوازی ئامازەی ئاماریی هەیە لە نێوان سامپڵی توێژینەوەکە لە تەماشاکردنی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەپێی گۆڕاوە دیمۆگرافیەکانی (ڕەگەز، تەمەن، قۆناغی خوێندن، پسپۆڕی خوێندن، شوێنی نیشتەجێبوون).

پێنجەم: جۆر ومیتۆدی توێژینەوەکە

جۆری ئەم توێژینەوەیە لە چوارچێوەی توێژینەوەی (وەسفی)یە، کە زۆربەی توێژینەوە میدیاییەکان بۆ دەرخستنی دۆخی توێژینەوە وئەو فاکتەرانەی کاریگەرییان بەسەریەوە هەیە پشتی پێدەبەستن، تاکو بەهۆیەوە چەند ئاراستەیەک بخریتەڕوو[1]. ئامانجی وەسفکردنی دیاردەیەکە بە مەبەستی گەیشتن بە ڕاستی و زانیارییەکانی تایبەت بەو دیاردەیە، هەروەها هەوڵێکە بۆ دۆزینەوەی بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا، بە بەکارهێنانی میتۆدی (ڕوپێوی) بەو پێیەی ڕێبازێکی زانستییە بۆ دەستکەوتن وکۆکردنەوەی داتا وزانیارییەکان.

شەشەم: کۆمەڵگە و سامپڵی توێژینەوەکە

١- دیاریکردنی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە:

کۆمەڵگەی توێژینەوە؛ هەموو ئەو تاکانە یان بابەت و شمەک و توخمانە دەگرێتەوە کە پەیوەستن بە کێشەی توێژینەوەکە و توێژەر بە دوای گشتاندنیدا دەگەڕێت بۆ گەیشتن بە ئامانجی تویژینەوەکەی[2]، کۆمەڵگەی ئەم توێژینەوەیە لە دوانزا مەڵبەندی پەروەردە پێکهاتووە ئەوانیش پەروەردەی(ڕۆژئاوا، ڕۆژهەلات، چەمچەماڵ، ڕانیە، پشدەر، سەیدسادق، دووکان، شارەزوور، دەربەندیخان، پێنجوێن، شارباژێر، قەرەداغ)، هۆکاری وەرگرتنی ئەم پەروەردانەش ئەوەیە کە ڕاستەوخۆ سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردە لە پارێزگای سلێمانی. بڕوانە پاشکۆی (٢).

٢ - دیاریکردنی سامپڵی توێژینەوەکە :

خوێندکارانی ئامادەیی پۆلی (١٠و ١١ و ١٢)ی لقی(زانستی و وێژەیی) بۆ خوێندنی ساڵی (٢٠٢١بۆ ٢٠٢٢)خوێندکارانی دوانزە پەروەردەکەی سەر بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پەروەردەی سلێمانی نمایشی سامپڵی توێژینەوەکە دەکەن، ژمارەی سەرجەم خوێندکارانی ئامادەییەکانی پارێزگای سلیمانی (٨٤٣٦٢)هەشتا وچوار هەزار وسێ سەد و شەست و دوو خوێندکارە، کەواتە ڕێژەی (٠,٥%) بۆ هەر پەروەردەیەک وەک سامپڵی توێژینەوەکە وەرگیراوە بە گشتی(٤٥٥)خوێندکار دەکات لەو ژمارە زۆرەی خوێندکار، توێژەر بە (ڕێکەوت) سەردانی ژمارەیەک خوێندنگەی ئامادەیی بەشی زانستی و وێژەیی بۆ دەوامی ڕۆژ وشەو(ناو شار و دەوروبەری شار)ی کردووە کە خوێندکاران لە دەوامی فەرمی خۆیاندا بوون. (٤٥٥)فۆڕمی ڕاپێویی بەسەر خوێنکاراندا بە شێوەی نموونەی نائەگەرایەتی

---

[1] سمیر محمد حسین، **بحوث الاعلام الأسس و المبادىء**، عالم الكتب، القاهرة، ١٩٧٦، ص١٢٣.
[2] محمد خليل عباس، محمد بكر نوفل وآخرون، **مدخل الى مناهج البحث في التربية و علم النفس**، ط٥، دار المسيرة للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٢، ص٢١٧.

یــان نــاهەرەمەکی (عینــة غیــر احتمالیــة)، جــۆری ســامپڵی(عینة الصــدفة) نمــوونەی بە ڕێــکەوت وەرگیــــراوە، پاشــــان لە کــــۆی(٤٥٥) فــــۆڕمی دابەشــــکراو، (٤٥٥)فــــۆڕمەکە وەک خــــۆی گەڕاوەتەوە، بە ڕێژەیــــی ١٠٠% ، بەڵام (١٣)فــۆڕم لەبەرنەبــوونی مەرجــی زانســتی تیانــدا دوورخــراوەتەوە، بەوجــۆرە (٤٤٢)فــۆڕمی ڕاپێــوی خوێنــدکاران بە دروســتی مــاوەتەوە بە ڕێژەیــی(٩٧%)کــۆی فــۆڕمی دابەشــکراو دەکــات. بــۆ زانیــاری لە چــۆنیتی وەرگرتنــی ڕێژەیــی خوێندکاران، بڕوانە پاشکۆی(٢).

حەوتەم: سنوری توێژینەوەکە

١- ســنوری کــات: مەبەســت لەو کــاتەیە کە ڕاپرســیەکەی تێــدا ئەنجامــدراوە، ئەم ڕاپرســییە کە لەلایەن تــوێژەرەوە بــۆ ســاڵی خوێنــدنی (٢٠٢١ – ٢٠٢٢) ئەنجامــدرا لە ســەرەتای مــانگی شــوباتی ٢٠٢٢ دا، دابەشــکردنی فــۆڕمی ڕاپێــویی بە ســەر خوێنــدکارانی ئامادەییەکــانی پارێزگای سلێمانی هەردوو لقی (زانستی و وێژەیی)، مانگی نیسانی ٢٠٢٢ کۆتایی پێهێنرا.

٢ - ســنوری شــوێن: شــوێنی ئەنجامــدانی تــوێژینەوەکە، هەرێمــی کوردســتان/ پارێزگــای سلێمانی کە بریتییە لە خوێندنگاکانی پارێزگای سلێمانی.

٣ – ســنوری بــابەت: بــابەتی تــوێژینەوەکە، بــایەخی کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی لەبەرزکــردنەوەی ئاســتی فێربــوونی خوێندکارانــدا، خوێنــدکارانی ئامــادەیی لە پارێزگــای ســلێمانی بە نموونە.

٤ - ســنوری مرۆیــی: خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی پــۆلی(١٠ و١١ و١٢) ی لقــی (زانســتی و وێژەیی).

هەشتەم: ئامرازی کۆکردنەوەی داتاکانی توێژینەوەکە

بە مەبەســتی کــۆکردنەوەی داتــا و زانیــاریی تــایبەت بە لایەنــی مەیــدانی و گەیشــتن بە ئامــانجی تــوێژینەوەکە، وەک بەشــێک لە پێداویســتیەکانی دەســتەبەرکردنی زانیارییەکــان، تــوێژەر پەنــای بردووەتە بەر بەکارهێنانی ئامرازی توێژینەوە ئەویش:

فــــۆڕمی ڕاپێــــویی:- ئەو فــــۆڕمەیە کە تــــوێژەر وەک ئامرازێــــک بەکاریهێنــــاوە، بــــۆ کــۆکردنەوەی زانیاریەکــان، هەروەهــا ئەنجــام و داتــای ورد دەدات بەدەســتەوە بە تــایبەتی بــۆ گەیشــتن بە ئاســتێک کە پێویســتیت بە ڕێــژە بێــت، تــوێژەر لەم تــوێژینەوەیە دەیەوێــت بە داتــا وزانیــاری بگــات بە ڕێژەیــی پەیوەنــدی و هەمــاهەنگی نێــوان خوێنــدکار و کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی لە بەرزکــردنەوەی ئاســتی فێربوونــدا، تــوێژەر پێــوەری (لیکــارت)ی بۆ(ســێ) بژاردە بەکارهێناوە[1]. بڕوانە خشتەی (١)

---

[1] عزحسـن عبـدالفتاح، **مقدمــة فــي الإحصــاء الوصــفي و الاســتدلالي**، مطبعــة خــوارزم العلميــة، المملكــة العربيــة السعودية، ٢٠٠٨، ص٥٣٨.

خشتەی(١) پێوەری (لیکارت)ی سیانی

ژ	ڕاکان	کێش(weight)
١	لەگەڵیدانیم	١
٢	نازانم	٢
٣	لەگەڵیدام	٣

- هەنگاوەکانی ئامادەکردنی فۆرمی ڕاپێویی:

١- خوێندنەوەی ئەو توێژینەوانەی نزیکن لەم توێژینەوەیە، دیاریکردنی تەوەر و پرسیارەکان، لەگەڵ ئامانجی ئەم توێژینەوەیە یەکدەگرنەوە.

٢- دارشتنەوەی تەوەر و پرسیارەکان، دابەشکردنی بەسەر چەند کەسێکدا وەک یەکەم هەنگاو.

٣- گفتوگۆکردن لەگەڵ مامۆستایانی پسپۆری پەروەردەیی و دەروونی و ڕاگەیاندن، بەمەبەستی زانیاری و سودوەرگرتن.

٤- لەسەر ئەم بناغانەی سەرەوە فۆرمی ڕاپێوییەکە بەم جۆرە بوو :-

- پرسیاری دیمۆگرافی خوێندکارانی سامپڵی توێژینەوەکە، بریتییە لە (٥) بڕگە.

- پرسیاری نێوان بەرتویژ و کەناڵی پەروەردەیی، بریتییە لە (١١) بڕگە.

- پرسیاری پرسە تایبەتەکان بە بابەتی توێژینەوەکە، بریتییە لە (٣٧) بڕگە.

نۆیەم: ڕاستی و جێگیریی توێژینەوەکە

أ- ئاستی ڕاستی توێژینەوەکە: توێژەر ڕاستی ڕواڵەتی بۆ هەڵسەنگاندنی فۆڕمی ڕاپێوییەکە بەکارهێناوە، بۆ دیاریکردنی بایەخی کەناڵی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا، پێش ئەوەی ئەو فۆڕمە بکرێتە بنەمای کارکردن پیشانی(٧)* پسپۆڕ و شارەزای بواری ڕاگەیاندن و پەروەردە دراوە، چەند تێبینیەکیان بۆ فۆڕمەکە زیادکردووە، کە زیاتر جەختیان لە سەر(تەوەری سێیەم) کردەوە، هەروەها چەند بڕگەیەکی تر زیادکرا کە توێژەر بە تێگەیشتنی بۆ بابەتەکەی و بە سود وەرگرتن لە توێژینەوەکانی پێشو ئامادەی کردووە، ئەنجامی ڕێژەی سەدەی ڕاستی ڕەواڵەتی بریتییە لە (٧٩,٨٦%)کە ئەم ڕێژانەش ڕێژەیەکی بەرزی ڕاستەقینەیە بۆ کۆکردنەوەی داتا و زانیاری لەسەر سامپڵی توێژینەوەکە، بڕوانە پاشکۆی(٣).

ب - ئاستی جێگیریی توێژینەوەکە

جێگیریی: مەبەست لە جێگیری جێگیربوونی پێوانەیی و گونجاندنیەتی لەگەڵ خۆیدا، واتە ئەگەر هەمان ئەنجام جێبەجێبکەینەوە لەگەڵ هەمان سامپڵدا لە هامان بارودۆخدا هەمان ئەنجاممان دەستدەکەوێت. توێژەر بە بەکارهێنانی پرۆگرامی ئاماری(ئەلفا کرونباخ) ئاستی جێگیری بۆ کۆی بڕگە و تەوەرەکانی فۆڕمەکان دەرهێناوە. بە پێی ئەم پرۆگرامە ئەو نرخەی جێگیری وەریدەگرێت لە نێوان(سفر و یەک)دایە، بەم پێیە تا نرخی ئەلفا کرونباخ بەرز بێت و نزیک بێتەوە لە (یەک)ئەوا پلەی جێگیری زیاترە، بە پێچەوانەوە تا نرخی ئەلفا کرونباخ نزیک بێت لە(سفر) ئەوا ئاستی جێگیری لاوازە و ئەگەر سفری تەواو بێت ئەوا نرخی جێگیری نیە[1].

---

* ١- پ.د. سابیر بکر مستەفا، زانکۆی سلێمانی / کۆلێجی پەروەردەی بنەرەتی – بەشی باخچەی منداڵان - پسپۆری دەروونزانی پەروەردەیی.
٢- پ.د.کەریم شەریف قەرەچەتانی ، زانکۆی سلێمانی / کۆلێجی پەروەردەی بنەرەتی - پەروەردەی تایبەت.
٣- پ.د. هێمن مەجید، زانکۆی سلێمانی / کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتیەکان - بەشی ڕاگەیاندن ، پسپۆڕی ڕاگەیاندن - تەلەڤزیۆن.
٤- پ.د. ابتسام اسماعیل قادر، زانکۆی سلێمانی / ڕاگری کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتیەکان - بەشی ڕاگەیاندن ، پسپۆڕی ڕاگەیاندن – تەلەڤزیۆن.
٥- پ.د. سەلام نصرالدین محمد، زانکۆی سلێمانی/ کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتیەکان- بەشی ڕاگەیاندن ، پسپۆری ڕاگەیاندن – تەلەڤزیۆن.
٦- پ.ی.د.شێرکۆ جەبار محمد، زانکۆی پۆلیتەکنیکی سلێمانی / کۆلێجی کارگێڕی - بەشی تەکنیکی میدیا، پسپۆڕی ڕاگەیاندن - تەلەڤزیۆن.
٧- پ.ی.د. یوهان عثمان حەمەحسێن، زانکۆی سلێمانی / کۆلێجی زانستە مرۆڤایەتیەکان - بەشی ڕاگەیاندن، پسپۆڕی ڕاگەیاندن - تەلەڤزیۆن.

[1] عزیز عبدة، **الاعلام السیاسي و الرأي العام في ترتیب الاولیات**، دار الفجر للنشر و التوزیع، القاهرة، ٢٠٠٤، ص١٩٥.

به مەبەستی دڵنیایی لە جێگیری فۆڕمی پێوانەکە، توێژەر (١٥)فۆڕم بەسەر (١٥)خوێندکاردا دابەشکردووە بۆ هەردوو ڕەگەز، پاش وەرگرتنەوەییان لە یەکەم جاردا ئەو نمرانەی بەدەست هاتبوون تۆمارکران، پاش(١٥) ڕۆژ دووبارە هەمان ئەو (١٥) خوێندکارە فۆڕمەکانیان بەسەردا دابەشکرایەوە، نمرەی دووەم جاریش تۆمارکرایەوە، پاشان جێگیری فۆڕمی پێوانەکە دەرهێنراوە لە ئاست (٤٨)برگەی فۆڕمی ڕاپێوییەکە بەبێ خەسڵەتەکانی(ڕەگەز، تەمەن، قۆناغی خوێندن، شوێنی نیشتەجێبوون و پسپۆڕی خوێندن)، ڕێژەی جێگیریەکەی (٩٥٣,.)دەرچووە، کە ئەم ڕێژەیەش بە ڕێژەیەکی پەسەندکراو دادەنرێت، بڕوانە پاشکۆی (٤).

دەیەم: پێناسەی چەمک و زاراوەکانی توێژینەوەکە

١- بایەخ : لەم توێژینەوەیەدا بریتییە لە بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەبەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا.

٢- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی : ئەو کەناڵە دەگرێتەوە کە بەرنامەی پەروەردەیی و فێرکاری پەخش دەکات، ئامانجی بڵاوکردنەوەی زانین و ڕۆشنبیریە، هەروەها پێشکەشکردنی خزمەتە بە توێژێکی فراوانی کۆمەڵگە، لە نێویاندا خوێندکارانی خوێندنگە و زانکۆ و پەیمانگاکان [1]. پێناسەی کارڕایی لەم توێژینەوەیەدا بریتییە لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە هەرێمی کوردستان.

٣- فێربوون : کۆمەڵێک چالاکی ئامانجدارە کە پێشتر نەخشە و پلانی بۆ دارێژراوە، کە ئامانجی دەستەبەرکردنی کۆمەڵێک هەلە بۆ ئەوەی فێرکردن لە سیستەمی فێربووندا ئاسان بکات، دەشێ فێربوون بەهۆی مامۆستا ئەنجام بدرێت، یان بەبێ بوونی مامۆستا لە ڕێگەی فیلم، ڕادیۆ، تەلەڤزیۆن وهۆکارەکانی تری ڕاگەیاندنەوە ڕووبدات [2].

پێناسەی کارڕایی فێربوون لەم توێژینەوەیەدا بریتییە لە فێربوونی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەیی بە هۆی بەرکەوتنیان لەگەڵ کەناڵی پەروەردەیی و بایەخی ئەو کەناڵە لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونیاندا.

---

[1] محمد عيسى الطيطي و آخرون، **إنتاج و تصميم الوسائل التعليمية**، دار عالم الثقافة، عمان، ٢٠٠٨، ص٨٥.

[2] حسن شعباني، **مهارتهای آموزشی و پروشی**، چاپ هجدهم ، سازمان سمت، تهران، ١٣٨٣، ص٢٢.

يازدەیەم : ڕێكاری مامەڵەی ئاماریی داتاكانی توێژینەوەكە

- بەكارهێنـــانی پرۆگرامـــی (SPSS) :تـــوێژەر بـــۆ خســـتنەڕوو و شـــرۆڤەكردنی لایەنـــی مەیـدانی تـوێژینەوەكە بەپێـی وەڵامەكـانی نمـوونە(Sample)ی تـویژینەوەكە لە فـۆڕمی ڕاپێـــویی تـــوێژینەوەكەدا و خســـتنەڕووی ئەو دەرئەنجامـــانەی بە دەســـتمان گەیشـــتووە لە ڕێـگەی شـیكردنەوەی بڕگەكـانی ڕاپرسـیەكە و لایەنە دیمۆگرافییەكـانی، تـوێژەر پرۆگرامـی ئاماری(SPSS) ی بەكارهێناوە .

- بەكارهێنـــانی پێـــوەری ئاماری(لیكـــارت)ی ســـیانی: پێـــوانەی لیكـــارت دادەنرێـــت بە پێـوانەیەكی ڕێكخـراوی ڕیزبەنـدكراو بـۆ هەڵبژاردنـی وەڵامـی بـڕگە و گۆڕاوەكـانی فـۆڕمی ڕاپرسـیەكە، ئەو ژمـارانەی دێـنە نـاو ئەم ژمێـرەیەوە بـریتین لە سـنگ و كێشـی وەڵامەكـان، ئەو نمـونەی تـوێژەر بەكارهێنـاوە لە ڕاپرسـیەكەدا بـۆ كـۆی تەوەرە و بڕگەكـان هەڵبژاردنـی سـیانی بـریتین لە (لەگەڵیـدانیم، تـارادەیەك، لەگەڵیـدام) ئەمەش بەپێـی پێـوانەی (لیكـارت)ی سـیانی ناوەنـدە ژمێـری ئەنجامەكـان دەردەهێنرێـت، لیكـارت بـۆ هەریەك لە وەڵامەكـان كێشێكی داناوە، بڕوانە خشتەی (٢).

خشتەی (٢) ناوەندە ژمێرەیی (لیكارت) سیانی

ژ	ناوەندە ژمێرەیی شیاو	ئاست
١	لە ١ بۆ ١,٦٦	نزم
٢	لە ١,٦٧ بۆ ٢,٢٣	مامناوەند
٣	لە ٢,٣٤ بۆ ٣	بەرز

- دووبـــارە بـــوونەوە و ڕێژەیـــی ســـەدی: بـــۆ بەئاگـــابوون لە چەنـــدجارەی دووبارەبووەكـــان و وەســـفكردنی بڕگەكـــان بەپێـــی ئامـــانجی تـــوێژینەوەكە، لە ڕێگـــای هەژماركردنیـــان بە ڕێژەیـــی سەدی.

- لادانـــی پێـــوەری: (لادانـــی ســـتانداردی- Standard Deviation) بـــۆ دەرخســـتنی توانـــای نزیك بوونەوە یاخود دووركەوتنەوەی گۆڕاوەكان لە ناوەندە ژمێری.

- ناوەندە ژمێری(Mean): بەكاردێت بۆ دیاریكردنی ناوەندی ژمارەكان.

- هاوكێشـــــــــــەی پەیوەســـــــــــتی ســـــــــــپێرمان (person correlation coefficient) spermanfrank بۆ دەرهێنانی پەیوەندی نێوان گۆڕاوەكان وەكو گۆڕاوی(x، y)

- **هاوكێشـــەی (simple regression model)**بـۆ دەرهێنـانی پەیوەنـدی و ڕۆڵـی گـۆڕاوێكی ناسـەربەخۆ بـۆ گـۆڕاوی سـەربەخۆ وەكـو (x) و(x,y) بـریتییە لە گـۆڕاوێكی سەربەخۆ(x)و(xy) بریتییە لە ناسەربەخۆ.

- **هاوكێشـەی (Independent Samples T-test)**بـۆ دەرهێنـانی بەراوردی نێـوان دوو گروپ لە گۆڕاوێكا بۆ گۆڕاوێكی دیاریكراو.

- **هاوكێشـەی (One Way Anova F- Test)** بـۆ دەرهێنـانی بەراوردی نێـوان زیـاتر لە دوو گۆڕاو بۆ گۆڕاوێكی دیاریكراو.

دوازدەیەم: توێژینەوەكانی پێشو.

لە ئەنجـامی گەڕان و بەدواداچـوونی تـوێژەر، بە دوای تـوێژینەوە زانسـتییەكانی نـاوەوە و دەرەوەی هەرێمـی كوردسـتاندا، بە ئامـانجی فەراهەمكردنـی چەنـد تـوێژینەوەیەكی پێشـو بـۆ جێبەجێكـردن وبە ئەنجـام گەیانـدنی ڕێكـارە تیـۆریی و پراكتیكییەكـانی تـوێژینەوەكە، ژمـارەیەک تـوێژینەوە دەسـتكەوتوون، بەڵام توێژینەوەكـان بە زمـانی عەرەبـی و بیـانی كە نزیـک و پەیوەندییـدارن بە بـابەتی تـوێژینەوەی ئێسـتا، بەڵام تـوێژینەوەی زانسـتی بە زمـانی كـوردی سـەبارەت بە ڕاگەیانـدنی پەروەردەیـی و فێربـوونی خوێنـدكاران لە ڕێـگەی كەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی بەردەسـت نەبـوو، بـۆیە ئەم تـوێژینەوەیە یەكەم تـوێژینەوەیە لە بـواری ڕاگەیانـدنی پەروەردەیـی وكەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی، توێژینەوەكـان پێشـو بە زمـانی عەرەبـی و بیـانی بەپێـی نـوێترین تـوێژینەوە بـۆ دێرینترینیـان بەم شـێوەیەی خـوارەوە ڕیزبەنـد دەكرێن:

١/ تـوێژینەوەی سـلیم وعلاونـة (٢٠٢١)، بەناونیشـانی: دور الإعـلام التربـوي فـي تلبيـة احتياجات الطلبة العلمية في ظل أزمة كورونا من وجهة نظر طلبة الجامعات الفلسطينية[١].

ئامـانجی تـوێژینەوەكە؛ زانینـی ڕۆڵـی میـدیای پەروەردەیـیە لە دابینكردنـی پێداویسـتییە زانسـتییەكانی خوێنـدكاران لە قەیرانـی كۆرۆنـادا لە ڕوانـگەی خوێنـدكارانی زانكۆكـانی فەلەسـتینەوە، هەروەهـا زانینـی بـوونی جیـاوازی واتـاداری ئامـاریی لە تێكـڕای وەڵامـدانەوەی تاكەكـانی سـامپڵی تـوێژینەوەكە دەربـارەی ڕۆڵـی میـدیای پەروەردەیـی لە دابینكردنـی پێداویسـتییە زانسـتییەكانی خوێنـدكاران لە قەیرانـی كۆرۆنـادا بە ئاڕاسـتەی گۆڕاوەكـانی (ڕەگەز، كۆلێج، سیستەمی خوێندنی زانكۆكان، ئاست، شوێنی دانیشتن).

تـوێژەران، لە توێژینەوەكەیانـدا پشـتیان بە میتـۆدی وەسـفی بەسـتووە بە بەكارهێنـانی فـۆرمی ڕاپێـویی، بـۆ ئەم مەبەسـتەش فـۆرمی ڕاپێوییـان دابەشـكردووە بەسـەر خوێنـدكارانی زانكـۆدا. كـۆمەڵگەی تـوێژینەوەكەش پێكهـاتووە لە خوێنـدكارانی زانكـۆی فەلەسـتین لە كەرتـی خۆرئـاوا،

---

[١] هبة خالد سليم و يوسف جابر علاونة، **دور الإعلام التربوي في تلبيـة احتياجـات الطلبـة العلميـة فـي ظل أزمـة كورونـا من وجهة نظر طلبة الجامعات الفلسطينية، دراسة ميدانيـة، مجلـة العلـوم التربويـة و النفسـية، المجلـد ٥،ع٢٦**، عمـان، ٢٠٢١،ص٧٤-٩٠،https://journals.ajsrp.com/index.php/jeps/article/view/٣٨٦٨/٣٦٨٠ .

هەریەک لە زانکۆکـانی (النجـاح، بیرزیـت، القـدس المفتوحـة، الجامعـة العربیـة الامریکیـة، خضـوري، الاسـتقلال)، سـنوری کـاتی تـوێژینەوەکەش پێکهـاتووە لە وەرزی دووەمـی خوێنـدن بۆ ساڵی (٢٠٢٠ -٢٠٢١).

گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکەوەکە:

أ- ڕۆڵـی میـدیای پەروەردەیـی لە دابینکردنـی پێداویسـتییە زانسـتییەکانی خوێنـدکاران لە قەیرانی کۆرۆنادا لەنێوان ئاستێکی بەرز و کەمدایە.

ب- جیـاوازی واتـاداری ئامـاریی نییە لە تێکـڕای وەڵامـدانەوەی تاکەکـانی سـامپڵی تـوێژینەوەکە دەربـارەی ڕۆڵـی میـدیای پەروەردەیـی لە دابینکردنـی پێداویسـتییە زانسـتییەکانی خوێنـدکاران لە قەیرانی کۆرۆنادا بە ئاراستەی گۆڕاوەکانی (ڕەگەز، سیستەمی خوێندنی زانکۆکان).

پ- جیـاوازی واتـاداری ئامـاریی هەیە لە تێکـڕای وەڵامـدانەوەی تاکەکـانی سـامپڵی تـوێژینەوەکە دەربـارەی ڕۆڵـی میـدیای پەروەردەیـی لە دابینکردنـی پێداویسـتییە زانسـتییەکانی خوێنـدکاران لە قەیرانی کۆرۆنادا بە ئاراستەی گۆڕاوەکانی (کۆلێج و شوێنی دانیشتن).

٢/ تـوێژینەوەی حجـازي و زغیبـي (٢٠٢٠)، بەناونیشـانی: دور بـرامج الاعـلام التربـوي فـي تنمیـة المهـارات الشخصـیة لـدى طلبـة المـدارس الحکومیـة الثانویـة فـي محافظـة جنـین مـن وجهة نظر الطلبة[١].

ئامـانجی تـوێژینەوەکە؛ زانینـی ڕۆڵـی پرۆگرامەکـانی میـدیای پەروەردەیـیە لە گەشـەپێدانی توانـای کەسـیی خوێنـدکارانی ئامادەییەکـانە لە پارێزگـای جنـین لەڕوانـگەی خوێنـدکارانەوە، هەروەهـا دەستنیشـانکرنی ئەو جیاوازییـانەی کە بەهـۆی گۆڕاوەکـانی ڕەگەز وپـۆل وتێکـڕای کـۆنمرەی ئەکـادیمی و ڕەهەنـدەکانی ئاسـتی بەشـداریکردن لە پرۆگرامەکـانی میـدیای پەروەردەییدا.

ئەم تـوێژینەوەیە لە جـۆری توێژینەوەی(وەسـفی)یە، بـۆ وەرگرتنـی داتاکـانیش فـۆڕمی ڕاپێوینامەیـان بەکارهێنـاوە، سـامپڵی تـوێژینەوەکەش (٣٣٠) خوێنـدکاری قۆنـاغی ئامـادەییە لەهەردوو ڕەگەزی نێـر و مـێ، بۆسـاڵی خوێنـدنی(٢٠٢٠- ٢٠٢١)، کـۆمەڵگەی تـوێژینەوەکە بریتییە لە خوێندکارانی ئامادەییەکانی پارێزگای (جنین).

گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکەوەکە:

أ- بەشداریکردنی خوێندکاران لە پرۆگرامەکانی میدیای پەروەردەییدا بەرزە.

---

[١] جولتان حسن حجازي و رفیق مروان زغیبي، **دور برامج الاعلام التربوي في تنمیة المهارات الشخصیة لدى طلبة المدارس الحکومیة الثانویة في محافظة جنین من وجهة نظر الطلبة**، دراسة تحلیلیة، **مجلة الجامعة الاسلامیة للدراسات الانسانیة**، المجلد٢٩، ع٣، فلسطین، ٢٠٢١ ، ص٧٩٤- ٨١٤، file:///C:/Users/Hcc/Downloads/٩١٢١-٤٦٩٥٤-١-PB%٢٠٢٠.pdf.

ب- پەیوەندییەکی ڕاستەوانە هەیە لە نێوان کۆی خاڵەکانی پێوانەی بەشداریکردن لە بەرنامەکانی میدیای پەروەردەیی وکۆی خاڵەکانی پێوانەی توانای کەسیی.

پ- جیاوازی واتاداری ئاماریی هەیە لە کۆی خاڵەکانی پێوانەی بەشداریکردنی خوێندکاران لە پرۆگرامەکانی میدیای پەروەردەییدا.

٣/ تویژینەوەی المثناني و ابراهيم (٢٠١٩)، بە ناونیشانی: دور الإعلام التربوي في تنمية القدرات التعليمية للطالب في بلدان الخليج العربي[١].

ئامانجی توێژینەوەکە؛ خستنەڕووی بابەتی میدیای پەروەردەییە لە یەکێك لەدەوڵەتەکانی کەنداو، ئەمەش لەڕێگەی زانینی ڕۆڵی میدیای پەروەردەییە لە شانشینی بەحرەین، هەروەها زانینی ئەو چالاکیانەی لەپێناو گەشەپێدانی توانا فێرکارییەکانی خوێندکاراندا پێی هەڵدەستێت وئاشکراکردنی مەودای کاریگەریی میدیای پەروەردەییە لەوپەیامانەی تایبەتن بە گەشەپێدانی توانا کەسییەکانی خوێندکاران.

توێژینەوەکە لەجۆری توێژینەوەی(وەسفی)یە، بۆ وەرگرتنی داتاکانیش هەردوو توێژەر فۆڕمی ڕاپێوینامەیان بەکارهێناوە. کۆمەڵگەی توێژینەوەکەش پێکهاتووە لە خوێندکارانی ئامادەییەکانی شانشینی بەحرەین، سامپڵی توێژینەوەکە پێکهاتووە لە (٥٠٠) خوێندکاری قۆناغی ئامادەیی بۆ هەردوو ڕەگەزی نێر و مێ، لەگەڵ وەرگرتنی سامپڵێک لە سەرپەرشتیاران کە ژمارەیان (٣٣) کەسە.

سنوری کاتی توێژینەوەکە؛ توێژینەوەیە لەسەر ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بۆ ساڵی خوێندنی (٢٠١٤- ٢٠١٥)، سنوری شوێنی توێژینەوەکە؛ سامپڵێکە لە خوێندکارانی ئامادەییەکان و سەرپەرشتیارانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە شانشینی بەحرەین.

گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکە :

أ- جیاوازییەکی واتاداری ئاماری هەیە بۆ ڕۆڵی میدیای پەروەردەیی لە گەشەپێدانی توانا کەسییەکانی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەییدا، بەئاراستەی گۆڕاوی ڕەگەزی مێینە .

ب- جیاوازییەکی واتاداری ئاماری هەیە بۆ ڕۆڵی میدیای پەروەردەیی لە گەشەپێدانی توانا کەسییەکانی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەییدا.

پ- جیاوازییەکی واتاداری ئاماری هەیە بۆ ڕۆڵی میدیای پەروەردەیی لە گەشەپێدانی توانا کەسییەکانی خوێندکارانی قۆناغی ئامادەییدا، بەئاڕاستەی گۆڕاوی پسپۆڕیدا.

---

[١] رضا محمود المثناني و رائد محمد ابراهيم، **دور الإعلام التربوي في تنمية القدرات التعليمية للطالب في بلدان الخليج العربي، دراسة ميدانية، مجلة العربى للدراسات الإعلامية**، جامعة البحرين، كلية الآداب ،قسم الاعلام ، مملكة البحرين، ٢٠١٩، ص٥٢- ٨٨، http://search.shamaa.org/fullrecord?ID=٢٥٧٧٠٤ .

٤/ تــوێژینەوەی حســین و آخــرون (٢٠١٨)، بەناونیشــانی: دورالاعــلام التربــوي فــي طــرح قضايا الادارة التعليمية من وجهة نظر الخبراء التربويين والاعلاميين بمنطقة الرياض[١].

ئامــانجی ســەرەکی ئەم تــوێژینەوەیە؛ زانینــی ڕۆڵــی میــدیای پەروەردەیــیە لە خســتنەڕووی چــۆنێتی بەڕێــوەبەردنی پرۆســەی فێرکــاریی لە ڕوانــگەی پســپۆڕان و ڕاگەیانــدکارانی پەروەردەیــیەوە لە نــاوچەی (ریــاض)ی شانشــینی ســعودیە، بەڕێــوەبردن لەســەر بنەمــایەکی زانســتی وبەرنــامە بــۆدانراو دەبێــتە هــۆی بەرەوپێشــچوونی بــواری پەروەردە، پســپۆڕان وڕاگەیانــدنکارانی پەروەردەیــی جەختــدەکەنەوە لەوەی ڕۆڵــی میــدیا لە ناوەنــدی خوێنــدن و پەروەردەیــی خێــزان بەپێــی ســەردەم وپێشــکەوتنەکان لە ئەوە دوای ئەوە بــۆ داهــاتوو ســەنگ وکاریگەری خۆی دەبێت بەبوونی چاودێرێکی وورد لەسەر پرۆسەی فێرکاریی.

تــوێژینەوەکە؛ لەجــۆری تــوێژینەوەی(وەســفی) یە، بــۆ وەرگرتنــی داتاکــانیش تــوێژەران فــۆڕمی ڕاپێوینامەیــــان بەکارهێنــــاوە، ســــامپڵی تــــوێژینەوەکەش پێکهــــاتووە لە (٣٤٥) پســــپۆڕو ڕاگەیانــدکارانی پەروەردەیــی، تــوێژەران ســامپڵی هەڕەمەکــی ســادە (العينــة العشــوائية البســيطة)یان هەڵبــژاردووە، کە (٦٥)پســپۆڕ و ڕاگەیانــدکاری پەروەردەیــی لەخــۆ گرتــووە، ســنوری شــوێنی تــوێژینەوەکە شــاری (ریــاض)ە لە شانشــینی ســعودیە، ســنوری کــاتی توێژینەوەکە ساڵی ٢٠١٨.

گرنگترین ئەو دەرئەنجامەکانی پێی گەیشتوون بریتین لە:

أ- میــدیای پەروەردەیــی لەڕوانــگەی پســپۆڕان و ڕاگەیانــدکارانی پەروەردەیــیەوە لەڕووی بــابەتە فێرکارییەکانی تایبەت بە پلاندان وڕێکخستن وچاودێری ڕۆڵێکی لاوازی بینیوە.

ب – میدیای پەروەردەیی لە چاودێری بەڕێوەبردنی فێرکاریدا ڕۆڵی لاوازی هەیە.

پ- میــدیای پەروەردەیــی ڕۆڵــی لاوازی بینیــوە لە ناســاندنی ئەو پێشــکەوتنە نوێیــانەی لەبــواری پەروەردەیی وتەکنەلۆژیادا بەدیهاتوون.

٥/ تــــوێژینەوەی فرەنســــیس(٢٠١٧، Francis) بە ناونیشــــانی: کــــاریگەری تەکنەلۆجیــــا لەسەر هاندانی خوێندکاران بۆ فێربوون و بەستنەوەی بە فێربوونی پۆل[٢].

لە گرنگتــرین ئامانجەکــانی تــوێژینەوەکە؛ دۆزیــنەوەی تێڕوانینــی خوێنــدکاران بــۆ بەکارهێنــانی تەکنەلۆجیــا لە ڕێنماییەکــانی پۆلــدا، هەروەهــا تێگەیشــتن لە پێویســتی وگرنگــی تەکنەلۆجیــا لە پۆلەکانی خوێندن و پەیوەندی بە هاندانەوە.

---

(١) بانقاطـة الزبيـر حسـين وآخـرون ، **دور الإعـلام التربـوي فـي طـرح قضـايا الإدارة التعليميـة مـن وجهـة نظـر الخبـراء التربـويين والإعلاميـين بمنطقـة الريـاض بالمملكـة العربيـة السـعودية، دراسـة تحليليـة، مجلـة كليـة التربيـة الأساسـية للعلـوم التربويـة والانسـانية**، ع٤١، جامعـة الخرطـوم ،كليـة التربيـة، ٢٠١٨، ص٥٧٠-٥٨٣، https://www.iasj.net/iasj/download/٩٠٦٧٠cf٦٥d٧٤٩٤bf.

(٢) James Francis (٢٠١٧): **The Effects Of Technology On Student Motivation And Engagement In Classroom-Based Learning**, https://dune.une.edu/theses/١٢١/.

ئەم تـوێژینەوەیە؛ لە جـۆری تـوێژینەوەی (وەسـفی)یە، تـوێژەر فـۆرمی ڕاپێـویی وەک ئـامرازی تـوێژینەوەکە بەکارهێنـاوە، کـۆمەڵگەی تـوێژینەوەکە قوتابخانەکـانی نیـو ئینگلانـد چـارتەر(ئـین ئـی سـی ئـێس) قوتابخـانەیەکی دەسـتووری گشـتییە لە شـاری ژینـگە لە نیـو ئینگلانـد، کەرەسـتەی ئامـاریی تـوێژینەوەکە بـریتییە لە بەرنـامەی(Spss)، نمـوونەی تـوێژینەوەکە خوێنـدکارانی پـۆلی (٧ و ٨ و٩) بنەرەتـــی لەگەڵ (١٠ و ١١ و١٢) ئامـــادەیی، کە ٣١٢ خوێنـــدکاری نێـــر و مـــێ وەک نمـــوونە وەرگرتـــووە بـــۆ خوێنـــدنی ســـاڵی ٢٠١٤ ـــ ٢٠١٥ ، ژمـــارەی خوێنـــدکارەکان ١٠٦٤١ خوێندکار بوون.

لە گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکە:

ئەنجامەکـــانی ئەم تـــوێژینەوەیە بـــاس لە کـــاریگەری ئەرێنـــی تەکنەلۆجیـــای فێرکـــردن دەکـــات لە دروستکردنی پاڵنەری فێربوون

٦/ تـــوێژینەوەی جیـــدوري (٢٠١٣)، بە ناونیشـــانی: الـــدور التعليمـــي والتثقيفـــي للقنـــاة الفضائية التربوية السورية في تنمية أداء الطلاب[١].

ئامـــانجی تـــوێژینەوەکە؛ بـــۆ زانـــین و وەرگرتنـــی ڕاوبۆچـــوونی خوێنـــدکارانی ئامادەییەکـــانی خوێنـدنگاکانی پارێزگـای دیمەشـقە، دەربـارەی ڕۆڵـی کەنـاڵە ئاسـمانییە پەروەردەییەکـانی سـوریا لە گەشـــەپێدانی تواناکـــانی خوێندکارانـــدا و ئاشـــکراکردنی بـــوونی جیـــاوازی واتـــاداری ئامـــاریی لە نێـوان خوێنـدکارانی ئامادەییەکـان سـەبارەت بە ڕۆڵـی کەنـاڵە ئاسـمانییە پەروەردەییەکـانی سـوریا لە گەشەپێدانی تواناکانیادا، پاڵپشت بە گۆڕاوەکانی توێژینەوەکە(ڕەگەز، پسپۆڕیی).

ئەم تـوێژینەوەیە؛ لە جـۆری تـوێژینەوەی(وەسـفی)یە، بـۆ وەرگرتنـی داتاکـانیش تـوێژەر فـۆرمی ڕاپێـوویی بەسـەر خوێنـدکارانی ئامادەییەکـانی پارێزگـای دیمەشـقدا دابەشـکردووە، کـۆمەڵگەی تـوێژینەوەکەش پێکهـاتووە لە سـامپڵێك لە خوێنـدکارانی ئامادەییەکـانی خوێنـدنگاکانی پارێزگـای دیمەشق بۆ ساڵی خوێندنی(٢٠١٠-٢٠١١)، ژمارەیان (٢٨٠) خوێندکارە.

گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکە:

ا- جیـاوازی واتـاداری ئامـاریی نیـیە لە ڕۆڵـی کەنـاڵە ئاسـمانییە پەروەردەییەکـانی سـوریا لە گەشەپێدانی توانای خوێندکارادا پشتبەستن بە گۆڕاوی ڕەگەز.

ب- جیـاوازی وتـاداری ئامـاریی نیـیە لە ڕۆڵـی کەنـاڵە ئاسـمانییە پەروەردەییەکـانی سـوریا لە گەشەپێدانی توانای خوێندکارادا پشتبەستن بە گۆڕاوی تایبەتمەندی.

لەکۆتایدا توێژەر کۆمەڵێك ڕاسپاردەی خستووەتەڕوو:

---

[١] بشار عوض جيدوري، **الدور التعليمي والتثقيفي للقناة الفضائية التربوية السورية في تنمية أداء الطلاب، دراسة ميدانية، مجلة جامعة دمشق للعلوم التربوية والنفسية، جامعة دمشق، كلية التربية**، المجلد ٢٩، دمشق، ٢٠١٣، ص٣٩٣- ٤٢٤، http://search.shamaa.org/FullRecord?ID=١٠٢٠١٠ .

- درووستکردنی هاوئاهەنگیکردن لە نێوان کەرتی پەروەردە و کەرتی ڕاگەیاندندا، بەئامانجی بایەخدان بەناوەڕۆکی پەروەردەیی، کە دەشێ لەڕێگەی پرۆگرامە کەلتوری و فێرکارییەکانەوە پێشکەشی خوێندکاران بکرێت.

- بانگهێشتکردنی دەزگاکانی ڕاگەیاندن بەمەبەستی هەڵسەنگاندنی بابەتە میدیاییەکان بەشێوەی خول، ئەمەش بە هاوئاهەنگیکردن دەبێت لەگەڵ وەزارەتی پەروەردە لەژێر ڕۆشنایی کۆمەڵێك ستانداردی میدیایی وپەروەردەیی و دەروونی پێش ئەوەی بگاتە دەست خوێندکاران.

- دانانی ڕێوشوێنی چارەسەر وپێشنیاردەربارەی بایەخی بابەتی میدیایی لە کەناڵی پەروەردەیی سوریا پێشکەشدەکرێت.

٧/ توێژینەوەی الدري(٢٠١٢)، بە ناونیشانی: واقع استخدام الاعلام التربوي في إكساب مهارات الاتصال للتلاميذ ذوي صعوبات التعلم[١].

ئامانجی توێژینەوەکە؛ زانینی واقیعی بەکارهێنانی میدیای پەروەردەییە لە دابینکردنی کارامەیی پەیوەندی ئەو خوێندکارانەی گرفتی درەنگ فێربوونیان هەیە لە ڕوانگەی پسپۆڕانی میدیای پەروەردەیی و سەرپەرشتیاران و مامۆستایانی زمانی عەرەبییەوە.

ئەم توێژینەوەیە؛ لە جۆری توێژینەوەی(وەسفی)یە، بۆ وەرگرتنی داتا و زانیاری فۆڕمی ڕاپێوویی بەکارهێناوە، توێژەر سامپڵێکی هەڕەمەکی وەرگرتووە لە مامۆستایانی زمانی عەرەبی و پسپۆڕانی بواری میدیای پەروەردەیی و سەرپەرشتیارانی چالاکیەکانی بەڕێوەبەرایەتی دکرنسی فێرکاریی سەربە پارێزگای (دقهلية) و بەڕێوەبەرایەتی زرقای فێرکاریی سەربە پارێزگای دمیاط لە وڵاتی میسر، ژمارەی سامپڵەکان (٤٠٨) کەسە، (١١٣) پسپۆڕی میدیای پەروەردەیی و(٧٧)سەرپەرشتیاری چالاکیەکان و(٢١٨)مامۆستای زمانی عەرەبی لە خۆدەگرێت.

کۆمەڵگەی توێژینەوەکە پێکهاتووە لە کۆمەڵێك لەمامۆستایانی زمانی عەرەبی و پسپۆڕانی بواری میدیای پەروەردەیی و سەرپەرشتیارانی هەردوو پاریزگای (دقهلية و دمياط) لە وڵاتی میسر.

گرنگترین دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکە:

ا- هەموو بەشداربووانی ڕاپێوینامەکە هاوڕابوون کە بەکارهێنانی میدیای پەروەردەیی بایەخێکی گرنگی هەبووە لە بەدەستهێنانی تواناکانی ئەو خوێندکارانەی کە توانای تێگەیشتن و فێربوونی وانەکانیان نزمە.

---

[١] غادة فرج الدري، **واقع استخدام الاعلام التربوي في إكساب مهارات الاتصال للتلاميذ ذوي صعوبات التعلم، دراسة ميدانية، مجلة دراسات الطفولة، جامعة عين الشمس، كلية الدراسات العليا للطفولة، قسم الاعلام وثقافة الطفل**، مجلد١٥، ع٥٧، القاهرة، ٢٠١٢، ص١١١- ١١٦، http://search.shamaa.org/FullRecord?ID=١٠٥٠٨٠ .

ب- هەموو بەشداربووانی ڕاپێوینامەکە هاوڕابوون کە ئەو خوێندکارانەی توانای تێگەیشتن و فێربوونی وانەکانیان نزمە، بەڕێژەیەکی بەرز میدیای پەروەردەیی بەکاردەهێنن.

پ- بەپێی ئەو پێوەرەی کە توێژینەوەکە دیاریکردووە، هەموو بەشداربوانی ڕاپێوینامەکە هاوڕابوون لەسەر ئەو بەربەستانەی کە بەڕێژەیەکی زۆر ڕێگرن لە بەکارهێنانی میدیای پەروەردەیی لە بەدەستهێنانی تواناکانی خوێندکارانی قۆناغی بنەڕەتیدا.

ت- جیاوازی واتاداری ئاماریی نییە لە تێکڕای وەڵامدانەوەی تاکەکانی سامپڵی توێژینەوەکەدا بەهۆکاری لێهاتوویی.

ج- جیاوازی واتاداری ئاماریی نییە لە تێکڕای وەڵامدانەوەی تاکەکانی سامپڵی توێژینەوەکەدا بەهۆکاری سروشتی کارەوە.

٨/ توێژینەوەی شو(Shu ،٢٠٠٩)، بە ناونیشانی: (بۆچوونی مامۆستایانی خوێندنگە ئامادەییەکانی هۆنگ کۆنگ دەربارەی کاریگەری ئامرازەکانی میدیای خوێندنگە)(١).

ئامانجی توێژینەوەکە؛ ئاشکراکردنی بۆچوونی مامۆستایانە لە خوێندنگە ئامادەییەکانی هۆنگ کۆنگ، دەربارەی کاریگەری ئامرازەکانی میدیای خوێندنگا، سامپڵی توێژینەوەکە لە(١٣) مامۆستای خوێندنگەی ئامادەیی پێکهاتووە، کۆمەڵگەی توێژینەوەکە مامۆستایانی خوێندنگە ئامادەییەکانی شاری(هۆنگ کۆنگ)، توێژەر میتۆدی وەسفی بەکارهێناوە و فۆڕمی ڕاپێوینامەی بەکارهێناوە لە پێناو شیکارکردنی بەڵگە نامەکان بۆ بەدەستهێنانی داتای پێویست لەوبارەیەوە، شوێنی توێژینەوەکە شاری هۆنگ کۆنگ، بۆ ساڵی خوێندنی (٢٠٠٩- ٢٠١٠).

گرنگترین دەرئەنجامی توێژینەوەکە:

أ- بۆ چوونی مامۆستایانی خوێندنگە ئامادەییەکان لەسەر کاریگەریی بەکارهێنانی ئێزگەی خوێندنگە و تەلەفزیۆن لە خوێندنگاکاندا ڕاستەوانەیە و ئاستێکی بەرزی هەیە.

ب- مامۆستایان سود لە ئیزگەی خوێندنگە وەردەگرن بۆ گواستنەوەی کاتی تاقیکردنەوەکان یان چاوپێکەوتنیان لەگەڵ خوێندکاراندا.

پ- ئێزگەی خوێندنگە بەکاردەهینرێت لە پێناو گواستنەوەی پەیامە جیاوازەکانی خوێندکاران.

---

(١) Shu, D. (٢٠٠٩), **Study of teachers beliefs about media in Hong Kong**, Asia Basic Journal of Education, ٢٩ (١): ١-١٥,
https://www.tandfonline.com/doi/abs/١٠,١٠٨٠/٠٢١٨٨٧٩٠٨٠٢٦٥٥٠٠٧?journalCode=cape٢٠ .

٩/ تـــویژینەوەی (Sheey, & Others,٢٠٠٧) بەناونیشـــانی: { كـــاریگەریی پلانـــی میـدیای پەروەردەیـی لەسـەر نمرەكـانی خوێنـدكاران لە تاقیكردنەوەكـانی خوێنـدنی تـایبەت لە ویلایەتی فلۆریدای ئەمەریكا (FCAT)}[١].

ئامـانجی تـویژینەوەكە زانینـی كـاریگەریی پلانـی ڕاگەیانـدنی پەروەردەییە لەسـەر نمرەكـانی خوێنـدكاران لەتاقیكردنەوەكـانی خوێنـدنی تـایبەت لە ویلایەتـی فلۆریـدای ئەمەریكـا، كـۆمەڵگەی تـوێژینەوەكە لە یەكێك لە خوێنـدنگا ئامادەییەكـانی ویلایەتـی فلۆریـدا ئەنجـام درا، كە كۆمەڵێـك لە مامۆسـتایان هەڵسـان بە درووسـتكردنی كەمپێكـی فێركـردن كە پشـتی بە ئامرازەكـانی میـدیای فێركـاری بەسـتبوو، ئەم پـلانە میـدیا پەروەردەییە كـۆمەڵێ ئـامرازی میـدیایی لەخۆگرتبـوو، وەكـو ریكلامـی بازرگـانی تەلەڤزیـۆنی، وێـنەی گۆڤارەكـان، ئەنتەرنێـت، بەجۆرێـك كە پـێش چـوار مانـگ لە وادەی تاقیكردنەوەكـان وانەكـان پێشـكەش بە خوێنـدكاران كران.

تـویژەرا ن میتـۆدی شـیكارییان بـۆ توێژینەوەكەیـان بەكارهێنـاوە، دەرئەنجـامی شـیكاریی توێژینەوەكە :

- جیـاوازی واتـاداری ئامـاریی هەیە لە نێـوان نمـرەی ئەوخوێنـدكارانە و نمـرەی هاوتاكانیانـدا لەتاقیكردنەوەكـانی سـاڵانی ڕابـردوودا، ئەمەش ئەو ڕاسـتیە دەردەخـات كە بەكارهێنـانی ئامرازەكـانی میـدیای پەروەردەیـی یـارمەتی بەرەوپێشـچوونی ئاسـتی فێربـوونی خوێنـدكاران دەدات، بۆیە پێویستە زیاتر پشتیان پێببەسترێت.

- ئاستی سود وەرگرتن و تاوتوێكردنی توێژینەوەكانی پێشو:

أ- ئاستی سود وەرگرتن لە توێژینەوەكانی پێشو:

توێژەر سودی لە توێژینەوەكانی پێشو وەرگرتووە لە چوارچێوەی ئەم خاڵانەی لای خوارەوەدا

١- لەڕووی وەرگرتنی زانیاری دەربارەی هەردوو گۆڕاوی توێژینەوەكە ودارشتنی ناونیشان و بابەتی توێژینەوەكە.

٢- لە ڕێكخستن و چۆنیەتی داڕشتنی بڕگەكانی میتۆدنامەی توێژینەوەكە.

٣- وەك سەرچاوەی زانستی لە بەشی تیۆری توێژینەوەی ئێستادا بەكارهێنراون و سودیان لێ وەرگیراوە بۆ گەڕان و دەستكەوتنی ئەو سەرچاوانەی پشتیان پێبەستوون.

٤- لە دیاریكردنی ئامرازەكانی توێژینەوەكە و چۆنیەتی شیكردنەوەی ئەنجامەكاندا.

٥- بۆ دروستكردنی فۆرمی ڕاپرسی و ڕێكخستنی بڕگە و گریمانەكان سودیان لێوەرگیراوە.

---

(١)Sheehy, Colleen & Others (٢٠٠٧): **The Impact of a Media LiteracyEducation Plan on the Florida Comprehensive Assessment Test(FCAT) Reading Scores of ٩th and ١٠th Grade Students**, Ed.DThesis, University of Central Florida, USA, https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=٤٣٤٥&context=etd .

ب- تاوتوێکردنی توێژینەوەکانی پێشو:

تــوێژینەوەی ئێســتا لە چەنــد لایەنــێکەوە لە گەڵ توێژینەوەکــانی پێشــودا خــاڵی لە یەکچــوون و جیاوازیان هەیە، لە پاش ئەنجامدانی ڕێکاری زانستی ئەم توێژینەوەیە گەیشتینە ئەوەی:

ئامــــانجی ســــەرەکی ئەم تــــوێژینەوەیە نزیــــک و هاوشــــێوەیە لەگەڵ توێژینەوەکــــانی **(ســـليم و علاونـــة، ٢٠٢١)، (حجـــازی و زغيبـــی،٢٠٢٠)، (المثنـــاني و إبـــراهيم، ٢٠١٩)، (حســـين وآخـــرون، ٢٠١٨)، (٢٠١٧، Francis)،(جيـــدوري، ٢٠١٣) ،(٢٠٠٩، shu)، (Sheey,&Others٢٠٠٧)**بەڵام لەگەڵ تــوێژینەوەی **(الـــدري ،٢٠١٢)** جیــاوازە، چــونکە ئامــانجی زانینــی واقیعــی بەکارهێنــانی ڕاگەیەنــدنی پەروەردەیــیە لە بەدەســتهێنانی کــارامەیی پەیوەندی کردندا بۆ ئەوخوێندکارانەی کە بە گران فێردەبن.

لە ڕووی بەکارهێنــانی میتــۆدی تــوێژینەوەوە، تــوێژینەوەی ئێســتا هاوبەشــە لەگەڵ ســەرجەم توێژینەوەکـــانی پێشـــودا کە میتـــۆدی (وەســـفی)یان بەکارهێنـــاوە، جـــگە لە تـــوێژینەوەی **(Sheey, & Others,٢٠٠٧)** کە میتۆدی شیکارییان بەکارهێناوە.

ســەبارەت بە بەکارهێنــانی ئــامڕازی تــوێژینەوە، تــوێژینەوەی بەردەســت هاوشــێوەیە لەگەڵ توێژینەوەکــانی پێشــو جــگەلە تــوێژینەوەی(Sheey,&Others٢٠٠٧) ، لە بەکارهێنــانی فــۆڕمی ڕاپێــویی بــۆ کــۆکردنەوەی داتــا و زانیارییەکــان، ســەرجەمیان ئــامڕازی فــۆڕمی ڕاپێوییــان بەکارهێنــاوە بــۆ کــۆکردنەوەی داتــا و زانیــاری و ڕای بەرتــوێژان، بەڵام جیــاوازە لەگەڵ تــوێژینەوەی **(Sheey,&Others٢٠٠٧)** کە بــۆ کــۆکردنەوەی داتــا و زانیارییەکــان پشتیان بە ئامرازەکانی میدیای فێرکردن بەستووە.

لەڕووی دیــاریکردنی کــۆمەڵگە وســامپڵی تــوێژینەوەوە، ئەم تــوێژینەوەیە جیــاوازە لەگەڵ ســەرجەم توێژینەوەکــانی پێشــو **{تــوێژینەوەی ســليم وعلاونــة (٢٠٢١)، تــوێژینەوەی حجــازي و زغيبــي (٢٠٢٠)، تــوێژینەوەی المثنــاني و ابــراهيم (٢٠١٩)، تــوێژینەوەی الحســين و آخــرون (٢٠١٨)، (٢٠١٧، Francis)، تــوێژینەوەی جيــدوري (٢٠١٣)، تــوێژینەوەی الـــدري(٢٠١٢)، تـــــوێژینەوەی(٢٠٠٩، shu)، (Sheey,&Others٢٠٠٧) }**، چــونکە کــۆمەڵگە و ســامپڵی تــوێژینەوەی ئێســتا، هەرێمــی کوردســتان/ پارێزگــای ســلێمانی/ بەڕێــوەبەرایەتی گشــتی پەروەردەی ســـلێمانی کە ١٢ پەروەردە لە خۆدەگرێـــت، هەروەهـــا خوێنــدکارانی قۆنــاغی ئامــادەیی پــۆلی (١٠ و١١ و ١٢)ی لقــی زانســتی و ووێژەیــی وەک ســامپڵی تــوێژینەوە وەرگرتــووە، لەڕووی دابەشــکردنی ژمــارەی ســامپڵەوە جیــاوازە لەســەرجەم توێژینەوەکانی پێشو.

سیازدەیەم: تیۆری بەکارهاتوو لە توێژینەوەکەدا

- تیۆری پشتبەستن بە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندن:

ئەم تیۆریە تێڕوانینێكی زانستی قوڵە بۆ زانینی پلەی پشتبەستنی جەماوەر بە كەناڵی ڕاگەیاندن، توێژەر بە گونجاوی دەزانێت بۆ زانینی بەرزكردنەوەی ئاستی فێربوون لای خوێندكاران و دروستكردنی ڕاو و بۆچوونیان سەبارەت بە كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بۆ پەخشی بەرنامە پەروەردەیی و فێركارییەكان، ئەم تیۆریە پراكتیزە بكات لەسەر بنەمای گریمانەی سەرەكی توێژینەوەكە.

ئەم تیۆریە بەچەندین قۆناغدا تێپەڕیوە، لە سەرەتادا تیۆری پشتبەستن بە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن بریتیی بووە لە نامەی توێژینەوەیەكی(ساندرا بول- روكیچ) بە ناوی(چەمكی زانیارییەكان) لە ساڵی ١٩٤٧دا(١).

بەڵام ساڵی ١٩٧٦ هەردوو توێژەر "ملفین دیفلیر" و "ساندرا بول- روكیچ" *، بنەمایەكی سەرەتاییان لەسەر ئەم تیۆرییە پێشكەشكرد، ئەویش بە پێناسەكردنی كردەی پشتبەستن بە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن (بریتییە لەو پەیوەندییەی كە توانای جەماوەر بۆ پێكاندنی ئامانجەكان دیاریدەكات، ئەمەش لەمەڕ ئەو زانیاریانەی كە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن دەیگوازنەوە)(٢).

بە گوێرەی تیۆری پشتبەستن بە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن بۆ ئەوەی تاكەكانی كۆمەڵگە ئامانجەكەسی و كۆمەڵایەتییەكان بەدیبهێنن پێویستە پشت بە كەناڵەكانی ڕاگەیاندن ببەستن بۆ وەرگرتنی زانیاری كە وەڵامدەرەوەیە بۆ پێداویستیەكانیان و هاوكاریكردن لەبەدی هێنانی ئامانجەكانیاندا.

تیۆری پشت بەستن بە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن بە دیارترین وكاریگەرترین تیۆر دادەنرێت كە زۆرترین خزمەتگوزاری ڕاگەیاندن فەراهەم دەكات بۆ جەماوەر گەر ڕێكاری پشت بەستن پیادە بكرێت(٣).

هەردوو توێژەری ناوبراو بە مەبەستی ڕوونكردنەوەی چۆنێتی پشتبەستنی تاكەكان بە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن بە چەند قۆغیک دیاری دەكرێت، قۆناغەكانیش ئەمانەن:

قۆناغی یەكەم/ ئەم قۆناغە ئاماژە بە جەماوەرێكی چالاک دەدات كە ناوەرۆكێكی دیاریكراو، یان ئامرازێكی دیاریكراو لە ئامرازەكانی ڕاگەیاندن هەڵدەبژێرێت، بەپێی ئەو خاڵ و بنەما وپاڵنەرانەی كە پێشتر هەبوون.

قۆناغی دووەم/ جەختكردنەوەی تێدایە كە بریتییە لەوەی هەرچەندە هێزی پشتبەستن زیاتر بێت، ئەوەندە خەزی زانین زیاتر دەبێت و بەشدارییەكەش زیاتر دەبێت.

---

(١) مرفت الطرابشي و عبدالعزیز السید، **نظریات الاتصال**، القاهرة، دار النهضة العربیة، ٢٠٠٦.

* یەكەم كەس بوون كە تیۆرەكەیان لە ساڵی (١٩٧٦)دانا، دواتر لەساڵی(١٩٨٩)پەرەی زیاتریان پێدا، واتە ئەم تیۆرە لە خەفتاكانی سەدەی بیستەمدا لەسەر بنەمای بوونی پەیوەندییەكی بەهێزی نێوان جەماوەر وئامرازەكانی ڕاگەیاندن و سیستەمی كۆمەڵایەتی سەریهەڵدا.

(٢) Sandre ball-Rocheach,**(Dependency Relations and Newspaper Readership)**,(Journalism Quarterly, Vol.٧٠,١٩٩٣).

(٣)حسن عماد مكاوي ولیلى حسن السید، **التصال ونظریات المعاصرة، الدار المصریة اللبنانیة**، القاهرة، ٢٠٠١، ص٣١٥.

قۆنـاغی سـێیەم/ لەم قۆنـاغەدا ئاسـتی بەشـداریکردن لە بەدەسـتهێنانی زانیـاری بەوە زیـاد دەکـات کە ئاستی ئەو زانین وئاراستانەی کە پێشتر ڕوویان دابوو زیاتر بێت.

قۆنـاغی چـوارەم/ ئەوە ڕوونـدەکاتەوە کە هەرچەنـدە ئاسـت و پـلەی ئـاوێتە و تێکەڵبـوون زیـاتر بیـت، ئەوا ئەگەری ڕوودانـی کـاریگەری زانـین و سـۆزداری و ڕەفتـاری لە ئەنجـامی پشتبەستن بە ئامرازەکانی ڕاگەیاندن لە بەدەستهێنانی ئەو زانیارییانەدا زیاتر دەبێت.

تیۆری پشت بەستن لەسەر دوو بنەمای سەرەکی بنیادنراوە:

یەکەم/ ئامـانج : تاکەکـان هەوڵ بـۆ بەجێهێـانی ئامـانجی کەسـی و کۆمەڵایەتیـان دەدەن لە ڕێـی بەدەسخستنی زانیاری کە کەناڵەکانی ڕاگەیاندن بۆیان فەراهم دەکەن.

دووەم/ سـەرچاوە: دەزگاکـانی ڕاگەیانـدن پشـت بە سـەرچاوەی جۆراوجـۆر دەبەسـتن لە کۆکردنەوەی زانیاری و هەواڵ و ئاڕاستەکردنی بۆ وەرگر یان جەماوەر[1] .

وەرگـر یـان جەمـاوەر پشـت بە کەناڵەکـانی ڕاگەیانـدن دەبەسـتێت بـۆ بەدیهێنـانی ئەم ئامـانجە سەرەکییانە:

یەکەم/ تێگەیشـتن: دروسـتبوونی مەعـریفە لای وەرگـر بە زانیـاری و هەواڵ و بـابەتی ناوخۆی هەرێمی و نێودەوڵەتی کە لەلایەن کەناڵەکانی ڕاگەیاندن پەخش و بڵاودەکرینەوە.

دووەم/ ئاڕاسـتەکردن: کەناڵەکـانی ڕاگەیانـدن وەرگـر ئاڕاسـتە دەکەن بـۆ وەرگرتنـی بڕیـار دەربارەی هەڵوێست و بۆچونی نویَ و چۆنێتی هەڵسوکەوتکردن لەگەڵیدا.

سـێیەم/ کـات بەسـەربردن: کەناڵەکـانی ڕاگەیانـدن لەنێـو بەشـێک لە پەیامەکانیانـدا هەواڵ بـۆ نەهێشـتنی مانـدویی و بێـزاری و دڵەڕاوکێـی و دوورکەوتـنەوە لە کێشـەکانی ڕۆژانەی ژیـان دەدەن بۆ وەرگر یان جەماوەر[2].

گریمـانەی سـەرەکی تیـۆریەکە خـۆی لە پشـت بەسـتنی تاکەکانـدا دەبینێـتەوە بە دەزگاکـانی ڕاگەیانـدن بـۆ تێربـوونی پێداویسـتیەکانیان لەڕێـی بەکارهێنـانی کەنـاڵێکەوە، هەر بـۆیە تـا کەنـاڵە زیاتر ڕۆڵ بگێرێت لە ژیانی تاکەکاندا زۆرترین بایەخیان لەسەر دروست دەکات.

تیـۆری نـاوبراو لە ئەنجـامی پشتبەسـتنی تاکەکـان بە ئامرازوکـانی ڕاگەیانـدن یـاخود پەیوەنـدی ئـاڵوگۆری نیـوان وەرگـر و ئامرازەکـانی ڕاگەیانـدن لە ڕێـگەی سـێ کـاریگەری جیـاوازەوە کـاریگەری چـاوەڕوانکراو دروسـت دەکەن، ئەوانـیش: کـاریگەری زانـین و ویـژدان و ڕەفتـار، هەر یەک لەم کاریگەرییـانە گرنگـی خـۆی هەیە بـۆ گەیشـتن بە زانیارییەکـان لە ڕێـگەی

---

[1] حەسـەن عیمـاد مەکـاوی، سـامی ئەلشـەریف، **ڕاگەیانـدن (بیردۆزەکـانی)**، و. ڕابەر ڕەشـید، چاپخـانەی کاردۆ، کەرکووک، ٢٠١١، ل ٣١٥.
[2] حسن عماد مكاوي وليلى حسن السيد، **سەرچاوەی پێشوو**، ص٣٢٠.

جیاوازی جەماوەر و پشت بەستن بە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندن بە هەردوو سیستەمی کۆمەڵایەتی و سیستەمی ڕاگەیاندن[١].

- سود وەرگرتنی ئەم توێژینەوەیە لە تیۆری پشتبەستن بە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندن:

تیۆری پشتبەستن بە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندن لەم توێژینەوەیەدا پشتی بە گریمانەیەکی بنەڕەتی بەستووە، کە بریتییە لە تەماشاکردنی بەرنامە فێرکارییەکان لە لایەن خوێندکارانەوە، کە لەسەر شاشەی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی پەخش دەکرێن، چونکە دەبنە هۆی بەرزکردنەوەی ئاستی فیربوون لای خوێندکاران، جیاواز لەگەڵ ئەو خوێندکارانەی کەمتر تەماشای ئەو کەناڵە دەکەن و بەرکەوتنیان لەگەڵ بەرنامە فێرکارییەکانی ئەو کەناڵەدا هەیە، هەروەها پەیوەندییەکی گرنگ هەیە لە نێوان ڕێژەیی تەماشاکردنی بەرنامە فێرکارییەکانی وانەکانی خوێندن و ڕادەی ڕەنگدانەوەی بەهای زانستی ئەو بەرنامانە لەسەر خوێندکاران.

---

[١] کاوە عبدالرضا محمد، **معالجة الازمات الداخلية كما القنوات الفضائية العراقية ومدى اعتماد الجمهور عليها**، **رسالة دكتوراه غير منشورة**، معهد البحوث والدراسات العربية، قسم الدراسات الاعلامية، القاهرة، ٢٠١٣، ص٦٠.

بەشی دووەم

تیۆری نامەی توێژینەوەکە

بایەخی ڕاگەیاندن لە پەروەردە وفێرکردندا

باسی یەکەم : ڕاگەیاندن و پەروەردە و سروشتی پەیوەندی نێوانیان :

یەکەم : پەیوەندی نێوان ڕاگەیاندن و پەروەردە.

دووەم : هاوتەریبی ڕاگەیاندن و فەلسەفەی پەروەردە.

باسی دووەم : ڕاگەیاندنی پەروەردەیی :

یەکەم : مانا وچەمکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

دووەم : گرنگی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

سێیەم : ئامانجەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

چوارەم : ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

پێنجەم : بوارەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

شەشەم : ئاستەنگیەکانی بەردەم ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

حەوتەم : هۆکارەکانی سەرکەوتنی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

هەشتەم : ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

باسی سێیەم : پێگە وپەیوەندی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەزانستەکانی ترەوە:

یەکەم : پێگەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لەنێو زانستی ڕاگەیاندن و پەروەردەدا.

دووەم : پەیوەندیی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی به زانستەکانی ترەوە.

بەشی دووەم

تیۆری نامەی توێژینەوەکە

بایەخی ڕاگەیاندن لە پەروەردە و فێرکردندا

باسی یەکەم : ڕاگەیاندن و پەروەردە و سروشتی پەیوەندیی نێوانیان :

یەکەم : پەیوەندی نێوان ڕاگەیاندن و پەروەردە :

ڕاگەیاندن وپەروەردە؛ دوو ڕەگەزی کەلتووری چالاکن کە لەسەر یەك زەمینەی هاوبەش کاردەکەن، بە جۆرێك دەتوانین بڵێین پرۆسەی ڕاگەیاندن لە هەندێك ئاراستەوە هەمان پرۆسەی پەروەردەییە، هەروەها هەندێك پرۆسەی پەروەردەیی لە هەندێك ئاراستەوە هەمان پرۆسەی ڕاگەیاندنە، پەروەردە بە واتا تایبەتییەکەی بریتییە لە پرۆسەیەکی مەبەستدار، کە لە ڕێگەیەوە مرۆڤ ئاراستە دەکات بۆ بەدیهێنانی گەشەکردنیان، بە واتا گشتییەکەی ژیانە بە هەموو پێکهاتەکانییەوە لە ئەزموون وپەیوەندییەکان، ڕاگەیاندن لە بنەڕەتدا بریتییە لە ئاراستەکردنی تاکەکان لە ڕێگەی دەوڵەمەندکردنیان بە هەواڵ وزانیارییە درووستەکان وراستییە دووپاتکراوەکان، یارمەتیان دەدات لە دروستکردنی ڕاوبۆچوونێکی ڕاست لەسەر کێشەیەك لە کێشەکان[١].

بەکورتی دەتوانین بڵێین پرۆسەی ڕاگەیاندن لە هەندێك لایەنەوە بریتییە لە پرۆسەی پەروەردە، بە پێچەوانەشەوە پرۆسەی پەروەردەش لە هەندێك لایەنەوە بریتییە لە پرۆسەی ڕاگەیاندن، بۆیە لەڕووی تێگەیشتنی گشتییەوە ڕاگەیاندن وپەروەردە دژیەک نین، ئەوەی جێگەی سەرنجە پەروەردە پرۆسەی ئاراستەکردنی کۆمەڵایەتییە، لە سەر بنەمای فێرکردن وەک ئامرازێک بۆ گواستنەوەی کەلتوور وگۆڕینی ڕەفتار وهەڵوێستەکان بەکاردێت، کەواتە ڕاگەیاندن هەرلە بنەڕەتەوە پرۆسەی ئاراستەکردنی تاکەکانە، ئەمەش لە ڕێگەی دەوڵەمەند کردنیان بە ئەزموون و زانیاری دروست بە مەبەستی یارمەتیدانیان لە پێکهێنانی ڕایگشتی دروستدا، دەربارەی ڕووداوێک لە ڕووداوەکان، یان کێشەیەک لە کێشەکان[٢].

---

[١] أحمد جمال حسن، **التربية الاعلامية**، دارالمعرفة للطباعة و النشر، مصر، ٢٠١٥، ص٣٥-٣٦.

[٢] محمد أحمد موسى، **التربية و قضايا المجتمع المعاصر**، دار الكتاب الجامعي، الامارات العربية المتحيدة، العين، ٢٠٠٢، ص١٩٦- ١٩٩.

ڕاگەیاندن توانیویەتی جیهان کۆنترۆڵ بکات وهەموو ڕۆژێك بە ڕوویەکی جیاواز ونوێوە دەردەکەوێت، وەکو مامۆستا وڕێپیشاندەر وکارلێکەرێك، ئەمەش وای لە پەروەردە کردووە بە ئامرازە سنوردارەکانی و پێشکەوتنە هێواشەکانی کۆنترۆڵی خۆی لە شوێنی خۆیدا لەدەست بدات، هەروەها ڕاگەیاندن ببێتە پێشەنگ لە پێگەیاندنی کۆمەڵگە و کاریگەرییەکانی لە پێگەیاندن و ڕێنمایی کردنی گەورە و بچووکەکان [١].

دووەم : هاوتەریبی ڕاگەیاندن و فەلسەفەی پەروەردە :

پەیوەندییەك لە نێوان فەلسەفە وپەروەردەدا هەیە، بەڵام ڕادەی ئەم پەیوەندییە لە قوتابخانەیەکی فەلسەفی وپەروەردەییەوە بۆ قوتابخانەیەکی تر دەگۆڕێت، سەرەڕای ئەوەش بە لەبەرچاوگرتنێکی سەرەکی هەیە، گوزارشت لە پەیوەندییەکی بەهێز دەکات لەنێوان فەلسەفە وپەروەردەدا، کە پێی وایە پەروەردە بە پاشکۆی فەلسەفە دادەنرێت وبیرۆکە و بیردۆزەکانی لێ وەردەگرێت وجێبەجێیان دەکات، هەروەها پێی وایە پەیوەندی نێوان فەلسەفە و پەروەردە کۆن وبەهێزە، هەروەکو سوقرات دەڵێت:" فەلسەفە و پەروەردە دوو ڕووی جیاوازن بۆ یەك شت، یەکێکیان گوزارشتە لە فەلسەفەی ژیان وئەوی تریان ڕێگەی جێبەجێکردنی ئەو فەلسەفەیە"[٢].

بۆ تێگەیشتن لە(فەلسەفەی پەروەردە) دەبێ پێشتر لە چەمك وواتای قوڵی(پەروەردە) و (فەلسەفە) تێبگەین، فەلسەفەی پەروەردە ڕستەیەك، یان دەستەواژەیەك نییە لەبەری بکەین و بیڵێینەوە، کارێکی دیاریکراو نیە ئەنجامی بدەین، تێگەیشتنی پرسیارێکی بیرکاریانە نییە تاکو دوای تێگەیشتنی بتوانین هەزاران نموونەی هاوشێوەی لەسەر شیکار بکەین، بەڵکو فەلسەفەی پەروەردە چەمك و واتا وئامانج و مەبەست و میکانیزم و شارەزایی خۆی هەیە، مەرج نییە بەشێوە تیۆرییەکەی هەموو کەسێك توانای تێگەیشتنی هەبێت لە فەلسەفەی پەروەردە، بەڵام هەموو کەسێکی پەروەردەیی بەبێ ئەوەی بە خۆی بزانێت فەلسەفەی پەروەردە، یان بەشێکی ئەو فەلسەفەیە لە کاری ڕۆژانەی خۆیدا پراکتیزە دەکات [٣].

هەر کۆمەڵگەیەك بەپێی ئاستی ئەقڵیەت وپێشکەوتنەکانی لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا فەلسەفەیەکی پەروەردەیی تایبەت بە سروشتی خۆی پیادە دەکات وهیچ کۆمەڵگەیەکیش نییە

---

[١] فهد بن عبدالرحمن الشميري، **التربية الاعلامية (كيف نتعامل مع الاعلام)**، مكتبة الملك فهد الوطنية، الرياض ، ٢٠١٠، ص١٨.

[٢] حراثي ليلى، مانع بسمة، **فلسفة التربية عند الإمام الغزالي** ،**رسالة ماجستير**، جامعة ٨ ماي ١٩٤٥، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، قسم الفلسفة، االجزائر، ٢٠١٦، ص١٤.

[٣] عزیز ئالانی، **فەلسەفەی پەروەردە هزر وهۆشیاری پەروەردەیی**، چ٢،خانەی چاپ و بڵاوکردنەوەی چوارچر، سلێمانی ، ٢٠١٥، ل٢٧١.

بتوانێت دەست لە پەروەردە کردن ودەوڵەمەند کردنی ئەزموونە پەروەردەییەکان هەڵبگرێت، بۆیە دەبینین لە وڵاتانی پێشکەوتوو پەروەردەیەکی زانستییانەی مرۆڤدۆستانەی ئامانجدار پیادە دەکرێت وکۆمەڵگەی دواکەوتووش پەروەردەیەکی ئالودە بە تەقلید و جوینەوەی ڕێبازە ساواوەکانی سەدەکانی ناوەڕاستەوە دەناڵێنێت، کە مرۆڤگەلێکی زەلیل و تێکشکاو بەرهەم دێنێت، ڕاستییەکی حاشا هەڵنەگرە کە تاچەند خزمەت بە ڕەهەندە جیاوازەکانی پەروەردە بکرێت و هەوڵی بەرەوپێشبردنی لایەنەکانی بدرێت، ئەوا پەروەردەش بەئەمەکیی خۆی لەوەدا دەبەخشێتەوە کە بەروبوومێکی کامڵتر ومرۆڤگەلێکی شیاو وبەسوود پێشکەش بە مرۆڤایەتی دەکاتەوە [١].

فەلسەفەی پەروەردە لە هەرکۆمەڵ و وڵاتێکدا بە جۆرێک دادەڕێژرێتەوە کە خواستی بەدیهێنانی نەوەیەک بێت بە پێی ئەو پێوەر و ئامانج و دید و ئایندەبینیانەی دەسەڵات و خواستی وڵاتی لەسەرە بۆ بەدیهێنانی، جا ئەو فەلسەفەی پەروەردەییە هەرچییەک بێت ئەوا کۆدەنگی و راسپاردە پەروەردەییەکان لە حکومەت و بە تایبەت وەزارەتی پەروەردە دەستنیشانی دەکات، ئەو فەلسەفەیەش بنەمایەکی کارکردن دەبێت بۆ هەموو دامودەزگا پەروەردەییەکان بەو ئاڕاستەیەی فەلسەفەکە داخوازی دەکات ومەرجیشە ڕاستەوانە لەگەڵیدا بگونجێت، گرنگە پەروەردە ئاگای ئەوەی هەبێت فەلسەفەی پەروەردەیی تەنها بە نووسین و تۆمارکردنی سەرکاغەز نایەتەدی، بەڵکو کردارێکی تەواوکارابیە ودەبێت بە شێوەی کرداری وڕەفتاری وکارامەیی لە سەرجەم لایەنەکانی ژیانی تاک و کۆمەڵگەدا کاری لەسەر بکرێت، لە گرنگترین ئەو بەش و لایەنانەی دەبێت ڕۆڵ و گرنگی خۆی هەبێت بۆ چەسپاندن و بنیاتنانی ئەو فەلسەفەیە لەنێو کۆمەڵگەدا ڕاگەیاندنە و لەناویشیاندا ڕاگەیاندنی پەروەردەییە بە هەموو شێوەکانییەوە لە بینراو و بیستراو و نووسراو و تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان و پێگە ئەلیکترۆنی و ماڵپەڕ وسەرجەم بەشەکانی دی، ڕاگەیاندن بەتایبەت ڕاگەیاندنی بینراو دەچێتە هەموو ماڵەکانەوە و بەکراوەیی لە بەردەم هەموو تاکێکدا بەبێ ڕەچاوکردنی تەمەن و کاتی بینینی گونجاو خۆیان دەخزێننە نێو بیر و مەعریفەی تاکەوە و کاری تێدەکەن و لە ڕەفتارەکانیدا دەچەسپێن بەجۆرێک کاریگەریەکەی زۆر زیاتردەبێت لەو بابەتانەی لە قوتابخانە و خوێندنگەکاندا دەیخوێنێت، ئەمەش زۆرجار تاک بەرەو گومان و بڕواپێنەبوون بە فەلسەفەی پەروەردەیی و ناوەڕۆکی پێدراوەکانی خوێندن بەلایەوە دەبات و گرنگی نامێنێت، بۆیە زۆر گرنگە کاری جدی بکرێت بۆ ڕاستکردنەوەی ئەو ئاڕاستەیەو

---

[١] تەها محەمەد ئەمین، **گرفتە پەروەردەییەکان(پێشنیاز و هەوڵ بۆ چارەسەر)**، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر، ٢٠١٢، ل١١.

ڕاستەوانەکردنی هەردوو ئاڕاستەی ڕاگەیاندن بەگشتی و ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەتایبەت و فەلسەفەی پەروەردەیی[١].

باسی دووەم : ڕاگەیاندنی پەروەردەیی :

یەکەم : مانا وچەمکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی :

زاراوەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی زاراوەیەکی نوێ یە کە پێشتر لە پەرتووکە زانستییە پەروەردەییەکاندا ئاماژەی پێ نەدراوە، ئەم زاراوەیە کاتێک دەرکەوت کە ڕێکخراوی نێودەوڵەتی(UNICEF)بۆ پەروەردە و ڕۆشنبیری و زانست لە کۆتایی ساڵانی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکانی سەدەی بیستەمدا بەکاریهێنا، لە ڕۆژگاری ئەمڕۆشماندا پسپۆڕانی بواری ڕاگەیاندن بایەخێکی تایبەتی پێدەدەن، چەندین توێژینەوە و لێکۆلینەوەی زانستی دەرکەوتن کە لە گۆشەنیگای جیاوازەوە باسی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دەکەن، هەموویان لەسەر ئەو ڕایە کۆک بوون کە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی پێویستی بە لێکۆڵینەوەی ورد و زانستی هەیە، زاراوەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی هەتا کۆتایی ساڵی حەفتاکان بەم شێوەیە مایەوە، یونسکۆ دەستیکرد بە پێشخستنی سیستەمی زانستە پەروەردەییەکان و شێوازەکانی پەسەندکردنیان و جیاکردنەوەیان و سوودوەرگرتن لێیان[٢].

ئەو پێشکەوتنە فراوانەی بواری تەکنیك کە ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی گرتەوە، بووە هۆی نەهێشتنی بەربەستی کات و شوێن، بە تایبەتی لەپاش پەیدابوونی تەکنیکی پەخشی ئاسمانی لەڕێگەی مانگە دەستکردەکانەوە زاراوەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی گەشەی سەند، هەروەها ئەم زاراوەیەش فراوانتر بوو، بە جۆرێك هەموو ئەو ئەرکە پەروەردەییانەی گرتەوە کە دەکەونە ئەستۆی ڕاگەیاندنی گشتی، بە ئامانجی کۆشش کردن لە پێناو بەدیهێنانی ئامانجە گشتیەکانی پەروەردە لە کۆمەڵگەدا و پابەندبوون بە بەها ئەخلاقیەکانەوە[٣].

---

[١] مەحمود عەبدولکەریم باجەلان، **ڕاگەیاندن و فەلسەفەی پەروەردە دەبێت هاوتەریب بن**، پێگەی کوردستانی نوێ، (٢٠٢٢) https://knwe.org/KU/Details/٧٧٣ ، ڕێکەوتی سەردان ٢٠٢٢/٩/٧ ، کات ٢:٤٥.

[٢] حسان بن عمربصفر و اخرون، **الاعلام التربوي (مفهومه ، فلسفته ، اهدافه)**، مؤسسة طيبة للنشر، القاهرة، ٢٠١، ص٧١ - ٧٤.

[٣] بشرى حسين الحمداني ، **التربية الاعلامية ومحو الامية الرقمية**، دار وائل للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٥، ص١٩.

ڕاگەیاندنی پەروەردەیی کۆمەڵێک پێناسەی بۆ کراوە کە گرنگترینیان ئەمانەن :-

- هەموو ئەو بوارانە دەگرێتەوە کە پەیوەستن بە لایەنی پەروەردەییەوە لە ئامادەکردن و مەشق پێکردن و گەشەپێدانی وانەکان، لەگەڵ بەکارهێنانی ئامرازەکانی ڕاگەیاندن لەپێناو خزمەتکردن بە ئامانجە پەروەردەییەکان[(١)].

- ڕاگەیاندنی پەروەردەیی چەند جۆرێکی جیاوازی دەرگای زانیاریەکانە کە بە بناغەیەک بۆ خوێندکاران و مامۆستایان دادەنرێت، گرنگترینیان کتێبخانەی خوێندنگەکان وئامرازە فێرکارییەکان وکتێبخانەی زانکۆکان وکەناڵی پەروەردەیی وچەند شوێنێکی ترە [(٢)].

- ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ئاکارو ڕەوشتی پەروەردەیی لە پەیامی ڕاگەیاندندا دەگرێتەوە، یان داتای تایبەت بە پرۆسە پەروەردەییەکان دەگرێتەوە، وەکو کۆکردنەوە و ناوەرۆک و بڵاوکردنەوە[(٣)].

- ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دەوڵەمەندکردنی خوێندکارانی خوێندنگەکانە بە زانیاری وهەواڵ و ڕاستەیەکان لە قۆناغی دروستبوون وگەشەسەندنیاندا پێویستیان پێیەتی، هەروەها یارمەتیدانیان بۆ خۆگونجاندن وتێگەیشتن لەگەڵ ئەو کۆمەڵگەیەی کەتێیدا دەژین و ڕووبەڕووبوونەوەیان لەگەڵ ئەو کێشانەی ڕوویان تێدەکات [(٤)].

پسپۆڕانی بواری پەروەردە پێیان وایە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی چوار ئاڕاستە لەخۆدەگرێت،کە ئەمانەن[(٥)] :

ئاراستەی یەکەم / پێی وایە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی پەرەپێدانە بەسیستەمەکانی زانیاری پەروەردەیی و شێوازەکانی ڕۆشنبیرکردنی وجیاکردنەوە و سوود وەرگرتن لێی، ئەوەی لەم پێناسەیەوە وەرگیراوە ئەوەیە کە هەڵگری مانایەك بێت نزیک بێت لە چەمکی سیستەمی زانیاری پەروەردەییەوە نەوەك چەمکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی، هەروەها بوارەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی هەمان بوارەکانی پرۆسەی پەروەردەیین و بەجۆرێك کە هەموو مەعریفەیەکی پراکتیکی و پرۆفیشناڵی و کۆمەڵایەتی دەشێ ببێتە بابەتێک بۆ پرۆسەی

[(١)] رفعت عارف الضبع، **الاعلام التربوي (تأصيله و تحصيله)**، دار الفكر للنشر و التوزيع، دمشق، ٢٠٠٩، ص١٥.

[(٢)] عبدالعزيز عبيد، **الإعلام التربوي واتجاهاته و تصنيفاته الحديثة وكيفية الافادة منها في البلدان العربية، مجلة التربية الجديدة**، ع ٧ ،بيروت، ٢٠١١ ، ص٣٨ - ٣٩.

[(٣)] علي أمبابي، **الاعلام التربوي المقروء في المؤسسة التعليمية**، العلم و الايمان للنشر والتوزيع، دسوق، ٢٠٠٧، ص١٤- ١٥.

[(٤)] طارق محمد محمد الصعيدي، **دور الاعلام التربوي في تنمية الوعي الاعلامي لدى تلاميذ المرحلة الاعدادية ، رسالة دكتوراه**، جامعة عين الشمس، معهد دراسات العليا للطفولة، قسم الاعلام وثقافة الطفل، القاهرة، ٢٠٠٥، ص٥٦.

[(٥)] مصطفى دعمس، **الإعلام المدرسي**، دار كنوز المعرفة العلمية، عمان، ٢٠١٠، ص٨٠.

پەروەردەیی وتوێژینەوەی پەروەردەیی، دواجاریش ببێتە وانەیەك بۆ ڕاگەیاندنی پەروەردەیی.

ئاڕاستەی دووەم / ئەم ئاڕاستەیە پێی وایە پێناسەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دەکشێت وفراوان دەبێت، بە جۆرێك ئەرکە پەروەردەییەکانی ئامرازە گشتییەکانی ڕاگەیاندن بگرێتەوە.

ئاڕاستەی سێیەم / ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەم شێوەیە پێناسە دەکات " هەوڵێکی جدییە بۆ سوود وەرگرتن لە تەکنیکەکانی پەیوەندی و زانیارییەکانی لەپێناو بەدەستهێنانی ئامانجە پەروەردەییەکاندا.

ئاڕاستەی چوارەم / پێی وایە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەو پرۆگرامە پەروەردەییانە دەوترێت لە ئێزگە و تەلەفزیۆن و گۆڤار و راپۆرتە پەروەردەییەکان و وتنەوەی وانە وسیمینارەکاندا پێشکەش دەکرێن.

توێژەر پێی وایە؛ ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بریتییە لە کۆمەڵێک ئەزموون وکارامەیی و کۆشش لە بواری فێرکاریدا، کە خوێندکار لە ڕێگەی خوێندنگە و ئامادەکردن و وەرگرتنی پەیامە هەمەچەشنەکان و ڕۆژنامەگەریی و کەناڵی پەروەردەیی و ئەنجامدانی سیمینار بەدەستیان دەهێنێت، ئەمانەش هەموویان لەپێناو دروستکردنی نەوەیەکی هۆشیار و پڕ لە زانیاری لە داهاتوودا بە یارمەتی پسپۆڕان وشارەزایانی بواری ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەڕێوە دەچن کە بۆ ئەو کارە ڕاسپێردراون.

دووەم : گرنگی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی :

ڕاگەیاندن تەنها بەو چاوە تەماشا ناکرێت کە ئەرکەکەی دەوڵەمەندکردنی تاکەکانی کۆمەڵ بێت بە هەواڵ و ڕووداو و زانیارییەکان، بەڵکو ئەرکەکەی درێژ دەبێتەوە بۆ هەموو بوارە جیاوازەکانی ژیان و لە ڕێگەیەوە چەمکی تر فێر دەبن، واتا گرنگی تەواوکاری پەروەردەیی دەردەخات لە نێوان هەموو کەرت و دامەزراوە کۆمەڵایەتی و پەروەردەییەکاندا، هەروەها بایەخ بە ڕێنماییەکی گشتی دەدات بۆ تاکەکان کە زۆرێک لە تەواوکاری ئامانجە خوازراوەکان بەدەست دەهێنێت (١).

---

(١) محمد بن جميل بن علي علوي ،**الاعلام التربوي ودوره في تفعيل اهداف الاشراف التربوي من خلال تواصله مع المؤسسات الاجتماعية و التربوية** ،**رسالة ماجستير** ،جامعة أم القرى ،كلية التربية ، قسم المناهج و طرق التدريس، شعبة الاشراف التربوي، مكة المكرمة،١٤٢٤ ، ص ٢٨-٢٩.

گرنگیی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لەم خاڵانەی لای خوارەوەدا دەردەکەوێت : -

١- ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە کەناڵێکی شارستانی دادەنرێت بە شێوەیەکی خێرا کار لە کۆمەڵگە دەکات، بە جۆرێك لەناو پێوەری کۆمەڵگەکاندا بە سیمبولی پێشکەوتن دادەنرێت[١].

٢ - گەشەپێدانی توانای زانستی وهونەری خوێندکاران.

٣- بەهێزکردنی پەیوەندی نێوان خوێندکاران وئاڵوگۆڕپێکردنی توانا و ئەزموونەکان لە نێوان خۆیاندا [٢].

٤- دەرفەت بۆ ڕاهێنانی چالاکییە جیاوازەکانی خوێندنگە درووست دەکات، وەکو : کۆکردنەوەی وێنەکان و نووسینی وتار و کردنەوەی پێشانگا.

٥- پرسەکانی کۆمەڵگە وکێشە جۆراوجۆرەکانی تاوتوێ دەکات بڕیارێکی گشتی لەبارەیانەوە دەدات [٣].

سێیەم : ئامانجەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی :

دەتوانین گرنگترین ئامانجەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لەم خاڵانەدا کورت بکەینەوە: -

١- ڕوونکردنەوەی سیاسەتی پەروەردەیی، کە یارمەتی سەرکەوتن وئاوێتەبوون دەدات لەگەڵیدا[٤].

٢ - پاڵپشتیکردنی تەواوکاری نێوان ماڵ وخوێندنگە.

٣ - پاڵپشتیکردنی چالاکی خوێندنگەکان بە بەشداریکردن لەگەڵیاندا لە ڕووی ئامادەسازی و ئەنجامدان وئاراستەکردنیان.

٤ - هاندانی خوێندکاران بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەی زانستی وڕۆشنبیری ومیدیایی[٥].

٥ - هەماهەنگی لەگەڵ کۆمەڵگەدا لە ڕێگەی پەخشی هەواڵەکانەوە، هەروەها دەوڵەمەندکردنی ڕایگشتی بە زانیاری دروست لە ڕێگەی بەرنامە وپڕۆژە فێرکاری و

---

[١] أحمد بن محمد بن خلفان المعمري، **دور التقنيات الحديثة في الاعلام التربوي**، دار يافا العلمية للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٤، ص٣٨.

[٢] عقيل محمود رفاعي، **الاعلام التربوي (دراسة مقارنة)**، دار الجامعة الجديدة، مصر، ٢٠٠٨، ص ٢٧.

[٣] محمد علام الجندي، **الاعلام المدرسي و مشكلاته**، دار الجامعة الحديثة، الأسكندرية، ٢٠٠٩، ص٨٨-٨٩.

[٤] عبدالرحمن بن بريك العليان، **تحديات ادارة الاعلام التربوي الرقمي من وجهة نظر مسؤولي المراكز الاعلامية في الجامعات الحكومية السعودية**، **مجلة العلوم الانسانية، جامعة جدة، المجلد ٢١**،ع ٤، جدة ،٢٠٢٠، ص٦.

[٥] هشام سعد زغلول، **الاعلام التربوي بالمرحلة الجامعية ودوره في التوعية بمخاطر التطرف الفكري**، دراسة تطبيقية على جامعة الحدود الشمالية، **المجلة العلمية لبحوث العلاقات العامة والاعلان** ، ع ١٨، السعودية، ٢٠١٩، ص٤٦٨.

پەروەردەییەکــانیەوە، لە ئەنجامــدا بەرپرســیارێتی بە کــۆمەڵ بــۆ کــاری پەروەردەیــی فەراهەم دەبێت[١].

٦- ناساندنی واقیعی مێژوویی کۆمەڵگە بە خوێندکاران.

٧ - دەوڵەمەندکردنی پرۆسەی فێرکاری.

٨ - پاڵپشتیکردنی وانەکانی خوێندن لە بەدیهێنانی ئامانجەکانیاندا.

٩- پتەوکردنی پەیوەندی نێوان خوێندنگە ودەوروبەر.

١٠- دروستکردنی هۆشیاری میدیایی لە نێوان خوێندکاران وئەنجامدانی خولیاکانیان [٢].

چوارەم : ئەرکەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی:

زۆرجــار توێژەرەکــان هەردوو زاراوەی ئەرکــی ڕاگەیانــدن وئامــانجی ڕاگەیانــدن تــێکەڵ بە یەکتــر دەکەن، مەبەســت لە ئەرك بــریتییە لە ئەنجامــدانی کارێــك لەپێنــاو بەدەســتهێنانی ئامانجێکــدا، بەڵام ئامــانج ئەوەیە کە هەوڵــی بەدیهێنــانی دەدەیــت و کــار لە پێناویــدا دەکەیــت، بە مانــایەکی تــر ئەرك خــۆی لە کۆمەڵێــك پرۆســەی پەیوەندیــدا دەبینێــتەوە، کە ئامــانجی بەدیهێنــانی کۆمەڵێــك ئەنجــامی دیــاریکراوە، پشتبەســتن بە کۆمەڵێــك ئامــانج کە پێشــتر دیــاری دەکــرێن و لە چوارچێــوەی پلانێکــدا داڕێــژراون، بەپێــی ســتراتیژێکی میــدیایی ڕوون، کــار بــۆ بەدیهێنانیــان دەکرێت [٣].

ڕاگەیانــدنی پەروەردەیــی کۆمەڵێــک ئەرك ئەنجــام دەدات، بە گشــتی لە پرۆســەی پەروەردەیــی و فێرکاریدا بەشێوەیەکی جوان ڕەنگدەدەنەوە، لێرەدا کۆمەڵێک لەو ئەرکانە دەخەینەڕوو:-

١- ئەرکــی پەروەردەیــی: ڕاگەیانــدنی پەروەردەیــی بە شــێوەیەکی چــالاک لە مەیــدانی پەروەردە وفێرکاریــدا هــانی فێربــوون و بەدەســتهێنانی زانیــاری و ســەرکەوتن دەدات، ڕۆڵــی هەیە لە دروســتکردنی بنــاغەی کەســایەتی مامۆســتا وەک یەکێــک لەو تــوێژانەی بە ئامــانج گیــراوە و ڕووبەڕووی ئامڕازەکــانی ڕاگەیانــدن بــووەتەوە، ئەمەش بە ڕوونــی لە ڕۆڵەکەیــدا لە پێگەیانــدنی نەوەکــان و پەروەردەکردنیانــدا ڕەنگــدەداتەوە، بە جۆرێــک کە بتــوانن یــارمەتی ئامڕازەکــانی ڕاگەیانــدن لە پرۆســەی گۆڕانکــاری و پێشــکەوتنی کەلتــووری نەتەوەی ، ئەگەر ئامڕازەکــانی ڕاگەیانــدن بە شــێوەیەکی دروســت بەکــاربێهنرێن ئەوا لە ڕووی فیکــری و ڕۆشــنبیرییەوە لە

---

[١] محمد ابو سمرة، **استراتيجيات الاعلام التربوي**، دار أسامة للنشر والتوزيع،عمان، ٢٠٠٩، ص٢٣.
[٢] اسلام حمدتو علي حسن و آخرون، **الاعلام التربوي و دوره في تطوير مناهج الاساس**، بحث تكميلي لنيل درجة بكالوريوس، جامعة السودان للعلوم و التكنلوجيا ، كلية علوم الاتصال، السودان،٢٠١٥، ص٢٨-٢٩.
[٣]مصطفى محمد رجب و آخرون، **واقع ممارسات منسقي الإعلام التربوي بسلطنة عمان في ضوء متطلبات تكنولوجيا المعلومات** ، دراسة تحليلية ،**مجلة كلية التربية** ،جامعة بورسعيد ، كلية التربية ،ع ٣٤، مصر ، ٢٠٢١، ص٦٤٩.

پرۆسەی سەرخستنی کۆمەڵگەدا دەبێتە پاڵپشتێك بۆ ڕەوشت و هەڵسوکەوتی کۆمەڵایەتی، لە توانایدایە ڕۆڵی پەروەردەیی بۆ ئامرازەکانی فێرکاری دەستەبەر بکات، هەروەها بە یارمەتیدەرێکی باشیش دادەنرێت بۆ چارەسەرکردنی گرفتە پەروەردەییەکان کە ڕووبەڕووی دەزگاکانی فێرکاری دەبنەوە [1].

٢- ئەرکی ڕۆشنبیری: مەبەست لێی پاراستنی کەلتووری ڕۆشنبیرییە وگواستنەوەیەتی لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر، بە جۆرێك ئەو بابەتانەی خوێندنگە وخێزان دەیانگوازنەوە بۆ تاکەکان، ئەم دەیانگرێتە ئەستۆی خۆی و لە شێوەی کاری بەکۆمەڵدا ڕاهێنانیان پێدەکات[2].

٣- ئەرکی زانیاری: یەکێک لە ئەرکەکانی تری ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەرزکردنەوەی ئاستی زانستی وبەئاگای تاکەکانە، ئەم ئەرکەش پێویستە یەکێک لە ئامانجە سەرەکییەکانی بێت، بە تایبەتی ئێستا جیهان لە بواری زانست و ڕاگەیاندندا شۆڕشێکی گەورەی تەکنەلۆژیای بەخۆیەوە بینیوە.

٤- پاڵپشتیکردنی فەلسەفەی کۆمەڵگە: سەرەڕای کەمی تواناکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بەراورد بە ڕاگەیاندنی گشتی، بەڵام داخوازی زۆری لەسەرە، ڕاگەیاندنی پەروەردەیی هەمیشە پەیوەستە بە پەیامە پەروەردەییەکانیەوە، ئەمە جگە لەوەی ئامرازەکانی ڕاگەیاندن لە سەدەی نوێدا بە گرنگترین ئامرازی پەروەردەیی دادەنرێن، چونکە بابەتی زانستی وڕۆشنبیری وهەمەرەنگ پێشکەش دەکەن، هەروەها لە ڕووی ڕۆشنبیرییەوە یارمەتی هەستانەوەی کۆمەڵگە دەدەن[3].

٥- چاندنی ئاراستەی دیموکراسی لە هزری خوێندکاراندا: ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ڕۆڵێکی گرنگی بینیوە لە بەدیهێنانی ئەو ئامانجە لەلایەن خوێندکاراندا، هەروەها ڕۆڵی گرنگی بینیوە لە شیکارکردن و ڕوونکردنەوەی هەموو ئەو گۆڕانکاریانەی کە ڕووبەڕووی خوێندکاران بوونەتەوە، بە جۆرێك کە هەموو بابەتێك بە بێلایەنی پەخش بکەن و ڕاستییەکان پیشان بدەن، تاوەکو خوێندکاران لە ڕێگەیەوە لە پێکهێنانی بیروبۆچوون و تێڕوانینیان لەسەر ئەو ڕووداوانەی لە کۆمەڵگەکەیاندا ڕوودەدەن، تووشی سەرلێشێوان نەبن[4].

---

[1] محمد عبدالحميد، **نظريات الاعلام واتجاهات التأثير**، ط٣، عالم الكتب، القاهرة، ٢٠٠٤، ص١٦.

[2] صابر جيدوري، **دور الاعلام التربوي في تنمية أداء طلاب الثانوية العامة تعليميا و ثقافيا**، دراسة تحليلية، **مجلة جامعة القدس المفتوحة للابحاث و الدراسات**، ع ٣٤، المدينة المنورة ، ٢٠١٤، ص٤٠٩.

[3] لطفي النحلاوي، **فلسفة التربية**، الاشكاليات الراهنة، دارالتنوير للطباعة والنشر و التوزيع، تونس، ٢٠٠٩، ص٤٩.

[4] أميرة مصطفى محمود و آخرون، **استخدام أنشطة الإعلام التربوي في توعية تلاميذ المرحلة الابتدائية بمفاهيم الجودة**، دراسة تحليلية، **مجلة دراسات الطفولة**، مجلد ٢٢، ع ٨٥، مصر، ٢٠١٩، ص٢٨- ٢٩.

٦- ئەرکی میدیایی: ئەرکی کۆکردنەوە و شیکارکردنی داتا و زانیاری و وێنە و گفتوگۆکان لە خۆدەگرێت و مامەڵەی دروست بۆ دەدۆزێتەوە، ئەمەش یارمەتی بارودۆخی کەسیی و دەورووبەر و کاریگەرییەکانی لەسەر تاك و کۆمەڵگە دەدات [1].

٧- ئەرکی هاندان: ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دەتوانێت هانی چالاکی تاکەکان وکۆمەڵگە بدات، هەروەها یارمەتی بە ئەنجام گەیاندنی کارەکانیان دەدات لە پێناو بەدەستهێنانی ئامانجە جیاوازەکاندا و هانی خوێندکاران دەدات بۆ بەشداری کردنیان لە پڕۆگرامی کەناڵی پەروەردەیی وگۆڤارەکانی خوێندنگە.

٨- لێکتێگەیشتن وتەواوکاری: ڕاگەیاندنی پەروەردەیی یارمەتی خوێندکاران دەدات لە دەربڕینی ڕاوبۆچوونیان بۆ کەسانی ترکە خوێندکار نین، ئەمەش یارمەتی لێکتێگەیشتن لە نێوان هەردوولا دەدات و ڕەنج وهەوڵەکانیان لە پێناو گەیشتن بە ئامانجەکانیان بەدی دەهێنێت[2].

پێنجەم: بوارەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی :

گرنگترین بوارەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ئەمانەن :-

١- بەکارخستنی ئامڕازە فێرکارییەکان بۆ خوێندنەوەی واقیعی فێرکاری و پەروەردەیی بە شێوەیەکی ورد [3].

٢- بڵاوکردنەوەی زانیاری: ئەم بوارە خۆی لەکۆکردنەوەی بەڵگەنامە و داتا ئامارییەکان و چەند زانیاریەکی تردا دەبینێتەوە، پاشان شیکارکردنی و دانانی ناوەرۆک و ردەکاری و وەرگێرانی بۆ هەر کەسێک کە پێویستی پێی هەبێت.

٣- بواری خوێندنگە: ڕۆڵی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لەم بوارەدا ئاشکراکردنی خوێندکارانی بە توانا ولێهاتووە وئامادەکردنیانە بۆ داهاتوو وسوود وەرگرتنە لە داهێنانەکانیان کەواتە بە پلەی یەکەم هەڵسوکەوت لەگەڵ خوێندکارو تواناکانیدا دەکات.

٤- ڕێنمایی پەروەردەیی: بایەخ بە باشتر کردن وبەرزکردنەوەی ئاستی پەروەردەیی دەدات، ئەمەش بە لە بەرچاوگرتنی ئاستەنگییەکانی پرۆسەی پەروەردەیی و گرانی جیاکردنەوەی توخمەکانی لە یەکتر.

---

[1] عارف محمد الضبياني، **الاعلام التربوي و تطبيقاته في المؤسسات التعليمية**، **مجلة الرسالة للدراسات الاعلامية**، جامعة ذمار،المجلد ٣ ،اليمن ، ٢٠١٩ ،ص١٥.

[2] رشا سمير فوزي، **تطوير برنامج إعداد طلاب قسم الإعلام التربوي بكليات التربية النوعية في ضوء معايير الجودة الشاملة**، **رسالة دكتوراه** ،جامعة القاهرة ،معهد الدراسات والبحوث التربوية ،القاهرة ، ٢٠١٣ ،ص٦٦-٦٨.

[3] حياة قزادري، **دور الاعلام التربوي في بناء الإنسان، مقال علمي**، **مجلة بحوث في التربية النوعية**، دار المنظومة، جامعة القاهرة، كلية التربية النوعية،ع٣٥، القاهرة،٢٠١٩، ص ١٢-٣١.

٥- دانانی پرۆگرامی تایبەت بۆ بە ئاگابوون لە پێشکەوتنەکانی جیهانی دەرەوە لە بوارەکانی زانستی وتەکنیکیدا[١].

٦- ڕێنمایی پیشەیی: ئەمەش بە دارشتنی پرۆگرامی ڕاگەیاندن دەبێت کە ئاراستەی هەریەك لە بەرپرسانی پەروەردەیی وبەڕێوەبەرانی خوێندنگە وبەڕێوەبەرانی کارگێڕی و سەرپەرشتیارانی پەروەردەیی ومامۆستایان دەکرێت، ئەمەش لە پێناو دەوڵەمەندکردنیان لە سەرجەم زانیارییە نوێیەکانە لە بوارەکانی خۆیاندا، بەردەوام یارمەتی گەشەپێدانی ئەزموون وباشترکردنی ئەدای کارکردنیان دەدات.

٧- پرۆگرامی زانستی تایبەتمەند(پسپۆری): مەبەست لێی دۆزینەوەی سەرچاوەی ڕاگەیاندنە بۆ یارمەتیدانی گەنجان لە بواری فێرکاریدا ویارمەتیدانی کەسانی سەرپەرشتیار بۆ گەیاندنی زانیاری بۆ خوێندکاران لە گشت قۆناغەکانی خوێندندا [٢].

٨- پەیوەندیکردن لەگەڵ نووسەران و ڕۆشنبیران و پەروەردەکاران و ڕاگەیاندکاراندا بە مەبەستی ئاڵوگۆڕکردنی ئەزموون لە نێوان خۆیاندا[٣].

شەشەم: ئاستەنگەکانی بەردەم ڕاگەیاندنی پەروەردەیی:

ڕاگەیاندنی پەروەردەیی کۆمەڵێک ئاستەنگی لە پێشە کە ئەمانەن:-

١- ئەو کێشانەی کە پەیوەندیان بە ناڕوونی زاراوەی ڕاگەیاندنی پەروەردەییەوە هەیە: پرۆسەی گەشەپێدان لە سایەی زاراوەی نوێی پەروەردەدا ڕۆڵەکەی زیاتر بووە وبووەتە ئامانجێکی گشتی کۆمەڵایەتی و لە بەر ڕۆشنایی ئەم بابەتەش کێشەی دیاریکردنی ئامانجەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ڕوونتر دەبنەوە بە سیفەتی ئەوەی بە شێوەیەکی گشتی ئاراستەی پرۆسەی پەروەردەیی دەکرێت.

٢- ئەو کێشانەی پەیوەندییان بە پلان و داراییەوە هەیە: بە مەبەستی کۆکردنەوەی گشت ئامراز ولایەنە پەیوەندیدارەکان لە یەك دەزگادا، ڕاگەیاندنی پەروەردەیی پێویستی بە پلانێکی گشتگیر وسیستەمێکی تەواو هەیە، کە بتوانێت پلانی بۆ دابڕێژێت وبە دواداچوون بۆ جێبەجێکردنیان بکات، نەهێشتنی یەك سیستەم کە گوزارشت لە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بکات.

---

[١] رفيعة مسلم حمد حمرور العامري، **تصور مقترح لتطوير دور الاعلام التربوي في المدارس الثانوية يإمارة ابوظبي في دولة الإمارات العربية المتحدة من وجهة نظر الطلاب**، رسالة ماجستير ، جامعة مؤتة، كلية الادارة التربوية ، قسم الأصول و الأدارة التربوية، الأردن، ٢٠١٣، ص١٦ – ١٧.

[٢] ماجدة لطفي السيد، **تقنيات الاعلام التربوي و التعليمي**، دار أسامة للنشر والتوزيع، عمان ، ٢٠١١، ص ٣٧.

[٣] حارث محمد طارق الخيون، **الاعلام التربوي ودوره في تشكيل وعي الطفل**، مقالة، المجلة العربية للاعلام وثقافة الطفل، ع ٢، مصر، ٢٠١٨، ص٧.

٣- ئەو کێشانەی کە پەیوەندیان بە ئەرکە پەروەردەییەکانی ئامڕازە گشتییەکانی ڕاگەیەندنەوە هەیە: ئەمیش خۆی لە کەمی ونەبوونی ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی گشتیدا دەبینێتەوە، بۆ مەبەستی پابەندبوونی پەروەردەیی بە واتا ئەخلاقییەکەی لە ئەدای کاری گشتیدا.

٤- ئەو کێشانەی کە پەیوەندیان بە توانای مرۆییەوە هەیە: بە جێبەجێکاری سەرەکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دادەنرێن[١].

٥- گەڕان بە دوای تیۆری ڕاگەیاندنی پەروەردەییدا: یەکێک لە گرنگترین بابەتەکانی بەکارهێنانی زاراوەی(ڕاگەیاندنی پەروەردەیی)، بابەتی گەڕانە بە دوای تیۆرێکدا کە پەیوەندی نێوان ڕاگەیاندن و پەروەردە ڕوون بکاتەوە[٢].

حەوتەم: هۆکارەکانی سەرکەوتنی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی:

کۆمەڵێک هۆکار هەن دەبنە هۆی سەرخستنی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی، گرنگترینیان ئەمانەن:

١- پرۆگرام وبەرنامەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی، وەکو بەرنامەیەکی نوێکارین و پێویستە بناغەیەکی زانستییان بۆ دابڕێژرێت.

٢- دامەزراوە پەروەردەییەکان پێویستە بە تەواوی پاڵپشتی بەرنامەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بن.

٣- ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە خوێندنگەکاندا ئەگەر بە لەبەرچاوگرتی ئاستی فیکری وتێگەیشتنی خوێندکارنەبێت، ناتوانێت ئامانجەکانی خۆی بەدیبهێنێت.

٤- ئامادەسازی بۆ پرۆگرامی مەشقپێکردن لە خویندنگەکاندا لە سەرجەم قۆناغە جیاوازەکانی فێرکاریدا، بەشێکی گرنگی تەواوکارییە بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوون[٣].

هەشتەم: ئامڕازەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی:

- ڕاگەیاندنی پەروەردەیی کۆمەڵێک ئامراز لەخۆ دەگرێت کە گرنگترینیان ئەمانەن:

١- ئامڕازەکانی بیستن وبینین: ئەم ئامرازانە دەگرێتەوە:

أ- تەلەفزیۆن:- ئامڕازێکی گرنگە لە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی کە کۆکراوەی دەنگ، وێنە، وشە، ڕەنگ و جوڵەیە، ئەمە وادەکات تەلەفزیۆن لە توانایدا بێت کۆنترۆڵی

---

[١] رفيعة مسلم حمد حمرور العامري، **سەرچاوەی پێشوو**، ص١٩.

[٢] أحمد الصعيدي، **مشكلات الإعلام التربوي**، (٢٠١٠)، موقع الإعلام التربوي، https://ei٤e g.yoo٧.com/t٥٣٩-topic، ڕێکەوتی سەردان ٦/٩/ ٢٠٢٢، کات ٩:٣٦.

[٣] نائلة حسن عويضة، **الاعلام التربوي و الاذاعة المدرسية**، الاكادميون للنشر والتوزيع، الاردن، ٢٠١٥، ص٢٢.

هەستەکانی بینین، بیستن، هەست، سۆز وهزر بکات، بە تایبەتی لەو زانیاریانەی کە ناتوانرێت بەتەنیا بۆ وەرگر بگوازرێنەوە، بۆیە تەلەڤزیۆن بە ڕادەیەکی زۆر لە گەیاندنی کەسی کاریگەرترە [١].

ب – ڕادیۆ :- بە ئامرازێکی بەربڵاوی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ناسراوە، کە تێچووی بەرهەمهێنانی پەیامەکانی کەمە [٢].

پ- تۆڕی ئینتەرنێت:- لە ئێستادا بە گرنگترین ئامرازی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دادەنرێت، ئەویش بە هۆی بەجیهانی بوونی و ئاسانی لە بەکارهێنان و زۆری زانیارییەکانی و هەمەچەشنی سەرچاوەکانییەوە[٣]، تۆڕی گەیاندنی ئینتەرنێت لە ئەنجامی ئەو خێراییەی کە هەیەتی، لە توانایدایە هەموو سنورەکان ببڕێت وبچێتە نێو هەموو بوارەکانی ژیانەوە، کە چەندان سایتی تایبەت بە پەروەردە، کۆمەڵایەتی، ئابووری، بازرگانی، کارگێڕی، ڕیکلامی و ژینگەیی هەن، هەروەها لایەنی کات بەسەربردنی زۆریشی تێدایە، بە شێوەیەکی گشتی کاریگەری هەیە لەسەر ژیانی تاك وكۆمەڵگە، هەر ئەم ڕۆڵە گرنگانەی ئینتەرنێت بوو، کە بووە یارمەتیدەرێکی بەهێزی جیهانگیری[٤].

ت- کۆمپیوتەر:- یەکێکە لە ئامرازە گرنگەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی، کە ڕۆڵێکی گەورەی لە بواری فێربوونی فێرخوازاندا هەیە، خوێندکار دەتوانێت ئەو چالاکییەی کە بۆی گونجاوە وئارەزووی لێیەتی هەڵیبژێرێت، هەروەها لە هەمان کاتدا سوودی بۆ مامۆستاش هەیە، چونکە بە هۆی ئەم ئامێرەوە مامۆستا ناچار نابێت وانەکان دووبارە بکاتەوە و سەرنجدانە لە سەر کاری مامۆستا وەك سەرپەرشتیار ورێپیشاندەرێك، ئەمە جگە لەو سوودانەی کە دامەزراوە پەروەردەییەکان(خوێندنگەکان)هەیانە لە بەدیهێنانی خۆیەتی فێرکردندا، هەروەها گەشەپێدانی کەشێکی تەکنەلۆژی لەپێناو بەرەوپێش بردنی کاری

---

[١] سامان جەلال، **هونەرەکانی ڕۆژنامەوانی(تەلەفزیۆن، ڕادیۆ، ڕۆژنامە، میدیای ئەلیکترۆنی)**، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٨، ل٢٠.

[٢] محمد بن جميل بن علي علوي، **سەرچاوەی پێشوو**، ص ٤٣.

[٣] عبدالرزاق محمد الدليمي، **نظريات الاتصال في القرن الحادي والعشرين**، دار اليازوري العلمية للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٦، ص١٧٥.

[٤] طاهر حسو زيباري، ئازاد عبدالعزيز محمد، **کاریگەری بەکارهێنانی ئامرازەکانی پەیوەندی نوێ لە دروستکردنی ڕای گشتیی کوردی بەرانبەر بەدۆزە نیشتیمانیەکان - تۆڕی ئینتەرنێت وەک نموونە**، توێژینەوەیەکی مەیدانییە، **گۆڤاری زانکۆ بۆ زانستە مرۆڤایەتییەکان**، زانکۆی سەلاحەدین، بەرگی ٢٠، ژ٥، هەولێر، ٢٠١٦، ل ٦٤.

مەعریفیدا، ئەمەش لە ڕێگەی پەرەپێدانی تواناکانی بەکارهێنانی کۆمپیوتەر ودابینکردنی فێرکردنی ئەلیکترۆنییەوە دەستەبەر دەبێت[١].

ج- شانۆ:- بەوە ناسراوە کە توانای هەیە ئامانجە پەروەردەییەکان بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ وجوان بگەیەنێت، ئەویش لە پێناو چاندنی خووڕەوشتی پەروەردەیی شیاو ودژایەتی کردنی پەروەردەی نەشیاو.

چ- پێشانگە:- مەبەست لێی کردنەوەی پێشانگاکانە بە هەموو جۆرەکانییەوە(ڕۆشنبیری، کۆمەڵایەتی، زانستی، هونەری).

ح - چالاکی خوێندکاران:- وەکو کارکردن بۆ بەرهەمهێنانی چالاکی خوێندنگەکان(چالاکی ڕۆشنبیری، کۆمەڵایەتی، هونەری، وەرزش، خولی هاوینە).

خ - وانە وتنەوە، کۆڕ، سیمینار وپرۆگرامی چالاکییە کۆمەڵایەتییەکان:- دامەزراوە فێرکارییەکان لە چوارچێوەی وەزارەت، خوێندنگە وزانکۆکاندا پێی هەڵدەستن.

د - ئامێری مۆبایل:- دەتوانرێت ئامێری مۆبایلی زیرەك وەک ئامرازێکی کاریگەر بۆ کرداری فێربوون بەکاربهێنرێت، ئەمەش بەهۆی بوونی چەندین تایبەتمەندی جیاواز لەو جۆرە مۆبایلانەدا، کە یارمەتی پرۆسەی فێربوون دەدەن، هەروەها مۆبایلی زیرەك ڕۆڵێکی باشی بینیوە بۆ خوێندکار بە تایبەتی لە پرۆسەی فێربوونی وانەکانیدا بە شێوەی ئۆنلاین[٢].

٢- ئامرازە کاغەزییەکان:

أ- کتێب:- کتێبەکانی پرۆگرامی خوێندن و کتێبی تریش دەگرێتەوە، ئەو کتێبانەی وەک پرۆگرامی خویندن بەکاردەهێنرین لە ڕووی سوود وتواناوە بە یەکێک لە ئامرازە گرنگەکانی ڕاگەیاندن دادەنرێن[٣].

ب - ڕۆژنامەی خوێندنگە:- ڕۆژنامە بایەخێکی زۆری هەیە، چونکە وەک پەنجەرەیەک وایە کە تاک لە ڕێگەیەوە بە جیهان ئاشنا دەبێت، ڕۆژنامە وگۆڤارەکان بە گشتی دەچنە خانەی خولاوەکانەوە(Periodical)لە نێوان تاکەکانی کۆمەڵگەدا بە بازنەیەکی پەیوەندی گرنگ دادەنرێن و بەوە جیادەکرێتەوە کە بە ئاسانی بەردەست دەبن.

---

[١] وهيب وجيه جبر جبر، **أثر استخدام الحاسوب على تحصيل طلبة الصف السابع في الرياضيات و اتجاهات معليميهم نحو استخدامه كوسيلة تعليمية**، **رسالة ماجستير**، جامعة النجاح الوطنية، كلية الدراسات العليا ،قسم الرياضيات، نابلس، ٢٠٠٧،ص٢٤.

[٢] جمال علي خليل الدهشان، **إستخدام الهاتف المحمول في التعليم والتدريب**، ندوة في تطبيقات تقنية المعلومات والاتصال في التعليم و التدريب، الرياض ،جامعة الملك سعود، كلية التربية، قسم تقنيات التعليم ،٢٠١٠، ص١٢- ١٤.

[٣] عقيل محمود الرفاعي، **سەرچاوەی پیشوو**، ص٨٤.

پ - پۆستەرەکان:- ئامرازێکی کاریگەرن لە کاتی بایەخپێدانیان بە شێوەیەکی هونەری و پەروەردەیی دەبنە هۆی چاندنی چەمك، بەها، ڕەفتارە باشەکان ودژایەتی کردنی ڕەفتاری خراپ[١].

ت - جۆرێکی تر لە بابەتی چاپەمەنی هەیە پێی دەوترێت نامیلکە (Folders)، یان چاپکراوی کاتی، ئەم جۆرە بەوە ناسراوە کە ئاسانە وتێچوونی کەمە، بە مەبەستی ڕیکلام کردن بۆ بۆنە پەروەردەیی و فێرکارییەکان لەلایەن خوێندنگە و دامەزراوە پەروەردەییەکانەوە بڵاو دەکرێنەوە[٢].

نۆیەم: جیاوازی نێوان چەمکی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ومیدیای پەروەردەیی:

تێکەڵ بوونێك لە نێوان هەردوو چەمکی(ڕاگەیاندنی پەروەردەیی ومیدیای پەروەردەیی)دا هەیە، بۆیە کۆمەڵێك جیاوازی لە نێوان هەردوو چەمکەکە دەخەینەڕوو:

أ - ڕاگەیاندنی پەروەردەیی؛ ڕاگەیاندنێکە دەربارەی هەواڵە پەروەردەییەکان، هەواڵ، بابەت، تازەگەری، دۆکۆمێنتی داتا وچالاکییەکانی، بەڵام میدیای پەروەردەیی بریتییە لە پەروەردە لە چوارچێوەی فەلسەفەی پەروەردەدا، کە لە کێشەکانی میدیا وپەیام وئاراستەکانی دەکۆڵێتەوە، هەروەها لە ڕێگاکانی ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی ڕاگەیاندنی جەماوەری لە سەر پەروەردە دەکۆڵێتەوە.

ب - ڕاگەیاندنی پەروەردەیی سەر بە ڕاگەیاندنی مەعریفییە کە لەگەڵ جۆرەکانی تری ڕاگەیاندندا جیاوازی نییە، وەکو ڕاگەیاندنی دارایی و وەرزشی وهی تر..، بەڵام میدیای پەروەردەیی سەر بە پەروەردەی مەعریفییە وەکو پەروەردەی هونەری، پەروەردەی جوانکاری، پەروەردەی وەرزشی و....هی تر.

پ - ڕاگەیاندنی پەروەردەیی: لە مامەڵە کردنی لەگەڵ پەروەردەدا شێواز وئامراز و تەکنیکی ڕاگەیاندن بەکاردەهێنێت، بەڵام میدیای پەروەردەیی لە مامەڵە کردنی لەگەڵ ڕاگەیاندندا شێواز وئامراز ومیتۆدی پەروەردە بەکار دەهێنێت[٣].

---

[١] أمسهل رفيقة، **واقع الاعلام التربوي لمستشار التوجيه المدرسي من وجهة نظر تلاميذ المرحلة الثانوية دراسة ميدانية بثانوية "عبدالمجيد علاهم"**، رسالة ماجستير، جامعة محمد بوضياف، كلية العلوم الانسانية و الاجتماعية، قسم علم النفس، الجزائر، ٢٠١٨، ص٣١.

[٢] آمال جريس عيسى جريسات، فاعلية برامج الاعلام التربوي وعلاقتها بالانضباط السلوكي لدى الطلبة، رسالة دكتوراه، جامعة عمان العربية، كلية العلوم التربوية و النفسية، قسم الأصول والادارة التربوية، ٢٠١١، ص٣١.

[٣] مجيب غلاب،**علاقة التربية الاعلامية بالمصطلحات المتداخلة معها في الحقلين التربوي والأعلامي ضبط الإطار المفاهيمي**، دراسة تحليلية، المجلة الدولية للدراسات التربوية و النفسية ،ع ٣ ، برلين، المركز الديمقراطي العربي، ٢٠١٨، ص ٢٩٢-٢٩٣.

باسی سێیەم: پێگە وپەیوەندی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە زانستەکانی ترەوە :

یەکەم: پێگەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە نێو زانستی ڕاگەیاندن و پەروەردەدا:

لەسەربابەتی پێگەی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لەنێو زانستەکانی ڕاگەیاندن وپەروەردەدا، ناکۆکییەکی ڕوون لە نێوان ڕاگەیاندکاران وپەروەردەییەکاندا هەیە، بۆ نموونە دەبینین کە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە بنچینەکانی بواری پەروەردەوە نزیکە، بە تایبەتی فەلسەفەی پەروەردە، چونکە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی:-

١- پەیوەندی نێوان ڕاگەیاندن وپەروەردە لە گۆشەنیگای پابەندبوونی پەروەردەیی بە ئاراستەی ناوەڕۆکی پەیامەکانی ڕاگەیاندن بۆ ئامرازەکانی ڕاگەیاندن دەخاتەڕوو[1].

٢- ڕاگەیاندنی پەروەردەیی وەکو یەکێك لە بوارە نوێیەکانی توێژینەوەی ڕاگەیاندن دادەنرێت[2].

٣ - پەیوەندی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە ڕاگەیاندنەوە سیفەتێکی ڕێژەییە بە وەسفکراوەوە، پەیوەندی بەش نییە بە بنچینەوە.

٤- بازنەکانی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە چوارچێوەی پەیکەری ڕێکخراوەیی وەزارەتی پەروەردە وفێرکردندایە، هەروەها پسپۆڕیی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە کۆلێژەکانی پەروەردەدا دەخوێنرێت[3].

توێژەر پێی وایە؛ ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە یەکێك لە بەشەکانی بنچینەی پەروەردە دادەنرێت، چونکە کۆشش دەکات بۆ گەیاندنی پەیامە پەروەردەییەکان بە ئامرازە جیاوازەکانی وەکو بینراو، بیستراو، خوێندراو بۆ خوێندنگە وکۆمەڵگە ناوخۆییەکان.

دووەم: پەیوەندی ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە زانستەکانی ترەوە:

هیچ زانستێك نیە لە زانستەکانی تر دابڕاو وبە تەواوی سەربەخۆ بیت، بەڵکو تەواوکارییەک هەیە لە نێوان ئەو زانستە وزانستەکانی تردا، هەروەک دەزانین ڕاگەیاندنی پەروەردەیی کۆمەڵێک ئامانجی تایبەت بەخۆی هەیە، کە دەتوانێت لە ڕێگەی سوود وەرگرتنی لە زانستەکانی تر بەدەستیان بهێنێت وەکو:-

---

[1] مصطفى رجب، **الاعلام التربوي في مصر واقعه و مشاكلاته**، المكتب المصري لتوزيع المطبوعات، مصر، ٢٠٠٧، ص٨٢.

[2] جوهر صلاح الدين احمد، **التعليم والاعلام**، الجمعية المصرية للتكنلوجيا، المجلد الرابع الكتاب الثالث، القاهرة، ١٩٩٤، ص١٦٠.

[3] محمد عطية خليل أبو فودة، **دور الإعلام التربوي في تدعيم الانتماء الوطني لدى الطلبة الجامعيين في محافظات غزة**، **رسالة ماجستير**، جامعة الأزهر، كلية التربية، قسم أصول التربية، غزة ، ٢٠٠٦، ص٤٥.

١- زانستی کۆمەڵناسی(علم الإجتماع): بە یەکێك لەو زانستە سەرەکیانە دادەنرێت کە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی سوودی لێ وەرگرتووە، بە تایبەتی ئەوەی پەیوەندی هەیە بە ڕەفتار و کەلتوور وپێگەیاندنی کۆمەڵایەتییەوە، هەروەها دەشێ ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە کاتی هەڵبژاردنی پەیامە گونجاوەکانیدا بۆ هەموو ژینگە جیاوازەکانی کۆمەڵگە سوود لە بەشە جیاوازەکانی زانستی کۆمەڵناسی وەربگرێت، وەکو: زانستی کۆمەڵناسی گوندەکان، شارستانی، ئایینی و ڕۆشنبیری.

٢- زانستە مرۆییەکان (العلوم الإنسانية): ڕاگەیاندنی پەروەردەیی بە هەموو جۆرەکانییەوە کۆشش لە پێناو دەستنیشانکردنی مانا مرۆییەکان دەکات، هەروەها زیاتر سەرنج دەخاتە سەر سروشتی ئەو پەیوەندیانەی کە زانستە پەروەردەییەکان بە ڕێزگرتنی هاوبەش لەنێوان لایەنەکانی پرۆسەی پەیوەندییەوە دەبەستێتەوە، لەگەڵ توانای دامەزراوە پەروەردەییەکان بۆ دامەزراندنی هەندێک پرۆگرام، یارمەتی دروستکردنی بە ئاگابوونێکی هاوسەنگ دەدات، هەندێك ڕێنمایی پێویست بە هۆیەوە ئاراستە ودۆخەکانی پەیوەندی دیاریدەکەن، لەگەڵ پێویستی بوون بۆ هەمەچەشنەکردنی پرۆگرامە پەروەردەیە جیاوازەکان ڕوون دەکاتەوە[١].

٣ - زانستی دەروونناسی پەروەردەیی(علم النفس التربوي): لەگەڵ ڕاگەیاندنی پەروەردەییدا هاوبەشە لە بایەخدان بە چۆنێتی بەدەستهێنانی خوێندکار بۆ هەڵسوکەوتی باش و شیاو، هەروەها بایەخدانی بە بابەتەکانی وەکو: پاڵنەر، زیرەکی و توانا، ئەم زانستە سوود بە ڕاگەیاندنی پەروەردەیی دەگەیەنێت، چونکە جەخت لەسەر ئەو لایەنانە دەکاتەوە کە پەیوەندیان بە زیرەکی وتواناکان و ئەو فاکتەرانەوە هەیە، کە ڕێگرن لە بەکارهێنانی توانای تەواوی خوێندکاران بۆ داهێنان.

٤- زانستی دەروونناسی کۆمەڵایەتی(علم النفس الاجتماعي): دەشێ ڕاگەیاندنی پەروەردەیی سوود لە زانستی دەروونناسی کۆمەڵایەتی وەربگرێت، ئەمەش بە ئامانجی زانینی ڕەفتاری تاکەکانی کۆمەڵگە وئەو بابەتانەی کە پەیوەستن بە بناغە ودینامیک وسروشتی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی نێوانیان[٢].

---

[١] لبنى مهدي، **ماهي علاقة الإعلام التربوي بالعلوم الاخرى**، موقع اي عربي، ٢٠٢٢، https://tinyurl.com/٢p٨b٧xt٣، ڕێکەوت سەردان ٢٠٢٢/٩/٦، کات ١٠:٥٥.

[٢] أمل محمد عبدالحكيم، **الاعلام التربوي(واقع ننتظرة ،وأمل مشرق للتعليم)**، جامعة المنيا، كلية التربية النوعية، مصر، ٢٠٠٩، ص٤٤.

بەشی سێیەم

ڕاگەیاندن وپرۆسەی فێربوون

باسی یەکەم : فێربوون و فێرکردن و وانە وتنەوە:

یەکەم : فێربوون.

دووەم : فێرکردن.

سێیەم : جیاوازی نێوان فێربوون وفێرکردن.

چوارەم : سروشتی پەیوەندی نێوان فێربوون و فێرکردن.

پێنجەم : وانە وتنەوە.

شەشەم : جیاوازی نێوان فێرکردن ووانە وتنەوە.

باسی دووەم : ئامرازە فێرکارییەکان :

یەکەم : ماناو چەمکی ئامرازە فێرکارییەکان.

دووەم : جۆری ئامرازە فێرکارییەکان.

سێیەم: تایبەتمەندی ئامرازە فێرکارییەکان.

چوارەم : ڕۆڵی ئامرازە فێرکارییەکان لە پرۆسەی فێربوون و فێرکردندا.

پێنجەم : بنچینەکانی بەکارهێنانی ئامرازە فێرکارییەکان.

باسی سێیەم: کەناڵە پەروەردەییەکان و پرۆسەی فێرکردن:

یەکەم : مانا و چەمکی کەناڵە پەروەردەییەکان.

دووەم : جۆری کەناڵە پەروەردەییەکان.

باسی چوارەم : کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بایەخی لەپرۆسەی فێرکردندا:

یەکەم : کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە سلێمانی.

دووەم : ئامانجەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.

سێیەم : بەرنامەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.

چوارەم : ئاستی وانەکانی خوێندن لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەڕووی تەکنیکی وهونەری و پێشکەشکردنەوە.

بەشی سێیەم

ڕاگەیاندن وپرۆسەی فێربوون

باسی یەکەم: فێربوون وفێرکردن ووانە وتنەوە:

یەکەم: فێربوون:

فێربوون وەکو چەمکێك لە چەمکە بنەڕەتییەکان ولقێك لە لقەکانی زانین پێناسەکردنی ئاسان نییە، هۆکارەکەشی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە ئێمە ناتوانین ڕاستەوخۆ سەرنجی پرۆسەی فێربوون وەک خودی خۆی بدەین و وەکو یەکەیەکی سەربەخۆ ئاماژەی پێ بدەین، هەروەها ناتوانین وەکو یەکەیەکی دابڕاویش بیخوێنین، تاکە شتێك کە بتوانین لە واقیعدا بیخوێنین بریتییە لە ڕەفتار، ڕەفتاریش جگە لە پرۆسەی فێربوون، پشت بە کۆمەڵێك پرۆسەی تر دەبەستێت، بۆیە دەتوانین بڵێین پرۆسەی فێربوون پرۆسەیەکی گریمانەییە (Hypothetical processs)کە لە سەرنجدانی خودی ڕەفتار خۆیەوە سەرچاوە دەگرێت وناتوانین پرۆسەی فێربوون بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ لە لایەنەکانی تری ڕەفتار داببڕین[1].

بابەتی فێربوون بە یەکێك لە بابەتە گرنگەکانی زانستی دەروونناسی گشتی ودەروونناسی پەروەردەیی بە تایبەتیی دادەنرێت و بڕبڕەی پشتی ئەو زانستەیە، کە زۆرێك لە قوتابخانەکانی زانستی دەروونناسی بایەخی پێ دەدەن، هەروەها ڕۆڵێکی گرنگی هەیە لە بەدیهێنانی ئامانجە پەروەردەییەکاندا، کۆمەڵێك مانا هەیە کە پرۆسەی فێربوون شیدەکەنەوە و لەگەڵ یەکتردا جیاوازن، بۆ هەر مانا وچەمکێك کۆمەڵێك بەرنامەی کاری تایبەت بە خۆی هەیە، کە لەگەڵ کار وبەرنامەی ئەوانی تردا جیاوازە و بەستراون بە چەمکەکانی ترەوە، هەرچەندە هەندێك لەو چەمکانە لەڕێی توێژینەوە وتاقیکردنەوە پراکتیکییەکانەوە بە هەڵە سەلمێنراون، بەڵام هێشتا ئاسەواری ئەو چەمکانە لە خوێندنگەکاندا بەربڵاون و کۆمەڵێك کێشەیان لە بواری فێربوون لە خوێندنگەدا دروستکردووە[2].

فێربوون لە ڕوانگەی زانایانی دەروونناسییەوە ماناکەی لە مانای زمانەوانی و لە تێڕوانینی کەسی ئاسایی فراوانترە، بۆیە لەلای ئەوان مەبەست لە فێربوون تەنیا فێربوون لە خوێندنگە

---

[1] أنور محمد الشرقاوي و آخرون، **التعلم نظريات وتطبيقات**، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، ٢٠١٢، ص١١.

[2] محمود عبدالحليم منسى، **التعلم (المفهوم ، النماذج ، التطبيقات)**، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، ٢٠٠٣، ص٢٥-٢٦.

نــاگرێتەوە، بەڵكــو هەمــوو ئەو زانیــاری، واتــا ، بیــرۆكە، ئاراســتە، توانــا و كارامەییــانە دەگرێتەوە كە تاك بە مەبەست بێت، یان بەبێ مەبەست بەدەستی هێنابن[1].

هەر وەک دەوترێــت كلیلــی زانســتەكان زاراوەكــانیەتی، ئەگەر بمانەوێــت لە زانیارییەكــان تێــبگەین پێویســتە لە چەمــك، واتــا و زاراوەكەی تێــبگەین، بــۆیە لێــرەدا كۆمەڵێــک پێناســەی زاراوەی(فێربوون)دەخەینەڕوو:-

وشــەی فێربــوون لە زانســتی دەروونناســیدا بەشــێوەیەكی فــراوان بەكاردێــت، چــونكە فێربــوون تەنیــا چوارچێــوەی خوێنــدنگە نــاگرێتەوە، بەڵكــو هەمــوو ئەو زانیاریــانەیەی تــاك دەگــرێتەوە كە لە ئاڕاســتە، بەهــا، واتــا، ســۆز وتوانســتە جیاجیاكانــدا بەشــێوەیەكی ڕاســتەوخۆ، یــان ناڕاســتەوخۆ وەریــدەگرێت، بــۆ نمــوونە ئەو ئــاوازەی كە چەنــد جارێــک گــوێی لــێ دەگــرین دەتــوانین بیڵێیــنەوە، یــان دوای ئەوەی بــۆ چەنــدجارێك دەچیــنە شــوێنێك ئاشــنایی وشــارەزایی دەربــارەی شــوێنەكە پەیــدا دەكەیــن، یــان كاتێــک فێــری ڕێزگرتنــی كەســانی تــر دەبــین لە دەرەنجــامی مامەڵەكردنمــان لەگەڵیانــــدا، لە هەنــــدێک بــــارودۆخی جیــــاواز ئــــێمە فێــــری(تــــرس، خۆشەویســــتی، تورەبــوون...هیتــر) دەبــین كاتێــك لە بــارودۆخی جیاجیــا ڕووبەڕووی دەبیــنەوە و وامــان لــێ دەكات ڕەفتاری تایبەت بەم بارودۆخە بنوێنین[2].

كەواتە فێربــوون چــالاكییەكی خــودیە، خوێنــدكار لە پێنــاو فێربــوونی وەڵامــدانەوەی پێویســت و خۆگونجانــدنی لەگەڵ دەوروبەر وژیــنگەدا پێــی هەڵدەســتێت ڕۆڵــی ســەرەكی لە پرۆســەكەدا هەیە، ڕۆڵــی پەروەردە و فێركــردنیش ئەوەیە كە هەوڵبــدرێت لە ڕێــگەی شــێواز وڕێگاكــانی وانە وتــنەوە وپرۆگــرام و ئامڕازەكــانی تــرەوە گۆڕانكــاری لە ڕەفتــاری خوێنــدكاردا بكــات، لەبەرئەوەی فێربــــوون وەک پرۆســــەیەكی عەقڵــــی لە میــــانەی شــــوێنەوارەكەیەوە هەســــت بە ڕوودان و كاریگەرییەكــانی دەكەیــن ودەبێــتە هــۆی گۆڕانكــاری، یــان چــاككردنی ڕەفتــاری مــرۆڤ، ئەو چاكســازی و گۆڕانكــارییە لەلایەنــی هەڵچــوونی و ویژدانــی بێــت، یــان لەلایەنــی ئەقڵــی، یــان لە لایەنــی كــۆمەڵایەتی و جەســتەیی وجــوڵەییەوە بێــت، گرنــگ ئەوەیە لە كۆتاییــدا ببێت بەخویەک (عادة)(habits) و بەشێک لە ڕەفتار وكەسێتی مرۆڤ[3].

دووەم: فێركردن:

---

[1] صــالح حســن أحمــد الــداهري، **أساســيات علــم الــنفس التربــوي ونظريــات الــتعلم**، دار ومكتبــة الحامــد للنشــر و التوزيع، عمان، ٢٠١١، ص١٠٣.

[2] عزالــدین أحمــد عزیــز، **بنەماكــانی دەروونزانــی گشــتی**، دەزگــای چــاپ و بڵاوكــردنەوەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٤، ل ١٢٠.

[3] كەریــم شــەریف قەرەچەتــانی، **ســایكۆلۆژیاو ڕێگاكــانی وانە وتــنەوە**، چاپخــانەی پیرەمێــرد، ســلێمانی، ٢٠١٤، ل ١٧٦.

گۆڕانكاری له فێركردندا لەخۆ دەگرێت، بە جەختكردنەوە لە ڕێگەی بە ناوەند كردنی خوێندكار لەم بارودۆخەدا، بەكارخستنی تەكنەلۆجیای زانیاری وپەیوەندیكردن، ئامانج لێی پشتگیری كردنی فێركردن و فێربوون و پەرەپێدانی پرۆگرامی خوێندنە، لە گۆشەنیگای ڤیگۆتسكی- یەوە *، فێرخوازان خۆیان لە فێربووندا ئەزموونی پێشوەختەیان هەیە، بە شێوەیەكی تر دەكرێ بڵێین، بنچینەی ڕەفتار ڕۆڵێكی گرنگی هەیە لە تێگەیشتن لەبەرەوپێشچوونی هەمان ڕەفتاردا، هەروەها بەرەوپێشچوونی ڕۆشنبیری خوێندكارانیش لە ڕێگەی ئەزموونی پێشوەختەیانەوە دیاریكراوە، ئەوەش بە بەكارهێنانی زمان و كەرەستەكانی دیكە، ئەوەی خوێندكاران دەتوانن ئەنجامی بدەن بەبێ یارمەتی ئەوەیە، بۆچوونی ڤیگۆتسكی ئاستی گەشەی ڕاستەقینەیان دەردەخات، لە كاتێكدا ویستی ئەوان بۆ فێربوونی شتێكی نوێ لە ڕێگەی پشتیوانی گونجاو لەلایەن مامۆستاوە، یاخود كەسانی بە ئەزموونی دیكەوە پێی دەوترێت ناوچەی گەشەی نزیك(Zone of proximal development)، فێركردن دەكرێت لەڕووی فێركردنی یارمەتیدەرەوە لێی بڕوانرێت لە ناوچەی گەشەی نزیكدا[١].

فێركردن وەكو چالاكییەكی كۆمەڵایەتی ومرۆڤایەتی كۆمەڵێك ڕاوبۆچوونی جیاوازی لەسەرە وكۆمەڵێك پێناسەی بۆ كراوە، كە گرنگترینیان ئەمانەن:-

- فێركردن پرۆسەیەكە یارمەتی فێرخواز دەدات لە بەدەستهێنانی وەڵام ودۆخە گونجاوەكان، لە ڕێگەی وروژاندنی كاریگەرییەكانی ئەو دۆخانەی مامۆستا ڕێكیخستوون.

- چالاكییەكە هەریەك لە مامۆستا وفێرخواز تێیدا بەشدارن، بە جۆرێك كە پرۆسەی فێركردن دەكەوێتە ئەستۆی مامۆستا و وەرگرتن و فێربوونیشی دەكەوێتە ئەستۆی خوێندكار، كە بە شێوازێكی ڕێكوپێك ئەنجام دەدرێت، چالاكی مامۆستاش تەنیا لە گەیاندنی زانیارییەكاندا كورت ناكرێتەوە، بەڵكو پەلدەكێشێت بۆ ڕێكخستن وئاراستە كردن وسەرپەرشتی كردن و مەشقپێكردنی توانا عەقڵی وئەخلاقییەكانی خوێندكاران.

---

* لیڤ سیمینۆڤیج ڤیگۆتسكی(١٨٩٦ز – ١٩٣٤ز): زانایەكی دەروونناسی سۆڤیەتی بوو، یەكێكە لە پێشەنگەكانی پەرەسەندنی هزری سایكۆلۆژی، تیۆری (ڕۆشنبیری كۆمەڵایەتی - گەشەپێدانی ناوچەی سەنتەر)(نظرية الثقافة الاجتماعية - تنمية المنطقة المركزية) ی خستەڕوو، تاوەكو ساڵی ١٩٥٨ لە خۆرئاوا نەناسرابوو، هەروەها تا ساڵی ١٩٦٢ بڵاو نەكرابۆوە، ڤیگۆتسكی لە تیۆرەكەیدا چۆنیەتی بەدەستهێنانی چەمكەكان وچۆنیتی فێربوونیان لەلایەن منداڵەوە دەخاتە ڕوو، قۆناغەكانی گەشەسەندی شیدەكاتەوە تاوەكو شێوەیەكی تەواوەتی وەردەگرێت لەلای كەسی پێگەیشتوو.

[١] سەركەوت جەمال محمد ، **ئاستی بەكارهێنانی تەكنەلۆجیای زانیاری وپەیوەندیكردن وپەیوەندی بەپاڵنەری فێربوون وزیرەكی هەڵچوونی لای خوێندكارانی زانكۆی سلێمانی، نامەی ماستەر**، زانكۆی سلێمانی، كۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی، بەشی زانستی كۆمپیوتەر، ٢٠٢، ل ٢٥.

- فێرکـــردن ئەزمـــوونێکی فێرکـــاریی دیـــاریکراوە، لە ڕێـــگەی ئامڕازێـــك لە ئامڕازەکـــانی فێرکـــارییە جیاوازەکـــانەوە، یـــان لە ڕێـــگەی دامەزراوەیەکـــی پەروەردەیـــیەوە لەنـــاو کـــۆمەڵگەدا ئەنجام دەدرێت، ئەمەش بەبێ پەیوەستبوون بە کات وشوێنێکی دیاریکراو[1].

- پڕۆســـەیەکی ڕێکخـــراوە کە مامۆســـتا پێـــی هەڵدەســـتێت بە ئامـــانجی گواســـتنەوەی زانیـــاری بـــۆ خوێندکاران کە پێویستیان بە زانینە[2].

- پڕۆســـەی کـــارلێککردنی زارەکییە کە لە پۆلـــدا لە نێـــوان مامۆســـتا وخوێنـــدکاردا بەڕێـــوە دەچێـــت بە ئامانجی دروستکردنی گۆڕانکاری لە ڕەفتار وهەڵسوکەوتی خوێندکاردا[3].

سێیەم: جیاوازی نێوان فێربوون وفێرکردن:

ئەو پەیوەنـــدییە تونـــد و تـــۆڵەی کە لە نێـــوان پڕۆســـەی(فێربـــوون و فێرکـــردن)دا هەیە، بـــووەتە هـــۆی ئەوەی لای زۆرێـــك لە خەڵکیـــی، چەمکەکانیـــان تـــێکەڵ بکـــرێن، تەنـــانەت هەردوو وشـــەکە یەك واتایـــان هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشـــدا جیـــاوازییەکی زۆر لە نێـــوان ئەم دوو چەمـــکەدا هەیە، کە بە چەند خاڵێک جیاوازییەکان دەخەینەڕوو: -

١- فێرکـــردن بـــریتییە لە پڕۆســـە و ڕێکارەکـــان، بەڵام فێربـــوون ئەنجـــامی ئەو پڕۆســـەیەیە، مامۆســـتا ئەرکـــی پەروەردە و فێرکـــردن ئەنجـــام دەدات، بە چەشـــنێك زانیـــاری و ڕاســـتییەکان بـــۆ خوێنـــدکارەکانی دەگـــوازێتەوە، کە تێگەیشـــتنیان بـــۆی هەیە و کۆمەڵێـــك لە ئـــارەزوو، لایەن، بەهـــا و کارامەییـــان بـــۆ دەســـتەبەر دەکـــات، هەروەهـــا مامۆســـتا کۆشـــش دەکـــات لەپێنـــاوی گۆڕانکـــاری عەقڵـــی و ویژدانـــی و کۆمەڵێـــك لە گۆڕانکـــاری تـــر، ئەمەش پێـــی دەگوترێـــت پڕۆســـەی فێرکـــاری، بەڵام فێربـــوون بە هەمـــوو ئەو دەســـتکەوتانە دەوترێـــت کە تـــاك لەڕێـــگەی ئەزمـــوون و پســـپۆڕییەوە بە دەســـتیان دەهێنێـــت، وەکـــو بەدەســـتهێنانی تێـــڕوانین، هەڵوێســـتەکان، بەهـــا، کـــارامەیی کـــۆمەڵایەتی، عەقڵـــی وهـــی تـــر... ، هەروەهـــا ئەمەش گۆڕانکـــارییە لە ڕەفتـــار، یـــان ئەزمـــوون، کە لە ئەنجـــامی ئەو ڕووداوانەی لە جیهـــان، یـــان لە ئەنجـــامی ئەو ســـەرنج وکردارانەوەیە کە ڕوو دەدەن[4].

٢- فێربوون پەیوەستە بەخوێندکارەوە، بەڵام فێرکردن پەیوەستە بە مامۆستاوە.

---

[1] سـهيلة محسـن كـاظم الفـتلاوي، **المـدخل الـى التـدريس**، دار الشـروق للنشـر والتوزيـع، مدينـة نصـر، مصـر، ٢٠١٠، ص٣٠-٣١.

[2] أسـامة محمـد سـيد، عبـاس حلمـي الجمـل، **أسـاليب التعلـيم و الـتعلم النشـط**، دار العلـم والايمـان للنشـر و التوزيع، دسوق،٢٠١٢ ، ص١٣.

[3] هشـام سـعيد الحـلاق و آخـرون، **كيـف نجعـل الأسـاليب أكثـر تشـويقا للمـتعلم**، الهيئـة السـورية للكتـاب، دمشـق، ٢٠٠٨ ، ص٢٠.

[4] رجـاء عبـاس محمـد، **اسـاليب الـتعلم والتعلـيم فـي السـنة النبويـة الشـريفة**، مقالـة، **مجلـة جامعـة بابـل للعلـوم الإنسانية**، جامعة بابل، كلية العلوم الإسلامية، قسم علوم القرآن، المجلد ٢٨، ع ٩ ،٢٠٢٠ ، ص١١٧.

٣- دەشــێ فێربــوون بە بــێ پرۆســەی فێركــردنیش ڕووبــدات، بەڵام هەنــدێک جــار فێركــردن نابێتە هۆی فێربوون.

٤- فێربــوون ئامــاژە و پێــوەرێکی ڕاســتییە بــۆ ســەرکەوتنی پرۆســەی فێركــردن، بەڵام فێركــردن کاریگەری هەیە لەسەر سەرکەوتنی فێربوون[١].

٥- فێربــوون پرۆســەی کــارلێککردنی مــرۆڤە لەگەڵ ئەزمــوون و شــارەزاییەکان لە ژیــنگەدا، بەڵام فێرکردن پرۆسەی ڕێکخستنی ئەزموونەکانە لەژینگەی فێربووندا.

٦ - فێربــوون ڕەفتــارێکی نــاوەکیی پەیوەســتە بە فێرخــوازەوە، بەڵام فێركــردن کــار و چــالاکی و ڕێکاری دەرەکییە لە ژینگەوە بەرەو فێربوون وخوێندکار.

٧- فێربــوون خــودییە، پشــت بە وروژێــنەر و وەڵامــدانەوە، یــان درکپێکردنــی ڕێکخســتنی نــاوەوە دەبەســتێت، بەڵام فێركــردن هەوڵــدانێکی دەرەکیــیە، پشــت بە کــارلێککردن لەگەڵ ئەزمــوون و شارەزای فێرکراودا دەبەستێت[٢].

٨- چەمکــی فێربــوون فراوانتــرە لە فێركــردن، چەمکــی فێركــردن بەرتەســکترە لە چەمکــی فێربوون.

٩- فێربــوون شــێوەیەکی لەناکــاوی وەرگرتــووە، بەڵام فێركــردن بەپێــی چەنــد پلانێکــی ڕێکخــراو ئەنجام دەدرێت، لە ئاسانەوە بۆ قورس، لە سادەوە بۆ تێکەڵ.

١٠- تــاك لە ڕێــگەی فێربــوونەوە فێــری چەنــدین شــت دەبێــت، هەیــانە سوودبەخشــە بــۆی، یــان زیانبەخشــە، بەڵام فێركــردن بــایەخ بە بەدیهێنــانی ئامانجەکــانی کــۆمەڵگە و پەروەردە دەدات، کە بەستراوەتەوە بە فەلسەفەی کۆمەڵگە وسایکۆلۆژیای خوێندکار وسروشتی زانینەوە[٣].

چوارەم: سروشتی پەیوەندی نێوان فێربوون و فێرکردن[١]:

---

[١] عمــاد عبــدالرحیم الزغلــول، **بنەمــا ســەرەکیەکانی ســایکۆلۆژیای پەروەردەیــی**، و. ئــارام ئەمــین شــوانی، چ٢، ناوەندی ئاودێر، هەولێر، ٢٠١٩، ل٣٨- ٣٩.

[٢] هناء حسین الفلفلي، **علم النفس التربوي**، دار کنوز المعرفة، عمان ، ٢٠١٣، ص١٥٧.

[٣] حنــان عبدالحمیــد العنــاني، **علــم الــنفس التربــوي**، ط٥، دار صــفاء للنشــر والتوزیــع، عمــان، ٢٠١٤، ص١٦١.

پەیوەنـــدییەکی بەهێـــز هەیە لە نێـــوان فێربـــوون وفێرکردنـــدا، لە ئەنجـــامی ئەم پەیوەندییەشـــدا تێکەڵبـــوون وسەرلێشـــێواویەك لە چەمکەکانـــدا بـــوونی هەیە، ئەمەش لە بـــواری پەروەردەدا ڕەنگیـدایەوە، سروشـتی پەیوەنـدی نێـوان فێربـوون وفێرکـردنیش لەم چەنـد خـاڵەی خـوارەوەدا ڕوون دەکەینەوە:-

١- فێربوون :

- فێربوون ئاماژەیە بۆ گۆڕانە گەشەسەندووەکان لە ڕەفتاردا.
- فێربوون لە پرۆسەی پەروەردەییدا کردەیەکی مەبەستدارە.
- فێربوون بە تیۆرەکانی دەروونناسی فێرکاری ڕوون دەکرێتەوە.
- فێربوون بە میکانیزمی ڕەفتارە تیۆریەکان(النظريات السلوكية)ڕوون دەکرێتەوە.
- فێربوون دەگات بە خوێندکاران.
- فێربوون بە بێ فێرکردن ڕوودەدات.
- فیربوون ئاماژەیەکی ڕاستەقینەیە بۆ کاریگەری فێرکردن.
- فێربوون پرۆسەی کارلێکی مرۆڤە لەگەڵ ئەزموونەکانی ژینگەدا.
- فێربوون ڕەفتارێکی ناوەکییە، کە بە فێرخوازەوە گرێ دراوە.
- فێربوون هەوڵێکی ناوەکییە لەسەرکارلێکی ئەزموونی ناوەکی بەندە.

٢- فێرکردن:-

- فێرکردن ئاماژە بە دیزاین وڕێکخستنی ژینگەی فێرکاری دەدات.
- فێرکردن ئامڕازێکی یارمەتیدەرە بۆ ئاسانکاری لە مەبەست.
- فێرکردن لەسەر جێبەجێکردنی فیربوون وەستاوە.
- تیۆرە فێرکارییەکان پرۆسەی فێربوون بۆ مرۆڤ ئاسان دەکەن.
- فێرکردن گرێدراوە بە مامۆستا وفێرکەرەوە.
- فێرکردن لەوانەیە نەبێتە هۆی فێربوون.
- فێرکردن کاریگەریی لەسەر چالاککردنی فێربوون هەیە.
- فێرکردن پرۆسەی ڕێکخستنی ئەزموونە لە ژینگەی پەروەردەدا.
- فێرکردن کۆمەڵە ڕێکارێکی دەرەکییە لە ژینگەوە بەرەو فێربوون.
- فێرکردن هەوڵێکی دەرەکییە لەسەر کارلیکی ئەزموونی فێرکاریی بەندە.

پێنجەم: وانە وتنەوە:

---

(1) عبـاس نـوح سـليمان محمـد الموسـوي، **علـم الـنفس التربـوي مفـاهيم و مبـادیء**، دار الرضـوان للنشـر والتوزيع، عمان، ٢٠١٥، ص١٧٠- ١٧١.

هەندێک لە پسپۆڕان پێیان وایە؛ وانە وتنەوە پرۆسەیەکە مامۆستا ئەنجامی دەدات لە پێناو بەدیهێنانی هەردوو کرداری فێربوون وفێرکردن، ئامانجی گەیاندنی زانیارییە بە خوێندکار بەشێوەیەکی کردەیی کار لە کەسایەتی خوێندکار دەکات، وانە وتنەوە ئامانجی پێکهێنان و دروستکردنی تاکە بە شێوەیەکی تەواوەتی، بۆ ئەوەی فێری گوزارشتکردنی بکات لەسەر ڕەوشتێکی دیاریکراو و لە کاتێکی دیاریکراودا، کرداری وانە وتنەوە پێویستی بە ئەزموونێکی زیندوو هەیە لە چوارچێوەی کارێکی ڕێکخراودا[1].

وانە وتنەوە پێناسە دەکرێت بە کۆمەڵێک چالاکی، مامۆستا لە کاتی فێرکردندا ئەنجامی دەدات، بە مەبەستی یارمەتیدانی خوێندکار بۆ گەیشتن بە ئامانجە پەروەردەییە دیاریکراوەکان[2].

وانە وتنەوە بریتییە لە کردارێک کە خوێندکارومامۆستا، هۆکار وئەزموونەکان لە خۆدەگرێت، بە مەبەستی بەدیهێنانی ئەنجامێکی فێرکاری دیاریکراو[3]، زانستی وانە وتنەوە لە کارلێکی نێوان مامۆستا و خوێندکار وناوەڕۆکی خوێندن دەکۆڵێتەوە، ئامانجی پێکەوەنانی چەند پێوەرێکە بۆ جێبەجێکردن لەگەڵ پێکەوەنانی چەند پێوەرێکی چالاک لە پێناو شیکارکردن، پلاندانان، ڕێکخستنی چالاکی مامۆستا و خوێندکار، بە جۆرێک کە پلاندانان بۆ وانە وتنەوە و ڕێکخستنی وەک چالاکییەك بە سێ قۆناغدا تێپەڕ دەبێت:-

١- پلاندانان و ئامادەکردن و داڕشتنی ئامانجەکان.

٢- جێبەجێکردنی ئەو کارەی کە پلانی بۆ داڕێژراوە بە سوود وەرگرتن لە تەکنیك و ئامڕازە پەروەردەییەکان.

٣- هەڵسەنگاندنی پێکهاتە و بڕیاردان لەسەر توانای چالاکییەکانی وانە وتنەوە[4].

گرنگترین تایبەتمەندییەکانی وانە وتنەوە ئەمانەن:

١- وانە وتنەوە پرۆسەیەکی مرۆڤایەتییە، ئامانجی یارمەتیدانی خوێندکارانە بۆ فێربوون.

٢- وانە وتنەوە چالاکییەکی فێرکاری مەبەستدارە.

---

[1] يوسف مارون، **طرائق التعليم بين النظرية والممارسة - في ضوء الاتجاهات التربوية الحديثة وتدريس اللغة العربية في التعليم الاساسي**، المؤسسة الحديثة للكتاب، طرابلس، ٢٠٠٨، ص١٩.

[2] محسن علي عطية، **الكافي في أساليب تدريس اللغة العربية**، دارالشروق للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠٠٦، ص٥٥.

[3] عبدالكريم علي اليماني، **استراتيجيات التعلم و التعليم**، زمزم ناشرون وموزوعون، عمان، ٢٠٠٩، ص٢٧٩.

[4] وليد أحمد جابر، **طرق التدريس العامة (تخطيتها و تطبيقاتها التربوية)**، ط ٦، دار الفكر ناشرون وموزعون، عمان، ٢٠١٤، ص٨٣.

٣- فێرکردن لقێکە لە وانە وتنەوە و پێچەوانەی نییە، بەڵکو بە حاڵەتێك لە حاڵەتەکانی وانە وتنەوە ئەژمار دەکرێت، لە نێوان دوو مرۆڤدا ڕوودەدات، ئەوانیش مامۆستا وخوێندکارە.

٤- وانە وتنەوە گوزارشتە لە ڕادەی کاریگەربوونی فێربوون بە بارودۆخ و ئامرازە جیاوازەکان[١].

شەشەم: جیاوازی نێوان فێرکردن و وانە وتنەوە:

کۆمەڵێك جیاوازی لە نێوان فێرکردن و وانە وتنەوەدا هەیە، کە گرنگترینیان ئەمانەن:

١- وانە وتنەوە پرۆسەیەکی مەبەستدارە، بەڵام فێرکردن پرۆسەیەکی مەبەستدار و بێ مەبەستیشە، بە واتای پێشوەخت مەبەستێك هەبووە بۆ ڕوودانی، یاخود پێشتر مەبەستێك نەبووە بۆ ڕوودانی، لە نموونەی فێربوونی بێ مەبەست، وەکو ئەو زانیاریانەی لەتەماشاکردنی فیلمێك دەستت دەکەوێت و پێش بینینی فیلمەکە مەبەستت نەبووە کە فێریان ببیت.

٢- فێرکردن لە ناو دامودەزگا فێرکارییەکان ودەرەوەیدا، یان لە هەردووکیاندا ئەنجام دەدرێت، بەڵام وانە وتنەوە تەنها لە ناو دامودەزگا فێرکارییەکاندا ئەنجام دەدرێت[٢].

٣- وانە وتنەوە بەخشین ووەرگرتنە، یان دیالۆگ وکارلێك دەگرێتەوە، بەڵام لە پرۆسەی فێرکاریدا تەنها بەخشین بوونی هەیە، ئەویش لەلایەن یەك کەسەوە ئەنجام دەدرێت، کە مامۆستایە لەکاتی فێرکاریدا، بە دەستەواژەیەکی تر واتا مامۆستا زانیاری پێشکەش بە خوێندکار دەکات، تەنیا ئەو دەیزانێت، بەم شێوەیە هەڵوێستی خوێندکار نەرێنییە، چونکە ئەوەی پێشکەشی دەکرێت ڕەتی ناکاتەوە بەبێ ئەوەی بەشداری لە هیچ شتێکدا بکات، بەڵام وانە وتنەوە وشەیەکە کە بەشداری کردنی تێدا بێت بۆ گەیشتن بە ئامانجی ڕاستی وانەوتنەوە، لە پرۆسەی وانە وتنەوەدا فێربوونی ڕێگە وشێوازەکان لەخۆدەگرێت کە وانەبێژ بە هۆیەوە دەتوانێت بە ڕاستییەکان بگات، نەك تەنها وتنەوەی ڕاستییەکان[٣].

لە کۆتاییدا توێژەر پێی وایە؛ فێرکردن پرۆسەیەکی مەبەستدار و دیاریکراو و پلان بۆ دانراوە، یان پرۆسەیەکی بێ مەبەست و دیارینەکراو و بێ پلانە، کە لە ناو خوێندنگە، یان

---

(١) غسان كاظم جبر، **التعليم الألكتروني وغياب البعيدين الإنساني و الاجتماعي لعمليتي التعليم و التعلم من وجهة نظر الطلبة**، بحث ميداني، **مجلة أبحاث ميسان**، جامعة ميسان، كلية التربية الاساسية، المجلد ١٧، ع ٣٣،ميسان ، ٢٠٢١، ص٢١٥ .

(٢) عيساني صبرينة، **واقع استخدام معلمي الطور الثانوي لإستراتيجيات التدريس الحديثة من وجهة نظرهم دراسة ميدانية بثانويات بلدية أم بواقي**، **رسالة ماجستير**، جامعة العربي بن مهيدي - أم البواقي، كلية الآداب واللغات والعلوم الأنسانية و الأجتماعية، قسم العلوم الأجتماعية، الجزائر، ٢٠١٦، ص٤٨.

(٣) فاتحي عبدالنبي، **الوضعية المهنية للمعلم في ضوء تدابير الاصلاح التربوي(دراسة ميدانية)**، **رسالة دكتوراه**، جامعة محمد خضير، كلية العلوم الانسانية و الاجتماعية، قسم العلوم الاجتماعية، بسكرة، ٢٠١٦، ص١٦٤.

دەرەوەی خوێنـــدنگەدا ڕوودەدات، لەکـــاتێکی دیـــاریکراو، یـــان دیـــارینەکراو، کە مامۆســـتا پێـــی هەڵدەســـتێت لە پێنـــاو یارمەتیـــدانی خوێنـــدکار بـــۆ مەبەســـتی فێربـــوون، بەڵام وانە وتـــنەوە پرۆســـــەیەکی مەبەســـــتدارە لە لایەن مامۆســـــتا لە دامودەزگـــــا فێرکارییەکانـــــدا ڕوودەدات بە مەبەستی یارمەتیدانی خوێندکار لە پێناو بەدیهێنانی ئامانجەکان.

باسی دووەم : ئامڕازە فێرکارییەکان:

یەکەم : ماناو چەمکی ئامڕازە فێرکارییەکان:

ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان لە وشـــەی (Medium)ی یۆنـــانییەوە وەرگیـــراوە، کە چەنـــدین کـــاری وەرگێـــڕان و مانـــا و تێگەیشـــتنی بـــۆ کـــراوە هەموویـــان ئامـــاژەن بـــۆ زاراوەی ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان، ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان بە چەنـــد نـــاوێکی جیـــاواز هـــاتووە، لەوانە: ئـــامڕازە دیاریکراوەکـــان، ئامڕازەکـــانی بیســـتن و بینـــین، ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان، ئامڕازەکـــانی ڕوونکردنەوە، تەکنەلۆژیای فێرکردن[١].

وەکـــو زۆریـــنەی زاراوەکـــانی تـــر، ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان پێناســـەی جۆراوجـــۆری بـــۆکراوە، لێـــرەدا ئامـــاژە بە هەنـــدێک لەو پێناســـانە دەکەیـــن، دەوترێـــت ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان کـــۆی ئەو زانیارییـــانەی لە کـــاتی وانە وتـــنەوەدا دەبینـــرێن، دەبیســـترێن، یـــاخود دەخـــوێنرێنەوە لە پێنـــاوی یارمەرمەتیـــدانی خوێنـــدکار لە فێربوونـــدا، یـــان "بـــریتییە لە هەر شـــتێک لە پرۆســـەی فێربوونـــدا بەکاربهێنرێـــت بە ئامـــانجی یارمەتیـــدانی خوێنـــدکار بـــۆ گەیشـــتن بە ئامانجەکـــان بە شـــێوەیەکی ورد، یـــان تێکـــڕای ئەو ئـــامڕازانەیە کە مامۆســـتا بەکاریانـــدەهێنێت لە پێنـــاو باشـــترکردنی پرۆســـەی فێرکـــردن، فێربـــوون، ڕوونکـــردنەوەی مانـــا وبیرۆکەکـــان، یـــاخود ڕاهێنـــان لەســـەر کـــارامەیی، ڕاهێنـــانی خوێنـــدکار لەســـەر نەریتـــی بـــاش و گەشـــەپێدانی ئاراســـتە و چانـــدنی بەهـــای ویســـتراو لە دەروونـــی خوێنـــدکار." یـــان " کـــۆی ئەو کەرەســـتە و بـــابەت وئـــامڕازانەیە مامۆســـتا بەکاریـــان دەهێنێـــت بـــۆ گەیانـــدنی نـــاوەڕۆکی وانەکە بە خوێنـــدکار لە نـــاو پـــۆل و دەرەوەیـــدا، لەپێنـــاو باشـــکردنی پرۆســـەی فێربـــوون و فێرکـــردن و چـــالاککردنی." لەو پێناســـانەش گشـــتگیرتر ئەوەیە کە ئـــامڕازە فێرکارییەکـــان، " کۆمەڵێـــک هەڵوێســـت، بـــابەت، کەرەســـتەی فێرکـــاری و کەســـایەتین، لە چوارچێـــوەی ڕێوشـــوێنەکانی وانە وتـــنەوە بەگەڕدەخـــرێن بە مەبەســـتی ئاســـانکردنی پرۆســـەی

---

[١] زهـدي محمـد عيـد، **مـدخل الـى تـدريس مهـارات اللغـة العربيـة**، دار صـفاء للنشـر والتوزيـع، عمـان، ٢٠١٠، ص٢٠٤.

فێرکــردن و فێربــوون، دواجــار لە بەدیهێنــانی ئامــانجە خوازراوەکــانی وانە وتــنەوەدا بەشــداری دەکەن"[١].

لەم پێناســانەوە ئەو ڕاســتییە دەردەکەوێــت کە ئــامرازە فێرکارییەکــان بــریتین لە کەرەســـتە و ئــامێری هــونەری گونجــاو بــۆ پرۆســەی فێرکــاری جیــاواز، کە مامۆســتا و خوێنــدکار بە ئەزمــوون و لێهــاتوویی خۆیــان بەکاریــان دەهێــنن بە مەبەســتی باشــترکردنی هەردوو کــرداری فێرکــردن و فێربــوون، هەروەهــا یــارمەتی گواســتنەوەی واتاکــان و ڕوونکــردنەوەی بیرۆکەکــان دەدات و هــانی خوێنــدکار دەدات بەشــداری زۆربەی کــارە زانســتییەکان بکــات، دواجــار دەبێــتە هــۆی باشــترکردنی کــرداری فێربــوون، هەروەهــا ئامرازەکــانی فێرکــاری پەیوەنــدییەکی بەهێزیــان بە ســێ ئاڕاســتەی ســەرەکییەوە هەیە، ئەوانــیش: مامۆســتا کاتێــک کــاریگەرییەکەی زیــاد دەکــات و دەیوروژێنیــت، پاشــان بەشــدار دەبێــت لە بەدیهێنــانی ئامانجەکــانی، هەروەهــا ئــامرازە فێرکــارییە دروســتەکان تەنیــا ڕوونکــردنەوە نــین، بەڵکــو بەشــێکە لە پرۆگرامــی فێرکــاری و ئاڕاســتەیەکی دیاری چالاکی فێرکارییە و ڕەگەزێکی سەرەکییە لە ڕەگەزەکانی کرداری فێرکاری[٢].

تــوێژەر پێــی وایە؛ ئــامرازە فێرکارییەکــان کۆمەڵێــك ئــامرازی پەروەردەیــین کە لەلایەن مامۆســتاوە بەکــاردەهێنرێن بــۆ مەبەســتی گەیانــدنی زانیــاری و نزیککــردنەوەی مانــا و بیرۆکەکــان بــۆ خوێنــدکاران، هەروەهــا پێویســتە ئەو ئــامرازانەش لەگەڵ بــابەتی وانەکــان و تەمەنی خوێندکاردا بگونجێن لە پێناو ئاسان کردنی پرۆسەی فێربوون وفێرکردندا.

ئامرازە فێرکارییەکانیش لەچوار ڕەگەزی سەرەکی پێکهاتوون[٣]: -

١- **هەڵوێســتی فێرکــاریی:** مەبەســت لێــی ئەو ڕووداوە واقیعیــانەیە کە خوێنــدکار لەنــاو خوێنــدنگە و دەرەوەیــدا لەگەڵیــدا دەژی، بەشــداری دەکــات لە ســاناکردنی پرۆســەی فێرکــردن و فیربــوون، بۆ نموونە: تاقیکردنەوەی تاقیگە ، گەشت ، کۆڕ و کۆبوونەوە.

٢- **بــابەتی فێرکــاریی:** مەبەســت لێــی ئەو ئــامرازانەیە کە نــاوەرۆکی فێربــوون لەخــۆ دەگرێــت، بۆنمــوونە: کتێبــی وانەکــانی خوێنــدن، فــیلم، تۆمــاری دەنگــی، بەڵگەنــامەی مێژوویــی، وێنە.....هتد.

٣- **کەرەســتەی فێرکــاریی:** مەبەســت لەو ئــامێرانەیە بــۆ خســتنەڕوو و پێشکەشــکردنی نــاوەرۆکی فێربوون بەکاردەهێنرێت، وەکو:کەناڵی پەروەردەیی، بۆرد، ڤیدیۆ.....هتد.

---

[١] ئیدریس سیوەیلی، **مامۆستای کارامە و وانە وتنەوەی سەرکەوتوو**، چ٢، چاپخانەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠١٧، ل ١٤٦.
[٢] محمد محمود الحيلة، **أساسيات تصميم وإنتاج الوسائل التعليمية**، دارالمسيرة للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠٠٨، ص٧٤.
[٣] ئیدریس سیوەیلی، **سەرچاوەی پێشوو**، ل ١٤٧.

٤ ـ **کەسایەتی:** مەبەست لەو کەسانەیە بانگهێشتی هەڵوێستی وانە وتنەوە دەکرێن، بە مەبەستی یارمەتیدانی خوێندکار لە فێربووندا، بۆنموونە: شارەزایانی بواری پەروەردە، دەروونناس، ئابووریناس..... هتد.

دووەم: جۆری ئامرازە فێرکارییەکان:

بەپێی تایبەتمەندیان ئامرازە فێرکارییەکان دابەش دەکرێن بەسەر دوو کۆمەڵدا، کە ئەمانەن:

١- ئەو ئامرازانەی ڕاستەوخۆ پەیوەستن بە ئەزموونەوە: حاڵەتێکە خوێندکار لەگەڵ توخمە پێکهێنەرەکانی ڕاستی کۆمەڵایەتی و ماددی و دەرەکیدا کارلێك دەکات، لەسەر ئەو ڕاستییەی کە فێری دەبێت و پەیوەندیکردنی بە چالاکییە فێرکاری و ڕاهێنانەکەیەوە بنیاتنراوە، ڕێگەی پێ دەدات مانای واقیعی دروست بکات، گرنگترین سوودەکانی ئەزموونی ڕاستەوخۆ ئەمانەن:

أ - **مەبەستدار:** مەبەست لێی دیاریکردنی مەبەست و دانانی پلانە بۆ چالاکییەك، بە جۆرێک کە خوێندکار توانای دروستکردن و جێبەجێکردنی چالاکییە فێرکارییەکەی هەیە بە شێوەیەکی میتۆدی و ڕێکخراو.

ب - **ڕاستی بوون:** مەبەست لێی ڕێژەی کارلێکی فێرخوازە لەگەڵ ڕاستیدا و تێکەڵبوونە لەگەڵی، لێکۆڵینەوە لەگەڵ زۆرێك لە چالاکییە فێرکارییە جیاوازەکان، بە بەکارهێنانی ئەزموونی هەستی کە بە پرەنسیپێکی کاریگەری فێربوون دادەنرێت.

ت - **هەڵگرتنی بەرپرسیارێتی:** مەبەست لێی بەرپرسیارێتی خوێندکارە لەو چالاکیانەی بە کۆمەڵێك ئامرازی کاریگەر و چالاك ئەنجامی دەدات ، لەپێناو گەیشتن بە مەبەستێکی داواکراو وهەستکردن بە ڕازیبوونێکی دەروونی .

٢- دابەشکردنی ئامرازە فێرکارییەکان لەسەر بنچینەی هەستەکان و سروشتی پێکهاتەکەیان، ئەمانیش سێ جۆرن:-

أ - **ئامرازی بینراو:** ئەو ئامرازانەن کە لە کرداری فێرکاریدا پشت بەهەستی بینین دەبەستن، وەکو(وێنەی فۆتۆگرافی، وێنەی جوڵاو، نەخشەکان، بۆرد)(١).

ب - **ئامرازی بیستراو:** ئەو ئامرازانەن لە کرداری فێرکاریدا پشت بە هەستی بیستن دەبەستن، وەکو(ڕادیۆ، تاقیگەی زمان).

---

(١) نظیر کاظم، **منهجية البحث العلمي**، دار الثراء، الاردن، ٢٠٠٧، ص٤١.

ت - ئـامرازی بینـراو و بیسـتراو: ئەو ئـامرازانە دەگـرێتەوە کە هەردوو هەسـتی بینـین و بیسـتن تێیدا بەشدارن، وەکو(تەلەڤزیۆن)[1].

سێیەم: تایبەتمەندی ئامرازە فێرکارییەکان :

ئـــامرازە فێرکارییەکـــان چەنـــد تایبەتمەنـــدییەکی جیاوازیـــان هەیە و بەپێـــی گـــۆڕینی تایبەیمەنـدییەکانیان دەگـۆڕێن، ڕێگاکـانی بەکارهێنانیـان و چـۆنێتی بەکارهینـانی ئەو ئـامرازانە لەگەڵ خوێندکار و ئامانجەکانیدا بگونجێن، تایبەتمەندی ئامرازە فێرکارییەکان ئەمانەن:-

١- حەز و ئـارەزوو: ئـامرازە فێرکارییەکـان بە هۆکـارێکی گرنـگ دادەنـرێن بـۆ گەیشـتن بەئامـانج، چـونکە ئامـانج لە ئـامرازە فێرکارییەکانـدا ئاسـانکردنی کـرداری فێربـوونە بە شـێوەیەکی گشـتی، هـیچ جێگرەوەیەکـی تـر نییە باشـتر بێـت لە بـوونی ئـارەزوو بـۆ ئاسـان کردنـی کـرداری فێربـوون، ئەمەش لە ئەسـتۆی دیـزاینەر و بەرهەمهێـنەردایە، ئارەزوومەنـدبوون کـار لەسـەر ڕاکێشـانی ئاگـاداری خوێنـدکار دەکـات و دەبێـتە هـۆی ئەوەی بە شـێوەیەکی بـاش کارلێکیـان لەگەڵـدا بکـات، هەروەهـا دیـاردەی بێزاربـوونی خوێنـدکار لەنـاو ژووری وانە وتنەوەدا بنبڕ دەکات.

٢- گونجانـــدن: مەبەسـت لێـی گونجانـدنی ئامرازەکـانە لەگەڵ ئاسـتی خوێنـدکاران لە ڕووی زمـانەوانی و زانـین و جەسـتەییەوە، واتـا لەگەڵ زمـان و ئەزمـوونی ڕابـردوو و جەسـتەی خوێندکاراندا گونجاو بێت[2].

٣- توانـــای گۆڕانکـــاری: ئـــامرازە فێرکارییەکـــان بە ئاســـانی توانـــای گۆڕینیـــان هەیە، بە خستنەسـەری زیـادە بێـت، یـان لابـردن، ئاسـانی گۆرانکـاری لە ئامرازەکـانی فێرکاریـدا دەبێـتە هۆی بەکارهێنانی ئەو ئامرازانە بۆ ئامانجی تری فێرکاری.

٤- وردبینـی زیـادکردنی توانـای سـەرنجدان: هەروەک ڕوونە ئـامرازە فیرکارییەکـان پێویسـتە ئاسـتی فێربـوون و لێهـاتوویی خوێنـدکاران بەرزبـکەنەوە، هەنـدێک جـار مامۆسـتا پرسـیاری زانسـتی لە خوێنـدکاران دەکـات و ئەوانـیش بە هـۆی ئـامرازە فێرکارییەکـانەوە وەڵامەکانیـان دەستدەکەوێت، ئەمەش دەبیتە هۆی زیادکردنی توانای سەرنجدانی خوێندکار بۆ وانەکان[3].

چوارەم : ڕۆڵی ئامرازە فێرکارییەکان لە پرۆسەی فێربوون و فێرکردندا:

---

(١) أيمن أحمد أحمد، **أثر استخدام الوسائل التعليمية على تحصيل التلاميذ في مرحلة التعليم الاساسي، بحث مقدم لنيل درجة إجازة في التربية**، جامعة حلب، كلية التربية، قسم تربية الطفل - معلم صف ،حلب، ٢٠٠٨، ص٢٤.

(٢) عبدالحافظ سلامة، **الوسائل التعليمية و المنهج**، دار القكر للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠٠٠، ص٧٤.

(٣) عـلاء احمـد علـي، **خصـائص الوسـائل التعليميـة**، موقـع موضـوع ، ٢٠١٩، https://mawdoo٣.com/%D٨٪AE%D٨٪B٥٪D٨٪A٧٪D٨٪A٦٪D٨٪B٥_%D٨٪A٧٪D٩٪٨٤٪D٩٪٨٨٪D٨٪B٣٪D٨٪A٧٪D٨٪A٦٪D٩٪٨٤_%D٨٪A٧٪D٩٪٨٤٪D٨٪AA%D٨٪B٩٪D٩٪٨٤٪D٩٪٨A%D٩٪٨٥٪D٩٪٨A%D٨٪A٩،بەرواری سەردان ٢٠٢٢/٨/١٨، کات ٩:٤٨ AM.

ئــامرازه فێركارییەكــان ڕۆڵێكــی بەرچــاو وگرنگیــان لە سیســتەمی فێركاریــدا هەیە، لەم خــاڵانەی لای خوارەوە ڕوونكراوەتەوە:-

١- دەوڵەمەنــدكردنی پرۆســەی فێركــردن:- لێكــۆڵینەوە و توێژینەوەكــان ئەوەیــان دەرخســتووە كە ئــامرازه فێركارییەكــان ڕۆڵێكــی بەرچــاو و جەوهەریــان بینیــوە لە پرۆســەی دەوڵەمەنــدكردنی بــــواری فێركــــاری لە ڕێــــگەی بەرنــــامە ناوازەكــــانییەوە، ئەم ڕۆڵەش جەختكــــرنەوەیەكە لە ئەنجــامی ئەو تــــوێژینەوانەی لەســــەر گرنگــــی ئــــامرازه فێركارییەكــــان ئەنجــــام دراون، لە فراوانكردنــــی ئەزمــــوونی خوێنــــدكار و ئاســــان كردنــــی تێگەیشــــتنیان و تێپەرانــــدنی ســــنورە جــــوگرافی و سروشــــتییەكاندا، بەهــــۆی پێشــــكەوتنی تەكنیــــك و تەكنەلۆژیــــای نوێــــوە ئەم ڕۆڵە گرنگییەكەی زیاتر بووە[١].

٢- حەز و ئارەزووی خوێندكار دەوروژێنێت وخواستەكانی تێردەكات.

٣- خوێنــدنگە دەبێــتە ســەرچاوە و پــێگەیەك بــۆ گەشــەی هەمەلایەنەی خوێنــدكار و خســتنەگەڕی سەرجەم هەستەوەرەكانی لە پرۆسەی فێربووندا.

٤- یارمەتیــدەرە لە دروســتكردنی بوونیــادی زانــین لە مێشــكی خوێنــدكاردا، بەشــێوەیەک كە ئاستی زانینی خوێندكار دەبێتە شتێكی مانادار.

٥- یارمەتیــدەری خێراكردنــی فێربــوون و كەمكــردنەوەی ڕێــژەی لەبیرچــوونە و ڕێكخســتنی بیرۆكە سەرەكییەكانە لە زەینی خوێندكاردا.

٦- سەرنجڕاكێشــانی خوێنــدكاران وهێشــتنەوەی وانە بە شــێوەیەكی زینــدوو، كە نیگەرانــی و بێزاریان كەم بكاتەوە.

٧ - گەشــەپێدانی توانــای خوێنــدكار لە تێبینــی كــردن، ڕەخــنە گــرتن، بەراوردكــردن، ڕاڤە و شیكاریی، كە ئەمانەش خەسڵەتی پێویستن لە كەسایەتی تاكی ڕۆشنبیردا[٢].

٨ - پەیوەنــدی نێــوان خوێنــدكار و مامۆســتا بەهێــز دەكــات، كە پەیوەنــدییەكی تەواوكــاری و گونجانێكی ڕێكوپێک دەبێت لە نێوانیاندا.

٩- دەبــنە هــۆی زیــاتر كــاریگەربوونی ئەزمــوونی فێركــاریی و ئاســەوار بەجــێ دەهێڵێــت و كەمتر لەبیردەچێتەوە.

١٠- دەبنە هۆی گۆڕینی ڕەفتاری خوێندكار و دروستكردنی ئاراستە نوێیەكان[١].

---

[١] ســمیر خلــف جلــوب، **الوســائل التعليميــة**، دار المحــيط الــى الخلــيج للنشــر و التوزيــع، المملكــة الاردنيــة الهاشمية، ٢٠١٧، ص١٤.

[٢] ئیدریس سیوەیلی، **سەرچاوەی پێشوو**، ل ١٤٨ .

- ئامرازە فێرکارییەکان هەلی باش بۆ پرۆسەی فێرکردن و فێربوون دەڕەخسێنن، کە خۆی لەم بوارانەدا دەبینێتەوە[٢].

١- بنیاتنانی چەمکی دروست بۆ بابەتەکان: لەبەرئەوەی زۆرجار ئەو وشانەی بەدەم دەوترێن، ناتوانن مانای تەواوەتی لەلای خوێندکار دروست بکەن، بۆیە زۆرجار پێویستە نموونەکان بە وێنە بۆ خوێندکاران ڕوون بکرێتەوە بۆ ئەوەی باشتر لە بابەتەکە تێبگەن.

٢- چارەسەرکردنی جیاوازیی تاکەکان لە نێوان خوێندکاراندا: هەندێك جار خوێندکار بە بەکارهێنانی وێنە فێری وانەکان دەبێت، هەندێکی تر بە گوێگرتن لە چیرۆکی پەروەردەیی و هەندێکی تریش لە ڕێگەی تەلەڤزیۆن و فیلمەوە فێر دەبن، ئەمەش پێی دەوترێت جیاوازی تاکەکان لە نێوان خوێندکاراندا، بۆیە بەکارهێنانی ئامرازە فێرکارییە هەمەچەشنەکانی وەکو بۆرد، فیلم، کۆمپیوتەر و... هیتر، خواستەکانی خوێندکاران بۆ فێربوون دەستەبەر دەکات.

٣- چارەسەرکردنی کێشەکانی فێرکردن: هەروەك زانراوە لەم ساڵانەی دواییدا ژمارەی خوێندکاران زیادیان کردووە و هۆڵەکانی خوێندن پڕبوون لە خوێندکار، بۆیە ئامرازە فێرکارییەکان چارەسەریان بۆ ئەم دیاردەیە دۆزیوەتەوە، بەکارهێنانی تەلەڤزیۆن و کۆمپیوتەر، وەکو ئامرازێکی فێرکاری خۆیی لە حاڵەتی کەمی مامۆستا بۆ وتنەوەی وانەکان، خوێندکار دەتوانێت سوودیان لێ وەربگرێت.

٤- ئاسانی لە بەدەستهێنانی زانیندا: بەهۆی پێشکەوتنی ئامرازەکانی پەیوەندییەوە ئێستا جیهان وەکو گوندێکی بچووکی لێهاتووە، بە تایبەتی لە ڕێگەی تۆڕی جاڵجاڵۆکەیی ئینتەرنێتەوە زانیارییەکانی ڕۆژنامە و گۆڤار و کتێبەکان پەخش دەکات و خوێندکاران دەتوانن بە ئاسانی بەدەستیان بهێنن.

پێنجەم : بنچینەکانی بەکارهێنانی ئامرازە فێرکارییەکان [٣] :

١- دیاریکردنی ئامانجی فێرکاری کە ئامرازەکە بە وردی ئەنجامی دەدات، ئەمەش پێویستی بە شارەزایی زۆر هەیە دەربارەی ڕێگەی داڕشتنی ئامانجەکان بە شێوەیەکی ورد، بتوانرێت بپێورێت و زانینی ئاستی ئامانجەکان (عەقڵی، جوڵەیی، پەرچەکرداری، توانای بەکارهێنەر)، هەروەها دیاریکردنی ئەو ئامانجانەش یارمەتی دەدات لە هەڵبژاردنێکی دروست بۆ ئەو ئامرازانە.

---

[١] عصام أحمد الكوني، **أهمية استخدام الوسائل التعليمية في مرحلة التعليم الثانوي من وجهة نظرمدرسيها (معلمو مدارس تعليم حي الاندلس أنموزجا)**، دراسة ميدانية، **مجلة كليات التربية**، جامعة الزاوية، كلية التربية العجيلات ،ع ١٤، ليبيا، ٢٠١٩، ص٩٧ .

[٢] مختار حبيب يونس، **واقع استخدام الوسائل التعليمية بالمدارس الثانوية العربية في تشاد كما يدركها المعلمون**، **رسالة ماجستير**، جامعة النيلين، كلية التربية، السودان، ٢٠١٧، ص٤٣-٤٥.

[٣] سميرخلف جلوب، **سەرچاوەی پێشوو**، ص٢٠- ٢١.

٢- زانـين و ڕەچـاوكردنی تايبەتمەنـدی ئەو كـۆمەڵەیەی بە ئامـانج گيـراوە: مەبەسـت لەو كـۆمەڵە بە ئامــانج گرتــوانەش خوێنــدكاران دەگـــرێتەوە، بە جۆرێــك كە بەكـــارهێنەری ئـــامڕازە پەروەردەييەكـان پێویستە ئاستی تەمەن، زيرەكـی، زانـين و پێداويسـتی خوێنـدكاران بزانێـت بـۆ ئەوەی بەكارهێنانی ئامڕازەكەی كاريگەر بێت.

٣- زانينـی ميتـۆدی خوێنـدن و زانينـی ئاسـت و چـۆنێتی بەسـتنەوەی ئەم ئـامڕازە و گونجانـدنی لەگەڵ ميتۆدەكەدا.

باسی سێيەم: كەناڵە پەروەردەييەكان وپرۆسەی فێركردن:

يەكەم : مانا و چەمكی كەناڵە پەروەردەييەكان :

لە كـۆمەڵگە پێشـكەوتووەكاندا چەنـدين بەكـارهێنەری جيـاواز بـۆ ئامڕازەكـانی ڕاگەيانـدن بوونيـان هەيە، كە زۆرترينيـان خۆيـان لە بەكارهێنـانی كەنـاڵە پەروەردەيـی و فێركارييەكانـدا دەبينـنەوە، گومـانی تێـدا نيـيە بەكارهێنـانی ئامڕازەكـانی ڕاگەيانـدن لە بـواری فێركاريـدا دوو جـۆرن، ئەوانـيش: ئـامڕازی فێركردنـی كـراوە و ئـامڕازی فێركـردن لە دوورەوە، سـەبارەت بە ئـامڕازی فێركـردن لە دوورەوە بە لايەنێكـی گرنگـی بنياتنـانی كـۆمەڵگەيەكی پێشـكەوتوو دادەنـرێن، كە تاكەكـان دەتـوانن لە هەر كاتێكـدا كە مەبەسـتيان بێـت لە ماڵەكـانی خۆيانـدا بەكاربيهێنن[١].

كەنـاڵە پەروەردەييەكـان ئـامڕازێكی گـرنگن لە فراوانكردنـی هەلـی فێركـردن و دروسـتكردنی كـۆمەڵگەيەكی پـڕ لە زانيـاری، هەروەهـا لە پرۆسـەی پاڵپشـتيكردنی سيسـتەمی خوێنـدنگەكانی وڵاتە تـازە پێگەشـتووەكاندا لە چـاو پرۆگـرامە ڕۆشـنبيری و كۆمەڵايەتييەكـانی تـردا پێشـينەی بەدەسـتهێناوە، لەهەمـان كاتـدا ڕووبەڕووی چەنـد كێشـەيەك بـووەتەوە كە خـۆی لە نەبـوونی مامۆسـتا و خوێنـدنگەی پێويسـت و پێداويسـتييە سـەرەكييەكانی فێركـردن و كەموكـورتی لە پێداويسـتييەكانی وەك ئامڕازەكـانی فێركردنـی بيسـتن و بينينـدا دەبينێـتەوە، ئەمەش وايكـردووە بـۆ پڕكـردنەوەی سـەرجەم ئەو كەموكورتيـانەش لە بـواری فێركاريـدا بيـر لە ڕۆڵـی ڕاگەيانـدن بكرێتەوە[٢].

---

[١] مالـك شـعباني، **دور التلفزيـون فـي التنشـئة الاجتماعيـة**، **مجلـة العلـوم الانسـانية و الاجتماعيـة**، جامعـة محمـد خضيرة ،ع ٧، بسكرة ، ٢٠١٢، ص ٢٢٤.

[٢] رشـيد التلـواتي، **لمـاذا يجـب اسـتخدام التكنلوجيـا فـي الفصـول الدراسـية؟ وكيـف يمكـن؟**، موقـع تعلـيم جديـد، ٢٠١٤، https://www.new-educ.com/comment-utiliser-la-technologie-dans-la-salle-de-classe، بەرواری سەردان ٢٠٢١/٣/٣٠، كات ٢٢: ٨.

دووەم: جۆری کەناڵە پەروەردەییەکان :

١- تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی (EducationalTv):

مەبەست لە تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی کۆمەڵیك بابەت و پرۆگرامی دەنگی و وێنەییە لەگەڵ کۆمەڵێک پاشکۆ، وەکو چاپەمەنییەکان وچەند بابەتێکی فێرکاری کە بە هۆی ئێزگەی تەلەڤزیۆنەوە بەرهەم دەهێنرێن و پەخش دەکرێن، هەروەها هەڵدەستێت بە گواستنەوەی چەندین زانیاری بینراو وبیستراو لەپێناو بەدیهێنانی ئامانجە پەروەردەییەکاندا بۆ کۆمەڵگە[١].

بەکارهێنانی تەلەڤزیۆن وەک ئامرازێک لەم سەردەمەدا کە ڕووداوەکان بە خێرایی ڕوودەدەن و داواکاری لەسەر فێربوون و زانست زیادیان کردووە، جیهانی وەک گوندێکی بچووک لێ کردووە،هەروەها یارمەتی گەشەپێدانی زانست و داهێنان و بەکارهێنانی ڕێگەی زانستیی نوێی داوە بۆ گەیشتن بە چارەسەری کێشە پەروەردەییەکان، چونکە تەلەڤزیۆن بە یەکێک لە ئامرازە ڕۆشنبیری و فێرکارییە گرنگەکانی کۆمەڵگە دادەنرێت، کاریگەری گەورەی هەیە لەسەر گۆڕینی ڕەفتاری تاکەکان بە پێی جیاوازی تەمەنیان و ئاستی زانستیان، بەهۆی بەسەربردنی کاتێکی زۆر لەگەڵ بەرنامە هەمەڕەنگەکانیدا یارمەتی داون کە شێوازێکی نوێ لە ڕەفتار بەدەست بهێنن، کەناڵی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی بە یەکێک لە گرنگترین ئامرازەکانی پەیوەندی جەماوەری دادەنرێت لە لایەنی ڕۆشنبیری و کلتووری و مرۆڤایەتی بە شێوەیەکی گشتی، بایەخی پسپۆڕانی پەروەردە و فێرکردن بۆ تەلەڤزیۆن زیادی کرد، بە تایبەتی لە پاش ئەوەی بایەخەکەی لە بواری ئیش و کاری خوێندنگە و بەرپرسیارێتییەکەی دەرکەوت، بۆیە بە پێویست زانرا کە کار لەسەر تواناکانی تەلەڤزیۆن بکرێت، لە پێناو گەیشتن بە باشترین شێواز بۆ سوود وەرگرتن لێی لە بەدیهێنانی ئامانجەکانی خوێندنگەدا[٢].

تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی بە یەکێک لە ئامرازە پێشکەوتووە نوێیەکان دادەنرێت، لە خزمەتی پەروەردە و فێرکردندایە، شێوازی فێرکاری تەلەڤزیۆنیش بۆ گەیاندنی پەیامە زانستییەکەی کۆکراوەی ئەندامەکانی هەستی مرۆڤە، وەکو هەستی بینین و هەستی بیستن[٣].

تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی لە چەند کەناڵێکی فێرکاری تایبەتمەند(ناوخۆیی یان ئاسمانی) لە کۆمەڵێک پرۆگرام و بەرنامەی فێرکاری پێکهاتووە کە لە چوارچێوەی نەخشە و پرۆگرامی

---

[١] آمال جريس عيسى جريسات، **سەرچاوەی پێشوو**، ص٣٦.

[٢] أحمد اسماعيل الحجي، **التعليم الجامعي المفتوح عن بعد من التعليم بالمراسلة الى الجامعة الافتراضية**، عالم الكتب، القاهرة، ٢٠٠٣، ص ٦٥.

[٣] صبحي أحمد محمد سليمان ، **مقرر مقترح في تكنولوجيا التعليم للفئات الخاصة لطلاب شعبة تكنولوجيا التعليم بكليات التربية النوعية** ، **رسالة دكتوراه** ، جامعة الأزهر، كلية التربية، قسم المناهج وطرق التدريس، القاهرة، ٢٠٠٦، ص٧٤ .

کەناڵە ناوخۆیی و ئاسمانییکاندا کاردەکەن، ئامانجی ئەو بەرنامانەی کە لە کەناڵی تەلەڤزیۆنی پەروەردەییدا پەخش دەکرێن، ئەمانەن:-

أ- دەوڵەمەند کردنی مرۆڤەکان بە زانیاری.

ب - بەدیهێنانی یەکسانی لە هەلی فێرکاریدا.

پ - گەشەپێدانی توانای تاکەکان لە بەدیهێنانی ئەو ڕۆڵانەی کە لە ژیانیاندا پێیان سپێردراوە.

ت - گەشەپێدانی توانا و لێهاتوویی تاکەکان و نوێکردنەوەی زانیارییەکانیان.

ج - پاڵپشتیکردنی پرۆسەی فێربوون و فێرکاری لە سیستەمی فێرکاری گشتیدا.

چ - پێدانی هەل بەو کەسانەی لە فێربوون دواکەوتوون بۆ بەردەوام بوون لەسەر پرۆسەی فێربوون[١].

- گرنگی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی[٢]:

بە شێوەیەکی گشتی پرۆگرامەکانی کەناڵە تەلەڤزیۆنییەکان چوار ئامانج لەخۆدەگرن، ئەوانیش (ڕاگەیاندن، کات بەسەربردن، ڕۆشنبیری، سەرپەرشتی)، ئامانجێکی تر هەیە کە بایەخێکی گرنگی هەیە، ئەویش ئامانجی فێرکارییە، تەلەڤزیۆنیش کۆمەڵێک خاڵی جیاکەرەوەی هەیە بۆ بەدیهێنانی ئەو ئامانجانە، ئەوانیش ئەمانەن:-

١- پیشاندانی وێنە، دەنگ، جوڵە و نووسین بە شێوەیەکی تەواو و بێ کەموکورتی.

٢- یارمەتی گۆڕینی زۆربەی تێگەیشتنە خەیاڵییەکان دەدات بۆ تێگەیشتنێکی واقیعی.

٣ - یارمەتی پیشاندانی ئەو بابەتانە دەدات کە بەچاو نابینرێن.

٤ - بەرنامەکانی توانای خزمەتکردنی گشت وانەکانی خوێندنیان هەیە لە هەموو قۆناغەکانی خوێندندا.

٥ - ئاسانی لە بەرهەم.

٦- تازەگەریی.

٧- توانای سوود وەرگرتنی هەیە لە مامۆستای بە توانا و خاوەن ئەزموون.

٨- ئاسانی لە وەرگرتن.

٩- توانای بەستنەوەی خوێندنگای هەیە بە کۆمەڵگەوە.

- ڕۆڵی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی لە بواری پەروەردە و فێرکردندا:

---

[١] محضار أحمد حسن الشهاري، **تكنلوجيا في عمليتي التعليم و التعلم**، جامعة أسيوط ، كلية التربية، مصر ، ٢٠١٨، ص ٩٨.

[٢] غالب عبدالمعطي الفريجات، **مدخل الى تكنلوجيا التعليم**، ط٢، دار كنوز المعرفة للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٤، ص١٨٥.

لەتوێژینەوەیەکی (ویلبرشرام)* دا ئاماژە بە پەیوەندی نێوان ئاستی دەستکەوتی خوێندن و تەماشاکردنی بەرنامەکانی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی کراوە، جەخت لەوە دەکاتەوە کە پەیوەندییەکی ئەرێنی هەیە لە نێوان ئاستی زانستی منداڵ و ئەو کاتانەی لە تەماشاکرنی بەرنامە تەلەڤزیۆنیەکاندا بەسەری دەبات، بەو واتایەی ئەگەر کاتی تەماشاکردنی منداڵ بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان زیاد بکات، بە هەمان شێوە ئاستی فێربوون و دەستکەوتی خوێندنی بەرزتر دەبێتەوە، هەمان توێژینەوە ئەوەی دووپات کردووەتەوە ئەو منداڵانەی لە خوێندندا نمرەی بەرزیان لە وانەکاندا بەدەستهێناوە زیاتر تەماشای تەلەڤزیۆن دەکەن، لەو بارەیەوە کۆمەڵێك توێژینەوەی تریش ئەنجام دراون، ئەوەیان ڕوونکردووەتەوە کە ئەو کەسانەی زیاتر تەماشای بەرنامەکانی تەلەڤزیۆنە پەروەردەییەکان دەکەن لە وانەکانی خوێندندا لەو هاوڕێیانەیان سەرکەوتووترن، کە تەنیا لە ناو پۆلەکاندا گوێگری وانەکانی خوێندنیان بوون[1].

دەتوانین ڕۆڵی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی لە بواری پەروەردە و فێرکردندا لەم خاڵانەی لای خوارەوەدا کورت بکەینەوە:-

١- تەلەڤزیۆن بە ئامرازێکی گرنگی پەروەردە و فێرکردن دادەنرێت.

٢- تەلەڤزیۆن بە هاوبەشێکی گرنگی بواری پەروەردە و فێرکردنی خێزان، خوێندنگە، زانکۆ، دامەزراوە پەروەدەیی و فێرکارییەکان دادەنرێت.

٣- هێزی کاریگەری وخێرایی گەیشتنی بە هەموو توێژەکانی کۆمەڵگە.

٤ - تەلەڤزیۆن بە کەناڵێکی گرنگ دادەنرێت لە بەدەستهێنانی متمانەی بواری پەروەردە و فێرکاری.

٥ - تەلەڤزیۆن بەشێوەیەکی گشتی جێگەی قبوڵکردنی تاکەکانی کۆمەڵگەیە[2].

٦- تەلەڤزیۆن دەتوانێت جۆش و خرۆش و سەرنجی خوێندکاران زیاتر بە لای خۆیدا ڕابکێشێت بەراورد بە هۆڵەکانی وانە وتنەوە.

---

* ویلبرشرام (١٩٠٧ – ١٩٨٧): توێژەرێکی ئەمریکییە، بە یەکێک لە پێشەنگەکانی بواری لێکۆڵینەوەی پەیوەندی(الاتصال) دادەنرێت لە جیهاندا، کاریگەری هەبووە لە دامەزراندنی بەشەکانی تایبەت بە لێکۆڵینەوەی پەیوەندی، هەروەرها بەدامەزرێنەری یەکەم ئەکادیمیا دادەنریت لەو بابەتەدا کە بە سامپڵی (توبا) ناسراوە، کە هەڵدەستیت بە شیکاریکردن دەربارەی (comunicólogo) ، لەتوێژینەوەیەکی تردا کەلەگەڵ یونسکۆ بڵاوی کردووەتەوە، بناغەی تیۆری بەستنەوەی پلەی گەشەپێدانی ئابوری و کۆمەڵایەتی نەتەوەی بە تەکنەلۆژیای زانیاری تایبەتەوە داڕشتووە.

[1] مجد هاشم الهاشمي، **تكنولوجيا الاتصال التربوي**، دار المناهج للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٤، ص٢١٣- ٢١٤.

[2] عبدالرحمن بن جميل بن عبدالرحمن القصاص، **الآمال و الرؤى المستقبلية لاداء التلفاز التربوي التعليمي**، جامعة ام القرى، كلية الدعوة واصول الدين، مكة المكرمة، ٢٠١٩، ص ٥-٦-٧.

٧- تەلەڤزیۆن دەتوانێت هەموو ئەو ئامرازە بەکارهاتوانە لەخۆ بگرێت کە گواستنەوەیان ئەستەمە.

٨- تێچووی کەمە و کێشەی کەمی مامۆستا چارەسەر دەکات[١].

- تایبەتمەندییەکانی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی[٢]:

١- زۆرکات بەرنامەکانی بەستراون بە وانەکانی خوێندنەوە.

٢ - بەرنامەکانی لە کاتی خوێندندا پەخش ناکات، دەخرێنە کاتێکی تر.

٣ - گفتوگۆ لەگەڵ توێژێکی بەرفراونی بینەران و مامۆستایاندا دەکات.

٤- ڕەچاوی جیاوازی تاکەکان ناکات.

٥ - بە ئامرازێکی پەیوەندی یەک ئاڕاستە دادەنرێت.

٦- بەرنامەکانی لە ڕێگەی سیستەمی بازنەی کراوە و داخراو یان لە ڕێگەی پەخشی ئاسمانییەوە بڵاویان دەکاتەوە.

- کەناڵە تەلەڤزیۆنییە کوردییەکان وپرۆسەی پەروەردە وفێرکردن:

گەیاندنی زانیاری ونیشاندانی ڕەفتار وکردەوەکان بەشێکی سەرەکین لە پەروەردەکردن و بەخشینی زانین بە وەرگر، هەروەک چۆن پرۆسەی کۆمونیکەیشن کردارێکی سەرەکی گەیاندنی ئەو زانیارییە و بنەمایەکی سەرەکی پەروەردەکردنە، تەلەڤزیۆنیش بەردەوام لە پرۆسەی کۆمونیکەیشندایە لەگەڵ وەرگر، هەربۆیە لە ڕوانگەی گەیاندنی زانیاری نوێ و شیکاری بنەماکان، دەتوانین تەلەڤزیۆن لە بواری پەروەردە و فێرکردندا بە زانکۆیەک، یان مامۆستایەک پێناسەی بکەین، چونکە بەپێی تایبەتمەندییەکانی دەتوانێت پەیامی خۆی بە ملیۆنەها کەس بگەیەنێت لە بواری پەروەردە و فێرکردندا، بۆ نموونە پەیام بۆ منداڵان لە باخچەی ساوایانەوە تا دەگاتە شەشەمی سەرەتایی، یان لە قۆناغی هەرزەکارییەوە تا گەورەکان، بۆیە تەلەڤزیۆن ئەمڕۆ وەک بانکی زانست وزانیاری جیهانی ڕۆڵ دەبینێ[٣].

لە بواری پەروەردە وفێرکردندا کەناڵە ئاسمانییەکانمان وەک لایەنەکانی دیکە لە ئاستی پێویستدا نین، بەڵێ ڕاستە چەند بەرنامەیەکی تایبەت بە پەروەردە و فێرکردن هەن، بەڵام ئەم بەرنامانە لە ئاستێکی نزمدان، جگە لە چەند بەرنامەیەک، هاوکات ناوە ناوە لە بەرنامە جیاجیاکاندا دیدار لەگەڵ بەرپرسانی پەروەردەش دەکرێت، بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە لە

---

(١) سعد كاظم عطية، **تقنيات التلفزيون التربوي و اثرها الأتصالي في الدرس التعليمي**، **مجلة آداب الكوفة**، جامعة الكوفة، كلية الآداب،ع ٤٣، الكوفة، ٢٠٢٠، ص٦٢٧-٦٢٨.

(٢) محضار احمد حسن الشهاري، **سەرچاوەی پێشوو**، ص٩٨.

(٣) کاروان عبدالله هەورامی، **ئەرکی تەلەفزیون**، ٢٠١٣، پێگەی بلاگفا، http://ragayandn.blogfa.com/post/١، بەرواری سەردان ٢٠٢٢/١٠/٢٦ ، کات ١١:١١.

بەرنامە پەروەردەیی و دیدارە جیاجیاکاندا کێشەکان مافی تەواوی خۆیان پێ نادرێت و ئەوانەی کە میوانداریش دەکرێن زۆرجار ئاستی ڕۆشنبیریان وەک پێویست نییە، وێڕای ئەمانەش لە بەرنامەکاندا زیاتر گرنگی بە قۆناغی زانکۆ دەدرێت و قۆناغەکانی دیکەی خوێندن ئەو بایەخەیان پێنادرێت، ئەو بەرنامە پەروەردەییانەی کە لە تەلەفزیۆنەکانەوە پێشکەش دەکرێن دەبێت خۆیان پەیامێکی تازە بن و ئەو پێشکەشکارەی کە پێشکەشی دەکات دەبێت شارەزاییەکی تەواوی دەربارەی سەرجەم سیستەمە جیاجیاکانی پەروەردە و فێرکردن هەبێت، تەلەڤزیۆن سەرەتا تایبەت بوو بە پەروەردە، هەرچەندە تەنها وانەی پۆلی سێیەمی ناوەندی و شەشەمی ئامادەیی پێشکەش دەکرد، بەڵام تاڕادەیەک قوتابیان سوودیان لێوەردەگرت، بەڵام دواتر زیاتر گرنگی بە بواری وەرزش دەدا تاوەکو پەخشەکەش وەستا، لە ئێستادا تاکە کەناڵ لە هەرێمی کوردستان کە تایبەتمەندە بە پەروەردە و فێرکردن(کەناڵی پەروەردەیی)یە، کە تاڕادەیەکی باش ڕۆڵی بەرچاوی بینیوە لە پەرەپێدانی پەروەردە و فێرکردندا و خوێندکاران سوودمەندبوون لێی هەتاوەکو ئێستاش پەخشەکە بەردەوامە، بەڵام هەرێمی کوردستان پێویستی بە دامەزراندنی چەند کەناڵێکی پەروەردەیی تر هەیە، کە زیاتر پرۆفیشناڵانە کارەکانی ئەنجام بدات لە بواری پەروەردە و فێرکردندا و کار لەسەر بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاران بکات لە هەرێمی کوردستاندا[١].

٢- ئامرازەکانی میدیای نوێ(تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان):

أ- پێناسەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان:

تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان کۆمەڵێك پێناسەی بۆ کراوە، کە گرنگترینیان ئەمانەن: -

- تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بریتییە لە هەموو پێگە ئینتەرنێتییەکان، کە گوزارشتە لە زانیاری و داتا، یان بریتییە لە تەواوی پرۆسەی گواستنەوەی زانیاری لەسەر شێوەی دەنگ، ڕەنگ، وێنە چاتەکان[٢].

- کۆمەڵێك تەکنەلۆژیای پەیوەندیکردنە لە ئەنجامی یەکگرتنی کۆمپیوتەر و ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی کۆن، چاپ، ڤیدیۆ، فۆتۆگراف، دەنگ دروست دەبێت[٣].

- کۆمەڵێک پێگەی ئەلیکترۆنین لە نێو تۆڕی جاڵجاڵۆکەییدا کە کۆمەڵێک لە کۆمپانیاکان پرۆگرامیان بۆ دابەزاندووە لە پێناو کۆکردنەوەی هاوڕێیان و بەکارهێنەران و

---

[١] سەباح مەجید، **تەلەفزیۆنە کوردییەکان و ڕۆڵیان لەپێشخستنی کۆمەڵگە(لێکۆڵینەوە)**، چاپخانەی شەهید ئازاد هەورامی، کەرکوک، ٢٠٠٧، ل٦٢-٦٣.

[٢] گۆران زیاد شێخانی، **تۆڕەکۆمەڵایەتیەکان و هۆشیاری کۆمەڵایەتی گەنجان**، چاپخانەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠٢٠، ل٣٦.

[٣] فریاد ئیروانی، **تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان وئەتەکێتی بەکارهێنانیان**، پرۆژەی جاپی کتێبی مێخەك، سۆران، ٢٠٢٠، ل١٠.

بەشداریکردنیان لە چالاکییە هەمەجۆرەکانی خۆیاندا، زۆربەی ئەو تۆڕە کۆمەڵایەتیانەی ئێستا بەردەستن بریتین لە پێگەکانی وێب، کە کۆمەڵێک خزمەتگوزاری بۆ بەکارهێنەرەکانی خۆیان دەستەبەر کردووە، وەکو خزمەتگوزاری گفتوگۆی خێرا ونامەی تایبەت و پۆستی ئەلیکترۆنی و ڤیدیۆ و بەشدارییپێکردن لە مەلەفەکان وچەند خزمەتگوزارییەکی تر، هەروەک زانراوە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەڕووی پەیوەندی و بەشداربوان و ئاڵوگۆڕی زانیارییەوە گۆڕانکاری گەورەیان بە خۆیانەوە بینیووە، ئەم تۆڕانە بەپێی مەبەستی بەکارهێنان ملیۆنەها بەکارهێنەریان لە خۆیان کۆکردووەتەوە، هەندێکیان بۆ مەبەستی خوێندن بەکاردەهێنرێن، کە خوێندکاران کۆ دەکاتەوە، کۆمەڵێکی تریش بۆ مەبەستی کاروباری ڕۆژانە بەکاردەهێنرێن(١).

- کۆمەڵێك کەسن بە بەکارهێنانی ئامرازی ڕاگەیاندنی نوێ گفتوگۆ وڕاگۆڕینەوە دەکەن بۆ مەبەستی کاروبار، یان ڕۆشنبیری، کۆمەڵایەتی، پەروەردەیی، هەروەها لەم کۆمەڵگەیەشدا پەیوەندییەکان بەوە ناسراون کە پێویست ناکات هاودەمی یەکتربن، چونکە ئەندامەکانی لە هەمان شوێن ئامادە نابن و پەیوەندییەکان بەبێ ئامادەبوونیش بەڕێوە دەچن، کۆبوونەوەی گریمانەیی لە کۆبوونەوەی ڕاستەقینە بەهێزتر و کاریگەرترە، چونکە بە خێرایی دروست دەبێت و بڵاو دەبێتەوە، هەروەها ئامانجەکانی خۆی بە کەمترین بەربەست بەدەست دەهێنێت(٢).

- هۆکارێکن بۆ کارلێکی مرۆڤ لەگەڵ کەسانی تر وبەستنەوەیان بەیەکەوە، هەروەها لە ڕێگەیانەوە جۆرە جیاوازەکانی نەریت و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بە چەند شێوەیەکی زارەکی و نازارەکی دەردەکەون، ئەمەش وایکردووە کە جووڵەی کۆمەڵگە لە ئێستا زیاتر بێت لە ڕابردوو(٣).

لەگەڵ پێشکەوتنی ئەم تۆڕە کۆمەڵایەتیانە بەکارهێنان و خەسڵەت و تایبەتمەندییەکانیشیان گۆڕانیان بەسەردا هاتووە، ئەگەر لە سەرەتادا هەندێك لەم تۆڕە کۆمەڵایەتیانە لە ئامرازێکی سادە و ساکار لە دامەزراوەیەکی دیاریکراوی زانستی بە نموونە وەک زانکۆ، یان پەیمانگایەك بۆ بەستنەوەی گرووپێك خوێندکار، فەرمانبەر، یان مامۆستا بۆ مەبەستێکی

---

(٣) عائشة خلف الله يوسف عمر سيد، **التعرف على استخدام مواقع التواصل الاجتماعي في عملية التعلم لطلاب كلية التربية البدنية و الرياضة**، **رسالة ماجستير**، جامعة السودان للعلوم و التكنلوجيا، كلية الدراسات العليا، قسم التربية البدنية و الرياضة، السودان، ٢٠١٩، ص٢٣.

(١) خديجة عبدالعزيز علي ابراهيم، **واقع استخدام شبكات التواصل الاجتماعي في العملية التعليمية بجامعات صعيد مصر، دراسة ميدانية**، **مجلة العلوم التربوية**، دار المنظومة، جامعة سوهاج، كلية التربية، المجلد ٢٢، ع ٣، ٢٠١٤، ص٤٢٤-٤٢٥.

(٣) علا محمد ابو راجوح ، **شبكات التواصل الاجتماعي و دورها في العملية التعليمية**، **المجلة العربية للنشر العلمي**، جامعة قطر، عمادة دراسات العامة، ع ٣٥، ٢٠٢١، ص ١٦٥ .

دیاریکراو بووبێت، ئەوا لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا ئەو چوارچێوە جوگرافییە بەرتەسکە و ئەو مەودا سنوردارەی بەکارهێنان و دیزاینە سەرەتاییەی تێپەڕاندووە، بۆ ئەوەی وەک ئامڕازێکی فرەکار(Multi Function) بۆ کۆمەڵێک مەبەست و لەسەر ئاستی جیهان و بۆ هەموو چین و توێژ وتەمەنێك بەکاربێت[١].

لە بەر ڕۆشنایی پێناسەکانی پێشوو تویژەر کۆمەڵێك سەرنج و تێبینی دەخاتە ڕوو، کە ئەمانەن:

١- تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان کۆمەڵە پێگەیەکن لەسەر ئینتەرنێت، یان کۆمەڵێك بەرنامەن لەسەر مۆبایلی زیرەك و شاشەی ئامێرە زیرەکەکانی تری وەکو ئایپاد و تابلێت و... هی تر.

٢- لە ڕێگەیەوە پەیوەندی لەگەڵ ملیۆنەها کەس دەبەستن، کە هاوڕێیەتی و گرنگیپێدان و بەرژەوەندی هاوبەش پێکیانەوە دەبەستێتەوە.

٣- ئەم تۆڕانە دروستکردنی پەڕە، داتا، لیست، بەستەری کەسی، گشتی و بەشداریکردن تێیاندا بۆ بەکارهێنەرەکانی دەستەبەر دەکات.

٤- تایبەتمەندی بۆ بەکارهێنەرەکانی دەستەبەر دەکات و ئازادی و ڕادەربڕینیان بۆ فەراهەم دەکات.

٥- بەکارهێنەر توانیویەتی کۆنترۆڵی ڕێژە و چۆنیتی بەشداریکردن وئاڵوگۆڕی هەواڵ و زانیارییەکان بکات، بە چەشنێك لەگەڵ تایبەتمەندی خۆیدا بگونجێت.

ب - جۆری تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان:

١- فەیسبووك(facebook):- توێژینەوەکانی پێشوو لەسەر ڕۆڵی فێرکردن و پەروەردەیی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان هەمەچەشنن، هەندێک لە توێژینەوەکان ڕۆڵی باشی ئەو لایەنەیان باسکردووە، هەروەک لە تویژینەوەی (کالبیدۆ Kalpido) و(کۆستن Costin) و (مۆرس Morris) باس لەوە دەکەن کە فەیسبووك تۆڕێکی کۆمەڵایەتییە و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بەهێز دەکات، هەروەها یارمەتی خوێندکار دەدات لە پێشکەوتن لە ڕووی کۆمەڵایەتی و زانیارییەوە، لە توێژینەوەیەکدا هاتووە (بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان توانای پێشبینییەکانی هەیە لە یەکانگیری دەروونی وکۆمەڵایەتی خوێندکاراندا، ساڵی (٢٠١٢) لێکۆڵینەوەیەکی تر دەریخستووە کە بەکارهێنانی فەیسبووك(facebook) لەلایەن

---

[١] دڵان ئیسماعیل مەولود، **بەکارهێنانی ئامرازەکانی میدیای نوێ بۆ پەیوەندییە گشتییەکان لە کارگێڕی گشتیدا لەهەرێمی کوردستان**، **نامەی ماستەر**، زانکۆی سەلاحەدین، کۆلێجی ئەدەبیات، بەشی ڕاگەیاندن، هەولێر، ٢٠١٢، ل٣٤.

خوێندکارەوە بوونەتە هۆی بەرزکردنەوەی ئاستی بڕوابوون بە خۆی، لە نێو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی تردا[(١)].

٢- تویتەر(twitter): یەکێکە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان کە چەند خزمەتگوزارییەك لەخۆدەگرێت، وەکو خزمەتگوزاری نووسین و تێکست، ڕێگە بە بەکارهێنەر دەدات تێکستێك لە بەرزترین حاڵەتدا بگاتە (١٤٠) پیت بڵاو بکاتەوە و لە شێوەی نامەدا بینێرێت، یان وەکو گفتوگۆی خێرا ئەنجامی بدات، ئەم پێگەیە چەند تایبەتمەندیەك لەخۆ دەگرێت لەوانە:- بەکارهێنانی ئاسان و خێرایە، بێ بەرامبەرە، بە ئامرازێکی کاریگەر دادەنرێت بۆ پەیوەندیکردن لەگەڵ هەموو جیهاندا، ئامرازێکی کاریگەرە بۆ یەکتر ناسین[(٢)].

٣- گۆگڵ پلەس(google plus):- بە یەکێك لە تۆڕە کۆمەڵایەتییە گەورەکان ئەژمار دەکرێت دوای فەیسبووك، بە شێوەیەکی فەرمی لە لایەن کۆمپانیای گوگڵەوە دامەزرێنرا، ئەم کۆمپانیایە کۆمەڵێك خزمەتگوزاری لەخۆی دەگرێت، وەکو بازنەی گفتوگۆی بە کۆمەڵ، سەکۆکان و پەڕەکان و هەندێك خزمەتگوزاری تر[(٣)].

٣- یوتیوب(youtube): پێگەیەکی وێبی ناسراوە و تایبەتە بە بڵاوکردنەوەی ڤیدیۆ، ڕێگە بە بەکارهێنەرانی دەدات کە پارچە ڤیدیۆ دابەزێنن و بێ بەرامبەر بڵاوی بکەنەوە، هەروەها چەند تەکنیکێك لەخۆی دەگرێت، وەکو تەکنیکی ئەدۆب فلاش بۆ پیشاندانی پارچە ڤیدیۆ جوڵاوەکان، ناوەڕۆکی پێگەکە پێکهاتووە لە فیلم، تەلەفزیۆن، مۆسیقا و... بابەتی تر[(٤)].

ب - تایبەتمەندی فێرکاری تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان:

بێگومان بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە مەبەستی فێربوون کۆمەڵێک تایبەتمەندی لەخۆ دەگرێت کە ئەمانەن:-

---

(١) حسين أوباري، **كيفية استخدام اليوتوب في التعليم بطريقة آمنة وفعالة**، موقع تعليم جديد، ٢٠١٥، https://www.new-educ.com/%D٨٪A٧٪D٨٪B٣٪D٨٪AA%D٨٪AE%D٨٪AF%D٨٪A٧٪D٩٪٨٥-%D٨٪A٧٪D٩٪٨٤٪D٩٪٨A%D٩٪٨٨٪D٨٪AA%D٩٪٨A%D٩٪٨٨٪D٨٪A٨- %D٩٪٨١٪D٩٪٨A-%D٨٪A٧٪D٩٪٨٤٪D٨٪AA%D٨٪B٩٪D٩٪٨٤٪D٩٪٨A%D٩٪٨٥،بەرواریسەردان ٢٠٢١/٣/٣١، کات ١١:٤٥ PM.

(٢) إيمان حسيني، آمنة ساحالي، **استخدام تطبيقات الإعلام الجديد في العملية التعليمية في الجامعة الجزائرية شبكات التواصل الاجتماعي نموزجا**، **رسالة ماجستير** ، جامعة العربي بن مهيدي أم البواقي، كلية العلوم الاجتماعية والإنسانية، قسم العلوم الإنسانية، الجزائر، ٢٠١٨، ص ٤٥.

(٣) بشرى فيصل الحربي، **شبكات التواصل الاجتماعي ودورها في العملية التعليمية**، بحث أُعد لملتقى شبكات التواصل الاجتماعي في التعليم، جامعة الامام عبدالرحمن بن فيصل، عمادة التعليم الالكتروني والتعليم عن بعد، المملكة العربية السعودية، ٢٠١٧، ص٣.

(٤) رأفت مهند عبدالرزاق حمودي، **دور مواقع التواصل الاجتماعي في تشكيل الوعي السياسي**، **رسالة ماجستير**، جامعة البترا، كلية الآداب والعلوم، قسم الصحافة والاعلام، الاردن، ٢٠١٣، ص١٤.

١- ئامانج لە پێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان دروستکردنی کەشێکی پەیوەندیکردنە لە نێوان کۆمەڵێک کەس لە وڵاتە جیاوازەکانی جیهانەوە، کە ئاستیان جیاوازە و لەیەك پێگەی کۆمەڵایەتیەوە، لە ڕووی زمانی تەکنیکییەوە هاوشێوەن.

٢- لە پێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتیەکاندا کۆبوونەوەی کەسەکان لەسەر بنەمای یەك ئامانجییە، وەکو یەکترناسین، هاوکاری، گفتوگۆ، یان تەنیا بۆ کات بەسەربردن و دروستکردنی پەیوەندییەکەی توند و تۆڵ، یاخود ئارەزووکردن بۆ گەران بەدوای زانیاری.

٣ - کەسەکان لەنێو تۆڕەکۆمەڵایەتییەکاندا ئەندامێکی چالاکن، دەتوانن پەیام بنێرن و وەربیگرن گوێبگرن وقسە بکەن.

٤ - فراوانکردنی بازنەی فێرخوازان، ئەمەش بە دەستەبەرکردن وئاسانکردنی پەیوەندی نێوانیان لەگەڵ مامۆستادا.

٥ - بڵاوکردنەوەی تەکنیکی ڕۆشنبیری و فراوانکردنی ئاستی فێربوونی خوێندکاران، ئەمەش بە نوێترین داهێنانەکان لە بواری خوێندنەکەیاندا.

٦- پێدانی هەلی باشتر بەو خویندکارانەی کە شەرمنن و ناتوانن ڕووبەڕ ولەگەڵ مامۆستادا پرسیار بکەن، بەهۆی پێگەی تۆڕەکۆمەڵایەتییەکانەوە بە نووسین ئەو کارە دەکەن[١].

٧ - لە ڕووی فێربوونەوە تاک وکۆمەڵ کۆدەکاتەوە ، کەشێکی هاوکاری و تەواوکاری لە ڕووی پڕۆسەی فێربوونەوە دروست دەکات.

٨ - گۆڕینی پڕۆسەی فێرکاری لە فێرکارییەوە بۆ فێربوون.

٩- تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بەوە ناسراون کە چارەسەری دیاردەی خۆیی دەکەن، ئەمەش بە گرنگترین بابەتەکانی پڕۆسەی فێربوون دادەنرێت کە پشت بە: بنیاتنان، گفتوگۆ، بەرهەم، هاوکاری دەبەستێت.

١٠- بەدواداچوون و بەڕێوەبردنی پڕۆژەی نوێ و پەیوەست بە پڕۆسەی فێرکارییەوە.

١١- ئاڵوگۆڕ و گفتوگۆ وکۆمێنت لەسەر زانیارییەکان، ئەمەش یارمەتی چالاک کردنی لێهاتوویی خوێندکاران دەدات.

١٢- هەڵسوکەوت لەگەڵ زانیارییەکان بە سیفەتی ئەوەی مافی گشتییە[٢].

ج - تەکنەلۆژیای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و سوودەکانی لەبواری فێرکاریدا:

---

[١] أحمد كاظم حنتوش، **مواقع التواصل الاجتماعي ودورها في قطاع التعليم الجامعي كلية الطب البيطري**، جامعة القاسم الخضراء انموذجا، بحث ميداني، **مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية**، المجلد٧،ع٤، بابل، ٢٠١٧، ص٢٠٤- ٢٠٥.

[٢] سامية عواج ، سامية تبري، **دور مواقع التواصل الاجتماعي في دعم التعليم عن بعد لدى الطلبة الجامعيين**، ورقة بحثية مقدمة للمؤتمر الدولي الحادي عشر لمركز جيل البحث العلمي حول التعلم بعصر التكنولوجيا الرقمية، لبنان، طرابلس، ٢٠١٦، ص ١٢٩-١٣٠.

لە ڕۆژگـاری ئەمڕۆمانـدا تـۆڕە کۆمەڵایەتییەکـان بە گرنگتـرین ئـامڕازی تەکنەلۆژیـا دادەنـرێن، کە ژمـارەی بەکـارهێنەرانی بە شـێوەیەکی بەرچـاو زیادیـان کـردووە، بڵاوبـوونەوەی مۆبـایلی زیـرەک و جۆرەکـانی لاپتـۆپ وشـێوازی ژیـانی ئەم سـەردەمەش کە ناسـراوە بە سـەدەی خێرایـی، هۆکـارێکی سـەرەکییە بـۆ زیـادبوونی بەکـارهینەرانی تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان، بـۆیە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان بە یەکێـک لە زۆرتـرین ئەو شـتانە دادەنـرێن، کە دەتـوانن هۆکـاری دروسـتبوونی شۆڕشـێکی فێرکـاری فـراوان بـن، لەگەڵ داواکارییەکـانی فێربـوون و پرۆسـەی فێرکاریـدا بگـونجێن[١]، تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان بەشـێوەیەکی بەرفـراوان لەلایەن خوێنـدکارانەوە بەکاردەهێنرێن، گرنگترین هۆکارەکانی بەکارهێنانیان ئەمانەن:-

١- بەکارهێنـانی تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان دەبێـتە هـۆی ئاسـانکردنی دروسـتکردنی پەیوەنـدی خوێنـدکاران بە مامۆسـتاوە، ئەم پـێگەیە بەکاردەهێنرێـت بـۆ مەبەسـتی فێرکـاری، وەکـو ئامادەکردنی پرۆژە و داواکاریەکانیان، ئاڵوگۆڕکردنی زانیارییەکان لە نێوان خۆیاندا.

٢- بە ئامرازێکی گرنگ دادەنرێت بۆ بڵاوکردنەوەی هونەری ڕۆشنبیرکردن .

٣- یارمەتیدەرە بۆ بە ئاگابوونی خوێندکاران لە تازەترین هەواڵ و داهێنانەکانی بواری خوێندن.

٤- بە ئـامرازێکی گرنـگ دادەنرێـت بـۆ گوزارشـتکردنی خوێنـدکاران لە ڕاوبۆچـوونی خۆیـان بە نووسین، کە ئەمەش یارمەتیان دەدات بۆ داهێنان.

٥- بەکارهێنـانی ئەم پێگـانە سـوودی کـۆمەڵایەتی و ئـابووری هەیە بـۆ خوێنـدکاران، چـونکە تێچوونی کەمترە و کەمتر پەنا دەبەنە بەر بەکارهێنانی کاغەز و چاپەمەنی[٢].

تـوێژەر پێـی وایە؛ دەتوانرێـت سـوود لە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان وەربگیرێـت لە بـواری بەدواداچـوونی سـیمینار و کـۆڕە زانسـتیەکان و ئەو چالاکیـانەی پەیوەنـدیان بە وانەکـانی خوێنـدنەوە هەیە، یـان پەیوەنـدیان بە بـابەتێکی دیـاریکراوی فێرکـارییەوە هەیە، دەتوانرێـت سـوودیان لـێ وەربگیرێـت بـۆ بەدواداچـوونی ئاگادارییەکـانی خوێنـدنگا و چالاکیەکـانی لە بـواری پەروەردە و فێرکاریـدا و خوێنـدکار لە ڕێـگەی ئەم تـۆڕە کۆمەڵایەتیـانەوە دەتوانێـت پەیوەنـدی لەگەڵ مامۆسـتایاندا ببەسـتێت وئاگـاداری بـابەتی وانەکـان بێـت، بـۆیە بەکارهێنـانی تـۆڕە کۆمەڵاییەتیەکـان لە لایەن خوێنـدکار و مامۆسـتاوە یـارمەتی پرۆسـەی فێرکـاری دەدات و تـوێژەر بە پێویسـتی دەزانێـت تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان بە پرۆسـەی فێربـوونەوە گـرێ بـدرێن، لە

---

[١] أحمد كاظم حنتوش، **سەرچاوەی پێشوو**، ص٢١٠.

[٢] عبدالحكيم بن عبدالله بن راشد الصوافي، **استخدام وسائل التواصل الإجتماعي لدى طلبة الحلقة الثانية من التعليم الأساسي في محافظة شمال الشرقية بسلطنة عمان وعلاقته ببعض المتغيرات**، **رسالة ماجستير**، جامعة نزوى، كلية العلوم والآداب، قسم التربية والدراسات الإنسانية، سلطنة عمان، ٢٠١٥، ص٢٠.

پێناو بەرزکردنەوەی بواری فێرکاری و دروستکردنی نەوەیەکی خوێندەوار کە یارمەتی پرۆسەی گەشەپێدان و پێشکەوتن بدات.

چ - ئاستەنگییەکانی بەردەم بەکارهێنانی تۆڕەکۆمەڵایەتییەکان لەبواری فێرکاریدا :

پێویستە مامۆستا لە پرۆسەی فێرکاری ئەلکترۆنیدا و لە بەکارهێنانی تەکنیکی تەکنەلۆژیای زانیاری و پەیوەندیدا خاوەنی توانایەکی ئەکادیمی باش بێت، هەروەها لە کارامەیی و کارلێکی کۆمەلایەتی و فیربوونی بەکۆمەڵ تێبگات و شارەزابێت، بۆیە دەبێت داڕێژەرانی بەرنامە و پرۆگرامە فێرکارییە ئەلکترۆنییەکان ومامۆستایان لە داڕشتنی پرۆگرامەکاندا زیاتر سەرنج بدەن و ورد بن، کۆمەڵێك ئاستەنگی هەن کە دەبنە بەربەست لەبەردەم فێربوونی ئەلکترۆنی و بەکارهێنانی تۆڕە کۆمەلایەتییەکان لە پرۆسەی فیرکاریدا کە خۆی دەبینێتەوە لە: بابەتی خاوەنداریێتی فیکری، ترسی لە دەستچوونی تایبەتمەندییەکان، زۆری سەنتەرەکانی تویژینەوە وئامرازەکانی، ناڕاستی ئەو زانیاریانەی لە پێگەکانی تۆڕەکانی ئینتەرنێتدا بڵاودەکرێنەوە، کێشە داراییەکان کەخۆی لە نەبوونی پشتیوانی داراییدا دەبینێتەوە، کێشەی تەکنیکی وەکو خاوی و پچڕانی هێڵەکانی ئینتەرنێت، مامۆستایان و خوێندکاران لە بەکارهێنانی تەکنەلۆژیاکانی زانیاری و پەیوەندیدا بۆ مەبەستی فێرکاری وەك پێویست خاوەنی شارەزایی و لێهاتووییەکی زۆر نین[1]، ناجێگیری و گۆڕانی بەردەوام لە پێگە و بەستەرە جیاوازەکانی نێو تۆڕەکۆمەڵایەتییە ئەلیکترۆنییەکاندا، بە چەشنێك کە هەندێك زانیاری و پێگە ئەمڕۆ بوونیان هەیە، بەڵام پاش ماوەیەك نامێنن [2].

باسی چوارەم: کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بایەخی لەپرۆسەی فێرکردندا

یەکەم : کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە سلێمانی :

کەناڵی تەلەفزیۆنی پەروەردەیی لە ڕێکەوتی(٢٠٠٢/٥/١٩) یەکەمین پەخشی ئەزموونی وەك کەناڵێکی لۆکاڵی دەستپێکرد، کە ئۆفیسی سەرەکی لە شاری سلێمانییە، دوای ماوەیەك پەخشی ڕاستەقینەی خۆی دەستپێکرد [3].

---

[1] معين سلمان سليم نصراوين، فايزة أحمد سعادة ، **درجة استخدام المعلمين لمواقع التواصل الاجتماعي و معوقات استخدامها في العملية التعليمية التعلمية في لواء الجامعة**، دراسة ميدانية ، **مجلة جامعة النجاح للابحاث(العلوم الانسانية)**، جامعة عمان العربية، كلية العلوم التربوية، المجلد ٣٢،ع ٧، فلسطين، الضفة الغربية، ٢٠١٨، ص١٢٣٦.

[2] نوره سعود الهزاني، **فاعلية الشبكات الاجتماعية الإلكترونية في تطوير عملية التعليم و التعلم لدى طالبات كلية التربية في جامعة الملك سعود**، دراسة ميدانية، **المجلة الدولية للأبحاث التربوية**، جامعة الامارات العربية المتحدة، ع ٣٣، مدينة العين، ٢٠١٣، ص١٤٢.

[3] ئاسۆ جەمال موختار، **دەربارەی کەناڵی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی- سلێمانی**، ڕاپۆرت، ئۆفیسی کەناڵی پەروەردەیی، سلێمانی، ٢٠١٥، ل١.

له (٢٠٢٠/٥/٢) كــاتژمێر ٣٠ :٤ خــولەك لەژێــر نــاوی (بە زمــانی هەمــوو قوتــابییەک، بە نیگــای هەمــوو خوێنــدكارێک) پەخشــی كەنــاڵەكە گــۆڕا بــۆ كەنــاڵی ئاســمانیی بە فریكوێنســی (SR٢٧٥٠٠/V/١١١١٣٧) دەســتی بە پەخشــی خــۆی كــرد، تەلەڤزیــۆنی پەروەدەیــی كە تــایبەتە بە پەخشــكردنی وانەكــانی خوێنــدن، ڕۆژانە بەپێــی خشــتەیەک لە كــاتژمێر ١٠ی بەیــانییەوە وانەكــانی خوێنــدنی پۆلەكــانی یەكــی بنەڕەتــی تــا دوانــزەی ئامــادەیی بە هەردوو شــێوەزاری ســۆرانی و كرمــانجی پەخــش دەكــات، پەخشــی تەلەڤزیــۆنەكە جــگە لەســەر مــانگی دەســتكردی نایلســات، لە ڕێــگەی كۆمپانیــا لۆكاڵییەكــانی پەخــش لە سەرتاســەری هەرێمــی كوردســتان و تــۆڕی كــۆمەڵایەتی فەیســبووكیش بەردەســت دەبێــت، وەزارەتــی پەروەردەی حكــومەتی هەرێمــی كوردســتانیش جــگە لەوەی ڕۆژانە وانەكــانی خوێنــدن لە ڕێــگەی تەلەڤزیــۆنی پەروەردەیــیەوە پەخــش دەكــات، پرۆژەیەكیشــی بە نــاوی " قوتابخــانەی ئەلیكترۆنــی" ڕاگەیانــدووە كە پۆرتــاڵێكە و لەڕێــگەی وێبسایتی www.ewane.krd خوێندكاران دەتوانن سەردانی بكەن [١].

دووەم : ئامانجەكانی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :

ئامانجەكانی ئەم كەناڵە ئەمانەن [٢] :

١- هاوكــاریكردنی خوێنــدكاران بــۆ كارئاســانی پرۆگرامەكــانی خوێنــدن، چــونكە لەم كەنــاڵەوە وانەكــان بــۆ قۆنــاغی (بنەڕەتــی و ئامــادەیی) دەگــوازرێنەوە و خوێنــدكاران دەتــوانن ســوودی ڕاستەوخۆی لێ وەربگرن بۆ ئەوەی چی دیكە بەدوای مامۆستای تایبەتیدا نەگەڕێن.

٢- وتــنەوەی وانەی نمــوونەیی بــۆ قۆنــاغی بنەڕەتــی، كەتێیــدا مامۆســتایانی قۆنــاغی خوێنــدنی بنەڕەتــی ســوودی لــێ وەردەگــرن و فێــری پرەنســیپی تــازە و شــێواز و سیســتەمی نــوێی گرووپكردنی خوێندن دەبن و پەراوەی دەكەن.

٣- دانــانی بەرنــامەی پەروەردەیــی بــۆ شــارەزاكردنی زیــاتری مامۆســتایان دەربــارەی چــۆنیەتی فێركردن و پەروەردەكردنی نەوەی نوێ.

٤ - دانــانی بەرنــامەی فێركــاری: لەم بەشــەدا خوێنــدكاران و مامۆســتایان ســوود لەم بەرنامــانە وەردەگــرن ســەبارەت بە فێربــوونی بــابەتی نــوێ ، وەك فێربــوونی بەكارهێنــان و چــۆنیەتی وتنەوەی وانەی كۆمپیوتەر و هونەر.

---

[١] ڕووداو، **كەنــــاڵەكەی پەروەردە دەبێــــــتە ئاســــــمانیی**، پــــــێگەی ڕوداو نیــــــت، ٢٠٢٠، https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/٠١٠٥٢٠٢٠٥ ، بەرواری ســەردان ٢٠٢٢/١٠/١٨، كــات ٣:٢٦ PM.

[٢] ئاسۆ جەمال موختار، **سەرچاوەی پێشوو**، ل ١- ٢.

٥- وانە هۆشیارییەکان : لەم جۆرە وانە و بەرنامانەدا مامۆستا، خوێندکاران، دایك و باوکی خوێندکاران و خەڵکی بەگشتی فێری چۆنیەتی هۆشیاری زیاتر دەبن دەربارەی ڕێنمایی، خۆپاراستن، ژینگە، تەندروستی، لێخوڕینی ئۆتۆمبێل.

٦- بەرنامە ڕۆشنبیرییە گشتییەکان : ئەم بەرنامانەش بەسەر دوو تەوەری سەرەکیدا دابەشکراون :

أ- بەرنامەکانی منداڵان و کارتۆنی کوردی وڕێنمایی بۆ منداڵان لەڕێی چیرۆك و دراما و گۆرانییەوە.

ب - بەرنامەی سایکۆلۆژی و زانستی و هۆشیاری گشتی، لەڕێی ئەم بەرنامانەوە هەوڵ دەدرێ ئاستی ڕۆشنبیری مامۆستا و خوێندکار و دایك و باوکی خوێندکاران بەرزبکرێتەوە بەچەند شێوازێك :

- پەیوەندی ڕاستەوخۆ بە بەرنامەکانەوە لەڕێی تەلەفۆنی ڕاستەوخۆوە لەو شەوانەی کە بەرنامە ڕاستەوخۆکان پەخش دەکرێن.

- ناردنی نامە بۆ بەرنامەکان.

- پێدانی زانیاری بەسوود لەڕێی فیلمی دۆکیومێنتاری وەرگێڕاوەوە بۆ سەر زمانی کوردی لەبارەی پەروەردەی منداڵ، مێژوو، جوگرافیا، زانست و تەکنەلۆژیا وهەواڵی زانستی و پەروەردەی نوێ.

سێیەم : بەرنامەکان :

بەرنامەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دوو بەشی سەرەکی دەگرێتەوە [١] :

١- بەرنامە گشتییەکان : ئەم بەرنامانە بینەرانن بەگشتی سوودیان لێ وەردەگرن، چونکە لە بنەڕەتدا ئامانج و مەبەستیان بەرزکردنەوەی ئاستی ڕۆشنبیری و هۆشیاری پەروەردەیی خەڵکییە.

٢- بەرنامە تایبەتییەکان : ئەو بەرنامانە دەگرێتەوە کە تایبەتن بە چین و توێژی تایبەتی ناو کۆمەڵگە، وەکو(منداڵان، مامۆستایان، خوێندکاران، دایك و باوکان، پسپۆڕان).

هەروەها لەڕووی چەشنەوە بەرنامەکان دابەشکراون بۆ دوو جۆر :

أ- بەرنامە ڕاستەوخۆکان.

ب - بەرنامە تۆمارکراوەکان.

هەریەکێك لەم چەشنانەش سەربە بەشێکی هونەرین و ستافی کارای تایبەتیان بۆ دانراوە.

---

[١] ئاسۆ جەمال موختار، **سەرچاوەی پێشوو** ،ل٢.

چوارەم : ئاستی وانەکانی خوێندن لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەڕووی تەکنیکی وهونەری و پێشکەشکردنەوە:

ئاستی وانەکان لەڕووی تەکنیك وهونەری پێشکەشکردنەوە لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی پێشکەش دەکرێن بەراورد بەو وانانەی کە لە سۆشیال میدیادا پەخش دەکرێن لە ئاستێکی بەرزدان و سەرکەوتووترن، هەروەها لەم کەناڵەدا بەشێکی باش لە هۆکارەکانی وانە وتنەوە بە ڕێگای نوێ تەرخان کراون، بۆیە ئەگەر خوێندکار ویستی لەسەربێت دەتوانێت سودیان لێوەربگرێت ⁽¹⁾، چونکە هەر وانەیەك تۆماربکرێت یەکەی سەرپەرشتیاری ڕاستەوخۆ چاودێری دەکات⁽٢⁾، بەڵام زۆرجار لەڕووی مۆنتاژەوە کەموکورتی بەدی دەکرێت، بۆ نموونە لەکاتی پێشکەشکردنی وانەکاندا بەبێ پچڕان و بەردەوام وانەکە پەخش دەکرێت بەبێ بەکارهێنانی دەنگ و ڕەنگ، کە ئەمەش خوێندکار توشی بێزاربوون دەکات و هەروەها مامۆستا لەکاتی وتنەوەی وانەکاندا بەشداری بە خوێندکاران ناکا، بە جۆرێك کە پرسیاریان ئاڕاستە بکات و دواتر لەڕێی کەناڵەکەوە پەیوەندی بە خوێندکارانەوە بکرێت بۆ وەرگرتنی ئەنجامەکان و دیاریکردنی ئاستەکانیان[٣]، خوێندکاران ڕاستەوخۆ لە کاتی پەخشکردنی وانە فێرکارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەدا بەشدار بن و ڕاو بۆچوونیان وەربگیرێت لە داڕشتن و پلانی بەرنامەکاندا، بەم شێوەیەش کەناڵەکە دەبێتە مۆڵگی خوێندکاران[٤]، یەکێك لەو هۆکارانەی کە دەبێتە هۆی ئەوەی خوێندکاران کەمتر بایەخ بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بدەن ئەوەیە بەشێکی خوێندکاران خۆیان بە دوور دەگرن لە تەماشاکردنی تەلەڤزیۆن و کەمتر بەدوای زانستدا دەگەڕێن[٥]، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی دەتوانین بڵێین تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی زۆر جێگەی بایەخ بووە بۆ خوێندکاران[٦].

تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی جیاوازە لە سیستەمی پەروەردە و پرۆسەی فێرکاری، چونکە تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی تەنها کاری بەرەوپێشبردنی سیستەمی پەروەردە نیە بەتەنیا، بەڵکو

---

[١] سەردان، بەرزان حسێن ڕەحمان، وانەبێژ لە کەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ١٨/ ٥/ ٢٠٢٢ کات ١٥: ١ PM.

[٢] سەردان، ئاسۆ جەمال موختار، بەڕێوەبەری کەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ٣٠/ ٥/ ٢٠٢٢ کات ٢٠: ٣ د.ن.

[٣] سەردان، سامان شوکت صدقي ، سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، بەڕێوەبەریەتی پەروەردەی شارەزوور، سلێمانی، بەرواری سەردان ٥/٥/ ٢٠٢٢ کات ١١:١٠ پ.ن.

[٤] سەردان، سامان شوکت صدقي، سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، بەڕێوەبەریەتی پەروەردەی شارەزوور، سلێمانی، بەرواری سەردان ٥/٥/ ٢٠٢٢ کات ١١:١٠پ.ن .

[٥] سەردان، بەرزان حسێن ڕەحمان، وانەبێژ لە کەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ١٨/ ٥/ ٢٠٢٢ کات ١٥: ١ د.ن.

[٦] سەردان، ئاسۆ جەمال موختار، بەڕێوەبەری کەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ٣٠/ ٥/ ٢٠٢٢ کات ٢٠: ٣ د.ن.

ئەركی خزمەتكردنی هەموو بوارەكانی پەروەردەیە [1]، بەرەوپێشچوونی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و هەموو لایەنە پەروەردەییەكانی تریش پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە پرۆسەی خوێندنەوە هەیە، كە ئایا سیستەمی پەروەردە تا چەند سەركەوتوو بووە بۆ ئەوەی هۆكارە پەروەردەییەكانی تریش سەركەوتوو بن، بۆیە پەیوەندی بەرەوپێش چوونی سیستەمی پەروەردە و فێركردن لەگەڵ كەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا پەیوەندییەكی ڕاستەوانەیە و پێشكەوتنی هەریەكێكیان دەبێتە هۆی پێشكەوتنی ئەوی تریان وبە پێچەوانەشەوە هەر ڕاستە [2].

ئەوەی بەدی دەكرێت هەماهەنگییەك نییە لە نێوان وەزارەت و ستافە شارەزاكانی كەناڵەكەدا، بە جۆرێك هیچ هەڵسەنگاندنێك نەكراوە بۆ وانەكان لەڕووی زانستی و تەكیكییەوە، بۆ نموونە كەسانی پسپۆڕی وانە وتنەوە و هونەری و مامۆستای پسپۆڕ بۆ كەناڵەكە بانگ بكرێن تاوەكو هەڵسەنگاندن بۆ بەرنامەكان بكەن و پێشنیارەكانیان بە هەند وەربگیرێت لە پێناو باشتركردنی ئاستی بەرنامەكان[3].

لەم چەند ساڵەی دوایدا بەهۆی قەیرانی دارایییەوە وەزارەتی پەروەردە كەمتر هاوكاری مادی كەناڵەكەی كردووە، بەڵام بەردەوام هاوكاری مەعنەویان كردووە، هەروەها بەڕێوەبەران و سەرپەرشتیاران بەردەوام بەوتنەوەی وانە لە خزمەتی خوێندكاراندا بوون [4].

هەروەك ڕوونە كە هەموو تازەگەریەك ئەبێت زەمینەسازی بۆبكرێت، بۆ نموونە بابەتێك لە خوێندنگەكاندا هەبێت بۆ بەپراكتیك كردنی بەكارهێنانی ئەلیكترۆنی یان گرنگیدان بەو وانانەی لە كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی پێشكەش دەكرێن، لەهەموو خوێندنگەیەكدا مامۆستایەك هەبێت بۆ ئەوەی وانەی زانستی لە كەناڵی پەروەردەییدا پێشكەش بكات[5]، هەروەها سەرپەرشتیاران ڕۆڵی كاریگەریان هەبێت لە ئاراستەكردنی خوێندكاران و مامۆستایان بۆ بەكارهێنانی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بۆ ئەوەی بەهەموو لایەك بتوانن جوانترین كار پێشكەش بە خوێندكاران بكەن [6].

پێنجەم : گرفتەكانی بەردەم كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی:

---

[1] سەردان، ئاسۆ جەمال موختار، بەڕێوەبەری كەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی سلێمانی، بەرواری سەردان ٣٠/ ٥/ ٢٠٢٢ كات ٢٠: ٣ د.ن.

[2] سەردان، بەرزان حسێن ڕەحمان، وانەبێژ لە كەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ١٨/ ٥/ ٢٠٢٢ كات ١٥: ١ د.ن .

[3] سەردان، سامان شوكت صدقي، سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، بەڕێوەبەریەتی پەروەردەی شارەزوور، سلێمانی، بەرواری سەردان ٥/٥/ ٢٠٢٢ كات ١١:١٠ پ.ن.

[4] سەردان، ئاسۆ جەمال موختار، بەڕێوەبەری كەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ٣٠/ ٥/ ٢٠٢٢ كات ٢٠: ٣ د.ن.

[5] سەردان، سامان شوكت صدقي، سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، بەڕێوەبەریەتی پەروەردەی شارەزوور، سلێمانی، بەرواری سەردان ٥/٥/ ٢٠٢٢ كات ١١:١٠ پ.ن.

[6] سەردان، بەرزان حسێن ڕەحمان، وانەبێژ لە كەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ١٨/ ٥/ ٢٠٢٢ كات ١٥: ١ د.ن

١- كێشەی دارایی بە دیارترین کێشەی ئەم کەناڵە دادەنرێت [١].

٢- زۆربەی کارەکان فرە بۆچوونی تیا بەدی ناکرێت و لە داڕشتنی بەرنامەکاندا پرس بە کەسانی پسپۆڕ ناکرێت[٢].

٣- وەك پێویست لەلایەن وەزارەتی پەروەردە و حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پشتگیری ئەم کەناڵە ناکرێت و پێداویستی سەردەمیانەی بۆ دابین ناکرێت کە لەگەڵ ڕۆژگاری ئەمڕۆدا بگونجێت.

٤- نەبوونی بینا و شوێنی گونجاو بۆ کەناڵەکە.

٥- وەك پیویست بایەخ بە پەیجی فەرمی ئەم کەناڵە لە تۆڕەکۆمەڵایەتییەکاندا نەدراوە، لە کاتێکدا وانە فێرکارییەکانی ئەم کەناڵە لەو پەیجەشدا بڵاودەکرێنەوە[٣].

[١] سەردان، ئاسۆ جەمال موختار، بەڕێوەبەری کەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ٣٠/ ٥/ ٢٠٢٢ کات ٢٠: ٣ د.ن.
[٢] سەردان، سامان شوکت صدقي، سەرپەرشتیاری پەروەردەیی، بەڕێوەبەریەتی پەروەردەی شارەزوور، سلێمانی، بەرواری سەردان ٥/٥/ ٢٠٢٢ کات ١١:١٠ پ.ن.
[٣] سەردان، بەرزان حسێن ڕەحمان، وانەبێژ لە کەناڵی پەروەردەیی، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، بەرواری سەردان ١٨/ ٥/ ٢٠٢٢ کات ١٥: ١ د.ن.

بەشی چوارەم

باسی یەکەم/ شرۆڤەی ئەنجامی تایبەت بە لایەنی پراکتیکی بۆ بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا.

یەکەم : زانیاری تایبەت بە کەسێتی بەرتوێژان.

دووەم : پەیوەندی نیوان بەرتوێژ و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.

سێیەم : پێوانەکردنی ڕای بەرتوێژان.

١- ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان.

٢- ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان.

٣- ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆئەرکی پەروەردەیی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.

باسی دووەم/ ئەنجامی تاقیکردنەوەی گریمانەکان و شیکردنەوەیان.

باسی سێیەم / دەرئەنجام و ڕاسپاردە و پێشنیارەکانی توێژینەوەکە.

بەشی چوارەم

باسی یەکەم/ شرۆڤەی ئەنجامی تایبەت بە توێژینەوەکە بۆ بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا.

لێرەدا ئەنجامەکانی فۆڕمی ڕاپێویی توێژینەوەکە خراوەتەڕوو، ، پاشان ئەنجامەکانی ڕاپێویی ڕای بەرتوێژان بە پشتبەستن بە پڕۆگرامی (spss)خراوەتەڕوو، دواتر جیاوازییە ئامارییەکان لە وەڵامی بەرتوێژان بە گوێرەی گۆڕاوە بنەڕەتیەکان شیکراوەتەوە، بەشەکانیش ئەمانەن:-

یەکەم/ زانیاری تایبەت بە کەسێتی بەرتوێژان نیشاندراوە بۆ هەر یەکێکیان خشتەیەکی تایبەت دروستکراوە.

دووەم/ پەیوەندی نیوان بەرتوێژ و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بە خشتە وپلەبەندی ڕوونکراوەتەوە.

سێیەم/ پێوانەکردنی ڕای بەرتوێژان بە داتا و زانیاری وورد خڕاوەتەڕوو.

یەکەم/ زانیاری تایبەتی بەرتوێژان :

لە زانیاری تایبەتی بەرتوێژان، پێنج پرسیار لە بەرتوێژ کراوە هەر یەک لە بڕگەکان بۆ (ڕەگەز، تەمەن، قۆناغی خوێندن، شوێنی نیشتەجێبوون و پسپۆڕی خوێندن) بووە، زانیاری هەموو بەرتوێژان وەرگیراوە کە وەڵامیان داوەتەوە، ڕێژەی سەدی و دووبارە بوونەوە و ڕیزبەندی و داتاکان ڕوون دەکرێنەوە، کۆی گشتی بەرتوێژان لەم تەوەرە دا (٤٤٢) بەرتوێژ بەشداربوون لە پڕکردنەوەی فۆڕمی ڕاپێوییەدا وبە دروستی وەڵامییانداوەتەوە، هەر خشتەیەک لەمانەی خوارەوە زانیارییە کەسییەکان (دیمۆگرافی) ڕوون دەکاتەوە.

١- ڕەگەزی بەرتوێژان:

بەرزترین ئاستی ڕەگەز لەم توێژینەوەیدا بریتییە لە ڕەگەزی مێ کە دەکاتە (٥٦,١%) بە پلەی یەکەم دێت، کۆی گشتی ڕێژەی ڕەگەزی مێ کە بەشداری فۆرمی ڕاپێوییان کردووە(٢٤٨)بەرتوێژ لە پۆلی(١٠ و ١١ و١٢)ی زانستی و ووێژەیی کەواتە (١٤٥)بەرتوێژ لقی وێژەیی و(١٠٣)بەرتوێژ لقی زانستی بوون، لە ئەنجامدا دەردە کەوێت لقی وێژەیی ڕێژەکەی بەرزتر، هۆکاری زۆری ڕێژەیی ڕەگەزی مێ و لقی زانستی لە ڕاپێوییەکەدا چەند هۆکارێک بووە لەوانە/ توێژەرلە کاتی سەردانی کردنی بۆ خوێندنگەی ئامادەیی لە پەروەردەکانی دەرەوەی شار وا ڕێک کەوتووە ئەو ناوەندی خوێندنگەیە ڕەگەزی مێ زۆرتر بووە، یان خوێندنگەکە تەنها کچان بووە بۆ نموونە پەروەردەی (چەمچەماڵ، قەرەداغ،

شـارەزوور، ..هتـد) و بـوونی بـایکۆت لە ناوەنـدەکانی خوێنـدن لە کـاتی وەرگرتنـی ڕای بەرتـوێژان زیـاتر لقـی ویژەیـی ئامادەبونیـان هەبـووە لە ناوەنـدی خوێنـدن بەهـۆی تەواوبـوونی وانەکـانی خوێندن(مەنهەج).

ڕەگەزی نێـر (٤٣,٩%)ی تـوێژینەوەکەیە بە پـلەی دووەم دێـت، کـۆی گشـتی ڕێـژەی ڕەگەزی نێـر کە بەشـداری فـۆرمی ڕاپێوییـان کـردووە (١٤٩)بەرتـوێژە لە پـۆلی(١٠ و ١١ و١٢) ی زانسـتی و وێژەیـی دا کەواتە (١١٠)بەرتـوێژ لقـی وێژەیـی و (٨٤)بەرتـوێژ لقـی زانسـتی بـوون، لە ئەنجامـدا دەردەکەوێـت لقـی زانسـتی ڕێـژەکەی بەرزتـرە، هۆکـاری بەرزی ڕێژەیـی زانسـتی لە هەردوو ڕەگەز(نێـر ومـێ) لە ناوەنـدەکانی خوێنـدن ئەوەیە داخـوازی خوێنـدکاران بـۆ لقـی زانسـتی زیـاترە و لە سـەردەمی ئێسـتادا پێشـکەوتنی تەکنۆلۆژیـا و زانسـتی سـەردەم وا دەخوازێـت کە لقـی زانستی زیاتر بێت، بڕوانە خشتەی(٣).

خشتەی(٣) ڕەگەزی بەرتوێژان

ڕەگەز- پۆل	لق	ڕێژە	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
١٠ -١١- ١٢ مێ	وێژەیی	١٤٥	٢٤٨	٥٦,١	یەکەم
	زانستی	١٠٣			
١٠-١١-١٢ نێر	وێژەیی	١١٠	١٩٤	٤٣,٩	دووەم
	زانستی	٨٤			
کۆی گشتی		**٤٤٢**	٤٤٢	١٠٠	

٢- تەمەنی بەرتوێژان :

بـۆ تەمەنـی بەرتـوێژان، بەرزتـرین ئاسـتی تەمەن بـریتییە لە تەمەنـی (٢٠ سـاڵ بـۆ سـەرەوە) بە ڕێـژەی (٤٠,٧%)کە پـلەی یەکەم دێـت لە تەمەنـی بیسـت سـاڵ لە پـۆلی دوانـزە دەوامـی بەیانیـان تێـدایە لەبەر ئەوەی (دوو سـاڵە و سـێ سـاڵە) تێـدایە لەو قۆنـاغەدا بـۆ بەدەسـتهێنانی نمـرەی بەرزتـر، هەروەهـا خوێنـدکاری ئێـواران پۆلەکـانی ١٠ و ١١ و ١٢ وەرگیـراوە کە تەمەنیـان سـەروو بیسـت سـاڵە وەک خوێنـدکاری بەیانیـان مافیـان هەیە لە پرۆسـە تـاقیکردنەوەدا بـۆیە ڕێژەیـی تەمەنـی سـەروو بیسـت سـاڵ بەرزەتـرە، تەمەنـی (١٨ بـۆ ١٩ سـاڵ) کە بەرێـژەی (٣٠,٨%) کە بە پـلەی دووەم دێـت، بەبـێ مـانەوە لە پۆلەکـانی خوێنـدن خوێنـدکار پـۆلی دوانـزایە، بەڵام لەم تەمەنەش پۆلەکـانی ١١ و ١٢ دەگـرێتەوە بـۆیە ڕێـژەی بەرزە، هەروەهـا نزمتـرین ئاسـتی تەمەن بە گـوێرەی ئەم تـوێژینەوەیە بـریتییە لە تەمەنـی نێـوان (١٦ بـۆ ١٧ سـاڵ) بە ڕێـژەی (٢٨,٥%)کە پـلەی سـێیەم دێـت ئەو خوێنـدکارانە دەگـرێتەوە کە بـێ مـانەوە لە پۆلەکـانی خوێنـدنیان بڕیـوە واتە خوێنـدکاری

پــۆلی ١٠ و ١١ دەگــــرێتەوە، هۆكـــاری زۆری جیـــاوازی ڕێـــژەكە ئەو هۆكـــارانە بـــوون كە خرانەڕوو، بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە خشتەی(٤).

خشتەی (٤) تەمەنی بەرتوێژان

تەمەن	پۆل	دووبارە بوونەوەكان	%	پلە
١٦ بۆ ١٧ ساڵ	١٠	١٢٦	٢٨,٥	سێیەم
١٨ بۆ ١٩ ساڵ	١١ + ١٢	١٣٦	٣٠,٨	دووەم
٢٠ ساڵ بۆ سەرەوە	١٢ + ئێواران	١٨٠	٤٠,٧	یەكەم
كۆی گشتی		٤٤٢	١٠٠	

٣- قۆناغی خوێندنی بەرتوێژان:

بـــۆ قۆنـــاغی خوێنـــدن، بەرزتـــرین ئاســـتی قۆنـــاغی خوێنـــدن بـــریتییە لە پـــۆلی (١٢) ڕێـــژەی (٤٤,١%)بە پـــلەی یەكەم دێـــت، لە كاتێكـــدا قۆنـــاغی (١١) دەكـــاتە (٢٩,٤%)پـــلەی دووەم دێـــت، هەروەهـــا نزمتـــرین قۆنـــاغی خوێنـــدن بـــریتییە لەپـــۆلی (١٠) بە ڕێـــژەی (٢٦,٥%) بە پـــلەی سـێیەم دێـــت، هۆكـــاری زۆری ڕیـــژەی پـــۆلی دوانـــزە كە تـــوێژەر ژمـــارەی زۆرتـــر وەرگرتـــووە بە هـــۆی بـــونی بـــایكۆت لە پەروەردەكـــان و ناوەنـــدی خوێنـــدن بەتـــایبەت ئەو مامۆســـتایانی كە هاتوچۆیـــان دەكـــرد لە نێـــوان شـــار و قەزاكـــان، لە مـــاوەی وەرگرتنـــی ڕای بەرتـــوێژان بـــۆ فـــۆرمی ڕاپێـــوییەكە تەنهـــا پـــۆلی داوانـــزە ئامادەبونیـــان هەبـــوو لە ناوەنـــدەكانی خوێنـــدن نمـــوونە وەک پەروەردەی دووكـــان ، شـــارباژێر، سەیدســـادق، شـــارەزوور ... هتـــر، بـــۆ زانینـــی ڕێـــژەی قۆنـــاغی خوێنـــدن پـــۆلی (١٠و١١و١٢)ی لقی زانستی و ووێژەیی، بڕوانە خشتەی (٥)

خشتەی (٥) قۆناغی خوێندنی بەرتوێژان

پۆل	لق	وەرگیراو	%	دووبارە بوونەوەكان	%	پلە
١٠	زانستی	٧٧	١٧,٤٢	١١٧	٢٦,٥	سێیەم
	وێژەیی	٤٠	٩,٠٤			
١١	زانستی	٨٢	١٨,٥٥	١٣٠	٢٩,٤	دووەم
	وێژەیی	٤٨	١٠,٨٥			
١٢	زانستی	١١٠	٢٤,٨٨	١٩٥	٤٤,١	یەكەم
	وێژەیی	٨٥	١٩,٢٣			
كۆی گشتی		٤٤٢	١٠٠	٤٤٢	١٠٠	

٤- شوێنی نیشتەجێبوونی بەرتوێژان:

بەرزترین ئاستی شوێنی نیشتەجێبوون بریتییە لە (دەرەوەی شاری سلێمانی) دەکاتە ڕێژەیی(٦٠,٠%) کە پلەی یەکەمی وەرگرتووە، کۆی خوێندکاری وەرگیراو بۆ ڕاپێوییەکە (٢٦٥) بەرتوێژە، لە کاتێکدا (ناوەندی شاری سلێمانی) دەکاتە ڕێژەیی(٤٠,٠%) کە پلەی دووەمی وەرگرتووە، کۆی ژمارەی خوێندکاری وەرگیراو (١٧٧) بەرتوێژە، هۆکاری زۆری ڕێژەی خوێندکارانی دەرەوەی شار ئەوەیە دەرەوەی شار لە (١٠) پەروەردە پێکهاتووە، وەک پەروەردەی (چەمچەماڵ، ڕانیە، پشدەر، سەیدسادق، دووکان، شارەزوور، دەربەندیخان، پێنجوێن، شارباژێر، قەرەداغ) بەڵام ناو شار کە ناوەندی شاری سلێمانییە تەنیا لە (٢) پەروەردە پێکهاتووە، وەک پەروەردەی(ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا)، بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە پاشکۆی (٥).
بۆ هەر پەروەردەیەک بە ڕێژەیی (٢٥%) خوێندکاری لێوەرگیراوە بۆ ڕاپێوییەکە، بۆ زانینی داتا وزانیاری زیاتر بڕوانە خشتەی (٦).

خشتەی (٦) شوێنی نیشتەجێبوونی سامپڵی توێژینەوەکە

شوێنی نیشتەجێبوون	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
ناوەندی شاری سلێمانی	١٧٧	٤٠,٠	دووەم
دەرەوەی شاری سلێمانی	٢٦٥	٦٠,٠	یەکەم
کۆی گشتی	٤٤٢	١٠٠	

٥- پسپۆری خوێندنی بەرتوێژان:

بەرزترین پسپۆری خوێندن بریتییە لە لقی (وێژەیی) دەکاتە (٥٩,٦%) بە پلەی یەکەم دێت، هەروەها لقی (زانستی) بە ڕێژەی (٤٠,٤%) بە پلەی دووەم دێت، زۆری ڕێژەیی لقی وێژەیی بە هۆی ئەوەی بەشێک لە پەروەردەکانی دەرەوەی شار بەتایبەت پۆلی دوانزە تەنیا وێژەیی هەبوە هەروەها لە کاتی دابەش کردنی فۆڕمی ڕاپێویی بەسەر بەرتوێژاندا، کێشەی نەبوونی ناوەندەکانی خوێندن(بایکۆت) هەبوولە مانگی (٢٠٢٢/٣)دا لە دەرەوەی شار وەک پەروەردەی دووکان و سەیدسادق... هتر، بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە خشتەی (٧).

خشتەی (٧) پسپۆری خوێندنی بەرتوێژان

پسپۆری خوێندن	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
وێژەیی	٢٥٩	٥٩,٦	یەکەم
زانستی	١٨٣	٤٠,٤	دووەم
کۆی گشتی	٤٤٢	١٠٠	

دووەم / پەیوەندی نیوان بەرتویژ و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :-

لەم تەوەرەیەدا بە داتا و رێژەی سەدی، دووبارە بوونەوە، ناوەندی ژمێرەیی، لادانی پێوەری وگرنگیی ڕێژەیی دەخرێتەڕوو لەو پەیوەندییەی نێوان بەرتوێژ و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هەیە، بەو پرسیارانەی کە لە خوێندکار کراوە و ژمارەی پرسیارەکان لەم تەوەرەیەدا (١١) پرسیارە، کۆی گشتی بەرتوێژان بۆ وەڵامی پرسیاری یەکەم (٤٤٢) بەرتوێژە و ئەو بەرتوێژانەی وەڵامی پرسیاری یەکەم بە (نەخێر) دەدەنەوە، تەنها دەتوانن پرسیاری دووەم لەم تەوەرەدا وەڵام بدەنەوە کە (٣٩) بەرتوێژە، بۆ ئەوەی بزانرێت هۆکار چییە وەڵامەکانیان نەخێرە، بۆیە لە پرسیارەکانی داهاتوودا ناتوانن بەشداری فۆرمی ڕاپێوییەکە بکەن.

١- ئاستی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :

لە وەڵامی پرسیاری (ئایا تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەیت) دەردەکەوێت کە خوێندکاران بە ڕێژەی (٤٢,٠٨%) (بەڵێ) تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن و پلەی دووی وەرگرتووە، هەروەها ڕێژەی (٤٩,١٠%) (تارادەیەک) تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن کە بەرزترین ڕێژەییە و پلەی یەکەمی وەرگرتووە، بە ڕێژەی (٨,٨٢ %) (نەخێر)ە، واتە تەماشای کەناڵی پەروەردەیی ناکەن، کەواتە لە کۆی (٤٤٢)بەرتوێژ (٣٩) بەرتوێژ تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ناکەن هۆکاری تەماشانەکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردیی لە بڕگەی دوو دەردەکەوێت، ناوەندە ژمێرەیی بریتییە لە (٢,٣٣)، هەروەها لادانی پێوەری دەکاتە (٠,٤٩٩)، گرنگی ڕێژەیی (٧٧,٦٧)، ئاستی ئەم ڕێژەیەش لە ئاستێکی مام ناوەند دایە. بڕوانە خشتەی(٨).

خشتەی (٨) ئاستی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕوون دەکاتەوە

برگە	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	گرنگی ڕێژەیی
بەڵێ	١٨٦	٤٢,٠٨	٢	٢,٣٣	٠,٤٩٩	٧٧,٦٧
تاڕادەیەک	٢١٧	٤٩,١٠	١			
نەخێر	٣٩	٨,٨٢	٣			
کۆی گشتی	٤٤٢	١٠٠				

٢- هۆکارەکانی تەماشانەکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :

ئەو بەرتــــوێژانە وەڵام دەدەنەوە؛ کە هۆکارێــــك وای کــــردووە تەماشـــــای کەنـــــاڵی ئاســــمانی پەروەردەیـــی نەکەن و وەڵامەکەیـــان (نەخێر)بـــووە، ئەو بەرتـــوێژانە تەنیـــا وەڵامـــی ئەم پرســـیارەیان داوەتەوەو واز لە فـــۆرمەکە دێـــنن و بەشـــداری نـــاکەن، هەروەهـــا توانیویـــانە زیـــاد لە بـــژاردەیەك هەڵبژێـــرن لە وەڵامـــی پرســـیارەکەدا، لە پێـــنج بـــڕگە پێکهـــاتووەو بە هـــۆی چەنـــد هۆکارێـــک خوێنـــدکار ناتوانێـــت تەماشـــای کەنـــاڵی پەروەردەیـــی بکـــات، ئەو هۆکـــارانەش ئەمـــانەن: لە (٣٠,٩٤%) بەهـــۆی (ســـەرقالی بە کۆشـــش کـــردن و نەبـــوونی کـــات بـــۆ تەماشـــاکردنی تەلەڤزیـــۆن)ە بە پـــلەی یەکەم دێـــت، بەڕێـــژەی (٢٣,٧٤%) بەهـــۆی (لاوازیـــی نـــاوەڕۆکی بەرنـــامەی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی)ە کە پـــلەی دووەمـــی وەرگرتـــووە، ڕێژەیـــی(١٧.٢٧%) بەهـــۆی (بەردەســـت نەبـــوون یـــان خراپـــی پەخشـــی کەنـــاڵی ئاسمانی پەروەردەیـــی)ە بە پـــلەی ســـێیەم دێـــت، ڕێژەیـــی (١١. ١٥%) بەهـــۆی (نەبـــوونی باکگراونـــدی ڕۆشـــنبیری و پەروەردەیـــی پێشکەشـــکار)ە کە پـــلەی چـــوارەمی وەرگرتـــووە و ڕێژەیـــی(١٢.٩٥%) بەهـــۆی (دووبـــارەیی و لەیەکچـــوونی بەرنـــامەی کەنـــاڵی پەروەردەیـــی)ە بە پـــلەی پێـــنجەم دێـــت، بەهـــۆی ئەم هۆکـــارانە بەرتـــوێژ تەماشـــای کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی ناکـــات، هەمـــوو هۆکارەکـــان گرنگـــی خـــۆی هەیەوە بـــوونی ئەم تـــوێژینەوەیەش ڕێگەنیشـــــادەرێکە بـــــۆ دەرخســـــتنی هۆکارەکـــــان بەڵام ئەوەی زۆر گـــــرنگە دوای ئەم تـــــوێژینەوەیە هەڵوێستەی لەســـەر بکرێـــت، نـــاوڕۆکی بەرنامەکـــانی کەنـــاڵی ئاسمانی پەروەردەیە چـــونکە یەکێـــک لە هۆکارەکـــانی تەماشـــا نەکردنـــی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی کە پـــلە دووی وەرگرتـــووە لاوازیـــی نـــاوڕۆکی بەرنامەکـــانە بـــۆیە گـــرنگە کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی نـــاوڕۆکی بەرنامەکـــان ســـەرلەنوێ پێـــداچوونەی بـــۆ بکـــات و بەرنامەکـــان باشـــتر بکـــرێن وزیـــاتر ســـوود بە خوێنـــدکاران بگەیەنـــن، بـــۆ زانیاری زیاتر بڕوانە خشتەی (٩).

خشتەی (٩) هۆکارەی تەماشا نەکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕوون دەکاتەوە

بڕگە	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
سەرقاڵیم بە کۆشش کردن و نەبوونی کات بۆ تەماشاکردنی تەلەڤزیۆن	٤٣	٣٠,٩٤	یەکەم
لاوازیی ناوەرۆکی بەرنامەی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی	٣٣	٢٣,٧٤	دووەم
بەردەست نەبوون یان خراپی پەخشی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی	٢٤	١٧,٢٧	سێیەم
نەبوونی باکگراوندی ڕۆشنبیری و پەروەردەیی پێشکەشکار	٢١	١٥,١١	چوارەم
دووبارەیی و لەیەکچوونی بەرنامەی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی	١٨	١٢,٩٥	پێنجەم
کۆی گشتی	***١٣٩**	**١٠٠**	

٣- ماوەی بایەخدپێدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :

ڕێژەی (٥٣,١%) بۆ ماوەی (کەمتر لە ساڵێک) بەرتوێژان بایەخ بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەدەن وپلەی یەکەمی وەرگرتووە، ئەمەش ئەوە دەردەخات خوێندکاران کە دەگەنە قۆناغی ئامادەیی بۆ وەرگرتنی زانیاری دەربارەی وانەکانی خوێندن بایەخ بەو کەناڵە دەدەن ، ڕێژەی (٢٤,٦%) لە ماوەی (لەدوو ساڵ زیاتر)بەرتوێژان بایەخ بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەدەن و پلەی دووەمی وەرگرتووە، ئەم ڕێژەیە ئەو خوێندکارانە دەگرێتەوە کە لە پۆلی(١١)ن، وە بەڕێژەی (٢٣,٣%) بۆ ماوەی (لە دوو ساڵ زیاتر) بایەخ بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەدەن و پلەی سێیەمی وەرگرتووە، بڕوانە خشتەی (١٠).

---

* ژمارەی بەرتوێژان (٣٩) بەرتوێژە، بەڵام بەرتوێژان زیاد لە بژاردەییەکیان هەڵبژاردووە بۆیە دووبارەبووەکان زیادی کردووە.

خشتەی (١٠) ماوەی بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕوون دەکاتەوە

ماوەی بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی	پۆل	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
کەمتر لە ساڵێک	١٠	٢١٤	٥٣,١	یەکەم
لە ساڵێک بۆ دوو ساڵ	١١	٩٠	٢٣ . ٣	سێیەم
لە دوو ساڵ زیاتر	١٢	٩٩	٢٤.٦	دووەم
کۆی گشتی		***٤٠٣**	١٠٠	

٤- کاتی گونجاوی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لای سامپڵی توێژینەوەکە:

خوێندکاران، بە ڕێژەی (٥٥,٦%) شەوان بەگونجاو دەزانن بۆ تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و ئەم برگە پلەی یەکەمی وەرگرتووە،هەروەها ڕێژەی (١٨,١%) بەیانیان بە گونجاو دەزانن بۆ تەماشاکردنی بەرنامە پەروەردەییەکان بۆیە ئەم برگەیش پلە دووی وەرگرتووە. هەروەها ڕێژەی (١٧,٤%) ئێواران تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن، بە ڕێژەی (٨,٩%) نیوەڕوان تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن و کەمترین ڕێژەی وەرگرتووە، کەواتە بەرزترین ڕێژەش بۆ تەماشاکردنی کەناڵی پەروەردەیی کاتی شەوانە و نزمترین ڕێژەش بۆ کاتی نیوەڕوانە، ئەم ئەنجامەش ئەوە دەردەخات کە خوێندکاران زیاتر بە شەوان و بەیانیان کاتیان هەیە بۆ تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، بڕوانە خشتەی (١١).

* کۆی گشتی ئەم ژمارەیە بەراورد بە نموونەی توێژینەوەکە کەمی کردووە، چونکە (٣٩) بەرتویژ تەماشای کەناڵە پەروەردەییەکان ناکەن.

خشتەی(١١) کاتی گونجاو بۆ تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لای سامپڵی توێژینەوەکە

کاتی گونجاو	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
بەیانیان	٧٣	١٨,١	دووەم
نیوەڕوان	٣٦	٨,٩	چوارەم
ئێواران	٧٠	١٧,٤	سێیەم
شەوان	٢٢٤	٥٥,٦	یەکەم
کۆی گشتی	٤٠٣	١٠٠	

٥- ماوەی تەماشاکردنی سامپڵی توێژینەوەکە بە کاتژمێر بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان :

کەمتـــرە لە یەک کـــاتژمێربەرزترین ئاســـتی تەماشـــاکردنی ســـامپڵی تـــوێژینەوەکەیە بـــۆ کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی دەکـــاتە (٥٥,٨٣%) و بە پـــلەی یەکەم دێـــت لە داتـــا و زانیارییەکـــان دەردەکەوێـــت خوێنـــدکارانی پـــۆلی (١٢) زیـــاتر تەماشـــای کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی دەکەن و هەروەهـــا بە ڕێـــژەی (٣٧,٢٢%) لە یەک کـــاتژمێر بـــۆ دووکـــاتژمێر تەماشـــای بەرنـــامە پەروەردەییەکـــان دەکەن و لە پـــلەی دووەمـــدایە، بەم ڕێـــژەیەش دەردەکەوێـــت خوێنـــدکاران ئامادەکـــاری دەکەن بـــۆ پـــۆلی ١٢، هەروەهـــا بە ڕێـــژەی (٦,٩٥%)کە نزمتـــرین ئاســـتە و بەرتـــوێژان مـــاوەی تەماشـــاکردنی ڕۆژانەیـــان بـــۆ بەرنـــامە پەروەردەییەکـــان (لە دوو کـــاتژمێر زیـــاتر) بە ڕێژەیەکـــی کەم تەمـــاش دەکەن، ئەم ئەنجـــامەش ئەوە دەردەخـــات کە زۆرینـــەی خوێنـــدکاران کەمتـــرە لە یەک کاتژمێر تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن، بڕوانە خشتەی(١٢) .

خشتەی(١٢)ماوەی تەماشاکردنی سامپڵی توێژینەوەکە بە کاتژمێر بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان

تەماشاکردنی ڕۆژانە	پۆل	لق	ژمارەی بەرتوێژ	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
کەمترە لە یەک کاتژمێر	١٢	زانستی	٩٥	٢٢٥	٥٥,٨٣	یەکەم
		وێژەیی	١٣٠			
لە یەک کاتژمێر بۆ دووکاتژمێر	١١	زانستی	٥٤	١٥٠	٣٧,٢٢	دووەم
		وێژەیی	٩٦			
لە دوو کاتژمێر زیاتر	١٠	زانستی	١٢	٢٨	٦,٩٥	سێیەم
		وێژەیی	١٦			
کۆی گشتی			٤٠٣	٤٠٣	١٠٠	

٦- هاوەڵێتی تەماشاکردنی سامپڵی توێژینەوەکە بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :

بەرتــوێژان بە ڕێژەیــی (٦٣,٥%) کە بەرزتــرین ڕێــژەیە بە تەنیــا تەماشــای کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی دەکەن و پــلەی یەکەمــی وەرگرتــووە، هەروەهــا ڕێــژەی (٣٢,٣%) لەگەڵ خێزانەکانیــان تەماشــای کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی دەکەن بە پــلە دوو ریزبەنــد دەکرێــت، ڕێــژەی(٤,٢%) لەگەڵ هاوڕێکانیــان تەماشــای کەنــاڵی پەروەردەیــی دەکەن کە پــلە ســێیە، ئەم ئەنجــامەش ئەوە دەردەخــات ئەو بەرتــوێژانەی زیــاتر بە تەنیــا تەماشــای کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی دەکەن، پشــت بە خۆیــان دەبەســتن و کەمتــر لەگەڵ خێــزان و هاوڕێکانیــان تەماشــای کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی دەکەن، هەروەهــا کــات بــۆ خوێنــدکارانی ئامــادەیی بەتــایبەت پــۆلی (١٢)گرنگە وبەرنامەڕێژی دادەنرێت بۆ کاتی وانەکانی خوێندن، بڕوانە خشتەی(١٣).

خشتەی (١٣) هاوەڵێتی تەماشاکردنی سامپڵی توێژینەوەکە بۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕوون دەکاتەوە

تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
بەتەنیا	٢٥٦	٦٣,٥	**یەکەم**
لەگەڵ خێزانەکەم	١٣٠	٣٢,٣	**دووەم**
لەگەڵ هاوڕێکانم	١٧	٤,٢	**سێیەم**
کۆی گشتی	**٤٠٣**	**١٠٠**	

٧- ئاستی گفتوگۆکردنی سامپڵی توێژینەوەکە لە بارەی بەرنامە پەروەردەییەکان :

بـۆ ئەم پرسـیارە لە سـێ بـڕگە پێکهـاتووە و دەردەکەوێـت کە خوێنـدکاران لە بـارەی بینینـی بەرنـامە پەروەردەییەکــان بە ڕێــژەی (٤٨,٦%) گفتوگــۆ نــاکەن کە ئەم ڕێــژەیە ئاســتێکی بەرزە بــۆیە بە پــلەی یەکەم دێــت، هەروەهــا ڕێــژەی (٤٣,٤%) هەنــدێک جــار گفتوگــۆ دەکەن و بە پــلە دوو دێــت لە ریزبەنــدی بڕگەکانــدا، بە ڕێــژەی (٧,٩%) لەگەڵ هاوڕێکانیــان گفتوگــۆ دەکەن و بە پــلە ســێ دێــت، ئەم ئەنجــامەش ئەوە دەردەخــات کە بە ڕێژەیەکــی کەمتــر خوێنــدکاران لە نێــوان خۆیانــدا(هاوڕێکانیان) گفتوگــۆ لە بــارەی کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی و بەرنامەکــانی دەکەن، بڕوانە خشتەی(١٤).

خشتەی (١٤) گفتوگۆ كردنی بەرتویژان لە بارەی بەرنامە پەروەردەییەکان

پلە	%	دووبارە بوونەوەکان	برگە
سێیەم	٧,٩	٣٢	بەڵێ
یەکەم	٤٣,٤	١٧٥	هەندێک جار
دووەم	٤٨,٦	١٩٦	نەخێر
	١٠٠	٤٠٣	کۆی گشتی

٨- ڕێگاکانی تەماشاکردنی بەرنامە پەروەردەییەکان:

بەرتــــوێژان، بە ڕێـــژەی (٤٩,١%) تەلەڤزیـــۆن بەکـــاردێنن بـــۆ تەماشـــاکردنی بەرنـــامە پەروەردەییەکـــان و پـــلەی یەکەمـــی لە ڕیزبەنـــدیەکە وەرگرتـــووە لەم ئەنجـــامەدا بۆمـــان دەرەکەوێـــت تەلەڤزیـــۆن تـــا ئێســـتا گرنگـــی و تایبەتمەنـــدی خـــۆی لەدەســـت نەداوە لەگەڵ گەشەســـەندنی بـــواری تەکنۆلۆژیـــا وگۆڕانكـــاری و بەرەوپێشـــچوونی ســـەردەم، پاشـــان ئەوەمـــان بـــۆ ڕوون ئەبێـــتەوە کە کەنـــاڵی پەروەردەیـــی لە ڕێـــگەی شاشـــەی تەلەڤزیـــۆنەوە بـــابەتە پەروەردییەکـــان پەخش دەکـات کەواتە بەپێـــی ئەم ڕێـــژانە و پـــلە بەنـــدییە بێـــت توانیـــوێتی بینەرەکانی(خوێنـــدکاران)ن بینـــەری شاشـــەی تەلەڤـــزین بـــن، هەروەهـــا ڕێـــژەی (٤٢,٧ %)لە ڕێـــگەی مۆبایـــل بەرتـــوێژان تەماشـــایی بەرنـــامە پەروەردەیـــی و وانەکـــانی خوێنـــدن دەکەن، پـــلەی دووی ڕیزبەنـــدییەکەیە لەبەرئەوەی مۆبایـــل لە ئێســـتادا تەکنیکێکـــی پێشـــکەوتووە لە هەمـــوو جیهـــان و مەڵتـــی میـــدیایە، خوێنـــدکارانیش بەپێیـــی تەمەنـــی خۆیـــان و لەژێـــر چـــاودێری دایـــک وبـــاوک دەتـــوانن ســـوود لەم ئـــامێرە زیـــرەکە ببینـــن، ڕێـــژەی (٤,٢%) لە ڕێـــگەی کۆمپیـــوتەر خوێنـــدکاران دەتـــوانن ســـوود لە بەرنـــامە پەروەردەییەکـــان ببـــین و پـــلە ســـێیەمی وەرگرتـــووە و خوێنـــدکاران لەڕێـــگەی کۆمپیـــوتەر توانیویـــانە خوێنـــدنەکەیان بە ئـــۆنلاین بخـــوێنن کە پێویســـت بکـــات لەهەر بارودۆخێـــک بێـــت بـــۆ نمـــونە لە کـــاتی بڵاوبـــوونەوەی ڤایرۆســـی کۆرۆنـــا زۆربەی خوێنـــدنەکان خوێنـــدنەکەیان بە ئـــۆنلاین بـــوو، ڕێـــژەی (٠. ٤%) بە ئاییـــاد و تابلێـــت تەماشـــای بەرنـــامە پەروەردەییەکـــان دەکەن، ئەم ئـــامێرەش وەک ئامێرەکـــانی تـــر گرنگـــی و تایبەتمەنـــدی خـــۆی هەیە بـــۆ خوێنـــدکاران لە بینینـــی بەرنـــامە وبـــابەتە پەروەردەییەکـــان لە ڕێـــگەی ئاییاد وتابلێت، بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە خشتەی (١٥).

خشتەی (١٥) ئەو ئامێرانەی بەرتوێژان بۆ تەماشاکردنی بەرنامە پەروەردەییەکان بەکاریاندەهێنن

بەکارهێنانی ئامێر	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
تەلەڤزیۆن	١٩٨	٤٩,١	یەکەم
مۆبایل	١٧٢	٤٢,٧	دووەم
کۆمپیوتەر	١٧	٤,٢	سێیەم
ئایپاد و تابلێت	١٦	٤.٠	چوارەم
کۆی گشتی	٤٠٣	١٠٠	

٩- ئاستی بایەخدانی سامپڵی توێژینەوەکە بۆ جۆری بەرنامە پەروەردەییەکان:

بەرتوێژان بە ڕێژەی (٣٩,٤٣%) لە کاتی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا بایەخ بە فێرکاریی وانەکان دەدەن وپلەی یەکەمی لە ڕیزبەندیەکە وەرگرتووە، چونکە وانە فێرکارییەکان تەواوکەری وانەکانی خوێندنگەیە و خوێندکارانی دەرەکی(خارجی)و ئەوانەی بە ئۆنلاین دەخوێنن لەگەڵ خوێندکارانی ڕۆژ بینەری فێرکاری وانەکانن، ڕێژەی(٢٠,٨٥%) بایەخ بە فێربوونی زمان دەدەن و پلە دووی وەرگرتووە لە داتا و زانیارییەکاندا، لە ئێستادا زمان دایک و زمانی ئینگلیزی لە بەرنامەکانی فێربوونی زمان بینەری هەیە لە شاشەی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، ڕێژەی (١٥,٢٦%) بایەخ بە بەرنامەی ڕێنمای پەروەردەیی دەدەن و پلە سێی وەرگرتووە، ڕێنمایی خوێندکاران دەکات بۆ شێوازی خۆئامادەکردن و نەهێشتنی ترس و دڵەڕوکێ لە کاتی تاقی کردنەوەکان، ڕێژەی (١٠,٢٧%) بایەخ بەرنامەی گفتوگۆی پەروەردەیی دەدەن و پلە چواری ڕیزبەندییەکەیە، کار وچالاکی ناوەندەکانی خوێندن گفتووگۆی لەسەر دەکرێت وەک کردنەوەی پێشانگای ساڵانە لە کاری وێنە کێشان و فیستفاڵی وەرزشی، هەروەها ڕێژەی (٨,٠١%) بایەخ بە بەرنامەی ڕاوێژکاری خێزانی دەدەن کە بە پلە پێنج دێت و ڕێژەی (٦,١٩ %) بایەخ بەرنامەی دیداری پەروەردەیی دەدەن کە کۆتا پلەی وەرگرتووە ئەویش بە پلە شەش کۆتای دێت، بڕوانە خشتەی (١٦).

خشتەی (١٦) بایەخی بەرتوێژان بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان

بەرنامەکان	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
فێرکاری وانە	٢٦١	٣٩,٤٣	یەکەم
فێربوونی زمان	١٣٨	٢٠,٨٥	دووەم
ڕێنمایی پەروەردەیی	١٠١	١٥,٢٦	سێیەم
گفتوگۆی پەروەردەیی	٦٨	١٠,٢٧	چوارەم
ڕاوێژکاری خێزانی	٥٣	٨,٠١	پێنجەم
دیداری پەروەردەیی	٤١	٦,١٩	شەشەم
کۆی گشتی	**٦٦٢***	**١٠٠**	

١٠- ئاستی سوودوەرگرتن لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :

خوێندکاران بە ڕێژەی (٦٧.٢%) تارادەیەک سوودمەند بوون لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی کە پلەی یەکەمی وەرگرتووە لە ریزبەندیەکە و ڕێژەی (٢٥,٦%) زۆر سوودیان لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وەرگرتووە وبە پلەی دووەم دێت، هەروەها ڕێژەی (٧,٢%) هەرگیز سوودمەند نەبوون کە کۆتا پلەی وەرگرتووە ئەویش پلە سێیە، ئەم ئەنجامەش ئەوە دەردەخات کە زۆربەی خوێندکاران تارادەیەک سوودیان لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وەرگرتووە، چونکە کەناڵی پەروەردەیی لە ئاستی داخوازی وخواستی خوێندکاراندا نین، هەروەها نەبوونی توێژینەوەی لەسەر کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و ڕاگەیاندنی پەروەردەیی تاوەکو توێژینەوەکان ببنە ڕێپیشاندەریك بۆ کارنامەی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وخوێندکاران، بۆ زانیاری زیاتربڕوانە خشتەی (١٧).

* ژمارەی کۆی گشتی زیادی کردووە لە نموونەی توێژینەوەکە ، بەرتوێژان زیاتر لە بژاردەیەکیان هەڵبژاردووە.

خشتەی (١٧) سوودبینین لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی

سوود بینین لە زانیارییەکان	دووبارەبوونەوەکان	%	پلە
زۆر	١٠٣	٢٥,٦	دووەم
تاڕادەیەک	٢٧١	٦٧,٢	یەکەم
هەرگیز	٢٩	٧,٢	سێیەم
کۆی گشتی	٤٠٣	١٠٠	

١١- هۆکارانەی سوود وەرنەگرتنی سامپڵی توێژینەوەکە لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی:

بەرتوێژان؛ بە ڕێژەی (٣٠,٥١%) بەهۆی (گرانی تێگەشتنی بابەتەکان) نەیانتوانیوە سوودمەند بن لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و پلەی یەکەم لە ڕیزبەندییەکە وەرگرتووە، هۆکاری گرانی تێگەیشتن دەگەڕێتەوە بۆ بوونی زمان(زاراوە)ی جیاواز لە ناوچەکان، کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی گرنگی بدات بە ناوچە جیاوازاکان بە پێی زاراوەکان وانەکان پەخش بکات و هۆکارەکانی ڕوونکردنەوەی وانەکان بەکاربهێنرێت وەک وانەی زانست کە تاقیکردنەوەی دەوێت، هەروەها ڕێژەی (٢٢,٠٣%)بە هۆی (لاوازی لەخستنەڕووی بەڵگە و سەلماندنی زانستی) کە پلە دووی ڕیزبەندییەکەیە و ڕێژەی (٢٠,٣٤%) بەهۆی (نەگونجانی کاتی پێشکەشکردنی بەرنامەکان)کە پلە سێی ڕیزبەندیەکەییە وخوێندکاران نەیانتوانیوە سوود لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وەربگرن بەهۆی کاتی نەگونجاوی بەرنامەکان وڕێژەی (١٨,٦٤%) بەهۆی(پێشکەشکردنی زانیاری کۆن و رووکەشانە)کە پلەی پێنجە، هەروەها بەڕێژەی (٨,٤٧%) کە نزمترین ڕێژەیە بەهۆی(ناڕوونی لە وتنەوەی وانەکان لەلایەن مامۆستای وانەکانەوە)، ئەم ڕێژانەش ئەوە دەردەخەن کە زۆربەی خوێندکاران بەهۆی گرانی تێگەیشتنیان لە بابەتی بەرنامە فێرکارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سوودیان لەو کەناڵانە نەبینیوە، بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە خشتەی(١٨).

خشتەی (١٨)هۆکارەکانی سوود نەبینینی بەرتوێژان لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی

سوود نەبینین لە زانیارییەکان	دووبارە بوونەوەکان	%	پلە
گرانی تێگەشتنی بابەتەکان	١٨	٣٠,٥١	یەکەم
لاوازی لە خستنەڕووی بەڵگە و سەلماندنی زانستیدا	١٣	٢٢,٠٣	دووەم
کاتی پێشکەشکردنی بەرنامەکان بۆ من گونجاو نەبووە	١٢	٢٠,٣٤	سێیەم
پێشکەشکردنی زانیاری کۆن و ڕووکەشانە	١١	١٨,٦٤	چوارەم
ناڕوونی لە وتنەوەی وانەکان لە لایەن مامۆستای وانەکانەوە	٥	٨,٤٧	پێنجەم
کۆی گشتی	**٥٩ ***	**١٠٠**	

سێیەم/ پێوانەکردنی ڕای بەرتوێژان:-

شرۆڤەکردنی برگەکانی پێوانە(مقیاس) لە فۆرمی ڕاپێویی بەرتوێژاندا، لە سێ بەش پێکدێت ئەمانەن:-

١ / ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان:

لەم بەشەدا کۆمەڵێك ئەنجامی گشتی دەربارەی ئاراستەی بەرتوێژان لە بەرامبەر(سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان) لە چوارچێوەی (١٥) برگەدا بۆچوونی بەرتوێژان وەرگیراوە، توێژەر هەریەکێك لە برگەکانی ڕوونکردووەتەوە و داتاکانی خستووەتەڕوو، هەروەها ڕێژەی سەدی و ناوەندە ژمێرە و لادانی پێوەری و گرنگی ڕێژەی و ئاست و ڕیزبەندی بۆ برگەکان کردووە، ڕیزبەندی هەر یەکێک لە برگەکانیشی شیکارکردووە ، برگەکان دابەشکراون بەسەر دوو جۆری سەرەکیدا ئەوانیش:-

برگە ئەرێنییەکان (Positive): برگە ئەرێنییەکان ئەو برگانەن کە دەربارەی بۆچوونی بەرتوێژان بەرامبەر کەناڵی پەروەردەییە بە شێوەیەکی ئەرێنی.

برگە نەرێنییەکان(Negative): برگە نەرێنییەکان ئەو برگانەن کە دەربارەی بۆچوونی بەرتوێژان بەرامبەر کەناڵی پەروەردەییە بەشێوەی نەرێنی.

---

* کۆی گشتی ئەم ژمارەیە بەراورد بە نمونەی توێژینەوەکە کەمی کردووە ، چونکە ئاماژەیە بۆ کۆی گشتی ئەو خوێندکارانەی تەماشای کەناڵی پەروەردەیی کردووە و بەڵام لێی سودمەند نەبوون و زیاد لە بژاردەیەکیان هەڵبژاردووە.

لەم بەشــەدا تــوێژەر كــاری بە پێــوەری(ليكــارت) كــردووە بــۆ ســێ بــژاردە ئەوانيش(لەگەڵيــدانيم، نـــازانم، لەگەڵيـــدام) كە پێوانەكـــانی بەم جـــۆرەيە: (١ - ١,٦٦) نـــزم ، (١.٦٧ - ٢.٣٣) مامناوەند، (٢.٣٤ - ٣)بەرز .

بڕگەكـانی سـەبارەت بە (ئاراسـتەی سـامپڵی تـوێژينەوە بـۆ نـاوڕۆكی بەرنـامە پەروەردەييەكـان) ئەمانەی خوارەوەن :-

- كەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەيـی هۆكـارێكن بـۆ زيـاتر ئاشـنا بـوونم، يـاخود ناسـاندنی مامۆسـتايانی قۆناغەكانی خوێندنی (١٠ و ١١ و ١٢) كە قۆناغێكی گرنگی خوێندنن :-

دوای هەڵاوێـرد كردنـی بڕگەكـانی تەوەری تـايبەت بە (سـامپڵی تـوێژينەوە بـۆ نـاوڕۆكی بەرنـامە پەروەردەييەكـــان) لەلايەن بەرتـــوێژانەوە، دەركەوت بـــڕگەی (كەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەيـــی هۆكـــارێكە بـــۆ زيـــاتر ئاشـــنا بـــوونم، يـــاخود ناســـاندنی مامۆســـتايانی قۆناغەكـــانی خوێنـــدنی (١٠ و ١١ و ١٢) كە قۆنـــاغێكی گرنگـــی خوێنـــدنن بەگشـــتی لە ئاســـتێكی بەرزدايە و بە پـــلەی يەكەم دێـت لەسـەر ئاسـتی بڕگەكـانی تـر، ناوەنـدە ژمێـرە دەكـاتە (٢,٤١)، هەروەهـا ڕێـژەی لادانـی پێوەری دەكاتە (٠.٧٥) هەروەها گرنگی ڕێژەيی دەكاتە (٨٠,٤٨%).

- كەناڵی ئاسمانی پەروەردەيی ناورۆكی وانەكان ڕووندەكەنەوە:-

بە گشـــتی ئەم بـــڕگەيە لە ئاســـتێكی بەرزدايە و بە پـــلەی دووەم دێـــت لەســـەر ئاســـتی بڕگەكـــان، ناوەنــدە ژمێرەيــی دەكــاتە (٢,٣٤) و لادانــی پێــوەری (٦٨,٠)، هەروەهــا گرنگــی ڕێژەيــی دەكــاتە (٧٨,٠٠%).

- پەخشـی وانەكـان لە كەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەيـی وا لە خوێنـدكار دەكـات بتـوانێ چەنـد جارێـك سەيری وانەكان بكاتەوە :-

ئەم بـڕگەيە لە ئاسـتێكی مـام ناوەنـدە و بەپـلەی سـێيەم دێـت لەسـەر ئاسـتی بڕگەكـان، ناوەنـدە ژمێـرە دەكاتە (٢,٣٠) و لادانی پێوەری (٧٦,٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەيی دەكاتە (٦٧,٧٦%).

- كەناڵی ئاسمانی پەروەردەيی هاندەرن بۆ پابەندبوونم بە بنەما فێركارييەكانەوە :-

بــڕگەی (كەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەيــی هانــدەرن بــۆ پابەنــدبوونم بە بنەمــا فێركارييەكــانەوە)، ئەم بــڕگەيە لە ئاســتێكی مــام ناوەنــدە و بە پــلەی چــوارەم دێــت لەســەر ئاســتی بڕگەكــانی تــر، ناوەنــدە ژمێرەيـــی دەكـــاتە (٢,٢٩) و لادانـــی پێـــوەری (٧٤,٠)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەيـــی دەكـــاتە (٧٦,١٨%).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی یارمەتیدەرێکی بەهێزبوون بۆ فراوانکردنی ئاستی هۆشیاری خوێندکاران دەربارەی وانە زانستییەکان :-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی پێنجەم دێت لەسەر ئاستی بڕگەکانی تر، ناوەندە ژمێرەیی دەکاتە (٢,٢٠)ولادانی پێوەری(٠.٧٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (%٧٣.٤٥).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوبەشن لە فراوان بوونی ئاسۆی فێربوونم :-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی شەشەم دێت لەسەر ئاستی بڕگەکانی تر، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٢٠) و لادانی پێوەری (٠,٦٣)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (%٧٣.٣٧).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بایەخی زیاتری بۆ بابەتە زانستییەکانە :-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی حەوتەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی (٢,١٩) و لادانی پێوەری (٠.٧٥)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (%٧٢,٩٥).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکارێکە بۆ گۆڕینی ڕەفتاری خوێندکاران سەبارەت بە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوون و هەوڵدان بۆ بەدەستهێنانی نمرەی بەرزتر:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی هەشتەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی (٢,١٨) و لادانی پێوەری (٠.٧١)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (% ٧٢.٧٠).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکار بوون بۆ ئاشنابوونم بە شێوازی نوێی فێربوونم :-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی نۆیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی (٢,١٧) ولادانی پێوەری (٠.٧٦)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٢.٤٦ %).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوکارن لە زەمینەی ڕۆشنبیری پەروەردەیی و فێرکاریم :-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی دەیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی (٢,١٣) و لادانی پێوەری (٧٣. ٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٠.٨٩ %).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕۆڵی لە کەمکردنەوەی ترس ودڵەڕاوکێی خوێندکاراندا هەیە:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی یازدەیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٠٠) و لادانی پێوەری(٠.٧٦)،هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (%٦٦.٨٣).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی تەنها لە کاتی کردەی خوێندن و تاقیکردنەوەکاندا بابەتی وانەکان پەخش دەکەن:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی دوازدەیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی(١,٩٥) و لادانی پێوەری (٠.٨٤)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٦٥.٠١%).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی گوزارشت نین لە پێداویستی خوێندکار سەبارەت بە هۆشیارکردنەوەیان:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی سیازدەیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی(١,٨٨) و لادانی پێوەری (٧٤,٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٦٢.٦١%).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی گرنگی بە سەرجەم قۆناغەکان نادەن، بە تایبەتی قۆناغی (١٠ و ١١):-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی چواردەیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی(١,٨٤) و لادانی پێوەری (٨٦. ٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٦١.٤٦%).

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەدەر لە وانەکانی خوێندن گرنگی بە بواری (هونەر و وەرزش) یش دەدەن:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی پانزەیەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکان، ناوەندە ژمێرەیی(١,٧٠) و لادانی پێوەری (٠.٨٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٥٦.٨٢%).

سەرجەم بڕگەکانی بۆچوونی بەرتوێژان بۆ (ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان) ئەنجامە ئامارییەکانیان بەم جۆرەیە :-

(دووبارە بوونەوە، ناوەندە ژمێرە، لادانی پێوەری، گرنگی ڕێژەی) نیشانی دەدات بە شێوەیەکی گشتی ناوەندە ژمێرە دەکاتە (٢,١٢) بە ئاستی مام ناوەند، لادانی پێوەری دەکاتە (٠,٧٥)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٦,٧٠%)، لە کاتێکدا ڕێژەی ئەو بەرتوێژانەی کە ڕایان بریتییە لە (لەگەڵیدام) دەکاتە (٣٦,٦١ %)، (نازانم) دەکاتە (٣٨,٧٦%) و (لەگەڵیدانیم) دەکاتە (٢٤,٦٣%)، بڕوانە خشتەی (١٩).

خشتەی (١٩) ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان

برگەکان	لەگەڵیدانیم	نازانم	لەگەڵیدام	ناوەندە ژمێرە	لادانی پێوەری	گرنگی ڕێژەیی %	ئاست	پلە
	Fr.	Fr.	Fr.					
	%	%	%					
١. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکارێکن بۆ زیاتر ئاشنا بوونم وناساندنی مامۆستایانی قۆناغەکانی خوێندنی (١٠ و ١١ و ١٢) کە قۆناغێکی گرنگی خوێندنن	٦٣ ١٥,٦٣	١١٠ ٢٧,٣٠	٢٣٠ ٥٧,٠٧	٢,٤١	٠,٧٥	٨٠,٤٨	بەرز	یەکەم
٢. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ناوڕۆکی وانەکان ڕووندەکەنەوە	٤٨ ١١,٩١	١٧٠ ٤٢,١٨	١٨٥ ٤٥,٩١	٢,٣٤	٠,٦٨	٧٨,٠٠	بەرز	دووەم
٣. پەخشی وانەکان لە کەناڵی ئاسمانی پەروەدەییدا وا لە خوێندکار دەکات بتوانێ چەند جارێک سەیری وانەکان بکاتەوە.	٧٥ ١٨,٦١	١٣٢ ٣٢,٧٥	١٩٦ ٤٨,٦٤	٢,٣٠	٠,٧٦	٧٦,٦٧	مامناوەند	سێیەم
٤. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاندەرن بۆ پابەندبوونم بە بنەما فێرکارییەکانەوە	٦٨ ١٦,٨٧	١٥٢ ٣٧,٧٢	١٨٣ ٤٥,٤١	٢,٢٩	٠,٧٤	٧٦,١٨	مامناوەند	چوارەم
٥. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی یارمەتیدەرێکی بەهێزبوون بۆ فراوانکردنی ئاستی هۆشیاری خوێندکاران دەربارەی وانە زانستییەکان	٦٦ ١٦,٣٨	١٨٩ ٤٦,٩٠	١٤٨ ٣٦,٧٢	٢,٢٠	٠,٧٠	٧٣,٤٥	مامناوەند	پێنجەم
٦. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوبەشن لە فراوان بوونی ئاسۆی فێربوونم	٤٧ ١١,٦٦	٢٢٨ ٥٦,٥٨	١٢٨ ٣١,٧٦	٢,٢٠	٠,٦٣	٧٣,٣٧	مامناوەند	شەشەم

٧. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بایەخی زیاتریان بۆ بابەتە زانستییەکانە	٨٢	١٦٣	١٥٨	٢,١٩	٠,٧٥	٧٢,٩٥	ماماوەند	حەوتەم
	٢٠,٣٥	٤٠,٤٥	٣٩,٢١					
کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکارێکن بۆ گۆڕینی ڕەفتاری ٨. خوێندکاران سەبارەت بە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوون و هەوڵدان بۆ بەدەستهێنانی نمرەی بەرزتر	٧٢	١٨٦	١٤٥	٢,١٨	٠,٧١	٧٢,٧٠	ماماوەند	هەشتەم
	١٧,٨٧	٤٦,١٥	٣٥,٩٨					
کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکار بوون بۆ ئاشنابوونم بە شێوازی ٩. نوێی فێربوونم	٨٨	١٥٧	١٥٨	٢,١٧	٠,٧٦	٧٢,٤٦	ماماوەند	نۆیەم
	٢١,٨٤	٣٨,٩٦	٣٩,٢١					
١٠. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوکارن لە زەمینەی ڕۆشنبیری پەروەردەیی و فێرکاریم	٨٥	١٨٢	١٣٦	٢,١٣	٠,٧٣	٧٠,٨٩	ماماوەند	دەیەم
	٢١,٠٩	٤٥,١٦	٣٣,٧٥					
کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕۆڵیان لەکەمکردنەوەی ترس و ١١. دڵەڕاوکێی خوێندکاراندا هەیە.	١١٦	١٦٩	١١٨	٢,٠٠	٠,٧٦	٦٦,٨٣	ماماوەند	یانزەیەم
	٢٨,٧٨	٤١,٩٤	٢٩,٢٨					
کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی تەنها لە کاتی کردەی خوێندن و ١٢. تاقیکردنەوەکاندا بابەتی وانەکان پەخش دەکەن.	١٥١	١٢١	١٣١	١,٩٥	٠,٨٤	٦٥,٠١	ماماوەند	دوانزەیەم
	٣٧,٤٧	٣٠,٠٢	٣٢,٥١					
کەناڵی پەروەردەیی گوزارشت نین لە پێداویستی خوێندکار سەبارەت ١٣. بە هۆشیارکردنەوەیان	١٣٧	١٧٨	٨٨	١,٨٨	٠,٧٤	٦٢,٦١	ماماوەند	سیازدەیەم
	٣٤,٠٠	٤٤,١٧	٢١,٨٤					
کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی گرنگی بە سەرجەم قۆناغەکان نادەن، بە ١٤. تایبەتی قۆناغی ١٠ و ١١	١٨٦	٩٤	١٢٣	١,٨٤	٠,٨٦	٦١,٤٦	ماماوەند	چواردەیەم
	٤٦,١٥	٢٣,٣٣	٣٠,٥٢					
کەناڵی پەروەردەیی بەدەر لە وانەکانی خوێندن گرنگی بە بواری (١٥. هونەر و وەرزش) یش دەدەن	٢٠٥	١١٢	٨٦	١,٧٠	٠,٨٠	٥٦,٨٢	ماماوەند	پانزەیەم
	٥٠,٨٧	٢٧,٧٩	٢١,٣٤					
کۆی گشتی	١٤٨٩	٢٣٤٣	٢٢١٣	**٢,١٢**	**٠,٧٥**	**٧٠,٧٦**		
	٢٤,٦٣	٣٨,٧٦	٣٦,٦١					

٢ / ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان :-

لەم تەوەرەیەدا کۆمەڵێــک ئەنجــامی گشــتی دەربــارەی بۆچــوونی بەرتــوێژان بەرامــبەر (مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان) وەرگیراوە، بەم شێوەی لای خوارەوە:-

- لە کــاتی وتــنەوەی وانەدا لە کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی (خــۆش نووســی) مامۆســتای وانەبێژ گرنگە تاوەکو خوێندکار تێگەیشتنی هەبێت بۆ بابەتەکە :-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی بەرز و بە پــلەی یەکەم دێــت لە ڕیزبەنــدی بڕگەکــان، ناوەنــدە ژمێرەیــی (٢,٦٣) و لادانــی پێــوەری (٠.٦٧)، هەروەهــا گرنگــی ڕێژەیــی دەکــاتە (٨٧.٥٩ %)، بــۆیە پێویســتە ئەو کەنــاڵانە زیــاتر ئەو مامۆســتایانە بــۆ وتــنەوەی وانەکــان بانگهێشــت بــکەن کە نووســینیان جــوانە و نــابنە گرفــت لەبەردەم گەیانــدنی پەیــامە زانســتییەکانی وانەکــان بــۆ خوێنــدکاران، چــونکە ئەگەر مامۆســتا لە کــاتی شــیکردنەوەی وانەکانیــدا نووســینی جــوان نەبێــت دەبێــتە هــۆی تێنەگەیشــتنی خوێنــدکاران، بە تــایبەتی لەو وانــانەی کە بەشــی زانســتین و زیــاتر پێویستیان بە نووسین هەیە.

- مامۆســتای وانەبێــژ لە کــاتی وتــنەوەی وانە پێویســتی بە وایــت بــۆرد و پێداویســتی تــر هەیە بۆ ڕوونکردنەوەی وانەکەی بۆ ئەوەی خوێندکار باشتر تێبگات:-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی بەرز و بە پــلەی دووەم دێــت لە ڕیزبەنــدی بڕگەکــان، ناوەنــدە ژمێرەیــی (٢,٦٠) و لادانــی پێــوەری (٠.٦٦)، هەروەهــا گرنگــی ڕێژەیــی دەکــاتە (٨٦.٦٨ %)،(وســائیل تعلیمــة) ئەو کەنــاڵانە کــار لەســەر دابینکردنــی هۆکار(پێداویســتیە) فێرکاریــان وەک(تــاقیگە، ...) بــکەن، بــۆ ئەوەی مامۆســتا بتوانێــت باشــتر وانەکــان بــۆ خوێنــدکاران شــی بکــاتەوە و دواجــار خوێندکاران سوودمەند بن.

- لە کەنــــاڵی ئاســــمانی پەروەردەییــــدا و لە کــــاتی وتــــنەوەی وانەکانــــدا خوێنــــدکار لەلایەن مامۆستای وانەبێژەوە بەشداری پێناکریت:-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی بەرز و بە پــلەی ســێیەم دێــت لە ڕیزبەنــدی بڕگەکانــدا، ناوەنــدە ژمێرەیــی (٢,٤٢) و لادانــی پێــوەری (٠.٧٢)، هەروەهــا گرنگــی ڕێژەیــی دەکــاتە (٨٠.٥٦ %)، ئەمەش ئەو ڕاســتییە دەردەخــات کە کــاتی وتــنەوەی وانەکــان بــۆ مامۆســتا جێگیــرە و ناتوانێــت زیــاتر لەو کــاتە دابــین بکــات بــۆ وتــنەوەی وانەکــان، بــۆیە بە ناچــاری کەمتــرین ڕێــژەی خوێنــدکاران لەلایەن مامۆســــتاوە بەشــــداری پــــێ دەکرێــــت، بە تــــایبەتی لە کــــاتی وتــــنەوەی وانەکــــان لە تــــۆڕە کۆمەڵایەتییەکانــــدا، چــــونکە لە کەنــــاڵە تەلەفزیــــۆنییە پەروەردەییەکانــــدا سیســــتەمەکە جیــــاوازە و مامۆستا کاتەکەی دیاریکراوە و ناتوانێت بەشداری بە خوێندکاران بکات.

- مامۆستایانی وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بۆ وتنەوەی وانەکان پڕ زانیاری و بە ئەزموونن:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی بەرز و بە پلەی چوارەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٣٧) و لادانی پێوەری (٠.٦٦)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٨.٩١%)، مامۆستایانی وانەبێژ لە کەناڵی پەروەردەیی بۆ وتنەوەی وانەکان پڕ زانیاری و بە ئەزموونن و توانیویانە سوود بە خوێندکاران بگەیەنن و بتوانن وانەکان بە شێوەیەکی باشتر بۆ خوێندکاران پەخش بکەن و جێگەی ڕەزامەنی خوێندکاران بێت.

- ڕۆتین و دووبارەیی لە پێشکەشکردنی وانەکاندا، بە هەمان ستایل و شێوازی ئەدا و دیکۆر، خوێندکار توشی بێزاری(مەلەل) دەکات:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی پێنجەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٣١) و لادانی پێوەری (٠.٧٦)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٦.٨٤%)، دەتوانرێت کار لە سەر ستایل و شێوازی جیاواز بۆ وتنەوەی وانەکان لەو کەناڵانەوە بگیرێتەبەر، چونکە دووبارەبوونەوەی ئەدا و دیکۆر و ستایل دەبێتە هۆی بێزار بوونی خوێندکار و دواجار خوێندکار کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی فەرامۆش دەکات و لێیان دووردەکەوێتەوە.

- مامۆستای وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەتوانێت ڕاستەوخۆ زانیارییەکان بگەیەنێت:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی شەشەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٢٧) و لادانی پێوەری (٠.٧٥)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٥.٦٨%)، کەناڵی پەروەردەیی توانیویانە مامۆستای بە ئەزموون بۆ وتنەوەی وانەکان ئامادە بکات، کە بتوانێت ڕاستەوخۆ زانیارییەکان بگەیەنێت و خوێندکار بتوانێت پشت بەو کەناڵە ببەستێت، بە تایبەتی لەو وانانەی کە لە پۆلەکانی خوێندندا بە ئاسانی لێیان تێناگات.

- نەبوونی پەیوەندی(کۆنتاکت) لە نێوان مامۆستا و خوێندکار لە وتنەوەی وانەکان لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا، مامۆستا ناچاردەبێت لەبەردەم کامێرادا نواندن (تمثیل) بکات، بۆیە لە وتنەوەی وانەکەیدا سەرکەوتوو نابێت:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی حەوتەم دێت لە ڕیزبەندی بڕگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٢٥) و لادانی پێوەری (٠.٨٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٤.٨٦%)، ئەرکی ئەو کەناڵەیە پەیوەندی لە نێوان خوێندکاران و مامۆستادا دروست بکەن، بە تایبەتی

پــێش ئەوەی مامۆســتا وانەکــان لە کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەییــدا دابنێ، بــۆ ئەوەی ئەو وانــانە لەگەڵ خواســتی خوێندکارانــدا بگونجێــت و بتــوانن پێشــوەخت خۆیــانی بــۆ ئامــادە بــکەن و تەماشای بکەن.

- مامۆســتای وانەبێــژ لە کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی هاوشــێوەی مامۆســتای نــاو پۆلەکــانی خوێندنگا سەرکەوتوون لە وتنەوەی وانەکان:-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی مــام ناوەنــدە و بە پــلەی هەشــتەم دێــت لە ڕیزبەنــدی بڕگەکانــدا، ناوەنــدە ژمێرەیــی (٢,٢١) و لادانــی پێــوەری (٠.٧٩)، هەروەهــا گرنگــی ڕێژەیــی دەکــاتە (٧٣.٧٨%)، ئەم ڕێــژەیەش ئەوە دەردەخــات کە ئەو خوێنــدکارانەی بەهەر هۆکارێــك بێــت وانەیــان فەوتــاوە، دەتــوانن لە ڕێــگەی ئەو کەنــاڵانەوە وانەکانیــان قەرەبــوو بــکەنەوە، چــونکە بەپێــی ڕێــژەکە مامۆســتایان لە گەیانــدنی وانەکانــدا بــۆ خوێنــدکاران لەو کەنــاڵانەوە توانیویــانە ڕۆڵــی مامۆســتای ناو پۆل بگێڕن.

- مامۆســتای وانەبێــژ لە کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەییــدا ئــازاد نــین لە وتــنەوەی وانەکانــدا هاوشێوەی وتنەوەی وانەکان لە ناو پۆلەکانی خوێندنگادا:-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی مــام ناوەنــدە و بە پــلەی نــۆیەم دێــت لە ڕیزبەنــدی بڕگەکانــدا، ناوەنــدە ژمێرەیـــی (٢,٠٨) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٨٥)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٦٩.٣١%)، ئەمەش ئەو راســـتییەمان بـــۆ دەردەخـــات کە مامۆســـتایانی وانەبێـــژ لە کەنـــاڵی ئاسـمانی پەروەردەییـدا ئـازاد نـین لە دیـاریکردنی کـات و مـاوەی وانەکـان و جـۆری ئەو وانەیەی دەیڵێــنەوە، چــونکە لە کەنــاڵە تەلەڤزیــۆنییە پەروەردەییەکــان و کەناڵەکــانی تــری تەلەڤزیۆنیــدا کــاتێکی دیاریکراویــان بــۆ دابــین دەکەن و نــاتوانن بە ئــارەزووی خۆیــان وانەکــان درێــژ یــان کــورتی بــکەنەوە، هەروەهــا هۆکــارێکی تــر دەگەڕێــتەوە بــۆ زیــاتر پەیوەســتبوونی مامۆســتا بە پرنســیپەکانی ئەو کەنــاڵانە و ناتوانێــت لێیــان لابــدات، بە پــێچەوانەی پۆلەکــانەوە کە مامۆســتا زیــاتر ئــازادە و دەتوانێــت وانەکــان بە پێــی کــاتی وانە وتــنەوەکە دابەش بکــات، یــاخود شــێوازی وتنەوەی وانەکان بگۆڕێت.

- مامۆســتای وانەبێــژ لە وتــنەوەی وانەکــانی لە کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەییــدا هۆکارەکــانی فێربوون بەکارناهێنێ:-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی مــام ناوەنــدە و بە پــلەی دەیەم دێــت لە ڕیزبەنــدی بڕگەکانــدا، ناوەنــدە ژمێرەیـــی (١,٩٠) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٧٥)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٦٣.١٩ %)، کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی هۆکارەکــانی فێربــوون بــۆ مامۆســتایانی وانە بێــژ دابین بکەن.

سەرجەم بڕگەکانی بۆچوونی بەرتوێژان بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان ،ئەنجامە ئامارییەکانیان بەم جۆرەیە :-

بەشێوەیەکی گشتی ناوەندە ژمێرەی دەکاتە (٢,٣٠) لە ئاستی مام ناوەندە، لادانی پێوەری دەکاتە (٠,٧٤)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٦,٧٤)، لە کاتێکدا ڕێژەی ئەو خویندکارانەی کە ڕایان بریتییە لە (لەگەڵیدام) دەکاتە (٤٩,٤٥%)، (نازانم) دەکاتە (٣١,٣٢%)، (لەگەڵیدانیم) دەکاتە (١٩,٢٣%)، بڕوانە خشتەی (٢٠).

خشتەی (٢٠) ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان

برگەکان	لەگەڵیدانیم	نازانم	لەگەڵیدام	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	گرنگی ڕێژەیی %	ئاست	پلە
	Fr.	Fr.	Fr.					
	%	%	%					
١. لە کاتی وتنەوەی وانەدا لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی (خۆش نووسی) لە مامۆستای وانەبێژدا گرنگە، تاوەکو خوێندکار تێگەیشتنی هەبێت بۆ بابەتەکە	٤٢	٦٦	٢٩٥	٢,٦٣	٠,٦٧	٨٧,٥٩	بەرز	یەکەم
	١٠,٤٢	١٦,٣٨	٧٣,٢٠					
٢. مامۆستای وانەبێژ لەکاتی وتنەوەی وانە پێویستی بە وایت بۆرد و پێداویستی تر هەیە بۆ ڕوونکردنەوەی وانەکەی بۆ ئەوەی خوێندکار باشتر تێبگات	٣٩	٨٣	٢٨١	٢,٦٠	٠,٦٦	٨٦,٦٨	بەرز	دووەم
	٩,٦٨	٢٠,٦٠	٦٩,٧٣					
٣. لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا و لە کاتی وتنەوەی وانەکاندا خویندکار لەلایەن مامۆستای وانەبێژەوە بەشداری پێناکریت	٥٦	١٢٣	٢٢٤	٢,٤٢	٠,٧٢	٨٠,٥٦	بەرز	سێیەم
	١٣,٩٠	٣٠,٥٢	٥٥,٥٨					
٤. مامۆستایانی وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بۆ وتنەوەی وانەکان پڕ زانیاری و بە ئەزموونن.	٤١	١٧٣	١٨٩	٢,٣٧	٠,٦٦	٧٨,٩١	بەرز	چوارەم
	١٠,١٧	٤٢,٩٣	٤٦,٩٠					
٥. ڕۆتین و دووبارەیی لە پێشکەشکردنی وانەکاندا ، بەهەمان ستایل و شێوازی ئەداو دیکۆر، خوێندکار توشی بێزاری (مەلەل) دەکات	٧٢	١٣٦	١٩٥	٢,٣١	٠,٧٦	٧٦,٨٤	مام ناوەند	پێنجەم
	١٧,٨٧	٣٣,٧٥	٤٨,٣٩					
٦. مامۆستای وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەتوانێت ڕاستەوخۆ زانیارییەکان بگەیەنێت.	٧٣	١٤٨	١٨٢	٢,٢٧	٠,٧٥	٧٥,٦٨	مام ناوەند	شەشەم
	١٨,١١	٣٦,٧٢	٤٥,١٦					
٧. نەبوونی پەیوەندی (کۆنتاکت) لە نێوان مامۆستا و خوێندکار لە وتنەوەی وانەکان لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا مامۆستا ناچار دەبێت لەبەردەم کامێرادا نواندن (تمثیل) بکات، بۆیە لە وتنەوەی وانەکەیدا سەرکەوتوو نابێت	٩١	١٢٢	١٩٠	٢,٢٥	٠,٨٠	٧٤,٨٦	مام ناوەند	حەوتەم
	٢٢,٥٨	٣٠,٢٧	٤٧,١٥					
٨. مامۆستای وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوشێوەی مامۆستای ناو پۆلەکانی خوێندنگا سەرکەوتوون لە وتنەوەی وانەکان	٩٢	١٣٣	١٧٨	٢,٢١	٠,٧٩	٧٣,٧٨	مام ناوەند	هەشتەم
	٢٢,٨٣	٣٣,٠٠	٤٤,١٧					

٩. مامۆستای وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ئازاد نین لە وتنەوەی وانەکاندا، هاوشیوەی وتنەوەی وانەکان لە ناو پۆلەکانی خوێندنگادا	١٣٢	١٠٧	١٦٤	٢,٠٨	٠,٨٥	٦٩,٣١	مام ناوەند	نۆیەم
	٣٢,٧٥	٢٦,٥٥	٤٠,٦٩					
١٠. مامۆستای وانەبیژ لە وتنەوەی وانەکانی لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا هۆکارەکانی فێربوون (وسائل تعلیم) بەکارناهێنێ	١٣٧	١٧١	٩٥	١,٩٠	٠,٧٥	٦٣,١٩	مام ناوەند	دەیەم
	٣٤,٠٠	٤٢,٤٣	٢٣,٥٧					
کۆی گشتی	٧٧٥	١٢٦٢	١٩٩٣	٢,٣٠	٠,٧٤	٧٦,٧٤		
	١٩,٢٣	٣١,٣٢	٤٩,٤٥					

٣ / ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆئەرکی پەروەردەیی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی:

ئەنجامی گشتی دەربارەی بۆچوونی بەرتوێژان لە بەرامبەر (ئەرکی پەروەردەیی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی) کە لە چوارچێوەی (١٥) برگەدا بۆچوونی بەرتوێژان وەرگیراوە.

برگەکانی سەبارەت بە (کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە ڕووی ئەرکی پەروەردەیی و فێرکارییەوە) ئەمانەی خوارەوەن:-

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەشدارن لە بڵاوکردنەوەی زانیاری پەروەردەیی و فێرکاری:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی یەکەم دێت لە ڕیزبەندی برگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٣١) و لادانی پێوەری (٠.٦٣)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٧.٠١ %)، ئەمەش بۆ ئەو هۆکارە دەگەڕێتەوە کە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوشانی فێرکارین، زۆرجاریش بایەخ بە بواری پەروەردە دەدەن و خوێندکاران سوودمەند بوون لە بابەتە پەروەردەییەکانیش، هەر وەک ڕوونە پەروەردە لەگەڵ فێربوون دوانەیەکی لێک دانەبراون.

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەرکەوتوو بووە لە دەستنیشان کردنی مامۆستای وانەبێژی (گونجاو و شیاو) بۆ وتنەوەی وانەیەکی دیاریکراو:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی دووەم دێت لە ڕیزبەندی برگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٣٠) و لادانی پێوەری (٠.٧٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٦.٥١ %)، ئەم داتایەش دەریدەخات کە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەرکەوتوو بوون لە دیاریکردنی مامۆستای گونجاو بۆ وتنەوەی وانەکان.

- بەهۆی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییەوە بابەتە فێرکارییەکان بەشێوەیەکی زانستی دەخرێنەڕوو:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی سێیەم دێت لە ڕیزبەندی برگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٢٤) و لادانی پێوەری (٠.٧٠)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٧٤.٦١ %)، کە ئەمەش ڕێژەیەکی مام ناوەندە .

- لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا وانەکان بە شێوازێکی سادە و ڕووکەش دەخرێنەڕوو:-

ئەم بڕگەیە لە ئاستێکی مام ناوەندە و بە پلەی چوارەم دێت لە ڕیزبەندی برگەکاندا، ناوەندە ژمێرەیی (٢,٢٣) و لادانی پێوەری (٠.٧٧)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە

(٧٤.٤٤ %)، ئەم ڕێـــژەیەش ئەوە دەخـــاتەڕوو کە ئەو کەنـــاڵانە نەیـــانتوانیوە وەکـــو پێویســـت بەرنـــامە ڕێـــژی بـــکەن بـــۆ ئەو مامۆســـتایانەی کە وانەکـــان پێشـــکەش دەکەن و زۆرجـــاریش مامۆستاکان بە هۆی کەمی کاتەوە وانەکان بە سادەیی و ڕووکەشانە پێشکەش دەکەن.

- پەخشـی وانەکـانی خوێنـدن لە کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی و بە زمـانە جیاوازەکـان بەپێـی ناوچەکان گرنگی پێدەدرێت:-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی پێـنجەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا، مـام ناوەنـدە ژمێـــرەی دەکـــاتە (٢,٢٠) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٧٤)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٧٣.٣٧ %)، کەواتە خوێنـــدکاران لە هەمـــوو ناوچەکـــانی هەرێمـــی کوردســـتاندا وەکـــو یەکتـــر سوودمەند نین لە وانەکان.

- کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی ، وانە و بەرنامەکـــانی لە ڕووی ئەرکە پەروەردەییەکـــانەوە کەمە :-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی شەشـەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا، ناوەنـدە ژمێرەیـــی (٢,١٣) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٧٦)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٧٠.٩٧ %).

- زۆری دووبـــارەبوونەوەی بەرنامەکـــانی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی لە ڕووی فێربوونەوە کاریگەری کەمتر دەبێ :-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی حەوتەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا، ناوەنـدە ژمێرەیـی (٢,١٣) و لادانـی پێـوەری (٠.٧٥)، هەروەهـا گرنگـی ڕێژەیـی دەکـاتە (٧٠.٩٧%)، دەرئەنجـامەکەش دەریـدەخات دووبـارەبوونەوەی بەرنامەکـان لە کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی بەشێوەیەکی مام ناوەند کاریگەری لەسەر پرۆسەی فێربوونی خوێندکاران هەبووە.

- بەکارهێنـانی زمـان و زاراوەی قـورس لە گفتوگـۆی بەرنـامە پەروەردەییەکـان بـووەتە هـۆی ئەوەی نەتوانم سوودمەند بم :-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی هەشـتەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا، ناوەنـدە ژمێرەیـــی (٢,٠٥) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٨١)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٦٨.٤٩ %)، خوێنـدکاران لەگەڵ ئەوەدا نـین زمـانی قـورس و نـاڕوون بـۆ وتـنەوەی وانەکـان لەلایەن مامۆســـتایانی وانە بێـــژی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــیەوە بەکاربهێنرێـــت، چـــونکە کاریگەری نەرێنی دەبێت بۆ تێگەیشتنی خوێندکاران لە وانەکان.

- كەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی نەیـــانتوانیوە وەک پێویســـت گەشـــە بە هۆشـــیاری فیرکـــاریی بدەن:-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی نـۆیەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا، ناوەنـدە ژمێرەیی (٢،٠٤) و لادانی پێوەری (٠.٨٢)، هەروەها گرنگی ڕێژەیی دەکاتە (٦٨.١٦%).

- بەرنـــامە پەروەردەییەکـــانی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی لە ڕووی تەکنیـــک و شـــێوازی داڕشتنەوە لاوازن :-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی دەیەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا ، ناوەنـدە ژمێرەیـــی (٢،٠٣) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٧٤)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٦٧.٧٤ %).

- کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی لە گەیانـــدنی زانیاریـــدا زیـــاتر پشـــتیان بە زانیـــارییە دەرەکییەکان بەستووە :-

ئەم بـڕگەیە لە ئاسـتێکی مـام ناوەنـدە و بە پـلەی یـازدەیەم دێـت لە ڕیزبەنـدی بڕگەکانـدا ، ناوەنـدە ژمێرەیـــی (١،٩٦) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٦٨)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٦٥.٣٤ %)، ئەمەش ئەو ڕاســتیە دەردەخـــات کە ئەو کەنـــاڵانە بـــۆ گەیانـــدنی زانیارییەکـــان تەنهـا پشـت بە زانیـاری دەرەکـی نابەسـتن، بەڵکـو زانیـاری نـاوخۆش بەکـاردەهێنن ، تـوێژەر پێـی لەگەڵیـدام ئەم خـاڵە خـاڵێکی ئەرێنیـیە، دەتوانرێـت ئەو بەرنـامە فێرکاریـانەی کە پەخـش دەکرێن لایەنی زانستی فەرامۆش نەکات.

- کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەتوانێ جێگەی مامۆستای تایبەت بگرێتەوە:-

ئەم بــڕگەیە لە ئاســتێکی مـــام ناوەنـــدە و بە پـــلەی دوازدەیەم دێـــت لە ڕیزبەنـــدی بڕگەکانـــدا ، ناوەنـــدە ژمێرەیـــی (١،٧٦) و لادانـــی پێـــوەری (٠.٧٩)، هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٥٨.٦٤ %).

- ســـەرجەم بڕگەکـــانی بەرتـــوێژان بـــۆ ئەرکـــی پەروەردەیـــی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی، ئەنجامە ئامارییەکانیان بەم جۆرەیە:-

بەشـێوەیەکی گشـتی ناوەنـدە ژمێـری دەکـاتە (٢،١٢) لە ئاسـتی مـام ناوەنـدە، لادانـی پێـوەری دەکـــاتە (٠،٧٤)،هەروەهـــا گرنگـــی ڕێژەیـــی دەکـــاتە (٧٠،٥٢)، لە کاتێکـــدا ڕێـــژەی ئەو خوێنـــدکارانەی کە ڕایـــان بـــریتییە لە (لەگەڵیـــدام) دەکـــاتە (٣٥،٠٩%)، (نـــازانم) دەکـــاتە (٤١،٣٨ %)، (لەگەڵیدانیم) دەکاتە (٢٣،٥٣ %)، بڕوانە خشتەی (٢١).

خشتەی (٢١) ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ئەرکی پەروەردەیی لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی

بڕگەکان	لەگەڵیدانیم	نازانم	لەگەڵیدام	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	گرنگی ڕێژەیی %	ئاست	ڕیز
	Fr.	Fr.	Fr.					
	%	%	%					
١١. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەشدارن لە بڵاوکردنەوەی زانیاری پەروەردەیی و فێرکاری	٣٧	٢٠٤	١٦٢	٢,٣١	٠,٦٣	٧٧,٠١	مام ناوەند	یەکەم
	٩,١٨	٥٠,٦٢	٤٠,٢٠					
١٢. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەرکەوتوو بووە لە دەستنیشان کردنی مامۆستای وانەبێژی (گونجاو و شیاو) بۆ وتنەوەی وانەیەکی دیاریکراو	٥٦	١٧٢	١٧٥	٢,٣٠	٠,٧٠	٧٦,٥١	مام ناوەند	دووەم
	١٣,٩٠	٤٢,٦٨	٤٣,٤٢					
١٣. بەهۆی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییەوە بابەتە فێرکارییەکان بەشێوەیەکی زانستی دەخرێنەڕوو	٦١	١٨٥	١٥٧	٢,٢٤	٠,٧٠	٧٤,٦١	مام ناوەند	سێیەم
	١٥,١٤	٤٥,٩١	٣٨,٩٦					
١٤. لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا وانەکان بە شێوازێکی سادە و ڕووکەش دەخرێنەڕوو	٨٤	١٤١	١٧٨	٢,٢٣	٠,٧٧	٧٤,٤٤	مام ناوەند	چوارەم
	٢٠,٨٤	٣٤,٩٩	٤٤,١٧					
١٥. پەخشی وانەکانی خوێندن لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا و بە زمانە جیاوازەکان بەپێی ناوچەکان گرنگی پێدەدرێت	٧٨	١٦٦	١٥٩	٢,٢٠	٠,٧٤	٧٣,٣٧	مام ناوەند	پێنجەم
	١٩,٣٥	٤١,١٩	٣٩,٤٥					
١٦. لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا ماوەی پەخشی وانە و بەرنامەکان لە ڕووی ئەرکە پەروەردەییەکانەوە کەمە	٩٤	١٦٣	١٤٦	٢,١٣	٠,٧٦	٧٠,٩٧	مام ناوەند	شەشەم
	٢٣,٣٣	٤٠,٤٥	٣٦,٢٣					
١٧. زۆری دووبارەبوونەوەی بەرنامەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە ڕووی فیربوونەوە کاریگەری کەمتر دەبێ	٩٠	١٧١	١٤٢	٢,١٣	٠,٧٥	٧٠,٩٧	مام ناوەند	حەوتەم
	٢٢,٣٣	٤٢,٤٣	٣٥,٢٤					
١٨. بەکارهێنانی زمان و زاراوەی قورس لە گفتوگۆی بەرنامە پەروەردەییەکان بووەتە هۆی ئەوەی نەتوانم سوودمەندبم	١٢١	١٣٩	١٤٣	٢,٠٥	٠,٨١	٦٨,٤٩	مام ناوەند	هەشتەم
	٣٠,٠٢	٣٤,٤٩	٣٥,٤٨					

١٩. كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی نەیانتوانیوە وەک پێویست گەشە بە هۆشیاری فیرکاریی بدەن	١٢٥	١٣٥	١٤٣	٢,٠٤	٠,٨٢	٦٨,١٦	مام ناوەند	نۆیەم
	٣١,٠٢	٣٣,٥٠	٣٥,٤٨					
٢٠. بەرنامە پەروەردەییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە ڕووی تەکنیک و شێوازی دارشتنەوە لاوازن	١٠٣	١٨٤	١١٦	٢,٠٣	٠,٧٤	٦٧,٧٤	مام ناوەند	دەیەم
	٢٥,٥٦	٤٥,٦٦	٢٨,٧٨					
٢١. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە گەیاندنی زانیاریدا زیاتر پشتیان بە زانیارییە دەرەکییەکان بەستووە	١٠٢	٢١٥	٨٦	١,٩٦	٠,٦٨	٦٥,٣٤	مام ناوەند	یازدەیەم
	٢٥,٣١	٥٣,٣٥	٢١,٣٤					
٢٢. کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەتوانێ جێگەی مامۆستای تایبەت بگرێتەوە	١٨٧	١٢٦	٩٠	١,٧٦	٠,٧٩	٥٨,٦٤	مام ناوەند	دوازدەیەم
	٤٦,٤٠	٣١,٢٧	٢٢,٣٣					
کۆی گشتی	١١٣٨	٢٠٠١	١٦٩٧	٢,١٢	٠,٧٤	٧٠,٥٢		
	٢٣,٥٣	٤١,٣٨	٣٥,٠٩					

- بەراوردی ئاماری لەنێوان ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران

بەراوردی ئاماری لە نێوان ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران ڕوون دەکاتەوە، بەکارهێنانی تاقیکردنەوەی تی تیست وئێف تیست) ڕوونی دەکاتەوە T-Test and F-Test((جیاوازییەکی ئاماری بەڵگەداری هەیە لە نێوان (ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان) لەگەڵ (ڕەگەز، تەمەن، قۆناغی خوێندن، شوێننیشتەجێبوون، پسپۆڕی خوێندن)، چونکە بەهای بەڵگەداری (Sig) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥)، بڕوانە خشتەی (٢٢).

خشتەی (٢٢) بەراوردی ئاماری لەنێوان ئاراستەی سامپڵی توێژینەوە بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران

گۆڕاو	بڕگە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	بەهای ت	ئاستی بەڵگەداری Sig.
ڕەگەز	نێر	٢,١٤	٠,٣٤	١,٠٢٢	٠,٣٠٧*
	مێ	٢,١٠	٠,٣٨		
تەمەن	١٦ بۆ ١٧ ساڵ	٢,١١٥	٠,٣٩٧	٠,٠٢	٠,٩٨١**
	١٨ بۆ ١٩ ساڵ	٢,١١٩	٠,٣٨١		
	٢٠ ساڵ بۆ سەرەوە	٢,١٢٤	٠,٣٠٥		
قۆناغی خوێندن	١٠	٢,٠٣	٠,٤٢١	٦,٥٨	٠,٠٠٢**
	١١	٢,١٠٨	٠,٣٣٤		
	١٢	٢,١٨٧٥	٠,٣٢٩		
شوێنی نیشتەجێبوون	ناوەندی شاری سلێمانی	٢,١٣	٠,٤٠	٠,٣٥٦	٠,٧٢٢*
	دەرەوەی شاری سلێمانی	٢,١١	٠,٣٤		
پسپۆڕی خوێندن	وێژەی	٢,٢٨٩	٠,٣٠٢	٨,٥٥٤	٠,٠٠٠*
	زانستی	١,٩٩٩	٠,٣٥٦		
* T-Test and ** F-Test					

- بەراوردی ئاماری لەنێوان سامپڵی توێژینەوە بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان بەپێی زانیاری تایبەت

بەراوردی ئاماری لەنێوان لەئاستی مامۆستای وانەبێژ و بەرنامە پەروەردەییەکان بە خوێندکارانەوە بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران ڕوون دەکاتەوە، بە کارهێنانی تاقیکردنەوەی تی تیست و ئێف تیست (T-Test and F-Test)، ڕوونی دەکاتەوە جیاوازییەکی ئاماری بەڵگەداری هەیە لە نێوان تەوەری (ئاستی مامۆستای وانەبێژ و بەرنامە پەروەردەییەکان بە خوێندکارانەوە) لەگەڵ (تەمەن، قۆناغی خوێندن، پسپۆڕی خوێندن، چ کاتێ بە گونجاو دەزانیت بۆ تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، ماوەی تەماشاکردنی

ڕۆژانەت بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان چەندە)، چونکە بەهای بەڵگەداری (Sig.) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥).بڕوانە خشتەی(٢٣).

خشتەی (٢٣) بەراوردی ئاماری لە نێوان ئاستی مامۆستای وانەبێژ و بەرنامە پەروەردەییەکان بە خوێندکارانەوە بەپێی زانیاری تایبەت بە خوێندکاران

گۆڕاو	بڕگە	ناوەندە ژمێرە	لادانی پێوەری	بەهای ت	ئاستی بەلگەداری Sig.
ڕەگەز	نێر	٢,٣١	٠,٣٤	٠,٢٠٠١	٠,٨٤١*
	مێ	٢,٢٩	٠,٣٥		
تەمەن	١٦ بۆ ١٧ ساڵ	٢,٢٦١	٠,٣٦٢	٥,٦٥٣	٠,٠٠٤**
	١٨ بۆ ١٩ ساڵ	٢,٢٦١	٠,٣٤٦		
	٢٠ ساڵ بۆ سەرەوە	٢.٢٤٩	٠,٣٢٣		
قۆناغی خوێندن	١٠	٢,١٥٣	٠,٣٨٩	١٥,٨٨٧	٠,٠٠٠**
	١١	٢,٣٣٨	٠,٣٠٤		
	١٢	٢,٣٧٥	٠,٣١٩		
شوێنی نیشتەجێبوون	ناوەندی شاری سلێمانی	٢,٣٠١	٠,٣٥	-٠,٠٤٨	٠,٩٦٢*
	دەرەوەی شاری سلێمانی	٢,٣٠٢	٠,٣٤		
پسپۆری خوێندن	زانستی	٢,٣٦	٠,٣٢١	٢,٨٧٤	٠,٠٠٤*
	وێژەی	٢,٢٦	٠,٣٦٧		
T-Test and ** F-Test *					

- بەراوردی ئاماری لە نێوان سامپڵی توێژینەوە بۆ ئەرکی پەروەردەیی و فێرکاریی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەپێی زانیاری تایبەت

بەراوردی ئاماری نێوان سامپڵی توێژینەوە بۆ ئەرکی پەروەردەیی و فێرکاریی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەپێی زانیاری تایبەت ڕوون دەکاتەوە، بە بەکارهێنانی تاقیکردنەوەی تی تێست و ئێف تێست (T-Test and F-Test)، ڕوونی دەکاتەوە جیاوازییەکی ئاماری بەڵگەداری هەیە لە نێوان (ڕەگەز، تەمەن، قۆناغی خوێندن، شوێنی نیشتەجێبوون)، چونکە بەهای بەڵگەداری (Sig.) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥).بڕوانە خشتەی(٢٤).

خشتەی (٢٤) بەراوردی ئاماری لەنێوان کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لەڕووی ئەرکی پەروەردەیی و فێرکارییەوە بەپێی زانیاری تایبەت

گۆڕاو	بڕگە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	بەهای ت	ئاستی بەلگەداری Sig.
ڕەگەز	نێر	٢,١١	٠,٣٢	-١,٨٢٦	٠,٠٦٩*
	مێ	٢,١٧	٠,٣٤		
تەمەن	١٦ بۆ ١٧ ساڵ	٢,١١٩	٠,٣٦٥	٤,٤٨٩	٠,٠١٢**
	١٨ بۆ ١٩ ساڵ	٢,٠٩٨	٠,٢٦٣		
	٢٠ ساڵ بۆ سەرەوە	٢,٢٠٧	٠,٣٤٣		
قۆناغی خوێندن	١٠	٢,٠٤	٠,٣٣٩	١٣,١٦٤	٠,٠٠٠**
	١١	٢,٢٥٨	٠,٢٥٨		
	١٢	٢,١٣٩	٠,٣٤٦		
شوێنی نیشتەجێبوون	ناوەندی شاری سلێمانی	٢,١٧	٠,٣٤	٠,٩٩٦	٠.٠٣٢*
	دەرەوەی شاری سلێمانی	٢,١٣	٠,٣٢		
پسپۆڕی خوێندن	وێژەی	٢,٢١	٠,٣٣	٣,١٩٣	٠,٠٠٢*
	زانستی	٢,١٠٤	٠,٣٢		
* T-Test and ** F-Test					

- پەیوەندی نێوان ئاستی تەماشاکردن وسود وەرگرتن لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی

پەیوەندی نێوان (گۆڕاوی ئایا تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەیت و سوودت لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وەرگرتووە) ڕوون دەکاتەوە، بە بەکارهێنانی تاقیکردنەوەی کای (Chi- Square Test)، بەهای کای (Chi- Square Test) دەکاتە (١٨,١٠)، هەروەها بەهای ئاستی بەڵگەداری (P-value) دەکاتە (٠,٠٠٠)، سەرئەنجام دەردەکەوێت پەیوەندیەکی ئاماریی بەڵگەداریی هەیە لە نێوان (گۆڕاوی ئایا تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەیت و سوودت لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وەرگرتووە) ، لەبەر ئەوەی ئاستی بەڵگەداری (P-value) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥).بڕوانە خشتەی(٢٥).

خشتەی (٢٥) پەیوەندی نێوان گۆڕاوی(تەماشاکردن وسود وەرگرتن لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی)

ئاستی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی		زۆر	تاڕادەیەک	هەرگیز	کۆی گشتی
		سوود وەرگرتن لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی			
بەڵێ	Count	٦٥	١١٣	٨	١٨٦
	% of Total	% ١٦,١٠	% ٢٨,٠٠	% ٢,٠٠	% ٤٦,٢٠
تاڕادەیەك	Count	٣٨	١٥٨	٢١	٢١٧
	% of Total	% ٩,٤٠	٪٣٩,٢٠	% ٥,٢٠	% ٥٣,٨٠
کۆی گشتی	Count	١٠٣	٢٧١	٢٩	٤٠٣
	% of Total	% ٢٥,٦٠	٦٧,٢٠٪	% ٧,٢٠	% ١٠٠,٠٠
٠,٠٠٠	ئاستی بەڵگەداری P-value	١٨,١٠	تاقیکردنەوەی کای Chi- Square Test		

پەیوەندی نێوان(قۆناغی خوێندن و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی)

پەیوەندی نێوان (قۆناغی خوێندن و بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی) بە کارهێنانی تاقیکردنەوەی کایی (Chi-Square Test) ڕوونی دەکاتەوە جیاوازیەکی ئاماری بەڵگەداری نیە لە نێوان قۆناغی خوێندنی (١٠-١١-١٢) و بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی چونکە بەهای بەڵگەداری (Sig.) گەورەترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥)، بڕوانە خشتەی (٢٦).

خشتەی (٢٦) پەیوەندی نێوان قۆناغی خوێندن و بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی

بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی		قۆناغی خوێندن			کۆی گشتی
		١٠	١١	١٢	
کەمتر لە ساڵێک	دووبارە نەوە	٦٢	٧٢	٨٠	٢١٤
	%	١٥,٤٪	١٧,٩٪	١٩,٩٪	٥٣,١٪
لە ساڵێک بۆ دوو ساڵ	دووبارە نەوە	٢٣	٢٤	٤٣	٩٠
	%	٥,٧٪	٦,٠٪	١٠,٧٪	٢٢,٣٪
لەدوو ساڵ زیاتر	دووبارە نەوە	٢٨	٢٤	٤٧	٩٩
	%	٦,٩٪	٦,٠٪	١١,٧٪	٢٤,٦٪
کۆی گشتی	دووبارە نەوە	١١٣	١٢٠	١٧٠	٤٠٣
	%	٢٨,٠٪	٢٩,٨٪	٤٢,٢٪	١٠٠,٠٪
تاقیکردنەوەی کایی		٥,١٤٦	ئاستی بەڵگەداری		٠,٢٧٣

- پەیوەندی نێوان (قۆناغی خوێندن و تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان)

پەیوەندی نێوان (قۆناغی خوێندن و تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان) بەکارهێنانی تاقیکردنەوەی کایی (Chi-Square Test) ڕوونی دەکاتەوە جیاوازیەکی ئاماری بەڵگەداری هەیە لە نێوان قۆناغی خوێندنی (١٠-١١-١٢) و تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان چونکە بەهای بەڵگەداری (Sig.) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥)، بڕوانە خشتەی (٢٧).

خشتەی (٢٧) ڕوونی دەکاتەوە پەیوەندی نێوان قۆناغی خوێندن و تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان

تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان		قۆناغی خوێندن			کۆی گشتی
		١٠	١١	١٢	
کەمترە لە یەک کاتژمێر	دووبارە نەوە	٧٢	٧٢	٨١	٢٢٥
	%	١٧,٩٪	١٧,٩٪	٢٠,١٪	٥٥,٨٪
لە یەک کاتژمێر بۆ دوو کاتژمێر	دووبارە نەوە	٣٨	٣٥	٧٧	١٥٠
	%	٩,٤٪	٨,٧٪	١٩,١٪	٣٧,٢٪
لە دوو کاتژمێر زیاتر	دووبارە نەوە	٣	١٣	١٢	٢٨
	%	٠,٧٪	٣,٢٪	٣,٠٪	٦,٩٪
کۆی گشتی	دووبارە نەوە	١١٣	١٢٠	١٧٠	٤٠٣
	%	٢٨,٠٪	٢٩,٨٪	٤٢,٢٪	١٠٠,٠٪
تاقیکردنەوەی کایی		١٤,٧٤	ئاستی بەڵگەداری		٠,٠٠٥

باسی دووەم / ئەنجامی تاقیکردنەوەی گریمانەکان و شیکردنەوەیان:

گریمـــانەی یەکەم : - پەیوەنــدی ئامــاژەی ئامــاریی لە نێــوان تەماشــاکردنی خوێنــدکاران بــۆ کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بایەخی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربووندا.

- رۆڵی پەیوەندی نێوان ئاستی فێربوونی خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی :-

پەیوەندی نێوان (ئەرکی پەروەردەیی و فێرکاریی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی)ڕوون دەکاتەوە، دەردەکەوێت پەیوەندیەکی بەهێزی راستەوانەی بەڵگەداری هەیە لە نێوان (ئاستی فێربوون لای خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی) کە بەهاکەی دەکاتە (٠,٦٧٨) کە پەیوەندیەکی بەهێزی راستەوانە هەیە لە نێوان (ئاستی فێربوون لای خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی) هەروەها ئاستی بەڵگەداری (الدالة الاحصائية Sig) بچوکترە لە (٠,٠٥)، کەواتە پەیوەندییەکی ئاماری بەڵگەداری هەیە لە نێوان (ئاستی فێربوون لای خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی)، بڕوانە خشتەی (٢٨).

خشتەی (٢٨) ڕوونی دەکاتەوە پەیوەندی نێوان ئاستی فێربوون لای خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی

گۆڕاوەکان	کەناڵی پەروەردەیی	
	پەیوەندی (الارتباط)	ئاستی بەڵگەداری (الدالة الاحصائية .Sig)
پەیوەندی بەرنامە پەروەردەییەکان بە خوێندکارانەوە	٠,٦٧٦	٠,٠٠٠
لەڕووی ئەرکی پەروەردەیی و فێرکارییەوە	٠,٥٨١	٠,٠٠٠
کۆی گشتی (ئاستی فێربوون لای خوێندکاران)	٠,٦٧٨	٠,٠٠٠

- بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندکاراندا:-

(بـایەخی کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی لە بەرزکـردنەوەی ئاسـتی فێربـوونی خوێندکارانـدا) لە ڕێـگەی مـۆدێلی (Regression-Model)، بەگـوێرەی بەهـای تـاقیکردنەوەی ف (قیمـة F) ڕوونـی دەکـاتەوە ئەم داتـایە گونجـاوە بـۆ مـۆدێلی (Regression Model) کە ئاستی بەڵـگەداری (.Sig) بچـوکترە لە ئاسـتی بەڵـگەداری (مسـتوى المعنـوي) ی (٠,٠٥)، هەروەهـا بەگـوێرەی بەهـای (R2) دەکـاتە (٠,٤٥٩) ، واتە بە ڕێـژەی (٤٥,٩%) (کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی) بـایەخی هەیە لە (بەرزکـردنەوەی ئاسـتی فێربـوونی خوێندکارانـدا)، واتە بە تەنیـا کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی لە بەرزکـردنەوەی ئاسـتی فێربـوونی خوێندکارانـدا بە ڕێـژەی (٤٥,٩%) بایەخیـان هەیە، هەروەهـا (١٠٠-٤٥,٩=٥٤,١%) ، واتە بەڕێـژەی (٥٤,١%) دەگەڕێـتەوە بـۆ هۆکـاری تـر، کە بـایەخی هەیە لە بەرزکـردنەوەی ئاسـتی فێربـوونی خوێندکارانـدا، بـڕوانە خشتەی(٢٩).

خشتەی (٢٩) ڕۆڵی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوون لای خوێندکاران ڕوون دەکاتەوە

ANOVA Table (F-test)		هۆکارەکانی دیاریکردن	ئاستی بەڵگەداری	تاقیکردنەوەی ت	پارامیتەرەکان B	سامپڵ Model
بەهای تاقیکردنەوەی ف	ئاستی ئازادی					
F بەها	D.F	R^2	(واتا) Sig.	(تاقیکردنەوە) T		
٣٤٠,٤٥٨	١	٠,٤٥٩	٠,٠٠٠	١٤,٢٩٣	٠,٩٧٩	**جێگیر** (ثابت)
(الدلالە) Sig. ٠,٠٠٠	٤٠١		٠,٠٠٠	١٨,٤٥٢	٠,٥٨٨	**کەناڵی پەروەردەیی**

گریمانەی دووەم :- جیاوازی ئاماریی هەیە لە نێوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و پشتبەستن بە ئامڕازوکانی فێربوون لای خوێندکاران و ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانە :-

پەیوەندی نێوان خوێندکار و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و کاتی ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانەت بۆ (بەرنامەی پەروەردەییەکان و پشتبەستن بە ئامڕازەکانی ڕاگەیاندن) ڕوون دەکاتەوە، بە بەکارهێنانی تاقیکردنەوەی کای (One Way ANOVA –F-Test)**,** بەهای کایی (F-Test) دەکاتە (٨,٦٧٨)، هەروەها بەهای ئاستی بەڵگەداری (P-value) دەکاتە (٠,٠٠٠) سەرئەنجام دەردەکەوێت جیاوازی ئاماریی هەیە لە نێوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە پشتبەستن بە ئامڕازەکانی فێربوون لای خوێندکاران و ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانە، لە بەر ئەوەی ئاستی بەڵگەداری (P-value) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥)، بڕوانە خشتەی (٣٠).

خشتەی (٣٠) جیاوازی ئاماریی هەیە لە نیوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و ئامڕازەکانی فێربوون لای (خوێندکاران و ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانەیان بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان)

P-value	F-test	Std. Deviation	Mean	N	ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانە بۆ بەرنامەی پەروەردەییەکان
ئاستی بەڵگەداری	تاقیکردنەوەی ف	لادانی پێوەری	ناوەندی ژمێرەیی	ژ	
٠,٠٠٠	٨,٦٧٨	٠,٣٦٦٩٦	٢,٠٥٣٩	٢٢٥	لە یەک کاتژمێر بۆ دوو کاتژمێر
		٠,٣٣٧٥٣	٢,٢٠٤٤	١٥٠	کەمترە لە یەک کاتژمێر
		٠,٣٧٥٣٤	٢,١٩٥٢	٢٨	لە دوو کاتژمێر زیاتر
		٠,٣٦٣٦٢	٢,١١٩٨	٤٠٣	**کۆی گشتی**

گریمانەی سێیەم :- جیاوازی ئاماریی لە نێوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەبارەت بە (خوێندکار و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی - مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان و خوێندکاران).

ئەم گریمانەیە دەکرێت بە دوو خشتە ئەوانیش:-

١- بەراوردی نێـوان پەیوەنـدی نێـوان خوێنـدکاروکەناڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی و لە کەیەوە بـایەخ بەکەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی دەدەیـت ڕوون دەکـاتەوە، بە بەکارهێنـانی تـاقیکردنەوەی کـای (OneWay ANOVA –F-Test) ، بەهـای کـایی (F-Test) دەکـاتە (٥,٨٩٩)، هەروەهـا بەهـای ئاسـتی بەڵـگەداری (P-value) دەکـاتە (٠,٠٠٣) سـەرئەنجام دەردەکەوێـت جیـاوازییەک هەیە لە نێـوان خوێنـدکار و کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی ولە کەیەوە بـایەخ بە کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی دەدەی،لەبەر ئەوەی ئاسـتی بەڵـگەداری (P-value) بچـوکترە لە ئاسـتی بەڵگەداری (٠,٠٥)، بڕوانە خشتەی (٣١).

خشتەی (٣١) جیاوازی ئاماریی لە نێوان بایەخدان بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەبارەت بە (خوێندکار و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی) ڕوون دەکاتەوە

P-value	F-test	Std. Deviation	Mean	N	**بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی**
ئاستی بەڵگەداری	تاقیکردنەوەی ف	لادانی پێوەری	ناوەندی ژمێرەیی	ژ	
٠,٠٠٣	٥,٨٩٩	٠,٣٣٩١٣	٢,٠٧١٣	٢١٤	کەمتر لە ساڵێک
		٠,٣٥١٤٥	٢,٢٢٥٩	٩٠	لە ساڵێک بۆ دوو ساڵ
		٠,٤٠٥٨٢	٢,١٢٧٩	٩٩	لە دوو ساڵ زیاتر
		٠,٣٦٣٦٢	٢,١١٩٨	٤٠٣	**کۆی گشتی**

٢- بەراوردی نێـوان پەیوەنـدی مامۆسـتای وانەبێـژ و بەرنـامە پەروەردەییەکـان بە خوێنـدکارانەوە و لە کەیەوە بـایەخ بە کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی دەدەیـت، ڕوون دەکـاتەوە بە بەکارهێنـانی تـاقیکردنەوەی کـای (OneWay ANOVA –F-Test)، بەهـای کـایی (F-Test) دەکـاتە (٢,٠٨٣)، بەهـای ئاسـتی بەڵـگەداری (P-value) دەکـاتە (٠,١٢٦)، سـەرئەنجام دەردەکەوێـت جیـاوازییەك نیـیە لە پەیوەنـدی مامۆسـتای وانەبێـژ و بەرنـامە پەروەردەییەکـان بە خوێنـدکارانەوە و لە کەیەوە بـایەخ بە کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیـی دەدەیـت، لەبەر ئەوەی ئاسـتی بەڵـگەداری (P-value) گەورەترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥)، بڕوانە خشتەی(٣٢).

خشتەی (٣٢) جیاوازی ئاماریی لە نێوان بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەبارەت بە (مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان و خوێندکار)

P-value	F-test	Std. Deviation	Mean	N	**بایەخی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی**
ئاستی بەڵگەداری	تاقیکردنەوەی ف	لادانی پێوەری	ناوەندی ژمێرەیی	ژ	
٠,١٢٦	٢,٠٨٣	٠,٣٠٩٥٩	٢,٣٢١٠	٢١٤	کەمتر لە ساڵێک
		٠,٣٥٩٠١	٢,٣٢٥٦	٩٠	لە ساڵێک بۆ دوو ساڵ
		٠,٤٠٩٣١	٢,٢٤٠٤	٩٩	لە دوو ساڵ زیاتر
		٠,٣٤٨٤٤	٢,٣٠٢٢	٤٠٣	**کۆی گشتی**

گریمــانەی چــوارەم :- جیــاوازی ئامــاژەی ئامــاریی لە نێــوان سـامپڵی تـوێژینەوەکە لە تەماشــاکردنی خوێنــدکاران بــۆ کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی بەپێــی گــۆڕاوە دیمۆگرافییەکــانی (ڕەگەز، تەمەن، قۆناغی خوێندن، پسپۆڕی خوێندن، شوێنی نیشتەجێ بوون) هەیە.
جیــاوازی نێــوان (تەماشــاکردنی کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی و گــۆڕاوە دیمۆگرافییەکــان)ڕوون دەکــاتەوە، بە بەکارهێنــانی تــاقیکردنەوەی کــای (Chi- Square Test) ، ســەرئەنجام دەردەکەوێـت جیــاوازی ئامــاریی بەڵگەداریــی هەیە لە نێــوان تەماشــاکردنی کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی بەپێــی گۆڕاوەکــان (ڕەگەز و قۆنــاغی خوێنــدن و پســپۆڕی خوێنــدن) لەبەر ئەوەی ئاســتی بەڵــگەداری (P-value) بچوکترە لە ئاستی بەڵگەداری (٠,٠٥).بڕوانە خشتەی(٣٣).

خشتەی (٣٣) جیاوازی نێوان تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بە پێی گۆڕاوە دیمۆگرافییەکان

زانیاری گشتی	بڕگە	ئایا تەماشای کەناڵە پەروەردەیەکان دەکەیت: بەڵێ Fr.	بەڵێ %	تاڕادەیەك Fr.	تاڕادەیەك %	تاقیکردنەوەی کای: Chi-Square Test	P-value ئاستی بەڵگەداری
ڕەگەز	نێر	٩٥	٥١,٠٨	٨٥	٣٩,١٧	٥,٧٤٣	٠,٠١٧
	مێ	٩١	٤٨,٩٢	١٣٢	٦٠,٨٣		
تەمەن	١٦ بۆ ١٧ ساڵ	٤٧	٢٥,٢٧	٧٠	٣٢,٢٦	٣,٦٦٩	٠,١٦
	١٨ بۆ ١٩ ساڵ	٦٦	٣٥,٤٨	٦٠	٢٧,٦٥		
	٢٠ ساڵ بۆ سەرەوە	٧٣	٣٩,٢٥	٨٧	٤٠,٠٩		
قۆناغی خوێندن	١٠	٣٩	٢٠,٩٧	٧٤	٣٤,١٠	٩,٨٩٥	٠,٠٠٧
	١١	٥٦	٣٠,١١	٦٤	٢٩,٤٩		
	١٢	٩١	٤٨,٩٢	٧٩	٣٦,٤١		
شوێنی نیشتەجێبوون	ناوەندی شار	٧٨	٤١,٩٤	٨٥	٣٩,١٧	٠,٣١٨	٠,٥٧٣
	دەرەوەی شار	١٠٨	٥٨,٠٦	١٣٢	٦٠,٨٣		
پسپۆڕی خوێندن	زانستی	٩٧	٥٢,١٥	٧١	٣٢,٧٢	١٥,٥٥٧	٠,٠٠٠
	وێژەی	٨٩	٤٧,٨٥	١٤٦	٦٧,٢٨		
کۆی گشتی		١٨٦	١٠٠,٠٠	٢١٧	١٠٠,٠٠		

دەرئەنجامەکان

تـــوێژەر دوای کــۆکردنەوەی داتـــا و زانیـــاری تـــوێژینەوەکە و خســـتنەڕوویان بە چەنـــدین ڕێـــگە و شـــێوازی شـــرۆڤەکاری و ئامـــاری، لێـــرەدا گرنگتـــرین ئەو دەرئەنجامـــانەی کە تـــویژینەوەکە لەڕووی مەیدانییەوە پێی گەیشتووە دەخاتەڕوو:-

١- لە تـــوێژینەوە مەیـــدانییەکەدا دەرکەوت کە خوێنـــدکارانی ئامادەییەکـــانی پارێزگـــای ســـلێمانی بە ئاستێکی مام ناوەند تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەن.

٢- بەرتـــوێژان بەڕێـــژەی نیـــوە زیـــاتر ڕۆژانە یەك کـــاتژمێر بـــۆ دوو کـــاتژمێر تەماشـــای بەرنـــامە پەروەردەییەکان دەکەن.

٣- زۆربەی خوێنـــدکاران بـــۆ تەماشـــاکردنی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی زیـــاتر تەلەڤزیـــۆن بەکاردەهێنن و بایەخی زیاتر بە تەماشاکردنی بەرنامە فێرکارییەکان دەدەن.

٤- زۆربەی خوێنـــدکاران بە تەنیـــا تەماشـــای کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی دەکەن، لەبەرئەوەی ئەو کەنـــاڵە تەواوکەری وانەکـــانی خوێنـــدنگەیە و هاوکـــاری خوێنـــدکارە بـــۆ زیـــاتر تێگەیشـــتنیان لە وانەکان.

٥- بەرنـــامە فێرکارییەکـــانی کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی پـــڕ بینەرتـــرین بەرنـــامەن بەراورد بە بەرنامەکانی تری ئەو کەناڵە.

٦- ڕێژەیەکـــی بەرز لە خوێنـــدکاران لەگەڵ ئەوەدا نـــین زمـــانی قـــورس و نـــاڕوون بـــۆ وتـــنەوەی وانەکان لەلایەن مامۆستایانی وانە بێژی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەکاربهێنرێت.

٧- خوێنـــدکاران بە ڕێژەیەکـــی بەرز پێیـــان وایە کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی وەکـــو پێویســـت نـــیە بۆ ئەوەی بتوانێت زیاتر پڕۆفیشناڵ بێت و شێوازی داڕشتنی بەرنامەکانی بەهێز بن.

٨- بە ڕێژەیەکـــــی بەرز خوێنـــــدکاران پێیـــــان وایە کەنـــــاڵی ئاســـــمانی پەروەردیـــــی نـــــاوەرۆکی وانەکانی خوێندنی بۆ ڕوون کردوونەتەوە.

٩- کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی بە ڕێژەیەکـــی مـــام ناوەنـــد یارمەتیـــدەرێکی بەهێزبـــووە بـــۆ فراوانکردنی ئاستی هۆشیاری خوێندکاران دەربارەی وانە زانستییەکان.

١٠- کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی بە ڕێژەیەکـــی مـــام ناوەنـــد لە فـــراوان بـــوونی ئاســـۆی فێربوونی خوێندکاراندا هاوبەشن.

١١- کەنـــاڵی ئاســـمانی پەروەردەیـــی بە ڕێژەیەکـــی مـــام ناوەنـــد هۆکـــارێکە بـــۆ گـــۆڕینی ڕەفتـــاری خوێنـــدکاران ســـەبارەت بە بەرزکـــردنەوەی ئاســـتی فێربـــوون وهەوڵـــدان بـــۆ بەدەســـتهێنانی نمـــرەی بەرزتر.

١٢- پەیوەنـدی ئامـاژەی ئامـاریی لە نێـوان کـاتی تەرخـانکراو بـۆ تەماشـاکردنی کەنـاڵی ئاسـمانی پەروەردەیی لەلایەن خوێندکارانەوە و بایەخی ئەو کەناڵە لە پرۆسەی فێربووندا هەیە.

١٣- پەیوەنـــدییەکی بەهێـــزی ڕاســـتەوانەی بەڵـــگەداری هەیە لە نێـــوان ئاســـتی فێربـــوون لای خوێندکاران و کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.

١٤- پەیوەنـدی ئامــاژەی ئامــاریی لە نێــوان تەماشــاکردنی خوێنــدکاران بــۆ کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیی و بایەخی لە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربووندا هەیە.

١٥- جیــاوازی ئامــاژەی ئامــاریی لە نێــوان ســامپڵی تــوێژینەوەکە لە تەماشــاکردنی خوێنــدکاران بــۆ کەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی بەپێــی گــۆڕاوە دیمۆگرافییەکــان (ڕەگەز، قۆنــاغی خوێنــدن، تەمەن، شوێنی نیشتەجێ بوون، پسپۆڕیی خوێندن) هەیە.

پێشنیارەکان

لەبەر ڕۆشنایی ئەم توێژینەوەیە و شیکاری ئەنجامەکان، توێژەر پێشنیار دەکات:-

پێشنیارەکانی توێژینەوەکە:

١- سوود وەرگرتنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە توێژینەوەکانی توێژەران تاوەکو زیاتر بەرەوپێش بچن و دەرفەت برەخسێنن کە توێژینەوەی هاوشێوە وزیاترلە سەر کەناڵەکەیان ئەنجام بدرێت.

٢- ڕێگە بۆ بەخێوکەری خوێندکاران (دایک و باوک)بکرێتەوە کە بەشداری بەرنامە پەروەردەییەکان بکەن بۆئەوەی سوود لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بەرنامە فێرکارییەکانی وەربگرن، بۆ پەروەردەکردنی ژیانی ڕۆژانەی خوێندکارەکانیان بە پەروەردەییەکی دروست.

٣- هەوڵبدرێت کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی زیاتر بەرنامە فێرکارییەکانی وەکو(وانەکانی خوێندن و تاقیکردنەوە ئەزموونیەکان) لە کاتی شەواندا پەخش بکات.

٤- ئەنجامدانی توێژینەوەی دیکە لەسەر ڕۆڵی میدیا و ڕاگەیاندنی پەروەردەیی لە بواری فێرکردندا، توێژەر چەند ناونیشانێك دیاری دەکات بە ئامانجی ئەنجامدانی توێژینەوە لەسەریان لە داهاتوودا: -

أ- ڕۆڵی میدیای نوێ لە گەشەپێدانی توانای زانستی خوێندکارانی ئامادەییەکانی پارێزگای سلێمانی.

ب- پێگەی میدیای پەروەردەیی لە ڕوانگەی مامۆستایان و خوێندکارانی پارێزگانی هەولێر ودهۆک.

پ- چالاککردنی ڕۆڵی میدیای پەروەردەیی لە دامودەزگا فێرکارییەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا.

ت- گەشەپێدانی فەلسەفەی میدیای پەروەردەیی لە هەرێمی کوردستاندا لەبەر ڕۆشنایی هەندێك ئەزموونی جیهانی هاوچەرخ.

ج- ئەنجامدانی هەمان توێژینەوە، بەڵام سامپڵی خوێندکارانی پارێزگاکانی هەولێر ودهۆک وەربگیرێت.

ڕاسپاردەكان

١- كەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی تــاكە كەنــاڵی پەروەردەیــی و حكــومییە، بــۆیە پێویســتە حكــومەتی هەرێمــی كوردســتان بە هەمــاهەنگی وەزارەتــی پەروەردە كــار لەســەر كــردنەوەی كەناڵی زیاتر بكات.

٢- مامۆســتا و پســپۆڕانی پەروەردەیــی كــار لەســەر هانــدانی خوێنــدكاران بــكەن بــۆ بەكارهێنــانی كەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی، بەتــایبەتی لە ڕەگەزی نێــر، چــونكە لە ئەنجــامی تــوێژینەوەی مەیدانیــدا دەركەوتــووە ڕێــژەی بەكارهێنــانی ئەو كەنــاڵە لە لایەن خوێنــدكارانی ڕەگەزی نێــرەوە ژمارەیان كەمترە لەڕەگەزی مێ.

٣- لە كــاتی ئامــادەكردنی بەرنــامە فێركارییەكــانی كەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەییــدا، مامۆســتای پســپۆڕ لە وانەكانــدا بانگهێشــت بكــرێن و بەرنامەكــان بە شــێوەیەكی زانســتی پەخشــبكرێن، كە جێگەی ڕەزامەندی خوێندكاران بن و و بتوانن سودی لێ وەربگرن.

٤- ئەو بەرنــامە فێركاریــانەی لە كەنــاڵی ئاسمانی پەروەردەیــی پەخــش دەكــرێن، دووبــارە نەبــن تاوەكو خوێندكار باشتر سوودیان لێ وەربگرێت.

٥- ئەو وانە فێركاریــانەی لە كەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی لەلایەن مامۆســتای وانەبێــژەوە دەوترێنەوە بە شێوازێكی ئاسان بن، بۆ ئەوەی خوێندكار بە ئاسانی لێیان تێبگات.

٦- كەنــاڵی ئاســمانی پەروەردەیــی دەربــارەی وانە زانســتییەكان زیــاتر كــار لەســەر بەرزكردنەوەی ئاستی هۆشیاری خوێندكاران بكەن.

٧- كەنــاڵی ئاسمانی پەروەردەیــی كــار لەســەر زیــاتركردنی زەمینــەی ڕۆشــنبیری پەروەردەیــی و فێركاری خوێندكاران بكەن.

سەرچاوەکان

یەکەم: سەرچاوە کوردییەکان:

١- توێژینەوەی بڵاوکراوە:

أ- نامەی ماستەر:

١- دڵان ئیسماعیل مەولود، **بەکارهێنانی ئامرازەکانی میدیای نوێ بۆ پەیوەندییە گشتییەکان لە کارگێڕی گشتیدا لەهەرێمی کوردستان**، **نامەی ماستەر**، زانکۆی سەلاحەدین، کۆلێجی ئەدەبیات، بەشی ڕاگەیاندن، هەولێر، ٢٠١٢.

٢- سەرکەوت جەمال محمد، **ئاستی بەکارهێنانی تەکنەلۆجیای زانیاری و پەیوەندیکردن وپەیوەندی بەپاڵنەری فێربوون وزیرەکی هەڵچوونی لای خوێندکارانی زانکۆی سلێمانی**، **نامەی ماستەر**، زانکۆی سلێمانی، کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی، بەشی زانستی کۆمپیوتەر، ٢٠٢٢.

ب- گۆڤارە زانستییەکان:

- طاهر حسو زيباري، ئازاد عبدالعزيز محمد، **کاریگەری بەکارهێنانی ئامرازەکانی پەیوەندی نوێ لە دروستکردنی ڕای گشتیی کوردی بەرانبەر بەدۆزە نیشتیمانیەکان – تۆڕی ئینتەرنێت وەک نموونە**، توێژینەوەیەکی مەیدانییە، **گۆڤاری زانکۆ بۆزانستە مرۆڤایەتییەکان**، زانکۆی سەلاحەدین، بەرگی ٢٠، ژ ٥، ٢٠١٦، هەولێر.

ت- بەڵگەنامەکان:

- ئاسۆ جەمال موختار، **دەربارەی کەناڵی تەلەڤزیۆنی پەروەردەیی- سلێمانی** ، ڕاپۆرت، ئۆفیسی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، سلێمانی، ٢٠١٥.

٢- کتێب:

١- ئیدریس سیوەیلی، **مامۆستای کارامە و وانە وتنەوەی سەرکەوتوو**، چ٢، چاپخانەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠١٧.

٢- تەها محەمەد ئەمین، **گرفتە پەروەردەییەکان (پێشنیاز و هەوڵ بۆ چارەسەر)**، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر، ٢٠١٢.

٣- سەباح مەجید، **تەلەفزیۆنە کوردییەکان و ڕۆڵیان لەپێشخستنی کۆمەڵگا (لێکۆڵینەوە)**، چاپخانەی شەهید ئازاد هەورامی، کەرکوک، ٢٠٠٧.

٤- سامان جەلال، **هونەرەکانی ڕۆژنامەوانی (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ، ڕۆژنامە، میدیای ئەلیکترۆنی)**، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٨.

٥- عزالـــدين أحمـــد عزيـــز، **بنەماکـــانی دەروونزانـــی گشـــتی**، چ٥، دەزگـــای چـــاپ و بڵاوکردنەوەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٤.

٦- عزیـز ئـالانی، **فەلسـەفەی پەروەردە هـزر و هۆشـیاری پەروەردەیـی**، چ٢، خـانەی چـاپ و بڵاوکردنەوەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠١٥.

٧- فریـاد ئیروانـی، **تۆڕەکۆمەڵایەتییەکـان و ئەتەکێتـی بەکارهێنانیـان**، پـڕۆژەی جـاپی کتێبـی مێخەك، سۆران، ٢٠٢٠.

٨- کەریـم شـەریف قەرەچەتـانی، **سـایکۆلۆژیاو ڕێگاکـانی وانە وتـنەوە**، چاپخـانەی پیرەمێـرد، سلێمانی، ٢٠١٤.

٩- گـۆران زیـاد شـێخانی، **تۆڕەکۆمەڵایەتیەکـان و هۆشـیاری کـۆمەڵایەتی گەنجـان**، چاپخـانەی چوارچرا، سلێمانی، ٢٠٢٠.

١٠- مـحەمەد شـوانی، **سـەرەتایەک بـۆ نوسـینی تـوێژینەوە**، بڵاوکـراوەی کتێبخـانەی فێربـوون، هەولێر، ٢٠١٥.

٣- کتێبە وەرگێڕدراوەکان بۆ زمانی کوردی:

١- حەسـەن عیمـاد مەکـاوی، سـامی ئەلشـەریف، **ڕاگەیانـدن بیردۆزەکـانی**، و. ڕابەر ڕەشـید، چاپخانەی کاردۆ، کەرکووک،٢٠١١.

٢- عمـاد عبـدالرحیم الزغلـول، **بنەمـا سـەرەکیەکانی سـایکۆلۆژیای پەروەردەیـی**، و. ئـارام ئەمین شوانی،چ٢، ناوەندی ئاودێر، هەولێر، ٢٠١٩.

دووەم: سەرچاوە عەرەبییەکان:

١- توێژینەوە بڵاونەکراوەکان:

- تێزی دکتۆرا:

- کـاوە عبدالرضـا محمـد، **معالجـة الأزمـات الداخليـة کمـا القنـوات الفضـائية العراقيـة و مـدى اعتمـاد الجمهـور عليهـا**، **رسـالة دکتـوراه غيـر منشـورة**، معهـد البحـوث و الدراسـات العربيـة، قسم الدراسات الاعلامية، القاهرة، ٢٠١٣.

٢- توێژینەوەی بڵاوکراوە:

- تێزی دکتۆرا :

١- آمال جريس عيسى جريسات، **فاعلية برامج الاعلام التربوي وعلاقتها بالانضباط السلوكي لدى الطلبة،** **رسالة دكتوراه** ، جامعة عمان العربية، كلية العلوم التربوية والنفسية، قسم الأصول و الإدارة التربوية، عمان، ٢٠١١.

٢- رشا سمير فوزي، **تطوير برنامج إعداد طلاب قسم الإعلام التربوي بكليات التربية النوعية في ضوء معايير الجودة الشاملة، رسالة دكتوراه** ، جامعة القاهرة، معهد الدراسات والبحوث التربوية، القاهرة، ٢٠١٣.

٣- صبحي أحمد محمد سليمان، **مقرر مقترح في تكنولوجيا التعليم للفئات الخاصة لطلاب شعبة تكنولوجيا التعليم بكليات التربية النوعية، رسالة دكتوراه،** جامعة الأزهر، كلية التربية، قسم المناهج وطرق التدريس، القاهرة، ٢٠٠٦.

٤- طارق محمد محمد الصعيدي، **دور الاعلام التربوي في تنمية الوعي الاعلامي لدى تلاميذ المرحلة الاعدادية، رسالة دكتوراه،** جامعة عين الشمس، معهد دراسات العليا للطفولة، قسم الاعلام وثقافة الطفل، القاهرة، ٢٠٠٥

٥- فاتحي عبدالنبي، **الوضعية المهنية للمعلم في ضوء تدابير الاصلاح التربوي (دراسة ميدانية)، رسالة دكتوراه،** جامعة محمد خضير، كلية العلوم الانسانية و الاجتماعية، قسم العلوم الاجتماعية، بسكرة، ٢٠١٦.

- نامەی ماستەر:

١- أمسهل رفيقة، **واقع الاعلام التربوي لمستشار التوجيه المدرسي من وجهة نظر تلاميذ المرحلة الثانوية، رسالة ماجستير،** جامعة محمد بوضياف، كلية العلوم الانسانية و الاجتماعية، قسم علم النفس، الجزائر، ٢٠١٨م.

٢- إيمان حسيني، آمنة ساحالي، **استخدام تطبيقات الإعلام الجديد في العملية التعليمية في الجامعة الجزائرية شبكات التواصل الاجتماعي نموزجا (دراسة ميدانية)، رسالة ماجستير،** جامعة العربي بن مهيدي أم البواقي، كلية العلوم الاجتماعية والإنسانية، قسم العلوم الإنسانية، الجزائر، ٢٠١٨.

٣- حراثي ليلى، مانع بسمة، **فلسفة التربية عند الإملم الغزالي، رسالة ماجستير،** جامعة ٨ ماي ١٩٤٥، كلية العلوم الإنسانية و الاجتماعية، قسم الفلسفة، االجزائر، ٢٠١٦.

٤- رأفت مهند عبدالرزاق حمودي، **دور مواقع التواصل الاجتماعي في تشكيل الوعي السياسي (دراسة ميدانية)، رسالة ماجستير،** جامعة البترا، كلية الآداب و العلوم، قسم الصحافة و الاعلام، الاردن، ٢٠١٣.

٥- رفيعة مسلم حمد حمرور العامري، **تصور مقترح لتطوير دور الاعلام التربوي في المدارس الثانوية يإمارة ابوظبي في دولة الإمارات العربية المتحدة من وجهة نظر الطلاب، رسالة ماجستير**، جامعة مؤتة، كلية الادارة التربوية ، قسم اللأصول و الادارة التربوية، الأردن، ٢٠١٣.

٦- عائشة خلف الله يوسف عمر سيد، **التعرف غلى استخدام مواقع التواصل الاجتماعي في عملية التعلم لطلاب كلية التربية البدنية و الرياضة، رسالة ماجستير**، جامعة السودان للعلوم والتكنلوجيا، كلية الدراسات العليا، قسم التربية البدنية والرياضة، السودان، ٢٠١٩.

٧- عبدالحكيم بن عبدالله بن راشد الصوافي، **استخدام وسائل التواصل الإجتماعي لدى طلبة الحلقة الثانية من التعليم الأساسي في محافظة شمال الشرقية بسلطنة عمان و علاقته ببعض المتغيرات، رسالة ماجستير**، جامعة نزوى، كلية العلوم والآداب، قسم التربية والدراسات الإنسانية، سلطنة عمان، ٢٠١٥.

٨- عيساني صبرينة، **واقع استخدام معلمي الطور الثانوي لإستراتيجيات التدريس الحديثة من وجهة نظرهم (دراسة ميدانية بثانويات بلدية أم بواقي)، رسالة ماجستير**، جامعة العربي بن مهيدي - أم البواقي، كلية الآداب واللغات والعلوم الأنسانية و الأجتماعية، قسم العلوم الأجتماعية، الجزائر، ٢٠١٦.

٩- محمد بن جميل بن علي علوي، **الاعلام التربوي ودوره في تفعيل اهداف الاشراف التربوي من خلال تواصله مع المؤسسات الاجتماعية و التربوية، رسالة ماجستير**، جامعة أم القرى، كلية التربية، قسم المناهج و طرق التدريس، شعبة الاشراف التربوي، مكة المكرمة، ١٤٢٤.

١٠- محمد عطية خليل أبو فودة، **دور الإعلام التربوي في تدعيم الانتماء الوطني لدى الطلبة الجامعيين في محافظات غزة، رسالة ماجستير**، جامعة الأزهر، كلية التربية، قسم أصول التربية، غزة، ٢٠٠٦م.

١١- مختار حبيب يونس، **واقع استخدام الوسائل التعليمية بالمدارس الثانوية العربية في تشاد كما يدركها المعلمون، رسالة ماجستير**، جامعة النيلين، كلية التربية، السودان، ٢٠١٧م.

١٢- وهيب وجيه جبر جبر، **أثر استخدام الحاسوب على تحصيل طلبة الصف السابع في الرياضيات و اتجاهات معليميهم نحو استخدامه كوسيلة تعليمية، رسالة ماجستير**، جامعة النجاح الوطنية، كلية الدراسات العليا، قسم الرياضيات، نابلس، ٢٠٠٧م.

- توێژینەوەی بەکەلۆریۆس:

١- اسلام حمدتو علي حسن وآخرون، **الإعلام التربوي و دوره في تطوير مناهج الأساس، بحث تكميلي لنيل درجة بكالوريوس**، جامعة السودان للعلوم و التكنلوجيا، كلية علوم الأتصال، السودان، ٢٠١٥.

٢- أيمن أحمد أحمد، **أثر استخدام الوسائل التعليمية على تحصيل التلاميذ في مرحلة التعليم الاساسي، بحث مقدم لنيل درجة إجازة في التربية**، جامعة حلب، كلية التربية، قسم تربية الطفل - معلم صف ،حلب، ٢٠٠٨.

أ- گۆڤارى زانستى:

١- أحمد كاظم حنتوش السيلاوي، **مواقع التواصل الاجتماعي ودورها في قطاع التعليم الجامعي كلية الطب البيطري** : جامعة القاسم الخضراء انموذجا، دراسة ميدانية، **مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية**، جامعة بابل، مركز بابل للدراسات الحضارية و التأريخية، المجلد٧،ع ٤، ٢٠١٧. سايتى ئەلكترۆنيه ئەبێت بنووسرێت

٢- أميرة مصطفى محمود و آخرون، **استخدام أنشطة الإعلام التربوي في توعية تلاميذ المرحلة الابتدائية بمفاهيم الجودة**، دراسة، **مجلة دراسات الطفولة**، المجلد ٢٢، ع ٨٥، مصر، ٢٠١٩.

٣- بانقاطة الزبير حسين وآخرون ، **دور الإعلام التربوي في طرح قضايا الإدارة التعليمية من وجهة نظر الخبراء التربويين والإعلاميين بمنطقة الرياض بالمملكة العربية السعودية**، دراسة تحليلية، **مجلة كلية التربية الأساسية للعلوم التربوية والانسانية**، ع٤١، جامعة الخرطوم ،كلية التربية، ٢٠١٨.

٤- بشار عوض جيدوري، **الدور التعليمي والتثقيفي للقناة الفضائية التربوية السورية في تنمية أداء الطلاب**، دراسة ميدانية، **مجلة جامعة دمشق للعلوم التربوية والنفسية**، جامعة دمشق، كلية التربية، المجلد ٢٩، دمشق، ٢٠١٣.

٥- جولتان حسن حجازي و رفيق مروان زغيبي، **دور برامج الاعلام التربوي في تنمية المهارات الشخصية لدى طلبة المدارس الحكومية الثانوية في محافظة جنين من وجهة نظر الطلبة**، دراسة تحليلية، **مجلة الجامعة الاسلامية للدراسات الانسانية**، المجلد٢٩، ع٣، فلسطين،٢٠٢١.

٦- حارث محمد طارق الخيون، **الاعلام التربوي ودوره في تشكيل وعي الطفل، مقالة، المجلة العربية للاعلام وثقافة الطفل**، ع ٢، مصر، ٢٠١٨.

٧- حياة قزادري، **دور الاعلام التربوي في بناء الإنسان**، مقال علمي، **مجلة بحوث في التربية النوعية، دار المنظومة**، جامعة القاهرة، كلية التربية النوعية، ع ٣٥، القاهرة، ٢٠١٩.

٨- خديجة عبدالعزيز علي ابراهيم، **واقع استخدام شبكات التواصل الاجتماعي في العملية التعليمية بجامعات صعيد مصر**، دراسة ميدانية، **مجلة العلوم التربوية**، دار المنظومة، جامعة سوهاج، كلية التربية،المجلد ٢٢، ع ٣، مصر، ٢٠١٤.

٩- رجاء عباس محمد، **اساليب التعلم و التعليم في السنة النبوية الشريفة**، مقالة، **مجلة جامعة بابل للعلوم الإنسانية**، جامعة بابل، كلية العلوم الإسلامية، قسم علوم القرآن، المجلد ٢٨، ع (٩)، ٢٠٢٠.

١٠- رضا محمود المثناني و رائد محمد ابراهيم، **دور الإعلام التربوي في تنمية القدرات التعليمية للطالب في بلدان الخليج العربي**، دراسة ميدانية، **مجلة العربي للدراسات الإعلامية**، جامعة البحرين، كلية الآداب ،قسم الاعلام ، مملكة البحرين، ٢٠١٩.

١١- سعد كاظم عطية، **تقنيات التلفزيون التربوي و اثرها الأتصالي في الدرس التعليمي**، **مجلة آداب الكوفة**، جامعة الكوفة، كلية الآداب،ع ٤٣، الكوفة، ٢٠٢٠.

١٢- صابر جيدوري، **دور الاعلام التربوي في تنمية أداء طلاب الثانوية العامة تعليميا و ثقافيا**، دراسة تحليلية، **مجلة جامعة القدس المفتوحة للابحاث و الدراسات، جامعة طيبة**، كاية التربية، ع ٣٤، المدينة المنورة، ٢٠١٤.

١٣- عارف محمد الضبياني، **الاعلام التربوي و تطبيقاته في المؤسسات التعليمية**، **مجلة الرسالة للدراسات الاعلامية**، جامعة ذمار، المجلد ٣، ع ١، اليمن، ٢٠١٩.

١٤- عبدالرحمن بن بريك العليان، **تحديات ادارة الاعلام التربوي الرقمي من وجهة نظر مسؤولي المراكز الاعلامية في الجامعات الحكومية السعودية**، **مجلة العلوم الانسانية**، جامعة جدة، المجلد ٢١،ع ٤ ، جدة، ٢٠٢٠.

١٥- عبدالعزيزعبيد، **ألإعلام التربوي واتجاهاته و تصنيفاته الحديثة وكيفية الافادة منها في البلدان العربية**، **مجلة التربية الجديدة**، ع ٧، بيروت، ٢٠١١.

١٦- عصام أحمد الكوني، **أهمية استخدام الوسائل التعليمية في مرحلة التعليم الثانوي من وجهة نظرمدرسيها (معلمو مدارس تعليم حي الاندلس أنموزجا)**، دراسة ميدانية، **مجلة كليات التربية**، جامعة الزاوية، كلية التربية العجيلات،ع ١٤، ليبيا، ٢٠١٩م.

١٧- علا محمد ابو راجوح، **شبكات التواصل الاجتماعي و دورها في العملية التعليمية**، **المجلة العربية للنشر العلمي**، جامعة قطر، عمادة دراسات العامة، ع ٣٥، ٢٠٢١.

١٨- غادة فرج الدري، **واقع استخدام الاعلام التربوي في إكساب مهارات الاتصال للتلاميذ ذوي صعوبات التعلم**، دراسة ميدانية، **مجلة دراسات الطفولة**، جامعة عين الشمس، كلية الدراسات العليا للطفولة، قسم الاعلام وثقاقة الطفل، مجلد١٥، ع٥٧، القاهرة، ٢٠١٢.

١٩- غسان كاظم جبر، **التعليم الألكتروني و غياب البعيدين الإنساني و الاجتماعي لعمليتي التعليم و التعلم من وجهة نظر الطلبة**، بحث ميداني، **مجلة أبحاث ميسان**، جامعة ميسان، كلية التربية الاساسية، المجلد١٧، ع ٢٠٢١،٣٣.

٢٠- مالك شعباني، **دور التلفزيون في التنشئة الاجتماعية**، **مجلة العلوم الانسانية و الاجتماعية**، جامعة محمد خضيرة، ع ٧، بسكرة،٢٠١٢.

٢١- مجيب غلاب، **علاقة تربية الاعلامية بالمصطلحات المتداخلة معها في الحقلين التربوي و الأعلامي ضبط الإطار المفاهيمي**، دراسة تحليلية، **المجلة الدولية للدراسات التربوية و النفسية**، ع ٣، برلين، المركز الديمقراطي العربي، ٢٠١٨.

٢٢- مصطفى محمد رجب و آخرون ، **واقع ممارسات منسقي الاعلام التربوي بسلطنة عمان في ضوء متطلبات تكنلوجيا المعلومات**، دراسة تحليلية، **مجلة كلية التربية**، جامعة بورسعيد، كلية التربية، ع٣٤، مصر، ٢٠٢١.

٢٣- معين سلمان سليم نصراوين، فايزة أحمد سعادة، **درجة استخدام المعلمين لمواقع التواصل الاجتماعي و معوقات استخدامها في العملية التعليمية في لواء الجامعة**، دراسة ميدانية، **مجلة جامعة النجاح للابحاث (العلوم الانسانية)**، جامعة عمان العربية، كلية العلوم التربوية، المجلد ٣٢، ع ٧، الضفة الغربية، ٢٠١٨.

٢٤- نوره سعود الهزاني، **فاعلية الشبكات الاجتماعية الإلكترونية في تطوير عملية التعليم و التعلم لدى طالبات كلية التربية في جامعة الملك سعود**، دراسة ميدانية، **المجلة الدولية للأبحاث التربوية**، جامعة الامارات العربية المتحدة، كلية التربية، ع٣٣، ٢٠١٣.

٢٥- هبة خالد سليم و يوسف جابر علاونة، **دور الإعلام التربوي في تلبية احتياجات الطلبة العلمية في ظل أزمة كورونا من وجهة نظر طلبة الجامعات الفلسطينية**، دراسة ميدانية، **مجلة العلوم التربوية و النفسية**، المجلد ٥،ع٢٦، عمان، ٢٠٢١.

٢٦- هشام سعد زغلول، **الاعلام التربوي بالمرحلة الجامعية ودوره في التوعية بمخاطر التطرف الفكري**، دراسة تطبيقية على جامعة الحدود الشمالية، **المجلة العلمية لبحوث العلاقات العامة والاعلان**، ع ١٨، السعودية، ٢٠١٩.

ب- كۆنفرانسی زانستی:

١- بشرى فيصل الحربي، **شبكات التواصل الاجتماعي ودورها في العملية التعليمية، بحث أُعد لملتقى شبكات التواصل الاجتماعي في التعليم**، جامعة الامام عبدالرحمن بن فيصل، عمادة التعليم الالكتروني والتعليم عن بعد، المملكة العربية السعودية، ٢٠١٧.

٢- جمال علي خليل الدهشان، **إستخدام الهاتف المحمول في التعليم والتدريب، ندوة في تطبيقات تقنية المعلومات والاتصال في التعليم و التدريب**، الرياض، جامعة الملك سعود، كلية التربية، قسم تقنيات التعليم،٢٠١٠.

٣- سامية عواج، سامية تبري، **دور مواقع التواصل الاجتماعي في دعم التعليم عن بعد لدى الطلبة الجامعيين، ورقة بحثية مقدمة للمؤتمر الدولي الحادي عشر لمركز جيل البحث العلمي حول التعلم بعصر التكنولوجيا الرقمية**، لبنان، طرابلس، ٢٠١٦م.

٣- كتيب

١- أحمد اسماعيل الحجي، **التعليم الجامعي المفتوح عن بعد من التعليم بالمراسلة الى الجامعة الافتراضية**، عالم الكتب، القاهرة، ٢٠٠٣.

٢- أحمد بن محمد بن خلفان المعمري، **دور القنيات الحديثة في الاعلام التربوي**، دار يافا العلمية للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٤.

٣- أحمد جمال حسن، **التربية الاعلامية**، دارالمعرفة للطباعة و النشر، مصر، ٢٠١٥.

٤- أسامة محمد سيد، عباس حلمي الجمل، **أساليب التعليم و التعلم النشط**، دار العلم والايمان للنشر و التوزيع، دسوق، ٢٠١٢.

٥- أمل محمد عبدالحكيم، **الاعلام التربوي (واقع ننتظرة، وأمل مشرق للتعليم)**، جامعة المنيا، كلية التربية النوعية، مصر، ٢٠٠٩ .

٦- أنور محمد الشرقاوي و آخرون، **التعلم نظريات وتطبيقات**، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة،٢٠١٢.

٧- بشرى حسين الحمداني، **التربية الاعلامية ومحو الامية الرقمية**، دار وائل للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٥.

٨- جوهر صلاح، **التعليم والاعلام**، الجمعية المصرية للتكنلوجيا، المجلد الرابع، الكتاب الثالث، القاهرة، ١٩٩٤.

٩- حسان بن عمربصفر و اخرون، **الاعلام التربوي (مفهومه، فلسفته، اهدافه)**، مؤسسة طيبة للنشر، القاهرة، ٢٠١١.

١٠- حسن عماد مكاوي وليلى حسن السيد، **الاتصال ونظريات المعاصرة**، الدار المصرية اللبنانية، القاهرة، ٢٠٠١

١١- حنان عبدالحميد العناني، **علم النفس التربوي**، ط٥، دار صفاء للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٤.

١٢- رفعت عارف الضبع، **الاعلام التربوي (تأصيله و تحصيله)**، دار الفكر للنشر و التوزيع، دمشق، ٢٠٠٩ .

١٣- زهـدي محمـد عيـد، **مـدخل الـى تـدريس مهـارات اللغـة العربيـة**، دار صـفاء للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٠.

١٤- سـهيلة محسـن كـاظم الفـتلاوي، **المـدخل الـى التـدريس**، دار الشـروق للنشـر و التوزيع، مدينة نصر، مصر ، ٢٠١٠.

١٥- سـمير خلـف جلـوب، **الوسـائل التعليميـة**، دار المحـيط الـى الخلـيج للنشـر و التوزيع، المملكة الاردنية الهاشمية، ٢٠١٧.

١٦- سـمير محمـد حسـين، **بحـوث الاعـلام الأسـس و المبـادىء**، عـالم الكتـب، القاهرة، ١٩٧٦.

١٧- صـالح حسـن أحمـد الـداهري، **أساسـيات علـم الـنفس التربـوي و نظريـات التعلم**، دار و مكتبة الحامد للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١١.

١٨- عبـاس نـوح سـليمان محمـد الموسـوي، **علـم الـنفس التربـوي مفـاهيم و مبـادىء**، دار الرضوان للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٥ .

١٩- عبـدالحافظ سـلامة، **الوسـائل التعليميـة و المـنهج**، دار القكـر للنشـر و التوزيـع ، عمان، ٢٠٠٠.

٢٠- عبـدالرحمن بـن جميـل بـن عبـدالرحمن القصـاص، **الآمـال و الـرؤى المسـتقبلية لاداء التلفـاز التربـوي التعليمـي، جامعـة ام القـرى**، كليـة الـدعوة واصـول الـدين، مكـة المكرمة، ٢٠١٩.

٢١- عبـدالرزاق محمـد الـدليمي، **نظريـات الاتصـال فـي القـرن الحـادي و العشـرين**، دار اليازوري العلمية للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٦.

٢٢- عبـدالكريم علـي اليمـاني، **اسـتراتيجيات الـتعلم و التعلـيم**، زمـزم ناشـرون وموزوعون، عمان، ٢٠٠٩ م.

٢٣- عقيـل محمـود الرفـاعي، الاعـلام التربـوي، دار الجامعـة الجديـدة، الاسـكندرية، ٢٠٠٨.

٢٤- علـي أمبـابي، **الاعـلام التربـوي المقـروء فـي المؤسسـة التعليميـة**، العلـم و الايمان للنشر والتوزيع، دسوق، ٢٠٠٧.

٢٥- عزحسـن عبـدالفتاح، **مقدمـة فـي الإحصـاء الوصـفي و الاسـتدلالي**، مطبعـة خوارزم العلمية، المملكة العربية السعودية، ٢٠٠٨.

٢٦- عزيز عبدة، **الاعلام السياسي و الرأي العام في ترتيب الاوليات**، دار القجر للنشر و التوزيع، القاهرة، ٢٠٠٤.

٢٧- غالب عبدالمعطي الفريجات، **مدخل الى تكنلوجيا التعليم**، ط٢، دار كنوز المعرفة للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١٤.

٢٨- فهد بن عبدالرحمن الشميمري، **التربية الاعلامية (كيف نتعامل مع الاعلام)**، مكتبة الملك فهد الوطنية، الرياض، ٢٠١٠.

٢٩- لطفي النحلاوي، **فلسفة التربية ؛ الاشكاليات الراهنة**، دارالتنوير للطباعة والنشر و التوزيع، تونس، ٢٠٠٩.

٣٠- ماجدة لطفي السيد، **تقنيات الاعلام التربوي و التعليمي**، دار أسامة للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠١١.

٣١- مجد هاشم الهاشمي، **تكنولوجيا الاتصال التربوي**، دار المناهج للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٤.

٣٢- محسن علي عطية، **الكافي في أساليب تدريس اللغة العربية**، دارالشروق للنشر والتوزيع، عمان، ٢٠٠٦.

٣٣- محضار أحمد حسن الشهاري، **تكنلوجيا في عمليتي التعليم و التعلم**، جامعة أسيوط، كلية التربية، مصر، ٢٠١٨.

٣٤- مرفت الطرابشي، عبدالعزيز السيد، **نظريات الاتصال**، دار النهضة العربية، القاهرة، ٢٠٠٦.

٣٥- محمد ابو سمرة، **استراتيجيات الاعلام التربوي**، دار أسامة للنشر والتوزيع، عمان ، ٢٠٠٩.

٣٦- محمد أحمد موسى، **التربية و قضايا المجتمع المعاصر**، دار الكتاب الجامعي، الامارات العربية المتحيدة، العين، ٢٠٠٢.

٣٧- محمد خليل عباس، **محمد بكر نوفل وآخرون، مدخل الى مناهج البحث في التربية و علم النفس**، ط٥، دار المسيرة للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠١٢

٣٨- محمد عبدالحميد، **نظريات الاعلام و اتجاهات التأثير**، ط٣، عالم الكتب، القاهرة، ٢٠٠٤.

٣٩- محمد علام الجندي، **الاعلام المدرسي و مشكلاته**، دار الجامعة الحديثة، الأسكندرية، ٢٠٠٩، ص٨٨-٨٩.

٤٠- محمد عيسى الطيطي وآخرون، إنتاج وتصميم الوسائل التعليمية، دار عالم الثقافة، عمان، ٢٠٠٨.

٤١- محمد محمود الحيلة، **أساسيات تصميم وإنتاج الوسائل التعليمية**، دارالمسيرة للنشر و التوزيع، عمان، ٢٠٠٨.

٤٢- محمود عبدالحليم منسى، **التعلم (المفهوم، النماذج، التطبيقات)**، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، ٢٠٠٣.

٤٣- مصطفى دعمس، **الإعلام المدرسي**، دار كنوز المعرفة العلمية، مصر، ٢٠١٠.

٤٤- مصطفى رجب، **الاعلام التربوي في مصر واقعه و مشاكلاته**، المكتب المصري لتوزيع المطبوعات، مصر، ٢٠٠٧.

٤٥- نائلة حسن عويضة، **الاعلام التربوي و الاذاعة المدرسية**، الاكاديميون للنشر و التوزيع، الاردن، ٢٠١٥.

٤٦- نظير كاظم، **منهجية البحث العلمي**، دار الثراء، الاردن، ٢٠٠٧ .

٤٧- هشام سعيد الحلاق و آخرون، **كيف نجعل أساليب أكثر تشويقا للمتعلم**، الهيئة السورية للكتاب، دمشق، ٢٠٠٨.

٤٨- هناء حسين الفلفلي، **علم النفس التربوي**، دار كنوزالمعرفة، عمان، ٢٠١٣.

٤٩- وليد أحمد جابر، **طرق التدريس العامة (تخطيتها و تطبيقاتها التربوية)**، ط ٦، دار الفكر ناشرون وموزعون، عمان، ٢٠١٤.

٥٠- يوسف مارون، **طرائق التعليم بين النظرية والممارسة - في ضوء الاتجاهات التربوية الحديثة وتدريس اللغة العربية في التعليم الاساسي**، المؤسسة الحديثة للكتاب، لبنان، طرابلس، ٢٠٠٨.

سێیەم: سەرچاوە بیانییەکان:

١- ئینگلیزی:

أ- توێژینەوەی بڵاوکراوە:

١- James Francis (٢٠١٧): **The Effects Of Technology On Student Motivation And Engagement In Classroom-Based Learning**.

٢- Shu, D. (٢٠٠٩), **Study of teachers beliefs about media in Hong Kong**, Asia Basic Journal of Education, ٢٩ (١): ١-١٥.

٣- Sheehy, Colleen & Others (٢٠٠٧): **The Impact of a Media LiteracyEducation Plan on the Florida Comprehensive Assessment Test(FCAT) Reading Scores of ٩th and ١٠th Grade Students**, Ed.DThesis, University of Central Florida, USA.

ب - گۆڤار:

- Sandre ball-Rocheach,**(Dependency Relations and Newspaper Readership)**,(Journalism Quarterly, Vo.٧٠,١٩٩٣).

٢- فارسی:

- حسن شعبانی، **مهارتهای آموزشی و پروشی**، چاپ هجدهم، سازمان سمت، تهران، ١٣٨٣، ص٢٢.

چوارەم : سایتی ئەلیکترۆنی:

١- سایتی ئەلیکترۆنی کوردی:

١- ڕووداو ، **کەناڵەکەی پەروەردە دەبێتە ئاسمانی**، پێگەی ڕوداو نێت،(٢٠٢٠)، https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/٠١٠٥٢٠٢٠٥ ، بەرواری سەردان ٢٠٢٢/١٠/١٨، کات ٣:٢٦ پاشنیوەڕۆ.

٢- کاروان عبداللە هەورامی، **ئەرکی تەلەفزیون**، (٢٠١٣)، پێگەی بلاگفا، http://ragayandn.blogfa.com/post/١، بەرواری سەردان ٢٠٢٢/١٠/٢٦، کات ١١:١١ بەیانی.

٣- مەحمود عەبدولکەریم باجەلان، **ڕاگەیاندن و فەلسەفەی پەروەردە دەبێت هاوتەریب بن**، پێگەی کوردستانی نوێ، (٢٠٢٢) https://knwe.org/KU/Details/٧٧٣ ، بەرواری سەردان ٢٠٢٢/٩/٧، کات ٢:٤٥ پاشنیوەڕۆ.

٢- سايتى ئەليكترۆنى عەرەبى:

١- أحمـــد الصـــعيدي، **مشـــكلات الإعـــلام التربـــوي**، (٢٠١٠)، موقـــع الإعـــلام التربـــوي، https://ei٤eg.yoo٧.com/t٥٣٩-topic، بەرواری سەردان ٢٠٢٢/٩/٦، كات ٩:٣٦ شەو.

٢- حسين أوباري، **كيفية استخدام اليوتوب في التعليم بطريقة آمنة وفعالة**، موقع تعليم جديد، ٢٠١٥م، https://www.new-educ.com/%D٨%A٧%D٨%B٣%D٨%AA%D٨%AE%D٨%AF%D٨%A٧%D٩%٨٥-%D٨%A٧%D٩%٨٤%D٩%٨A%D٩%٨٨%D٨%AA%D٩%٨A%D٩%٨٨%D٨%A٨-%D٩%٨١%D٩%٨A-%D٨%A٧%D٩%٨٤%D٨%AA%D٨%B٩%D٩%٨٤%D٩%٨A%D٩%٨٥،بەرواری سەردان ٢٠٢/٣/٣١، كات ١١:٤٥ شەو.

٣- رشيد التلواتي ، **لماذا يجب استخدام التكنلوجيا في الفصول الدراسية؟ وكيف يمكن؟**، موقع تعليم جديـــد،٢٠١٤م،، https://www.new-educ.com/comment-utiliser-la-technologie-dans-la-salle-de-classe، بەرواری سەردان ٢٠٢١/٣/٢٠، كات ٢٢: ٨ شەو.

٤- عـــلاء احمـــد علـــي، **خصـــائص الوســـائل التعليميـــة**، موقـــع موضـــوع، ٢٠١٩، https://mawdoo٣.com/%D٨%AE%D٨%B٥%D٨%A٧%D٨%A٦%D٨%B٥_%D٨%A٧%D٩%٨٤%D٩%٨٨%D٨%B٣%D٨%A٧%D٨%A٦%D٩%٨٤_%D٨%A٧%D٩%٨٤%D٨%AA%D٨%B٩%D٩%٨٤%D٩%٨A%D٩%٨٥%D٩%٨A%D٨%A٩، بەرواری ســـەردان ٢٠٢٢/٨/١٨، كات ٩:٤٨ بەيانى.

٥- لبنـــى مهـــدي، **مـــاهي علاقـــة الإعـــلام التربـــوي بـــالعلوم الاخـــرى**، موقـــع اي عربـــي، (٢٠٢٢)، https://tinyurl.com/٢p٨b٧xt٣ ، بەرواری سەردان ٢٠٢٢/٩/٦، كات ١٠:٥٥ بەيانى.

پاشکۆ

پاشكۆی ژماره(١)

زانكۆی سلێمانی

كۆلێژی زانسته مرۆڤایەتییەكان

بەشی ڕاگەیاندن

فۆڕمی ڕاپێوینامە

ئەم كاتەتان باش خوێندكارانی خۆشەویست .. سڵاو و ڕێزم بۆ گشت لایەك..

بەپێی ئەوەی كە ئێوە توێژێكی گرنگی كۆمەڵگەی كوردستانن ، ئەم پرسانەتان ئاڕاستە دەكەین ، بەمەبەستی بەدەستهێنانی پێداویستیەكانی توێژینەوەیەكی زانستی سەبارەت بە **(بایەخی كەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە بەرزكردنەوەی ئاستی فێربوونی خوێندكاراندا) خوێندكارانی ئامادەیی لە پارێزگای سلێمانی بە نموونە**، وەك یەكێك لە پێداویستیەكانی بڕوانامەی ماستەر لە ڕاگەیاندن، ئێوە وەكو نموونەیەك هەڵبژێردراون بۆ توێژینەوەكە بۆ زانینی زانیاری پێویست سەبارەت بە بابەتی توێژینەوەكە.

خوێندكاری خۆشەویست:

ئەوەی لە تۆ داواكراوە ئەوەیە كە بیروبۆچوونی خۆت بە شێوەیەكی ڕاست و دروست و ئازادانە بخەیتەڕوو، ئەو وەڵامانە هەڵدەبژێریت كە بە گونجاوی دەزانیت لەگەڵ بیروبۆچوونی خۆتدا یەكدەگرێتەوە، تكایە زانیارییەكان بە تەواوەتی و بە وردی پڕبكەرەوە، بەبێ جێهێشتنی هیچ خانەیەك، زۆر سوپاسی هاوكاری ڕاستگۆیانە و بنیات نەرانەتان دەكەم، زانیاریەكانی ناو ئەم فۆڕمە نهێنیە و جگە لە خزمەتكردن بەم توێژینەوەیە بۆ هیچ بابەتێكی تر بەكارناهێنرێت.

ڕێز و پێزانینی بێسنورمان

خوێندكار	سەرپەرشتیار
امیرە احمد رشید	پ.ی.د. كاروان محمد حسن

تێبینـــی: لە بەرامــبەر هەرپرســیارێکدا تەنهــا بــۆ یەك لە بژاردەکــان کە بە وەڵامــی راستی دەزانیت نیشانەی (√) دابنێ .

یەکەم / زانیاری تایبەت بە کەسێتی بەرتوێژان.

١- ڕەگەز: نێر ☐ مێ ☐

٢- تەمەن : ١٦ بۆ ١٧ ☐ ١٨ بۆ ١٩ ☐ ٢٠ بەرەو سەرەوە ☐

٣- قۆناغی خوێندن: ١٠ ☐ ١١ ☐ ١٢ ☐

٤-- شوێنی نیشتەجێبوون: ناوەندی شاری سلێمانی ☐ دەرەوەی شا ری سلێمانی ☐

٥- پسپۆڕ (لق)ی خوێندن: زانستی ☐ وێژەیی ☐

دووەم / پەیوەندی نێوان بەرتوێژ وکەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی.

١- ئایا تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەیت؟

بەڵێ ☐ تاڕادەیەک ☐ نەخێر ☐

٢- ئەگەر وەڵامەکەت (نەخێر)ە ئەو هۆکارانە چین کە وایکردووە تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی نەکەیت؟ تەنها وەڵامی ئەم پرسیارە بدەرەوە و واز لە فۆڕمەکە بێنە، دەتوانی زیاد لە بژاردەیەک هەڵبژێری .

أ – لاوازی ناوەرۆکی بەرنامەی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ☐

ب – دووبارەیی و لەیەکچوونی بەرنامە پەروەردەییەکان ☐

پ – بەردەست نەبوون، یان خراپی پەخشی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ☐

ت – سەرقاڵیم بە کۆشش کردن و نەبوونی کات بۆ تەماشاکردنی تەلەڤزیۆن ☐

ج – نەبوونی باگراوندی ڕۆشنبیری و پەروەردەیی پێشکەشکار ☐

چ – هیتر ....

٣-لە کەیەوە بایەخ بە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەدەیت؟

کەمتر لە ساڵێک ☐ لە ساڵیک بۆ دووساڵ ☐ لە دوو ساڵ زیاتر ☐

٤- چ کاتێک بە گونجاو دەزانیت بۆ تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی؟

بەیانیان ☐ نیوەڕوان ☐ ئێواران ☐ شەوان ☐

٥- ماوەی تەماشاکردنی ڕۆژانەت بۆ بەرنامە پەروەردەییەکان چەندە؟

أ- کەمتر لە یەک کاتژمێر ☐

ب- لە یەک کاتژمێر بۆ دوو کاتژمێر ☐

پ - لە دوو کاتژمێر زیاتر ☐

٦- لەگەڵ کێ تەماشای کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەکەیت؟

بە تەنها ☐ لەگەڵ خێزانەکەم ☐ لەگەڵ هاوڕێکانم ☐

٧- لەبارەی بینینی بەرنامە پەروەردەییەکانەوە لەگەڵ هاوڕێکانت گفتوگۆ دەکەیت؟

بەڵێ ☐ هەندێک جار ☐ نەخێر ☐

٨- زیاتر لە ڕێگەی کام لەم ئامێرانەوە تەماشای بەرنامە پەروەردەییەکان دەکەیت؟

کۆمپیوتەر ☐ مۆبایل ☐ تەلەفزیۆن ☐ ئایپاد و تابلێت ☐

٩- لە کاتی تەماشاکردنی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییدا زیاتر بایەخت بۆ کام لەم بەرنامانەی خوارەوە هەیە؟ دەتوانیت زیاد لە بژاردەیەک هەڵبژێریت.

أ - فێرکاری وانە ☐

ب - گفتووگۆی پەروەردەیی ☐

پ - دیداری پەروەردەیی ☐

ت - ڕێنمای پەروەردەیی ☐

ج - فێربوونی زمان ☐

چ - ڕاوێژکاری خێزان ☐

١٠- سوودت لە زانیارییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وەرگرتووە؟

زۆر ☐ تاڕادەیەک ☐ هەرگیز ☐

تێبینی / ئەگەر(سوودت بینیووە) تکایە پرسیاری (١١) وەڵام مەدەرەوە.

١١- ئەو هۆکارانە چین کە بوونە هۆی(سوود نەبینێت) لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی؟

أ - گرانی تێگەیشتنی بابەتەکان ☐

ب- ناڕوونی لە وتنەوەی وانەکان لەلایەن مامۆستای وانەکانەوە ☐

پ - لاوازی لە خستنەڕووی بەڵگە و سەلماندنی زانستیدا ☐

ت - پێشکەشکردنی زانیاری کۆن و ڕووکەشانە ☐

ج - کاتی پێشکەشکردنی بەرنامەکان بۆ من گونجاو نەبووە ☐

هیتر..

سێیەم: پرسە تایبەتەکان بە بابەتی توێژینەوەکە:

١/ ئاڕاستەی بەرتوێژان بۆ ناوڕۆکی بەرنامە پەروەردەییەکان .

ژ	بڕگەکان	بژاردەکان		
		لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوبەشن لە فراوان بوونی ئاسۆی فێربوونم.			
٢	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ڕۆڵیان لە کەمکردنەوەی ترس و دڵەڕاوکێی خوێندکاراندا هەیە.			
٣	کەناڵی پەروەردەیی هاندەرن بۆ پابەندبوونم بە بنەما فێرکارییەکانەوە .			
٤	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکار بوون بۆ ئاشنابوونم بە شێوازی نوێی فێربوونم.			
٥	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوکارن لە زەمینەی ڕۆشنبیری پەروەردەیی و فێرکاریم.			

٦	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی گوزارشت نیە لە پێداویستی خوێندکار سەبارەت بە هۆشیارکردنەوەیان.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٧	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ناورۆکی وانەکان ڕووندەکەنەوە	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٨	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بایەخی زیاتریان بۆ بابەتە زانستییەکانە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٩	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی تەنها لە کاتی کردەی خوێندن و تاقیکردنەوەکاندا بابەتی وانەکان پەخش دەکەن.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٠	پەخشی وانەکان لەکەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وا لەخوێندکار دەکات بتوانێ چەند جارێک سەیری وانەکان بکاتەوە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١١	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکارێکن بۆ زیاتر ئاشنا بوونم، یاخود ناساندنی مامۆستایانی قۆناغەکانی خوێندنی (١٠ و ١١ و ١٢) کە قۆناغێکی گرنگی خوێندنن.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٢	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی گرنگی بە سەرجەم قۆناغەکان نادەن، بەتایبەتی قۆناغی ١٠ و١١ .	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٣	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هۆکارێکە بۆ گۆڕینی ڕەفتاری خوێندکاران سەبارەت بە بەرزکردنەوەی ئاستی فێربوون و هەوڵدان بۆ بەدەستهێنانی نمرەی بەرزتر.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٤	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی یارمەتیدەرێکی بەهێزبوون بۆ فراوانکردنی ئاستی هۆشیاری خوێندکاران دەربارەی وانە زانستییەکان.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٥	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەدەر لە وانەکانی خوێندن گرنگی بە بواری (هونەری و وەرزش)یش دەدەن .	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم

٢. ئاراستەی بەرتوێژان بۆ مامۆستای وانەبێژی بەرنامە پەروەردەییەکان.

ژ	بڕگە	بژاردەکان		
١	مامۆستایانی وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بۆ وتنەوەی وانەکان پڕ زانیاری و بە ئەزموونن.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٢	مامۆستای وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی هاوشێوەی مامۆستای ناو پۆلەکانی خوێندنگا سەرکەوتوون لە وتنەوەی وانەکان.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٣	مامۆستای وانەبێژ لە وتنەوەی وانەکان لە کەناڵی ئاسمانی	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم

	پەروەردەیی هۆکارەکانی فێربوون (وسائل تعليم) بەکارناهێنێ.			
٤	مامۆستای وانەبێژلە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ئازادنین لە ووتنەوەی وانەکاندا هاوشیوەی وتنەوەی وانەکان لە ناو پۆلەکانی خوێندنگە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٥	لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە کاتی وتنەوەی وانەکاندا خوێندکار لەلایەن مامۆستای وانەبێژەوە بەشداری پێناکریت.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٦	مامۆستای وانەبێژ لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەتوانێت ڕاستەوخۆ زانیارییەکان بگەیەنێت.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٧	مامۆستای وانەبێژ لە کاتی وتنەوەی وانە پێویستی بە وایت بۆرد و پێداویستی تر هەیە بۆ ڕوونکردنەوەی وانەکەی بۆ ئەوەی خوێندکار باشتر تێبگات.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٨	ڕۆتین و دووبارەیی لە پێشکەشکردنی وانەکاندا، بە هەمان ستایل و شیوازی ئەدا و دیکۆر، خوێندکار توشی بێزاری (مەلەل) دەکات.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٩	نەبوونی پەیوەندی (کۆنتاکت) لە نێوان مامۆستا و خوێندکار لە وتنەوەی وانەکان لەکەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی، مامۆستا ناچاردەبێت لەبەردەم کامێرادا نواندن(تمثيل) بکات، بۆیە لە وتنەوەی وانەکەیدا سەرکەوتوو نابێت.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٠	لە کاتی وتنەوەی وانەدا لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی (خۆش نووسی) لە مامۆستای وانەبێژ گرنگە، تاوەکو خوێندکار تێگەیشتنی هەبێت بۆ بابەتەکە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم

٣. ئاڕاستەی بەرتوێژان بۆ ئەرکی پەروەردەیی لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی:

زنجیرە	برگە	بژاردەکان		
١	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی دەتوانن جێگەی مامۆستای تایبەت بگرنەوە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٢	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی بەشدارن لە بڵاوکردنەوەی زانیاری پەروەردەیی و فێرکاری.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٣	بەهۆی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەییەوە بابەتە فێرکارییەکان بەشێوەیەکی زانستی دەخرێنەڕوو.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٤	لەکەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی وانەکان بەشێوازێکی سادە و ڕووکەش دەخرێنەڕوو.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٥	زۆری دووبارەبوونەوەی بەرنامەکان لە کەناڵی ئاسمانی	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم

	پەروەردەیی لەڕووی فێربوونەوە کاریگەری کەمتر دەبێ.			
٦	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی نەیانتوانیوە وەک پێویست گەشە بە هۆشیاری فێرکاریی بدەن.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٧	بەکارهێنانی زمان و زاراوەی قورس لە گفتوگۆی بەرنامە پەروەردەییەکان بووەتەهۆی ئەوەی نەتوانم سوودمەندبم.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٨	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە گەیاندنی زانیاریدا زیاتر پشتیان بە زانیارییە دەرەکییەکان بەستووە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
٩	کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی سەرکەوتوو بووە لە دەستنیشان کردنی مامۆستای وانەبێژی(گونجاو و شیاو)بۆ وتنەوەی وانەیەکی دیاریکراو.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٠	لەکەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی ماوەی پەخشی وانە و بەرنامەکان لە ڕووی ئەرکە پەروەردەییەکانەوە کەمە.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١١	پەخشی وانەکانی خوێندن لە کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی و بە زمانە جیاوازەکان بەپێی ناوچەکان گرنگی پێدەدرێت.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم
١٢	بەرنامە پەروەردەییەکانی کەناڵی ئاسمانی پەروەردەیی لە ڕووی تەکنیک و شێوازی داڕشتنەوە لاوازن.	لەگەڵیدام	نازانم	لەگەڵیدانیم

پاشكۆی ژماره (٢)

كۆمەڵگای توێژینەوەو ڕێژەی وەرگرتنی خوێندكاران لەسەرجەم بەڕێوەبەرایەتییەكانی پەروەردەی پاریزگای سلێمانی

(ژمارەی خوێندكاران لە ئامادەییەكانی پارێزگای سلێمانی)

پەروەردەكان	ژمارەی خوێندكاران	ڕێژەی وەرگرتن
ڕۆژئاوا	٢٤١٤٠	١٣٠
ڕۆژهەڵات	١٤٥٢٧	٧٨
چەمچەماڵ	١١٣٦٥	٦١
ڕانیە	١١٤٦٢	٦٢
پشدەر	٦٠٩٨	٣٣
سەیدسادق	٤٢٥١	٢٣
دووكان	٣٤١٩	١٨
شارەزوور	٣٥٧٢	١٩
دەربەندیخان	٢٧٥٢	١٤
پێنجوێن	١٣٨٠	٧
شارباژێر	٩٩٥	٦
قەرەداغ	٤٠١	٤
كۆی گشتی	**٨٤٣٦٢**	**٤٥٥**

كۆی گشتی ژمارەی خوێندكار= ٨٤٣٦٢

كۆی گشتی خوێندكاران (بەرتوێژان)= ٤٥٥

كەواتە ڕێژەی (٠,٥٪) وەك سامپڵی توێژینەوەكە وە وەرگیراوە.

پاشکۆی(٣) ڕاستی توێژینەوەکە

(ئاستی ڕاستی فۆڕمی ڕاپێویی)

تەوەرەکان	ژمارە	گونجاوە	ڕێژە ي گونجاو
زانیاری تایبەت	٥	٥	%١٠٠
پەیوەندی نێوان بەرتوێژ و کەناڵی پەروەردەیی	١١	٩	%٨١,٨٢
پرسە تایبەتەکان بە بابەتی توێژینەوەکە	٣٧	٣٢	%٨٦,٤٩
کۆی گشتی	٥٣	٤٦	%٨٦,٧٩

کۆی گشتی بڕگە گونجاوەکان دابەشی کۆی گشتی بڕگەکان، دواتر لێکدانی ١٠٠ دەکرێت بەو شێوەیە ڕێژەی ئاستی ڕاستی دەرکراوە .

٤٦-٥٣= ٨٦٧ ,. ١٠٠= %٨٦,٧٩

پاشکۆی(٤) جێگیری فۆرمی توێژینەوەکە

بەهای جێگیری(ئەلفا کرونباخ) بۆ برگەکانی فۆڕمی ڕاپێویی

ژ	فۆرمی ڕپێویی	ژمارەی برگەکان	بەهای جێگیری
١	خوێندکاران	٤٦	,.٩٥٣

پاشكۆی(٥) شوێنی نیشتەجێبوونی بەرتوێژان

ژ	پەروەردەی ناو شار	ژ. خوێندكار	پەروەردەی دەرەوەی شار	ژ.خوێندكار
١	ڕۆژهەلأت	١٤٥٢٧	چەمچەماڵ	١١٣٦٥
٢	ڕۆژئاوا	٢٤١٤٠	ڕانیە	١١٤٦٢
٣			پشدەر	٦٠٩٨
٤			سەیدسادق	٤٢٥١
٥			دووكان	٣٤١٩
٦			شارەزوور	٣٥٧٢
٧			دەربەندیخان	٢٧٥٢
٨			پێنجوێن	١٣٨٠
٩			شارباژێر	٩٩٥
١٠			قەرەداغ	٤٠١
		٣٨٦٦٧		**٤٥٦٩٥**

- كۆی گشتی ژمارەی خوێندكارانی ناو شار = ٣٨٦٦٧

٤٠ % خوێندكار وەرگیراوە

- كۆی گشتی ژمارەی خوێندكارانی دەرەوەی شار = ٤٥٦٩٥

٦٠ % خوێندكار وەرگیراوە

- كۆی گشتی خوێندكارانی ناو شار و دەرەوەی شار

٤٥٦٩٥ + ٣٨٦٦٧ = ٨٤٣٦٢ خوێندكار

حكومة أقليم كردستان العراق
وزارة التعليم العالي و البحث العلمي
رئاسة جامعة السليمانية
كلية العلوم الأنسانية
قسم الأعلام / تلفزيون

أهمية قناة الفضائية التربوية في رفع مستوى تعلم الطلاب

(طلبة المرحلة الثانوية في محافظة السليمانية نموذجاً)

رسالة تقدم بها الطالبة
أميرة احمد رشيد

قدمت الى مجلس كلية العلوم الأنسانية في جامعة السليمانية كجزء من مستلزمات الحصول على درجة ماجستير في العلوم الأعلام / التلفزيون.

بأشراف

أ.م .د. كاروان محمد حسن

٢٧٢٢ كردي

٢٠٢٣ميلادي

{الملخص}

هذا البحث المقدم بعنوان (أهمية قناة الفضائية التربوية في رفع مستوى تعلم الطلاب)، طلبة المرحلة الثانوية في محافظة السليمانية نموذجاً، إنَّه جهد علمي للتعرف على علاقة بين القناة التربوية و مستوى التعلم لدى الطلاب، وايضا التعرف على معدل المشاهدة ومدى التقارب بين الطلبة مع القناة، ولهذا الجهد العلمي اهميتة، لان القناة التربوية وبرامجها يرتبط ارتباطاً مباشراً بفئة الطلاب، وقد اتبع البحث المنهج الوصفي، ولتحقيق أهداف البحث اعتمدت الباحثة على استمارة استبيان كأداة للبحث، بالنسبة لنظرية البحث استخدمت الباحثة نظرية (الاعتماد على وسائل الاعلام) وهي من النظريات البارزة في مجال الاعلام والخاصة بخلق اهتمام الجمهور، يتكون مجتمع البحث من طلبة المرحلة الثانوية في جميع المديريات التابعة لمديرية العامة التربية السليمانية، الذي يبلغ عددهم اثنا عشر تربية ، ويتمثل في تربية (شرق السليمانية و غربها) في مركز مدينة السليمانيه وكذلك (جمجمال، رانيه، بشدر، سيدصادق، دوكان، شهرزور، دربنديخان، بينجوين، شاربازير، قرداغ) في ضواحي مدينة السليمانية، يبلغ عدد اجمالي طلبة (٨٤٣٦٢)، يعتمد عينة البحث من (عينة العشوائية) و (عينة الصدفة)، تمت اتخاذ نسبة (٠,٥%)لكل التربية وهو (٤٥٥) طلبة المرحلة الثانوية (١٠ و ١١ و ١٢) لكلا الفرعين العلمي و الأدبي، لسنة الدراسية (٢٠٢٠ بۆ ٢٠٢١)، هدف الدراسة: التعرف على اهمية القناة التربوية في مجال التعلم لدى طلبة المرحلة الثانوية في محافظة السليمانية، وكذلك التعرف على مستوى مشاهدتهم للقناة الفضائية التربوية، وتحديد نوع الوسائل التعليمية المعتمدة من قبل الطلاب عند مشاهدتهم للفناة ، والتعرف على نسبة اعتمادهم على القناة.

أهم النتائج التي توصلت إليها البحث :

١- بمعدل معتدل طلاب المرحلة الثانوية في المحافظة السليمانية يشاهدون قناة الفضائية التربوية .

٢- بمعدل اكثر من النصف طلاب المرحلة الثانوية يوميا يشاهدون البرامج التربوية ساعة الى ساعتين .

٣- أغلبية الطلاب يستخدمون التلفاز عند مشاهدتهم للقناة الفضائية التربوية، من اجل الاطلاع على البرامج التعليمية.

٤- نسبة (٦٣,٥%) من الطلاب يشاهدون قناة الفضائية التربوية وحدهم.

٥- بمعدل معتدل قناة الفضائية التربوية ساعدت في توسيع مستوى الفكري للطلاب حول الدروس العلمية.

٦- توجد دلالة إحصائية بين الوقت المتخصص لمشاهدة قناة الفضائية التربوية لدى الطلاب وأهميته في عملية التعليمية.

٧- بمعدل مرتفع طلاب يعتقدون ان قناة الفضائية التربوية قد شرحت محتوى الدروس.

٨- بمعدل معتدل قناة الفضائية التربوية تكون سببا في تغيير سلوك الطلاب حول رفع مستوى التعلم والسعي لنيل الدرجات عالية.

٩- بمعدل معتدل قناة الفضائية التربوية شاركت في توسيع افاق التعليمية لدى الطلاب.

مقترحات البحث :

- على القناة الفضائية التربوية الاستفادة من أبحاث الباحثين لمزيد من التطور وتوفيرالفرص، لإجراء أبحاث مماثلة والمزيدة على قناتها.

- فتح الطريق للمربيين الطلاب للاستفادة من القناة الفضائية لتربوية و برامجها التعليمية بحيث انها مكتملة للدروس في الأوساط التعليمية.

- محاولة قناة الفضائية التربوية بث المزيد من برامجها التعليمية مثل (الدروس الدراسية و الأختبارات التجريبية) اثناء الليل.

- القيام بأبحاث أخرى حول دور الإعلام و الاعلإم التربوي في مجال التعليم، ستقوم الباحثة بتحديد بعض العناوين بهدف إجراء البحوث عليها في المستقبل:-

أ- دورالإعلام الحديثة في تنمية قدرات الطلاب المرحلة الثانوية في محافظة السليمانية.

ب- واقع الإعلام التربوي في وجه النظر المعلمين و الطلاب في محافظتي أربيل و دهوك.

ت- تفعيل دور الإعلام التربوي في المؤسسات التعليمية لحكومة إقليم كردستان.

ث- تنمية فلسفة الإعلام التربوي في إقليم كردستان في ضوء بعض التجارب العالم الحديثة.

ج- إجراء نفس البحث ، مع اخذ عينة طلبة محافظتي أربيل و دهوك.

الكلمات المفتاحية : أهمية، قناة الفضائية التربوية، التعليم .

{Abstract}

This research presented under the title (The importance of the educational satellite channel in raising the level of learning among students), secondary school students in Sulaymaniyah Governorate as a model, This scientific effort is important, because the educational satellite channel and its programs are directly linked to the category of students, The research followed the descriptive approach, and to achieve the objectives of the research, the researcher relied on a questionnaire as a tool for research. For the research theory, the researcher used the theory (reliance on the media), which is one of the prominent theories in the field of media and related to creating public interest, The research community consists of secondary school students in all The directorates of the General Directorate of Sulaymaniyah Education, which number twelve, are represented in the education (east and west of Sulaymaniyah) in the city center of Sulaymaniyah, as well as (Chamchamal, Rania, Bashdr, Sayed Sadiq, Dokan, Shahrzour, Darbandikhan, Penguin, Sharbazir, Qardag) in suburbs of the city of Sulaymaniyah, The total number of students is (**84362**), the research sample is based on (random sample) and (chance sample), a ratio of (**%5.0**) was taken for all education, which is (**455**) secondary school students (**10, 11** and **12**) for both scientific branches and Literary, for the academic year (**2020-2021**), The aim of the study: to identify the importance of the educational satellite channel in the field of learning among secondary school students in Sulaymaniyah Governorate, as well as to identify the level of their viewing of the educational satellite channel, to determine the type of educational means adopted by students when they watch the channel, and to identify the percentage of their dependence on the channel.

The most important findings of the research:

1- At a moderate rate, secondary school students in Sulaymaniyah watch the educational satellite channel.

2- **On** average, more than half of secondary school students watch educational programs for one to two hours per day.

3-The majority of students use television when watching the educational satellite channel, in order to view educational programmes.

4- A percentage (**%63.5**) of the students watch the educational satellite channel alone.

5- At a moderate rate, the educational satellite channel helped expand the intellectual level of students about scientific lessons.

6- There is a statistical indication between the time devoted to watching the educational channel among students and its importance in the educational process.

7-At a high rate, students believe that the educational satellite channel has explained the content of the lessons.

8- At a moderate rate, the educational satellite channel is a reason for changing students’ behavior about raising the level of learning and striving to achieve high grades.
9- At a moderate rate, the educational satellite channel participated in expanding the educational horizons of students.

Research proposals:

-The educational satellite channel should take advantage of researchers' research for further development and provide opportunities to conduct similar and more research on its channel.

- Opening the way for student educators to benefit from the educational satellite channel and its educational programs, as they are complete for lessons in educational circles.

- The educational satellite channel's attempt to broadcast more of its educational programs such as (study lessons and experimental tests) during the night.

-Carrying out other research on the role of media and educational media in the field of education, The researcher will identify some titles in order to conduct research on them in the future:

A- The role of modern media in developing the abilities of secondary school students in Sulaymaniyah Governorate.
B- The reality of the educational media in the eyes of teachers and students in the governorates of Erbil and Dohuk.
C - Activating the role of educational media in the educational institutions of the Kurdistan Regional Government.
D - Developing the philosophy of educational media in the Kurdistan region in the light of some recent world experiences.
E- Conducting the same research, taking a sample of students from the governorates of Erbil and Dohuk.

Keywords: Importance, Educational satellite channel, Education.

Kurdistan Regional Government of Iraq
Ministry of Higher Education and Scientific Research
Presidency of Sulaymaniyah University
College of Humanities Science
Media Department . TV

The importance of the Educational satellite channel in raising the level of learning among Students

(High school students in Sulaumaniyah province, as a model)

A letter Submitted by the student
Amira Ahmad Rashid

The Letter is presented by the student as a part of necessities of obtaining a master's degree in media science to the council of humanities science college/ TV at the Sulaymanyah University.

Supervised by

Assist. Prof. Dr. (Karwan Mhammad Hasan)

2023 Gregory 2722 Kurdish